

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

CEZA MUHALEMESİNDE BAĞLANTI

Doktora Tezi

Özgür ÇAKIN

Ankara 2024

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

CEZA MUHALEMESİNDE BAĞLANTI

Doktora Tezi

Özgür ÇAKIN

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Muharrem ÖZEN

Ankara 2024

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

CEZA MUHALEMESİNDE BAĞLANTI

Doktora Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Muharrem ÖZEN

Tez Jürisi
Adı Soyadı

İmzası

1- Prof. Dr. Muharrem ÖZEN (Danışman)

2-Prof. Dr. Devrim GÜNGÖR

3-Doç. Dr. Önder TOZMAN

4-Doç. Dr. Fahri Gökçen TANER

5-Dr. Öğr. Üyesi S. Samet BİLGE

Tez Savunma Tarihi: 04.06.2024

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE**

Prof. Dr. Muharrem ÖZEN danışmanlığında hazırladığım “Ceza Muhakemesinde Bağlantı” (Ankara, 2024) adlı doktora tezindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Tarih: 01.07.2024

Özgür ÇAKIN

TEŞEKKÜR

Yoğun temposu arasında doktora tez danışmanlığımı üstlenerek beni onurlandıran ve nazik yaklaşımı sayesinde tezimin başarıyla neticelendirilmesinde çok büyük katkısı olan sayın hocam Prof. Dr. Muharrem Özen'e ne kadar teşekkür etsem azdır.

Daha önce yüksek lisans tezimin danışmanlığını da üstlenen, şimdi de doktora tez jürimde bulunarak değerli katkılarını esirgemeyen; akademik bakış açımın şekillenmesinde önemli etkileri bulunan sayın hocam Prof. Dr. Devrim Güngör'e çok teşekkür ederim.

Yine tez jürimde bulunarak değerli katkılarını esirgemeyen sayın hocalarım Doç. Dr. Önder Tozman'a, Doç. Dr. Fahri Gökçen Taner'e ve Dr. Öğr. Üyesi S. Samet Bilge'ye çok teşekkür ederim.

Doktora sürecimde, BİDEB-2211 Yurt İçi Doktora Bursu ile beni bursiyer olarak destekleyen TÜBİTAK'a teşekkür ederim.

Hayatımın her anında ve alanında, bana olan güvenlerini, sadece sözleriyle değil davranışlarıyla da hissettiren; zorlandığım anlarda sadece bir "sen yaparsın oğlum" sözüyle harekete geçmemi sağlayan; mücadeleci kişilikleri her zaman ilham kaynağım olan sevgili annem Nazlı Çakın'a, sevgili babam Ömür Çakın'a ve sevgili abim Önder Çakın'a çok teşekkür ederim.

Son olarak akademik hayatımın her safhasında beni koşulsuz şekilde destekleyen ve enerjimin tükendiği anlarda itici güç olarak her zaman sevgisini hissettiren; hayat yolunda birlikte yol almaktan büyük onur ve keyif duyduğum sevgili eşim Ayşegül Kutlu Çakın için yazacağım her kelime eksik kalacaktır.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
KISALTMALAR.....	XII
GİRİŞ.....	1
KONUNUN SINIRLANDIRILMASI.....	3

BİRİNCİ BÖLÜM

KONU İLE İLGİLİ GENEL AÇIKLAMALAR

I	KAVRAMLAR VE TERMİNOLOJİ.....	5
	A. Bağlantılı Suçlar	8
	B. Bağlantılı Davalar.....	10
	C. Bağlantılı Muhakemeler	12
	D. Bağlantılı Uyuşmazlıklar	14
II	CEZA MUHAKEMESİNDE BAĞLANTI KURUMUNUN ÖNEMİ VE AMACI	16
III	CEZA MUHAKEMESİNDE BAĞLANTI KURUMU VE MUHAKEMELERİN BİRLEŞTİRİLMESİ ARASINDAKİ İLİŞKİ.....	18
IV	BAĞLANTININ CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDAKİ İŞLEVİ.....	23
	A. Usul Ekonomisi	23
	1. Genel Olarak.....	23
	2. Bağlantı ve Usul Ekonomisinin Unsurları Arasındaki İlişki.....	28
	a. Ucuzluk.....	28
	b. Basitlik.....	31
	c. Çabukluk.....	35
	B. Çelişkili Kararların Çıkmasının Engellenmesi	39
V	BAĞLANTININ TEMEL CEZA MUHAKEMESİ KURALLARIYLA İLİŞKİSİ	42

A.	Yargı Ayrılığı İlkesi	42
B.	Adil Yargılanma Hakkı	47
1.	Masumiyet Karinesi.....	50
2.	Makul Sürede Yargılanma Hakkı	53
3.	Doğal Hâkim İlkesi.....	58
4.	Savunma Hakkı	65
C.	Hukuki Güvenlik İlkesi	69
D.	Hukuk Düzeninin Birliği (Yargılama Birliği) İlkesi	71
VI	DiğER MUHAKEME DALLARINDA BAĞLANTI	75
A.	Anayasa Muhakemesinde Bağlantı	75
B.	Medeni Muhakemede Bağlantı.....	77
C.	İdari Muhakemede Bağlantı	79
VII	MUKAYESELİ HUKUKTA BAĞLANTI	80
A.	Amerikan Hukukunda Bağlantı	80
B.	İtalyan Hukukunda Bağlantı	82
C.	Alman Hukukunda Bağlantı	84

İKİNCİ BÖLÜM

BAĞLANTI KAVRAMI

I	GENEL OLARAK.....	86
II	MUHAKEME HUKUKUNDA BAĞLANTI KAVRAMI.....	87
III	CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA BAĞLANTI KAVRAMI	92
A.	Ceza Uyuşmazlığı Kavramı.....	92
1.	Genel Olarak.....	92
2.	Asıl Ceza Uyuşmazlığı	97
3.	Tali Ceza Uyuşmazlığı	98
4.	Ceza Muhakemesine Konu Uyuşmazlığın Tespiti	99

a. Fail Bakımından	101
b. Fiil Bakımından	101
B. Ceza Mahkemesi Kavramı	105
1. Genel Olarak.....	106
2. Ceza Hâkimliği – Ceza Mahkemesi Ayırımı.....	108
3. Genel Ceza Mahkemeleri	110
a. Esas Ceza Mahkemeleri.....	110
b. Uzman Ceza Mahkemeleri	113
4. Özel Ceza Mahkemeleri	115
a. Yüce Divan	117
b. Yargıtay	120
c. Çocuk Mahkemesi- Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi	121
d. İcra Mahkemesi	123
IV CEZA MUHALEMESİNDE BAĞLANTI TÜRLERİ.....	124
A. Genel Olarak.....	124
B. Tek Çeşit Bağlantı	128
1. Genel Olarak.....	128
2. Tek Çeşit Bağlantı Türleri	129
a. Dar Bağlantı.....	129
aa. Öznel Dar Bağlantı.....	131
bb. Nesnel Dar Bağlantı.....	134
cc. Ardıl Dar Bağlantı.....	139
b. Geniş Bağlantı	142
C. Karışık Bağlantı.....	144
1. Anayasa Uyuşmazlıkları Açısından	147
2. Medeni Uyuşmazlıklar Açısından	149

3. İdari Uyuşmazlıklar Açısından.....	151
---------------------------------------	-----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CEZA MUHALEMESİNDE BAĞLANTININ SONUÇLARI

I GENEL AÇIKLAMALAR	154
II MUHALEMELERİN BİRLEŞTİRİLMESİ VE AYRILMASI.....	155
A. Birleştirmenin Özellikleri	156
1. Birleştirme Kuralları İstisnai Niteliktedir.....	156
2. Birleştirme Kural Olarak İhtiyaridir	160
a. Birleştirme Mecburiyeti.....	161
aa. 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu	161
bb. 4483 Sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun	163
cc. 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu	163
dd. 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu	163
b. Birleştirme Yasağı	164
aa. 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu	164
bb. 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu.....	167
cc. 2004 sayılı İcra İflas Kanunu m. 346.....	168
B. Birleştirme Şartları	169
1. Uyuşmazlıklar Arasında Bağlantı Bulunması	170
2. Uyuşmazlıkların Cezai Nitelikte Olması.....	170
a. Birleştirmenin Özel Bir Görünümü: Şahsi Hak Davası.....	171
3. Birleştirilmede Fayda Bulunması	173
4. Birleştirmenin Mümkün Olması.....	177
5. Birleştirme Yasağının Olmaması.....	181
C. Birleştirme Usulü.....	181

1. Soruşturma Evresinde Birleştirme	181
2. Kovuşturma Evresinde Birleştirme	185
a. Genel Olarak	185
b. Aynı Düzey Mahkemelerdeki Muhakemelerin Birleştirilmesi	185
c. Farklı Düzey Mahkemelerdeki Muhakemelerin Birleştirilmesi	188
aa. Anayasa Mahkemesinin Yüce Divan Sıfatıyla Ceza Yargılaması Yaptığı Durumlarda Birleştirme	189
bb. Yargıtay'ın İlk Derece Mahkemesi Sıfatıyla Ceza Yargılaması Yaptığı Durumlarda Birleştirme	196
D. Birleştirme Kararı	197
1. Birleştirme Kararının Niteliği	198
2. Birleştirme Kararının Denetimi	200
3. Birleştirme Kararının Sonuçları	202
E. Birleştirmenin Sonuçları	202
1. Yetki Kuralları Bakımından	203
2. Muhakeme Usulü Bakımından	204
3. Muhakemenin Özneleri Bakımından	205
a. Sanık Bakımından	205
b. Katılan Bakımından	209
4. Tutuklama Süresi Bakımından	209
5. Kanun Yolları Bakımından	212
6. Yargılama Giderleri Bakımından	216
F. Muhakemelerin Birleştirilmesi ve Diğer Ceza Muhakemesi Kurumları	217
1. Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri	217
a. Uzlaştırma	217
b. Seri Muhakeme Usulü	218

c. Basit Yargılama Usulü	218
2. Şikâyet	219
G. Muhakemelerin Ayrılması	219
III NİSPİ MUHAKEME VE BEKLETİCİ SORUN	221
A. Ön Sorun Kavramı	221
B. Nispi Muhakeme	227
1. Kavram	227
2. Nispi Muhakemenin Özellikleri	230
a. Nispi Muhakeme Yapma İstisnai Özelliğindedir	230
b. Nispi Muhakeme Yapma Kural Olarak İhtiyaridir	233
aa. Nispi Muhakeme Yapma Mecburiyeti	233
bb. Nispi Muhakeme Yapma Yasağı	235
3. Nispi Muhakeme Yapmanın Şartları	236
a. Asıl Uyuşmazlığın Cezai Nitelikte Olması	236
b. Uyuşmazlıklar Arasında Bağlantı Bulunması	236
c. Nispi Muhakemenin Faydalı Olması	239
d. Nispi Muhakemenin Mümkün Olması	242
e. Nispi Muhakeme Yasağının Olmaması	242
4. Nispi Muhakemenin Yapmanın Sonuçları	242
a. Nispi Muhakemede Uygulanacak Usul Kuralları	243
b. Nispi Muhakeme Sonucunda Verilen Karar Kesin Hüküm Niteliği	244
c. Nispi Muhakeme Sonunda Verilen Kararın Denetimi	245
C. Bekletici Sorun	246
1. Kavram	246
2. Bekletici Sorunun Özellikleri	247
a. Bekletici Sorun Yapma İstisnai Niteliktedir	247

b. Bekletici Sorun Yapma Kural Olarak İhtiyaridir	249
aa. Bekletici Sorun Yapma Mecburiyeti.....	251
bb. Bekletici Sorun Yapma Yasağı	251
3. Bekletici Sorun Yapmanın Şartları.....	251
a. Asıl Uyuşmazlığın Cezai Nitelikte Olması	251
b. Uyuşmazlıklar Arasında Bağlantı Bulunması	252
c. Bekletici Sorun Yapmanın Faydalı Olması	255
d. Bekletici Sorun Yapmanın Mümkün Olması	257
e. Bekletici Sorun Yasağı Olmaması.....	257
4. Bekletici Sorun Yapmanın Sonuçları	257
SONUÇ	260
KAYNAKÇA.....	265
ÖZET	283
ABSTRACT	284

KISALTMALAR

Adli Teşkilat Kanunu	: 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemeleri Kuruluş Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun
AHBÜHFD	: Ankara Hacı Bayram Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
Akt.	: Aktaran
AMKYUHK	:6216 Sayılı Anayasa Mahkemesi Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AYM	: Anayasa Mahkemesi
Bas.K.	: 5187 sayılı Basın Kanunu
Bkz.	: Bakınız
BMİHEB	: Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi
B. N.	: Başvuru Numarası
CEDAM	: Casa Editrice Dott. Antonio Milani
CGTİHK	:5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
CHKD	: Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi
CD.	: Ceza Dairesi
CMK	: 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu
CMUK	: 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu
CPPI	: Codice di Procedura Penale Italiano

CRI	: Costituzione della Repubblica Italiana
Çev.	: Çeviren
ÇKK	: 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu
dp.	: Dipnot
E.	: Esas
E.A.	: Erişim Adresi
Ed.	: Editör
EBYÜHFD	: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
E.T.	: Erişim Tarihi
FİYHB	: Fransız İnsan ve Yurttaşlık Hakları Bildirisi
FRCP	: Federal Rules of Criminal Procedural
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İİK	: 2004 sayılı İcra İflas Kanunu
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
İYUK	: 2577 sayılı İdari Yargılama Usul Kanunu
K.	: Karar
k.n.	: Kenar Numarası
K. T.	: Karar Tarihi
KTK	: 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu
m.	: madde
MDKGYHK	:4483 Sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun
MÜHFHAD	: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi

Ör.	: Örneğin
Par.	: Paragraf
RDProc	: Rivista di Diritto Processuale
R.G.	: Resmî Gazete
S.	: Sayı
s.	: sayfa
SMK	: 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu
SÜHFD	: Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
T.	: Tarih
TAAD	: Türkiye Adalet Akademisi Dergisi
TCK	: 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TBBD	: Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
V.	: Volume
vb.	: ve benzerleri
vd.	: ve devamı
VUK	: 213 sayılı Vergi Usul Kanunu
Y.	: Yıl
Yar.	: Yargıtay
Yazı İşleri Yönetmeliği	: Bölge Adliye ve Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Cumhuriyet Başsavcılıkları İdari ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik
YBGK	: Yargıtay Büyük Genel Kurulu

YCGK	: Yargıtay Ceza Genel Kurulu
YDK	: Yüce Divan Kararı
YHGK	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
YK	: 2797 sayılı Yargıtay Kanunu
Y.N.	: Yazarın Notu

GİRİŞ

İtalyan müellif FOSCHINI ceza muhakemesi alanında yapılan çalışmaları, usule ilişkin hukuksal durumları konu alan bir usul statîği; usule ilişkin hukuksal ilişkileri ve işlemleri konu alan bir usul dinamiği ve son olarak usulle ilgili hukuk normlarını konu alan bir usul kinematiği olmak üzere üçe ayırmaktadır¹. Aynı şekilde usul statîğini de ele aldığı konular bakımından; muhakemenin nesnesi olan uyuşmazlıkları konu edinen bir maddi kısım, bu nesneyi biçimlendiren makamları konu alan resmi kısım ve son olarak bu nesneyi biçimlendirmeye aracılık eden muhakeme araçlarını konu alan araçsal kısım olarak üç bölüme ayırmaktadır².

Muhakeme hukukunda bağlantıyı konu alan bir çalışma da şüphesiz ki usul statîğinin maddi kısmında kendisine yer bulmaktadır. Zira muhakeme hukukunda bağlantı hususu her şeyden evvel bir hukuki durum olan uyuşmazlığı ele alan çalışmanın alt dalı olarak incelenmelidir. Bununla birlikte son yıllarda değişen bir akımla Türk muhakeme hukuku doktrinde bağlantı, dar bir alana hapsedilmekte ve sadece görev ve yetki konusundaki normların istisnası olma özelliğiyle incelenmektedir. Aynı eğilim ceza muhakemesinde de kendini göstermiş ve genel kitaplarda bağlantı konusu sadece görev ve yetki hususundaki istisnalardan biri olarak incelenmeye başlanmıştır. Böylelikle bağlantı meselesi, yukarıdaki tasnife göre, çoğunlukla usul statîğinin resmi kısmında kendisine yer bulmaktadır. Bunun nedeninin, hem 1412 sayılı CMUK'da hem de 5271 sayılı CMK'da bağlantıyla ilişkili normların, çoğunlukla görev ve yetki hususlarını düzenleyen bölümlerin altında ve genel yetki kurallarının istisnası olarak düzenlenmiş olması muhtemeldir. Ancak gözden kaçırılan nokta, ceza

---

¹FOSCHINI Gaetano, “*Discernimento del Processo*”, RDProc, Y. 1951, S. II, s. 129. Kinematik, hareketi nedenlerinden bağımsız bir şekilde inceleyen, statik ve dinamik gibi bir fizik dalıdır.

²FOSCHINI Gaetano, “*La complessione del Processo*”, RDProc, Y. 1949, S.I, s. 15.

muhakemesinde bağlantının sonucunun sadece ceza uyuşmazlıklarının muhakemesinin birleştirilmesi ve ayrılması ile bitmemesi ve nispi muhakeme ve bekletici sorun gibi başka sonuçlara da neden olabilmesidir. Kanaatimizce bağlantı hususunu hem muhakeme hukukunda hem de onun bir dalı olan ceza muhakemesi hukukunda³, sadece görev ve yetki kurallarının istisnasını oluşturmak bakımından değil; muhakemenin nesnesi olan uyuşmazlıkların bir özelliği olarak daha geniş bir bakış açısıyla incelemek gerekmektedir. Biz de bu bağlamda çalışmamızın ana fikrinde bağlantıyı daha geniş bir bakış açısıyla incelemenin daha doğru olduğunu ve bu nedenle muhakemenin bütünselliği bakımından değerlendirilmesi gerektiğini düşünmekteyiz.

Bir hukuk çalışması iki açıdan ele alınabilir. Birincisi, ele alınan konuyu hukuk kuramı (hukukun genel teorisi) çerçevesinde soyut ve genel olarak incelemek; ikincisi ise konuyla ilgili halihazırda mevcut pozitif düzenlemeler çerçevesinde dogmatik bir yaklaşımla incelemektir⁴. Çalışmamızda konuyu çoğunlukla Türk ceza muhakemesi hukuku dogmatigi yönünden ele alsak da karşılaştırmalı hukuk ve muhakeme hukukunun diğer dallarından faydalanıldığı kertede hukuk kuramı açısından da yaklaşmaya çalıştık.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde konu ile ilgili genel açıklamalara yer vermekteyiz. Bu anlamda öncelikle kavram karışıklığını gidermek ve bağlantılı olanın ne olduğunu belirlemek adına kavramları ve terminolojiyi açıklamaya çalıştık. Sonrasında ise bağlantı kurumunun ceza muhakemesindeki işlevini ve ceza muhakemesi temel ilkelerinin de bağlantıyla ilişkisini ele almaktayız. Bunun yanında karşılaştırma yapılması için hem diğer muhakeme dallarındaki bağlantı kurumundan

---

³ **KUNTER Nurullah**, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, Yenileştirilmiş ve Geliştirilmiş 7. Bası, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul, 1981, s. 5.

⁴ **GÖZLER Kemal**, Hukukun Genel Teorisine Giriş, Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2. Baskı, Bursa, Ekim 2023, s. 2; **GÖZLER Kemal**, Kurucu İktidar, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2016, s. 5-6.

hem de karşılaştırmalı hukukta ceza muhakemesindeki bağlantının düzenleniş şekillerinden gerekli olduğu kadar bahsetmeye çalıştık.

İkinci bölümde muhakeme hukukunda bağlantıyı kavramsal bir temele oturtmaya ve ceza muhakemesinde bağlantıyı da bu temel çerçevede açıklamaya çalışmaktayız. Ceza muhakemesinde bağlantı için önemli olan ceza uyumsuzluğu ve ceza mahkemesi gibi kavramları da bağlantının tüm sonuçları için önem arz ettikleri için geniş bir perspektif olması adına bu bölümde inceledik. Ardından ceza muhakemesinde bağlantı türlerini ayrıntılı bir şekilde açıklamaya çalıştık.

Çalışmamızın son bölümde ise ceza muhakemesinde bağlantının sonuçlarına yer verdik ve bağlantının hem muhakeme hukukunda hem de ceza muhakemesi hukukunda en çok karşılaşılan sonucu olan muhakemelerin birleştirilmesi ve ayrılmasını hem teorik hem de uygulamadaki sorunlarını da ele alarak, ayrıntılı bir şekilde analiz etmeye çalıştık. Ardından genellikle ceza muhakemesinde bağlantının diğer sonuçları olarak ihmal edilen nispi muhakeme ve bekletici sorun kurumlarını da incelemeye gayret ettik.

Çalışmamızda kuramsal didaktik bilgilerin yanı sıra yeri geldiğinde uygulamadaki ve yargı kararlarındaki sorunlardan da bahsetmeye ve karşılaştırmalı hukuku da göz önünde bulundurarak tespit ettiğimiz bu sorunlara çözüm önerileri sunmaya gayret ettik.

KONUNUN SINIRLANDIRILMASI

Muhakeme hukukunda farklı muhakemelerin konusu olan uyumsuzlukların birbirleriyle ilişkisi hususunda akla gelebilecek birden fazla durum vardır. Bunlardan biri uyumsuzlukların bağlantılı olması halinde muhakeme sürecinde başvurulacak usuli düzenlemeler ve uygulamalarken, diğeri bu uyumsuzluklar hakkında verilen kararların kesin hüküm etkisiyle birbirlerini nasıl etkiledikleri meselesidir. Özellikle yargılama birliği ilkesi uyarınca farklı mahkemelerin kararlarının birbirleri üzerindeki bağlayıcılık etkisi olarak adlandırılan bu ikinci durum, Türk hukukunda daha önce hem ceza

muhakemesi hem de medeni muhakeme bağlamında hukukçular tarafından hem monografik düzeyde⁵ hem de makale⁶ olarak çokça incelenmiş bir konudur. Dolayısıyla yargı organlarının uyuşmazlığın esası bakımından birbirlerinin kararları üzerindeki bağlayıcılık etkileri çalışmamızın konusu dışında kalmaktadır.

Bunun yanında ülkemizde yapılan halk oylaması neticesinde kanunlaşan 21/1/2017 tarihli ve 6771 sayılı “*Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*” ile Anayasa’nın “*askeri yargı*” başlıklı 145. maddesi yürürlükten kaldırılmıştır. Dolayısıyla ceza uyuşmazlıkları ile askeri yargı uyuşmazlıklarının bağlantısının pratik olarak bir değeri kalmadığından çalışmamızın kapsamı dışında bırakılmıştır.

---

⁵ Monografilerden bazılarına örnek olarak bkz. **AKKAŞ Ahmet Hulusi**, Ceza Muhakemesi Bağlamında Yargı Mercileri Kararlarının Birbirleri Üzerindeki Etkisi, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016; **BELGİN GÜNEŞ Derya**, Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Mahkemesi Bakımından Etkileri, On İki Levha Yayıncılık, Şubat 2019, İstanbul; **ARAS Bahattin**, Hukuk ve Ceza Mahkemesi Kararlarının Birbirine Etkisi, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014.

⁶ Makalelerden bazılarına örnek olarak bkz. **DEMİR Remzi**, Ceza Mahkemesi Kararının Hukuk Davasına Etkisine Teori ve Uygulama Açısından Bakış, Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Ekim 2019, C. 4, S. 2, s. 259-283; **YAŞAR Halis**, Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Hakimini Etkileyip Etkilememesi Meselesinin Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlaline Varan Boyutu, TBBD, Kasım 2013, C. 26, S. 109.

BİRİNCİ BÖLÜM

KONU İLE İLGİLİ GENEL AÇIKLAMALAR

I Kavramlar ve Terminoloji

Ülkemizde temel kanunların çoğu ve buna paralel olarak da ceza hukuku ve ceza muhakemesi hukuku ana mevzuatının 2000’li yılların başında değişmesi ve yeni mevzuat ile hukuk dilinin öz Türkçeleştirilmesi çabaları, kavramların ve terimlerin hem uygulamada hem de öğretilerde karışık bir şekilde kullanılması sonucunu doğurmuştur. Mülga mevzuattan ve eski doktrinden kalan ifadelerle, yeni ifadeler karışık bir şekilde kullanılmaya devam etmekte, bunun yanında çağdaş olsalar dahi farklı müelliflerin kavramları ifade etmek için farklı sözcükler kullanması da birtakım kafa karışıklıklarına neden olmaktadır. Ancak genel olarak bilimde özel olarak da hukuk biliminde ortak bir dil oluşturabilmek bilim insanlarının, hukukçuların ve muhatapların anlaşabilmelerinin ilk şartıdır⁷.

Muhakeme hukukunda bağlantı hususunda da söz konusu kavram ve terim karışıklığı oldukça fazladır. Zira hâlihazırda bağlantıyı ve bağlantılı olanın ne olduğunu belirtmek için birçok farklı terim ve sözcük kullanılmaktadır. Örneğin 1412 sayılı CMUK’da bağlantıyı belirtmek için eski bir sözcük olan “irtibat”, suçların bağlantılı

---

⁷ Ülkemizdeki en önemli muhakeme hukuku müelliflerinden biri olan Prof. Dr. Nurullah KUNTER, İtalyan hukukçu Francesco CARNELUTTI’den şu alıntıyı aktarmıştır: “İsim meselesi. Bir zamanlar ben de bana öğretildiği gibi “önemsiz” derdim. Kelimelerin değerini şimdi ve her gün biraz daha fazla anlıyorum.” KUNTER, s. 1. Aynı şekilde SELÇUK da muhakeme kelimesi yerine yargılama kelimesinin kullanılmasının daha doğru olduğunu savunduğu ve genelinde Kunter’in düşüncelerini eleştirdiği makalesinin başında, ünlü Alman felsefeci Immanuel Kant’tan şu alıntıyı yapmıştır: “Kavramlar, algısız boş; algı, kavramsız kördür.” SELÇUK Sami, “Doğru terim “MUHAKEME” değil, “YARGILAMA”dır”, MÜHFHAD, Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan, C. 19, S. 2, s. 295.

olduğunu belirtmek için ise “*murtabit suçlar*” söz öbeği kullanılmaktaydı⁸. 5271 sayılı CMK’da ise bu kavramlar için “*bağlantı*” sözcüğü, “*bağlantılı suç*”^{10 11}, “*bağlantılı ceza davaları*”¹² “*bağlantılı davalar*”¹³ söz öbekleri kullanılmaktadır. Doktrinde de “*irtibatlı davalar*”¹⁴, “*murtabit suçlar*”¹⁵, “*bağlantılı uyumsuzluklar*”^{16 17}, “*bağlantılı*

---

⁸ 1412 sayılı CMUK’da bağlantıyı düzenleyen 3. maddenin başlığı ***murtabit suçlardır*** ve madde şu şekildedir: “*Bir kimse bir kaç suçla maznun olur veya bir suçtan her ne sıfatla olursa olsun bir kaç maznun bulunursa irtibat var sayılır.*”

⁹ 5271 sayılı CMK’da bağlantının düzenlendiği 8. maddenin başlığı “***bağlantı kavramı***”dır.

¹⁰ **CMK m. 8/2:** “*Suçun işlenmesinden sonra suçluyu kayırma, suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme fiilleri de bağlantılı suç sayılır.*”

CMK m. 9/1: “***Bağlantılı suçlardan her biri değişik mahkemelerin görevine giriyorsa, bunlar hakkında birleştirilmek suretiyle yüksek görevli mahkemede dava açılabilir.***”

¹¹ CMK m. 16’nın başlığı “***Bağlantılı suçlarda yetki***” olarak düzenlenmiştir.

¹² **CMK m. 10/1:** “*Kovuşturma evresinin her aşamasında, bağlantılı ceza davalarının birleştirilmesine veya ayrılmasına yüksek görevli mahkemece karar verilebilir.*”

¹³ CMK m. 326’nın başlığı “***bağlantılı davalarda giderler***”dir.

¹⁴ **TANER Tahir**, Ceza Muhakemeleri Usulü, Kenan Matbaası, İstanbul, 1945, s. 72, 73; **KANTAR Baha**, Ceza Muhakemeleri Usulü, Birinci Kitap, Dördüncü Bası, Güzel Sanatlar Matbaası, Ankara, 1957, s. 13.

¹⁵ **EREM Faruk**, Ceza Usulü Hukuku, Genişletilmiş Beşinci Bası, Sevinç Matbaası, Ankara, 1978, s.130. Yazar konuyu “*bağlantı=murtabit suçlar*” şeklinde ele almıştır. **SOYASLAN Doğan**, Ceza Muhakemesi Hukuku, Güncelleştirilmiş 7. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2018, s. 227 vd. Yazar hem bağlantılı suç hem de murtabit suç ifadesini kullanmaktadır.

¹⁶**KUNTER**, s. 233 vd.; **TOSUN Öztekin**, Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri, C. 1, Genel Kısım, Üçüncü Bası, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1981, s.319 vd. (Genel Kısım); **TOROSLU Nevzat/ FEYZİOĞLU Metin**, Ceza Muhakemesi Hukuku, Savaş Yayınevi, Ankara, 2017, s. 82; **CENTEL Nur/ ZAFER Hamide**, Ceza Muhakemesi Hukuku, Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş 14. Bası, Beta Yayıncılık, Eylül 2017, s. 641 vd.; **YURTCAN Erdener**, Ceza Yargılaması Hukuku, 16. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 268 vd.; **ÖZBEK Veli Özer/ DOĞAN Koray/ BACAKSIZ Pınar**, Ceza Muhakemesi Hukuku, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 14. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 514 vd.; **ŞAHİN Cumhur/ GÖKTÜRK Neslihan**, Ceza Muhakemesi Hukuku I, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 12. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 237; **ÖZTÜRK Bahri/ TEZCAN Durmuş/ ERDEM Mustafa Ruhan/ GEZER Özge Sırma/ SAYGILAR KIRIT Yasemin F./ ALAN AKCAN Esra/ ÖZAYDIN Özdem/ ERDEN TÜTÜNCÜ Efser/ ALTINOK VILLEMIN Derya/ TOK**

*davalar*¹⁸” veya yalnızca “*bağlantı*¹⁹” ifadeleri kullanılmaktadır. Bunun yanında yargı kararlarında bağlantı için sadece “*bağ*” kelimesinin kullanıldığı da görülmektedir²⁰.

Türk Dil Kurumu Sözlüğü ’ne göre *bağlantı* ile *irtibat* ve isim-sıfat halleri olan *bağlantılı* ve *murtabıt* sözcükleri eş anlamlıdır ve birbirleri yerine kullanılabilen sözcüklerdir²¹. Kanun koyucu 5271 sayılı CMK’da günümüz Türkçesinde daha fazla kullanılan bağlantı ve bağlantılı sözcüklerini tercih ettiği için, kavramı biz de bu sözcüklerle ifade etmenin daha doğru olduğunu düşünmekteyiz.

Bununla birlikte terimsel olarak karışıklığa neden olan asıl mesele ise bağlantılı olanın ne olduğu hususudur. Bu nedenle kurumu ifade etmek için bağlantılı sözcüğünden sonra kullanılan bazı terimleri açıklamak gerekmektedir. Bu anlamda

---

Mehmet Can, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin, Ankara, 2019, s. 203 vd. (Bundan sonra bu kaynağa verilecek atıflar sadece editörün ismi ile yapılacaktır.); **ÖZEN Mustafa**, Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri, Adalet Yayınevi, 5. Baskı, Ankara, 2020, s. 164. ¹⁷**YENİSEY Feridun/ NUHOĞLU Ayşe**, Ceza Muhakemesi Hukuku, Güncellenmiş 10. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s. 155. Yazar hem bağlantılı uyuşmazlık hem de bağlantılı davalar ifadesini kullanmaktadır.

¹⁸ **ÜNVER Yener/ HAKERİ Hakan**, Ceza Muhakemesi Hukuku, 19. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022, s. 168; **GÖKCEN Ahmet/ BALCI Murat/ ALŞAHİN M. Emin/ ÇAKIR Kerim**, Ceza Muhakemesi Hukuku, Güncellenmiş ve Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020, s. 173; **YÜCE Turhan Tufan**, “*Türk Ceza Muhakemesinde Bağlantılı Davaların Birleştirilmesi ve Ayrılması*”, Adalet Dergisi, Y. Eylül-Ekim 1976, C. 67, S. 5-6, s. 427 vd.

¹⁹ **FOSCHINI Gaetano**, Diritto Processuale Penale: *La Connessione*, Giuffrè Editore, Milano, 1952, s. 3 vd. İtalyan hukukunda bağlantıyı temsil etmek için hem kanunlarda hem de doktrinde “*connessione*” kelimesi kullanılmaktadır.

²⁰ “...Yüklenen suçlar arasında CYUY’nın 230. maddesinde belirtilen şekilde gerek sanıklar gerekse eylemler yönünden birlikte yargılama yapılmasını gerektiren **bir bağ** bulunmaktadır.” **Yargıtay CGK, E. 2003/316, K. 2004/12, T. 27.01.2004.** (Aksi belirtilmediği sürece tüm yargı kararları www.corpus.com.tr adlı web sitesinden alınmıştır. Bu nedenle yargı kararlarının sadece künyesinin verilmesiyle yetinilmiştir.)

²¹ Bkz. Türk Dil Kurumu Sözlükleri, E.A.: <https://sozluk.gov.tr/>, E. T.: 05.01.2023

doktrinde ve yargı kararlarında en çok kullanılan bağlantılı suç, bağlantılı dava, bağlantılı muhakeme ve bağlantılı uyumsuzluk ifadeleri önemlidir.

A. Bağlantılı Suçlar

Suçun maddi ceza hukukunda çoğunlukla biri şekli (biçimsel), diğeri maddi olmak üzere iki anlayışla tanımı yapılmaktadır. Şekli olarak suç, ceza normu tarafından öngörülen emir ve yasağı ihlal eden insan davranışı olarak tanımlanmaktadır²². Burada üzerinde durulması gereken nokta, bu insan davranışına müeyyide olarak cezanın öngörülmesidir²³. Maddi olarak suç ise kanun koyucunun değerlendirmesine göre, devletin amaçları ile çatışan ve müeyyide olarak cezayı gerektiren insan davranışdır²⁴.

Muhtelif yazarlar tarafından suçun analitik incelenmesi neticesinde unsurlardan hareket ederek çeşitli suç tanımlamaları yapılmıştır²⁵. Ancak bu tanımların çoğu maddi içerik yanı ağır basan tanımlamalardır. Kanaatimizce pozitif hukuk düzeninde suçun şekli anlamı ön plana çıkmaktadır. Zira neyin suç olacağı neyin olmayacağı yönünde yapılan maddi ve içeriksel bir değerlendirme ancak suç politikasını ilgilendiren bir konudur. Oysa mevzu hukukta devletin amaçları ile çatışmasına bakılmaksızın, ceza normu ile ceza müeyyidesi öngörülmüş her davranış suç haline gelmiş demektir.

---

²² **TOROSLU Nevzat/ TOROSLU Haluk**, Ceza Hukuku Genel Kısım, Savaş Yayınevi, Ankara, Ekim 2016, s. 97;

²³ **CARACCIOLI Ivo**, Manuale di Diritto Penale – Parte Generale, CEDAM, Padova, 2005, s. 2; **HAFIZOĞULLARI Zeki/ ÖZEN Muharrem**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, US-A Yayıncılık, Ankara, Aralık 2016, s. 151; **DEMİRBAŞ Timur**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin, Ankara, 2021, s. 210;

²⁴ **TOROSLU/ TOROSLU**, s. 101.

²⁵ Bkz. **ÖZBEK Veli Özer/ DOĞAN Koray/ BACAKSIZ Pınar**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin, Ankara, 2020, s. 206 vd.; **ÖZGENÇ İzzet**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin, Ankara, Eylül 2016, s. 171 vd.; **CENTEL Nur/ ZAFER Hamide/ ÇAKMUT Özlem**, Türk Ceza Hukukuna Giriş, Beta, Eylül 2017, s. 212.

Dolayısıyla suçun tanımı yapılırken şekli (biçimsel) yaklaşımın daha doğru olduğu kanaatindeyiz.

Konumuz açısından ise bağlantının, kanunda ve doktrinde bazen bağlantılı suçlar olarak ifade edildiğini yukarıda belirtmiştik. Ancak bu ifadeler maddi ceza hukukundaki suç terimine atıf olarak değil; genellikle ceza muhakemesindeki muhakeme usullerine ilişkin kullanılmaktadır. Kanunun düzenlenmesinde de görüleceği üzere, bağlantılı suçlar ifadesi²⁶, suçların maddi olarak incelenmesi ve birbirleriyle analitik olarak unsurlarının bağlantılı olması anlamında değil; suçların muhakeme edilirken bağlantılı oldukları anlamında bir nitelendirme yapılmıştır. Bu çıkarıma bağlantının sonuçlarının usule ilişkin olmasından da ulaşabiliriz²⁷.

Her ne kadar konumuz olan bağlantının muhakemeye ilişkin olması nedeniyle Kanunun bağlantılı suçlar ifadesinin yanlış olduğunu belirtsek de bağlantının bazı durumlarda, usule ilişkin sonuçları esasa da etki edebildiğinden bağlantılı suçlar ifadesi hepten hatalı değildir. Örneğin zincirleme suç, çok failli suç, suçların içtimaı veya iştirak halinde işlenen suçların söz konusu olduğu durumlarda, fiillerin maddi ceza hukuku anlamında birbirleriyle bağlantılı olduğunu söylemek yanlış değildir. Buradaki bağlantının esasa ilişkin olarak ceza yaptırımını üzerinde etkisi de olabilmektedir. Bunun yanında birbirinin öncülü veya ardılı olan suçlar açısından da bağlantılı suçlar ifadesi

---

²⁶ Belirtmek gerekir ki, henüz kesin hükümlerle sonuçlanmadan bir insan davranışını suç olarak tanımlamak yanlıştır. Bu anlamda CMK'nın bağlantılı suçlar ifadesini kullanmasının da hatalı olduğunu düşünmekteyiz. Bunun yerine *bağlantılı uyumsuzluklar* veya illa ki maddi bir ifade kullanılacaksa, en azından *bağlantılı fiiller* ifadesinin kullanılmasının daha doğru olacağı kanaatindeyiz.

²⁷ İtalyan hukukunda da birden fazla suç arasında belirli unsurların ortaklığı olarak tanımlanan "suçların bağlantısı" ile birden fazla suçun ceza muhakemesi hukukuyla ilgili bir bağlantıyla birbirine bağlandığı durumla özdeşleştirilen "suçların usuli bağlantısı" arasında ayırım yapmak gerektiği belirtilmiştir. Bkz. **BACCARI** Gian Marco, *La Cognizione e La Competenza Del Giudice*, in: *Trattato Di Procedura Penale*, V. II, Giuffrè Editore, Milano, 2011, s. 268.

kullanılabilir. Örneğin kara para aklama suçuyla, paranın elde edildiği suç fiilinin bağlantılı suç olduğunu belirtmek hatalı değildir.

Bunun yanında tam tersi şekilde bağlantılı suçlar, çoğunlukla muhakeme hukukunda bağlantılı uyuşmazlıklara neden olduğu için, muhakemeleri birleştirilerek görülmektedir. Diğer bir anlatımla suçların bağlantılı olmasının hem maddi hem de usuli birtakım sonuçları mevcuttur. Usuli bakımdan en önemli sonucu ise muhakemelerin birleştirilerek yapılmasıdır²⁸.

Bağlantılı uyuşmazlıkların muhakemelerinin birleştirilmesi, her durumda suçların da bağlantılı olduğu sonucuna götürmez²⁹. Bu noktada bağlantılı suçlar ifadesinin de bağlantılı uyuşmazlıklar ifadesinden daha dar kapsamda olduğu da söylenmelidir. Sonuç olarak bağlantılı suçlar ifadesi, konumuz olan ceza muhakemesinde bağlantıyı temsil etmemektedir.

B. Bağlantılı Davalar

Hukuki uyuşmazlığın çözülmesi bazı istisnalar³⁰ dışında yargılama makamının görevidir ve uyuşmazlığın çözülmesi için yargılama makamı önüne getirilmesine dava denir³¹. Ceza uyuşmazlığının da çözülmesi ve ceza muhakemesinden beklenen amacın elde edilebilmesi için, davasız yargılama olmaz ilkesi gereğince yargılama makamının

---

²⁸ **REINA Vito**, La Connessione Dei Reati e Dei Procedimenti, Studio Editoriale Moderno, Catania, 1937, s. 39 vd. Yazar monografisinde usuli bağlantıyı, suçlar arasındaki maddi bağlantının sonucu olarak incelemiştir.

²⁹ **REINA**, s. 41.

³⁰ İç hukukta son yıllarda Anglo-Sakson ve Anglo- Amerikan hukuku temelli alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri normatif olarak düzenlenmeye başlanmıştır. Medeni muhakemedeki hakem muhakemesinin yanında özellikle ceza muhakemesinde uzlaştırma, seri muhakeme usulü, basit yargılıma, ön ödeme gibi birçok alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri bulunmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. **TEMİZ GÜL Yağmur**, Ceza Hukukunda Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021.

³¹ **KUNTER**, s. 136.

harekete geçmesi ve işe el koyması ve dava faaliyetinin somut olarak başlatılması gerekmektedir³². Dolayısıyla ceza davası da cezai bir uyuşmazlığın çözülmek üzere yargılama makamının önüne getirilmesidir³³.

Farklı ceza davalarının konusu olan uyuşmazlıkların bağlantılı olması, o ceza davalarını da bağlantılı hale getirdiği veya benzer şekilde ceza davasının konusu olan bir uyuşmazlığın, diğer muhakeme dallarının konusu olan ve davaya konu olmuş bir uyuşmazlıkla bağlantılı olması durumunda, bu davaların da bağlantılı hale geldiği düşünülebilir³⁴. Bu noktada bağlantılı davalar veya bağlantılı ceza davaları ifadeleri yanlış sayılmaz. Ancak ceza muhakemesi sistemimizde, ceza davası teriminin karşıladığı evre, yalnızca iddianamenin kabulünden sonra başlayan kovuşturma evresi olduğundan; ceza davasının, ceza muhakemesi teriminden daha dar bir anlama sahip olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Örneğin bağlantılı olan ceza uyuşmazlıklarından birinin henüz soruşturma evresinde olması, diğerinin ise kovuşturma evresinde olması bağlantılı davalar terimi ile ifade edilemeyecek bir durumdur. Zira uyuşmazlıklardan biri henüz yargılama organları önüne getirilmediğinden dava olarak adlandırılmayacaktır. Diğer bir anlatımla, özellikle ceza muhakemesinde, dava açılmadan da uyuşmazlıkların bağlantılı olduğu ve CMK'da soruşturma evresinde

---

³² **TOROSLU/ FEYZİOĞLU**, s. 30; **KEYMAN Selahattin**, Ceza Muhakemesinde (Asıl Ceza Muhakemesinde) Savcılık, Sevinç Matbaası, Ankara, 1970, s. 89.

³³ “Ceza davası, muhakemenin kurulmasına ve maddi ceza hukukunun uygulanmasına yönelik tamamen usule ilişkin bir faaliyettir. Ancak davanın amacı talebi sonuçlandırmak değil, adli bir tespit yapmaktır. Bu nedenle baştaki talep de maddi değil usule ilişkin bir taleptir.” **VANNINI Ottorino**, Manuale Di Diritto Processuale Penale Italiano, Dott. A. Giuffre Editore, Milano, 1946, s. 16-17.

³⁴ Ceza davalarının bağlantısı kavramı, esasen suçların bağlantılı olmasından türemiştir. Maddi nitelikte olan bu ikinci bağlantı, çoğu zaman usuli bağlantı durumlarını belirler. Bkz. **BELLAVISTA Girolamo**, Lezioni di Diritto Processuale Penale, Giuffre, Seconda Editizione, Milano, 1960, s. 127.

uyuşmazlıkların bağlantılı olmasının bazı sonuçlarının dahi düzenlenmesi karşısında, sadece davalar için bağlantılı sıfatını kullanmak yanlış olmasa da eksiktir.

Bunun dışında ister birden fazla ceza davasının, isterse ceza davaları ile diğer muhakeme dallarına ait davaların olsun, bağlantılı davalar şeklinde adlandırılmasında bir sakınca yoktur. Ancak davaların bağlantılı olmasının kaynağı sadece davaların konusu olan uyuşmazlıklarının bağlantılı olması olduğu da unutulmamalıdır.

C. Bağlantılı Muhakemeler

Muhakeme hukuki bir uyuşmazlığı çözmek üzere yargılama organlarının yaptıkları faaliyet dolayısıyla meydana gelen hukuki ilişkilerin özneleri tarafından yapılan işlemlerin bütünüdür³⁵. Muhakeme hukuku da bu işlemleri düzenleyen kuralları inceleyen bilimdir³⁶. Muhakeme hukuku ilişkisinin kurulabilmesi için mutlaka yargılama öznelerinin ilişki içerisinde olması gerekir³⁷. Ancak sadece yargılama öznelerinin bulunması bu ilişki için yeterli değildir. Tez, antitez, sentez diyalektiğine katılan bütün öznelerin işlemleri muhakemeyi oluşturur. Türk doktrininde muhakeme terimi yerine “*yargılama*” kelimesini kullanan yazarlar da mevcuttur ve bunun gerekçesi olarak da daha Türkçe bir ifadenin kullanılmasının doğru olduğu belirtilmiştir³⁸. Diğer yandan muhakeme ve yargılama kelimelerinin anlamsal olarak, köken olarak ve de yargılama kelimesinin tarihsel gelişimi açısından eş anlamlı oldukları ve aralarındaki tek farkın birinin Arapça diğerinin Türkçe bir kelime

---

³⁵ KUNTER, s. 5.

³⁶ LEONE Giovanni, Lineamenti Di Diritto Processuale Penale, Casa Editrice Dott. Eugenio Jovene, Seconda Editizione, Napoli, 1951, s. 6.

³⁷ TOSUN, Genel Kısım, s. 11.

³⁸ Bkz. YURTCAN, s.61-62.

olduğundan, anadildeki kelimenin tercih edilmesinin daha doğru olduğu da savunulmuştur³⁹.

Anglosakson hukuk sistemi temelli ülkelerde ve bunun yanında çoğu Kıta Avrupası ülkelerinde muhakeme hukukunu ifade etmek için “*oluş, işlem, süreç*” anlamlarına gelen kelimeler kullanılmaktadır⁴⁰. Türk hukukunda bu kelimelerin kullanılmasının artık zor bir ihtimal olması bir yana⁴¹; bu kelimelerin de yeterli olmadığı; çünkü muhakeme sürecinin herhangi bir süreç olmadığı ve muhakemeye ait bir süreç olduğundan mutlaka muhakeme kelimesinin kullanılmasının gerektiği çok yerinde bir düşüncedir⁴².

Ceza muhakemesi hukuku muhakeme hukukunun bir dalıdır⁴³. Bir ceza muhakemesi ile başka bir ceza muhakemesinin ya da bir ceza muhakemesi ile diğer muhakeme dallarına ait muhakemenin ortak noktaları olması muhtemeldir. Ancak bu ortak noktaların oluşturduğu bağlantı, konumuz dışında olan bağlantıdır. Zira muhakeme bizim kullandığımız anlamıyla, bir nesne değil, sürecin veya oluşun tamamıdır. Bu nedenle bağlantılı muhakemeler ifadesi, en azından konumuz açısından, yerinde bir kullanım değildir. Ayrıca muhakemelerin bağlantılı olmasının pratik bir sonucu da yoktur. Zira muhakemeler bağlantılıysa birleştirilebilir ve ortada tek bir muhakeme (ya da süreç) kalır ve birden çok muhakemeden, dolayısıyla bağlantılı

---

³⁹ SELÇUK, s. 313.

⁴⁰ Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri’nde “*procedural*”, İtalya’da “*processuale*”, Almanya’da “*Prozess*” ve Fransa’da “*procedural*” kelimeleri kullanılmaktadır.

⁴¹ SELÇUK, s. 313.

⁴² KUNTER, s. 5. Ceza muhakemesinin temel fikrinin maddi ceza hukukunun uygulanması için gerekli ve araçsal bir prosedür olduğuna dayandığı ve bu anlayışın bu kelimeyle, sadece muhakemenin harici seyrine atıfta bulunduğu ancak ceza muhakemesinin hiçbir zaman bir “şekiller silsilesine” indirgenemeyeceğine yönelik bkz. GARAFOLI Vincenzo, *Diritto Processuale Penale*, Giuffrè, Milano, 2008, s. 1.

⁴³ KUNTER, s. 3.

muhakemelerden söz edilemez. Bu nedenle bağlantılı olanın muhakemeler değil; uyuşmazlıklar olduğu ve bunun sonucunda ancak uyuşmazlıkların muhakemelerinin birleştirilebileceği daha doğru bir ifadedir⁴⁴.

D. Bağlantılı Uyuşmazlıklar

Uyuşmazlık iki hukuk öznesi arasındaki çatışma olarak tanımlanabilir⁴⁵. Hukuki bir uyuşmazlık hukuk düzeni tarafından korunan bir menfaat veya yetki olan bir hakkın varlığının veya kapsamının tespitinden veya çoğunlukla da ihlalden kaynaklanır⁴⁶. Ancak her çatışma bir uyuşmazlık değildir⁴⁷. Çatışmanın taraflardan en az biri tarafından dışa yansıtılması, çözümlenmesi için kendileri dışında üçüncü bir kişiye veya makama başvurmaları sonucunda uyuşmazlık ortaya çıkar⁴⁸. Bu dışa yansıtma Devletin resmi yargılama makamları sathında olduğunda muhakeme hukuki ilişkisi doğar ve mutlaka yarılıp ortadan kaldırılması gereken bir hukuki ilişki halini almış olur. Bu yüzden muhakeme ilişkisinin nesnesi her zaman kollektif bir hüküm ile çözülecek bir uyuşmazlıktır⁴⁹. Dolayısıyla ceza muhakemesinin nesnesi de bir ceza uyuşmazlığıdır.

---

⁴⁴ Aksi görüş için bkz. **PAGLIARO Antonio**, Presupposti Della Connessione, in: Connessione di Procedimenti e Conflitti di Competenza, Atti del Convegno, Giuffrè Editore, Milano, 1976, s. 16. Yazara göre bağlantılı olan şeyler yargılamaların kendisidir.

⁴⁵ **GÖZLER Kemal**, Hukuka Giriş, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, Temmuz 2020, s. 472..

⁴⁶ **PEKCANITEZ Hakan/ ATALAY Oğuz/ ÖZEKES Muhammet**, Hukuk Muhakemeleri Kanununa Göre Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınları, 13. Bası, Ankara, 2012, s.41; **ARSLAN Ramazan/ YILMAZ Ejder/ TAŞPINAR AYVAZ Sema**, Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2016 s. 55.

⁴⁷ Ceza muhakemesinde de tarafların tutumlarında her zaman ortaya çıkmayacak olsa bile, her zaman iki menfaat arasında bir çatışma vardır: devletin suçlunun cezalandırılması ile ilgili menfaati ve sanığın özgürlük alanının korunması menfaati. **LEONE**, s. 32.

⁴⁸ **GÖZLER**, Hukuka Giriş, s. 472. Aynı şekilde bkz. **GÖZLER Kemal**, Devletin Genel Teorisi, Ekin Basım Yayın Dağıtım, 10. Baskıdan Tıpkı Baskı, Bursa, Ekim 2020, s. 312.

⁴⁹ **KUNTER**, s. 210.

Ceza normlarıyla korunan bir varlık veya menfaatin ihlali sonucunda Devletle fail arasında bir ceza hukuku ilişkisi doğar. Kural olarak da cezalandırma konusundaki meselelerde; bireylerle bireyler veya bireylerle Devlet arasında uyuşma, diğer bir tabirle kendiliğinden cezaya tabi olma veya aniden cezalandırma değil; daima bir uyuşmazlık olduğu ve bunun da resmi makamlar tarafından halledilmesi gerektiği kabul edilmektedir. Bu muhakeme hukuku ilişkisini diğerlerinden ayıran en önemli özellik kamusalılık ilkesi gereğince taraflardan birinin mutlaka devlet olmasıdır. Devletle fail arasında meydana gelen ceza hukuku ilişkisinin devletin resmi organlarına yansımaları sonucunda ortaya çıkan ve ceza muhakemesinin konusu haline gelen nesne de ceza uyuşmazlığıdır⁵⁰.

Her ne kadar bir muhakemeyi diğerinden ayıran en önemli nesne uyuşmazlık olsa da⁵¹, hem ceza muhakemesinin nesnesi olan ceza uyuşmazlıklarının birbirleriyle hem de muhakeme hukukunun diğer dallarına ait uyuşmazlıklarla ortak noktaları olması muhtemeldir. Bağlantının, bir muhakeme kurumu olduğu gerçeği de göz önünde bulundurulduğunda, ancak muhakemelerin nesnelere arasında mümkün olduğu ve bağlantılı olanın da uyuşmazlıklar olduğunu kabul etmek daha doğrudur⁵². Diğer bütün kavramları, eğer mümkünse, bağlantılı hale getiren, asıl olarak uyuşmazlıkların bağlantılı olmasıdır. Bu nedenle muhakeme hukuku açısından “*bağlantılı*” sıfatının önüne geleceği en uygun kavramın da “*uyuşmazlık*” olduğunu düşünmekte ve

---

⁵⁰ **TOSUN**, Genel Kısım, s. 319. Latince ve İtalyancada “*regiudicanda*” sözcüğüyle ifade edilen bu kavram KUNTER tarafından “*yargılanacak uyuşmazlık*” şeklinde tercüme edilse de tek başına uyuşmazlık kelimesi de yeterlidir.

⁵¹ **KUNTER**, s. 210; **SELÇUK Sami**, Suç Yargılama Süreci Hukuku, İmge Kitabevi, Şehir Belirtilmemiş, 2022, s. 398.

⁵² **FOSCHINI**, La connessione, s. 3. Bağlantılı olanın “*suçlar*” değil “*suçlamalar*” olduğu ve suçlamaların da ceza muhakemesinin konusu olduğu hakkında bkz. **BARONE Giuseppe**, La Separazione Dei Procedimenti Penali, Dott. A. Giuffrè Editore, Milano, 1985, s. 6. Aynı şekilde **PAGLIARO**, s. 17.

çalışmamızın genelinde de bağlantı veya bağlantılı olan hususunda “uyuşmazlıkları” kastetmekteyiz⁵³.

II Ceza Muhakemesinde Bağlantı Kurumunun Önemi ve Amacı

Ceza muhakemesi hukukunu oluşturan normların doğru anlaşılabilmesi ve yorumlanabilmesi için, bu normlarla ve dolayısıyla ceza muhakemesi hukuku ile amaçlananın ne olduğunun tespiti önemlidir⁵⁴. Bağlantı kurumunu oluşturan normların da doğru anlaşılabilmesinin ve yorumlanabilmesinin yolu ceza muhakemesinin amacının bilinmesine bağlıdır.

Ceza muhakemesi hukuku, hukukun bir alt dalı olmasından ötürü en başta hukukun amacını taşımaktadır. Hukukun amacı ise, toplum hayatının en iyi şekilde düzenlenmesidir⁵⁵. Ortak olan bu amaca ulaşmak için her hukuk dalının da kendine özgü amacı vardır. Ceza muhakemesinin amacı da geçirdiği çeşitli safhalara göre evrilmiş ve değişmiştir. Genel hatlarıyla sanığın suçlu olduğunun ön kabulü ile başlayan ve sonunda mutlaka sanığın cezalandırılmasının amaçlandığı safha, liberal ve felsefi etkilerle devletin etkisinin azaltılmaya çalışıldığı ve sanığın korunduğu safha ve nihayet insan haklarındaki gelişmelere paralel olarak sanık ve diğer muhakeme öznelerinin haklarına saygılı biçimde maddi gerçeğin araştırılması safhası olmak üzere çeşitli

---

⁵³ CMUK zamanında yapılan bir yoruma göre de Kanun'da geçen ceza davasının Alman Kanunu'ndaki anlamıyla “iddianamede gösterilen fiil (Strafsache)” olarak anlaşılması gerektiğini, dava açılmadan önceki birleştirmede de dava konularının veya cezalı fiillerin birleştirilmesinin söz konusu olduğunu belirtmektedir. Bkz. YÜCE, s. 428. Bu yorum doğru ama eksiktir. Ceza davasından sadece iddianamede gösterilen fiilin değil aynı zamanda ve birlikte failin de anlaşılması gerektiğini düşünmekteyiz.

⁵⁴ TOROSLU/FEYZİOĞLU, s. 5.

⁵⁵ KUNTER, s. 21; Hukukun amacının insanların barış içinde bir arada yaşamalarını düzenlemek olduğu da söylenebilir. Bkz. CİHAN Erol, Ceza Muhakemesi Hukukunun Gayesi, İÜHFİM, Y. 1962, C. 28, S. 3-4, s. 709. Ancak son tahlilde hukukun amacının hep bir düzen vurgusunda arandığı görülmektedir.

safhalar geçirdiği söylenebilir⁵⁶. Son tahlilde günümüzde ceza muhakemesinin sonucunda ulaşılabacak maddi gerçeğin, ne pahasına olursa olsun ulaştırılması hedeflenen amaç olmadığı; muhakemeye katılanların temel haklarına zarar vermeksizin maddi gerçeğe ulaşmak ve bu şekilde uyuşmazlığı sonlandırmak olduğu kabul edilmektedir⁵⁷.

Ceza muhakemesinin bütün normları ceza muhakemesinin amacına ulaşmasına yardımcı olmaya çalışır⁵⁸. Bu bakımdan bağlantı kurumunu düzenleyen normlarının da temel amacı ceza muhakemesi hukukunun amacına ulaşmaya yardımcı olmaktır. Ancak bağlantı normlarının her halükârda bu amaca hizmet ettiği de söylenemez. Örneğin bağlantının sonuçlarından biri olan muhakemelerin birleştirilmesi neticesinde maddi gerçeğe ulaşılmış olsa bile; muhakeme süresi uzadığından sanığın temel haklarını ihlal eden bir durum ortaya çıkabilmektedir. Böylelikle ceza muhakemesinin maddi gerçeğe muhakeme öznelerinin haklarını gözetir biçimde ulaşma amacı da gerçekleşmemiş olmaktadır. Diğer bir örnek olarak, yine muhakemelerin birleştirilmesi durumunda, dosyada çok fazla sanık olması, yargılama makamlarının sanıkların savunma haklarını kısıtlayıcı tedbirler almasına sevk edebilir. Bu durumda da muhakeme öznelerinin hakları ihlal edilerek maddi gerçeğe ulaşılmış olunacaktır.

Diğer yandan muhakeme hukukunda bağlantı kurumu ve sonuçlarının temelinde asıl olarak usul ekonomisi ilkesi yatar. Muhakeme dalları arasında herhangi bir ayırım yapılmadan tüm yargı organları için ortak bir ilke ve yükümlülük olan usul ekonomisi ilkesine hizmet eden çeşitli muhakeme kurumları olmasına rağmen, belki de ilkenin amacına hizmet eden ve gerçekleştirilmesinde en büyük rolü oynayan kurum

---

⁵⁶ CİHAN, s. 709; KUNTER, s. 19-25.

⁵⁷ KARAKEHYA Hakan, Ceza Muhakemesinin Amacı, İÜHFM, Y. 2007, C. LXV, S. 2, s. 125.

⁵⁸ KUNTER, s. 17.

bağlantıdır⁵⁹. Bu bağlamda kurum, usul ekonomisinin üç unsuru ile de yakın ilişki içerisinde. Koşulları oluştuğunda bağlantı kurumunun sonuçlarını uygulamak yargı organları için anayasal bir yükümlülüğü de yerine getirmek anlamına gelmektedir. Bu nedenle ceza muhakemesinin amacına ulaşmak için bir vasıta olarak bağlantı kurumuna, her halükârda, fayda analizi yapılarak başvurmak gerekmektedir. Bu konuda ayrıntılı açıklamaları ileriki bölümlerde yapacağız.

Sonuç olarak genelde muhakeme hukukunda özelde ceza muhakemesi hukukunda bağlantı kurumunun amacı, diğer tüm muhakeme kurumlarında olduğu gibi, muhakemenin amacına ulaşmasına vasıta olmaktan ibarettir. Bu nedenle bağlantı kurumunu düzenleyen normların mutlaka uygulanması gereken nihai bir amaç olmadığı; ancak nihai amaca ulaşmada faydalı olduğu kertede başvurulması gereken araç normlar olduğu kabul edilmelidir.

III Ceza Muhakemesinde Bağlantı Kurumu ve Muhakemelerin Birleştirilmesi Arasındaki İlişki

Uyuşmazlıklar arasında bağlantı bulunmasının ceza muhakemesi hukuku açısından üç sonucunun olduğunu ve bu sonuçlardan yalnızca birinin uyuşmazlıkların muhakemelerinin birleştirilmesi olduğunu çalışmamızın üçüncü bölümünde detaylı bir şekilde inceleyeceğiz. Ancak genelde muhakeme hukukunda özelde ise ceza muhakemesi hukukunda bağlantı kavramı ile muhakemelerin birleştirilmesi kavramlarının aynı nitelikte olacak şekilde çok yakın ve hatta bazen eş anlamlı olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu nedenle bağlantı kavramı ile muhakemelerin birleştirilmesinin aynı şeyler olup olmadığı üzerinde durmak gerekmektedir.

---

⁵⁹ERMENEK İbrahim, Medeni Usul Hukukunda Davaların Birleştirilmesi ve Ayrılması, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014, s. 26.

Bu benzeşmenin en büyük nedeni olarak bağlantı ve birleşmenin düzenlendiği normlar gösterilebilir. Örneğin 6100 sayılı HMK'da “bağlantı” terimi m. 166⁶⁰ “davaların birleştirilmesi ve ayrılması” başlıklı maddede bir şart olarak düzenlenmiştir. Maddede aralarında bağlantı bulunan davaların birleştirilmesi öngörülmüştür. Aynı şekilde 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 38⁶¹ vd. maddelerinde “bağlantılı davalar” düzenlenmiş ve bu maddede de bağlantının tanımı yapıldıktan sonra; bağlantı kararının nasıl verileceğinin usulleri düzenlenmiştir⁶². Burada bağlantı

---

⁶⁰ **6100 sayılı HMK Madde 166:** “(1) Aynı yargı çevresinde yer alan aynı düzey ve sıfattaki hukuk mahkemelerinde açılmış davalar, aralarında **bağlantı bulunması** durumunda, davanın her aşamasında, talep üzerine veya kendiliğinden ilk davanın açıldığı mahkemede birleştirilebilir. Birleştirme kararı, ikinci davanın açıldığı mahkemeye verilir ve bu karar, diğer mahkemeyi bağlar. (2) Davalar, aynı yargı çevrelerinde yer alan aynı düzey ve sıfattaki hukuk mahkemelerinde açılmış ise bağlantı sebebiyle birleştirme ikinci davanın açıldığı mahkemeden talep edilebilir. Birinci davanın açıldığı mahkeme, talebin kabulü ile davaların birleştirilmesine ilişkin kararın kesinleşmesinden itibaren, bununla bağlıdır. (3) Birleştirme kararı, derhâl ilk davanın açıldığı mahkemeye bildirilir. (4) Davaların aynı veya birbirine benzer sebeplerden doğması ya da biri hakkında verilecek hükmün diğerini etkileyecek nitelikte bulunması durumunda, bağlantı var sayılır. (5) İstinaf incelemesi ayrı dairelerde yapılması gereken davaların da bu madde hükmüne göre birleştirilmesine karar verilebilir. Bu hâlde istinaf incelemesi, birleştirilen davalarda uyumsuzluğu doğuran asıl hukuki ilişkiye ait kararı inceleyen bölge adliye mahkemesi dairesinde yapılır.”

⁶¹ **2577 sayılı İYUK m. 38:** “1. (Ek: 10/6/1994-4001/18 md.) Aynı maddi veya hukuki sebepten doğan ya da biri hakkında verilecek hüküm, diğerini etkileyecek nitelikte olan davalar bağlantılı davalardır. 2. İdare mahkemesi, vergi mahkemesi veya Danıştaya veya birden fazla idare veya vergi mahkemelerine açılmış bulunan davalarda bağlantının varlığına taraflardan birinin isteği üzerine veya doğrudan doğruya mahkemeye karar verilir. 3. Bağlantılı davalardan birinin Danıştayda bulunması halinde dava dosyası Danıştaya gönderilir. 4. Bağlantılı davalar, değişik bölge idare mahkemesinin yargı çevrelerindeki mahkemelerde bulunduğu takdirde dosyalar Danıştaya gönderilir. 5. Bağlantılı davalar aynı bölge idare mahkemesinin yargı çerçevesindeki mahkemelerde bulunduğu takdirde dosyalar o yer bölge idare mahkemesine gönderilir.”

⁶² HMK aralarında bağlantı olan davaların birleştirileceğini, İYUK ise aralarında bağlantı olan davalar hakkında bağlantı kararı verileceğini hüküm altına aldığı ve bu ikisinin aynı olmadığı; dolayısıyla idari muhakemede bağlantı kavramı ile birleştirme kavramının aynı olmadığına yönelik bkz. **ÜSTÜN Gül**, 2577 Sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununda Bağlantılı Davalar ve

kararı ifadesinin, her ne kadar birleştirme ifadesi geçmese de, davaların birleştirilmesi anlamına geldiği ve bağlantı kavramı ile birleştirmenin farklı şeyler olmadığı savunulmaktadır⁶³. İYUK m. 5⁶⁴,de düzenlenen aynı dilekçe ile dava açılabilir hallerde de her ne kadar bağlantı ifadesi kullanılsa da bağlantı ve davaların birleştirilmesi kavramlarının iç içe geçtiği söylenebilir. Aynı şekilde CMK'nın 8. maddesinin başlığı “*bağlantı kavramı*”dır ve bu maddede bağlantı türleri tanımlanmıştır. Ancak devamındaki maddelerde birleştirmenin usulleri düzenlenmiştir.

Görüldüğü üzere muhakeme kanunlarında bağlantının düzenlendiği normlar ile birleştirmenin düzenlendiği normlar çoğunlukla kesişmektedir. Kanun koyucu bu normlarda bağlantı ve birleştirme terimlerini aynı olayın nitelendirmesi şeklinde kullanmaktan da kaçınmamıştır. Kanaatimizce bağlantı ile birleştirmenin aynı olduğuna yönelik eğilim de temelde bundan kaynaklanmaktadır.

Türk hukukunun aksine, İtalyan ceza muhakemesi hukukunda 1988 tarihli yeni kanunla bağlantı, tıpkı madde bakımından yetki ve yer bakımından yetki kuralları gibi

---

Aynı Dilekçeyle Dava Açılabilir Haller, On iki Levha Yayıncılık, İstanbul, Temmuz 2018. Ancak kanaatimizce bu gerekçe ile idari muhakemede bağlantı ile birleştirmenin aynı olmadığına ulaşmak mümkün değildir. Bağlantı kararı veren mahkemenin yapacağı işlem de sonuç olarak davaların birleştirilmesidir. Aynı yönde bkz. **YASİN Melikşah**, İdari Yargıda Bağlantılı Davalar, E- Akademi Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi, Şubat 2007, S. 60, par. 3, **E.A.:** <http://www.e-akademi.org/incele.asp?konu=%DDDAR%DD%20YARGIDA%20BA%D0LANTILI%20DAVALAR&kimlik=-1715152877&url=makaleler/myasin-2.htm>. **E.T.:** 09.08.2023- 23.11. [Y.N.: Kaynakta sayfa numaraları olmadığı için bundan sonraki atıflar sadece paragraf numarası olarak verilecektir.]

⁶³ **YASİN**, par. 3

⁶⁴ **İYUK m. 5:** “Değişik: 10/6/1994-4001/3 md.) “1. Her idari işlem aleyhine ayrı ayrı dava açılır. Ancak, aralarında maddi veya hukuki yönden bağlılık ya da sebep-sonuç ilişkisi bulunan birden fazla işleme karşı bir dilekçe ile de dava açılabilir. 2. Birden fazla şahsın müşterek dilekçe ile dava açabilmesi için davacıların hak veya menfaatlerinde iştirak bulunması ve davaya yol açan maddi olay veya hukuki sebeplerin aynı olması gerekir.”

özgün ve özerk bir yetki kuralı olarak düzenlenmiş ve yetkinin önceden tesis edilmesi boyutuna çekilmiştir⁶⁵. Bunun sonucu olarak da bağlantı durumunda yetki de ihtiyariliğin veya isteğe bağlılığın yerinin olmadığı sonucu çıkmaktadır⁶⁶. Bu nedenle bağlantıyı düzenleyen normlar ile muhakemelerin birleştirilmesi ve ayrılmasını düzenleyen normlar birbirinden farklıdır ve bağlantı kavramı ile muhakemelerin birleştirilmesi kavramları da birbirinden farklı olarak görülmektedir.

Bununla birlikte tespit edebildiğimiz kadarıyla Foschini, İtalyan doktrininde,1988 tarihli Kanun'dan önce, bağlantıyı geniş bir bakış açısıyla inceleyen ve nispi muhakeme ve bekletici sorunu da bağlantının sonuçları olarak inceleyen tek yazardır. Ancak doktrindeki baskın eğilim bağlantı kavramını sadece muhakemelerin birleştirilmesi kapsamında incelemektir. Nispi muhakeme ve bekletici sorun kurumları ise, ceza muhakemesinde ön sorunların çözüm yolları olarak incelenmektedir.

Türk hukukunda da muhtemelen Foschini'den mülhem olmak üzere bazı yazarlar aynı yolu takip etmiş ve bağlantının sonuçlarını üçe ayırarak incelemişlerdir⁶⁷. Kanaatimizce de bağlantı türleri arasında karışık bağlantının zikredilmesi, bu bağlantı türünün, yani diğer muhakeme dallarına ait ön sorunların çözüm yöntemlerinin de bağlantı kavramı kapsamında incelenmesini gerektirmektedir.

---

⁶⁵ **BACCARI**, s. 269; **ADOLFI**, Scalfati; **BERNASCONI**, Alessandro; **DE CARO**, Agostino; **FURGIUELE**, Alfano; **MENNA**, Mariano; **PANSINI**, Carla; **TRIGGIANI**, Nicola; **VALENTINI**, Christiana, Manuale di Diritto Processuale Penale, Turin: G. Giappichelli Editore, Secondo Editizione, s. 81. 1930 tarihli Rocco Kanunu döneminde bağlantının özerk bir yetki kuralı olmadığı ve bu nedenle bağlantı nedeniyle yetki çatışmalarının ilgili oldukları yargı yetkisi kriterine göre (fonksiyonel, madde, yer veya işlevsel) belirlenmesi gerektiğine ilişkin bkz. **ALLEGRA Giuliano**, I Conflitti Di Giurisdizione E Di Competenza Nel Processo Penale, Dott. A. Giuffre Editore, Milano, 1955, s. 93.

⁶⁶ **TAORMINA Carlo**, Procedura Penale, G.Giappichelli Editore, Torino, 2015, s. 136.

⁶⁷ Bkz. **KUNTER**, s. 233-243; **TOSUN**, Genel Kısım, s. 325-341; **CENTEL/ ZAFER**, s. 643-656; **YURTCAN**, s. 271-284.

Bu açıklamalardan sonra sorunun çözümünün Anayasa'nın 142. Maddesinde olduğunu düşünmekteyiz. Maddenin birinci fıkrasına göre *mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir* ve dolayısıyla mahkemeler kanunla verilmemiş bir yetkiyi kullanamazlar. Muhakeme hukukunda bağlantı kurumunun sonuçlarından biri olan muhakemelerin birleştirilmesi, her muhakeme kanununda sadece o yargı kolu içindeki uyuşmazlıklar bakımından geçerli olacak şekilde düzenlenmiştir. Kural olarak ceza uyuşmazlıklarının muhakemesi ancak yine bir ceza uyuşmazlığı muhakemesi ile birleştirilebilir. Yani ceza muhakemesinin konusu olan bir ceza uyuşmazlığı ile medeni muhakemenin konusu olan bir uyuşmazlık, kural olarak birleştirilerek görülemez. Aynı şekilde ceza muhakemesinin konusu olan bir uyuşmazlık ile idari muhakemenin konusu olan bir uyuşmazlık birleştirilerek görülemez. Mahkemelere farklı yargı organlarının yetkisine giren uyuşmazlıkları birleştirerek muhakeme etme yetkisi kanunla tanınmamıştır.

Diğer yandan aynı hayat olayı farklı muhakeme dallarında farklı uyuşmazlıklara konu olabilmektedir. Böylece farklı muhakeme dallarının konusu olan uyuşmazlıkların da bağlantılı olabileceği kabul etmek gerekmektedir. Bağlantı kurumu sadece aynı türden uyuşmazlıklar arasında değil; farklı türden uyuşmazlıklar arasında da olabilir. Açıkladığımız üzere kanunun verdiği bir yetki olmadığından bu tür uyuşmazlıkların muhakemeleri birleştirilemeyecek; ancak farklı amaçlarla nispi muhakeme veya bekletici sorun yapılabilecek ve bu muhakemelerin sonuçları birbirlerini etkilemiş olacaktır.

Kanaatimizce, muhakeme hukukunda bağlantının sonuçları sadece muhakemelerin birleştirilmesine indirgenemez. Bu nedenle bağlantı ile muhakemelerin birleştirilmesinin kavramsal olarak da birbirlerinin yerine veya eş anlamlı olarak kullanılması hatalıdır.

IV Bağlantının Ceza Muhakemesi Hukukundaki İşlevi

Ceza muhakemesi hukukunun işlevi genelde, tüm hukuk kurallarında olduğu gibi, toplumsal düzenin sağlanması ve birey- birey, birey- devlet ilişkilerinin düzen içerisinde sürmesine katkıda bulunmaktadır⁶⁸. Özelde ise bu katkısını, suç işlediği iddia edilen kişilerin gerçekten suç işleyip işlemedikleri, işlemişlerse yaptırımını belirlemek, işlememişlerse bunun tespitini yaparak gerçekleştirmektedir.

Yukarıda da belirttiğimiz üzere ceza muhakemesinin bu işlevini yerine getirebilmesi için de muhakeme hukukunda normatif olarak getirilen her kurumun muhakemenin yapısı veya işleyişiyle ilgili araçsal bir amacının olduğu kabul edilmelidir. Muhakeme kanunlarında düzenlenen her kurumun muhakeme hukukunun işlevini yerine getirmesine yardımcı olmak için ihdas edilmektedir. Ceza muhakemesinde bağlantı kurumunun işlevinin de ceza muhakemesinin amacına ulaşmasını usul ekonomisi çerçevesinde sağlamak olduğu söylenebilir. Bu bağlamda bağlantı kurumunun temelinde usul ekonomisi ilkesinin yer aldığını düşünmekteyiz⁶⁹.

A. Usul Ekonomisi

1. Genel Olarak

Muhakemenin bağlı olduğu ve gerçekleşmesine katkıda bulunduğu maddi hukuk türlerine göre dallara ayrıldığı ve fakat muhakemenin özünde tek olduğu, tek bir muhakeme teorisinin mevcut olduğu⁷⁰ ve bunun sonucunda bazı usul ilkelerinin

---

⁶⁸CENTEL/ ZAFER, s. 5.

⁶⁹ GARAFOLI, s. 133. ERMENEK, s. 25. Yazarlar aslında davaların birleştirilmesi ve ayrılması müesseselerinin temelinde usul ekonomisi ilkesinin yattığını belirtmişlerdir.

⁷⁰ BELLAVISTA Girolamo, Lezioni di Diritto Processuale Penale, Giuffrè, Seconda Editizione, Milano, 1960, s. 3; TOROSLU/ FEYZİOĞLU, s. 1. Hatta bazı ülkelerde, örneğin İsveç 1942 tarihli Kanun gibi, ceza ve medeni muhakemelerde ortak olan kuralları düzenledikten sonra, her bir muhakeme dalına ait özel kuralları da ayrı başlıklar halinde

muhakemenin tüm dallarında geçerli olduğu savunulmuştur⁷¹. İşte muhakeme hukukunun tüm muhakeme dalları açısından geçerli olan en önemli ilkelerden biri usul ekonomisi ilkesidir⁷². Öyle ki bu ilke önemine binaen Anayasa'nın 141/4 hükmünde “*Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir*” denilerek anayasal bir ilke haline getirilmiştir. Daha çok medeni muhakeme hukuku ile ilişkilendirilse⁷³ de Anayasa bu ilkeye riayet etmeyi ve yargılamaları bu ilke doğrultusunda sürdürmeyi ve sonuçlandırmayı tüm yargı organlarına görev olarak yüklemiştir⁷⁴. Dolayısıyla tüm muhakeme dallarında geçerli bir ilke olan usul ekonomisi ilkesi temel olarak hukuk devleti olmanın da bir gereğidir⁷⁵.

Yargılama tekeline elinde bulunduran devlet, bunu mahkemeler aracılığıyla yerine getirir ve mahkemeler bu fonksiyonu yerine getirirken keyfilik içerisinde sınırsız

---

düzenleyen kodifikasyon türleri mevcuttur. Bu usulün diğer ülkelerde de yapılması mümkündür. Ancak bunun anlamı muhakeme dallarının kendine has ilkelerinin diğer muhakeme dallarına transfer edilmesi anlamında da gelmemelidir. **BELLAVISTA**, s. 3.

⁷¹ **LEONE**, s. 3; **KUNTER**, s. 3; **TOROSLU/ FEYZİOĞLU**, s. 1.

⁷² Usul ekonomisi gibi muhakemenin ortak ilkelerinin rastgele kanunlara yerleştirmek yerine, tek bir muhakeme kanununda toplamanın uygun olduğu görüşü için bkz. **KUNTER**, s. 21. “...Ayrıca sulh ceza mahkemelerinin, sulh ceza hakimlikleri faaliyete geçinceye kadar davayı sonlandırıcı nitelikte kararlar vermesi, yargılamanın uzamasını önlemek, gereksiz emek ve gider kaybına neden olmamak anlamına gelen “usul ekonomisi” ilkesi ile davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasını emreden Anayasa'nın 141/son maddesine de uygun olacaktır.” **YCGK, E. 2016/3-1167, K. 2019/9, T. 15.1.2019.**

⁷³ Usul ekonomisi ilkesi 6100 sayılı HMK m. 30'da hem başlık hem de metin olarak açık bir şekilde düzenlenmiştir: “*Hâkim, yargılamanın makul süre içinde ve düzenli bir biçimde yürütülmesini ve gereksiz gider yapılmamasını sağlamakla yükümlüdür.*” Usul ekonomisi ilkesini bu açıklıkla düzenleyen bir madde ne CMK'da ne de İYUK'da bulunmaktadır.

⁷⁴ **TOSUN**, Genel Kısım, s. 228.

⁷⁵ **YILMAZ Dilşat**, “*Usul Ekonomisi İlkesi Çerçevesinde Türk İdari Yargılama Usulünde Sözlülük İlkesine İlişkin Bazı Değerlendirmeler*”, **AHBÜHFD**, Y. 2019, S. 2, s. 269; **ASLAN Memduh**, “*İdari Yargıda Usul Ekonomisi, Bağlantı, Doğal Hakim Çekişmesi*”, **Vergi Dünyası Dergisi**, Y. 2011, S. 362, s. 117.

bir krediye de sahip değildir⁷⁶. Yargılama fonksiyonunun düzenli ve intizam içerisinde yerine getirilmesi için öznelere birtakım yetkilerin tanınmasının yanı sıra birtakım kısıtlamalar da öngörülmüştür. Bu anlamdaki kısıtlamaların en başında yargılama süresi ve parasal gider anlamında aşırıya kaçmama kısıtlaması gelmektedir. Tüm muhakeme özneleri ve dolayısıyla ceza muhakemesi özneleri de bu kısıtlamaya tabidir ve muhakemenin makul bir sürede, makul bir ücretle ve makul bir şekilde nihayete

---

⁷⁶**RÜZGARESEN Cumhuriyet**, Medeni Muhakeme Hukukunda Usul Ekonomisi İlkesi, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2013, s. 38.

kavuşturulması için çaba göstermek zorundadır⁷⁷. Bu anlamda aslında usul ekonomisinin özünde usul işlemlerinde kollektif verimlilik çabası yatmaktadır⁷⁸.

Medeni muhakeme dalında dahi çok az incelenen⁷⁹ usul ekonomisi ilkesi, ceza muhakemesi dalında neredeyse ayrı bir çalışmanın konusu olarak hiç incelenmemiştir. Yargı kararlarında dahi çok az şekilde değinilen bu ilke aslında adil yargılanma hakkıyla doğrudan ilişkilidir ve usul ekonomisi ilkesinin öğelerinin her biri muhakeme sürecinde temel insan hakları olarak karşımıza çıkmaktadır. Hatta abartılı ve katılmadığımız bir görüşe göre de muhakeme hukukuna hakim olan bazı ilkeler ve dahi

---

⁷⁷ “...itiraz konusu kurallarla maddenin gerekçesinde de ifade edildiği gibi usul ekonomisinin bir gereği olarak sonradan birleştirilmiş davaların ayrılmasına karar verilmesi halinde mahkemenin, davaları başka bir mahkemeye göndermeyip bizzat bakmaya devam etmesi düzenlenmektedir. **Kişiler arasındaki uyuşmazlıkların daha kısa süre içinde en az giderle çözümlenmesi, usul ekonomisi bakımından önemli olduğu gibi davanın taraflarını davanın uzaması nedeniyle oluşabilecek mağduriyetlere karşı korumak bakımından da önemlidir.** Kanun koyucunun, itiraz konusu kurallarla, sonradan birleştirilmiş davaların ayrılması halinde mahkemenin ayrılmasına karar verdiği davalara bakmaya devam etmesini kabul etmek suretiyle davaların görülmesi ve sonuçlandırılmasının hızlandırılmasını amaçladığı anlaşılmaktadır. Zira sonradan birleştirilen davaların, yargılamanın iyi bir şekilde yürütülmesini sağlamak için ayrılmasına karar verilse dahi söz konusu davaların birleştirilme nedeni olan davaların aynı veya birbirine benzer sebeplerden doğması ya da biri hakkında verilecek hükmün diğerini etkileyecek nitelikte bulunması şeklindeki bağlantı nedenlerinin varlığını sürdürdüğü hallerde, mahkemenin ayrılmasına karar verilen davalara bakmaya devam etmesinin davaların adil ve hakkaniyete uygun olarak hızlı bir şekilde görülmesi ve sonuçlandırılması amacını sağlamaya yönelik olduğu açıktır. **Sonradan birleştirilen davaya bakan mahkemenin, dosyaya daha kısa sürede vakıf olacağı ve davanın birleştirme kararını veren mahkemeye gönderilmesi halinde söz konusu mahkeme tarafından dosya için harcanacak emek ve zaman dikkate alındığında, birleştirilen davaların ayrılması durumunda dahi mahkemenin ayrılmasına karar verilen davalara bakmaya devam etmesinin kamu yararını sağlamaya yönelik olduğu** anlaşıldığından itiraz konusu kuralda Anayasa'nın 141. maddesine aykırı bir yön bulunmamaktadır.” **AYM, T. 22.06.2016, E. 2016/9, K. 2016/125.**

⁷⁸ **DAWSON Robert O.**, “Joint Trials of Defendants in Criminal Cases: An Analysis of Efficiencies and Prejudices”, Michigan Law Review, Y. 1979, C. 77, S. 6, s. 1380.

⁷⁹ **YILMAZ Ejder**, “Usul Ekonomisi”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2008, S. 57, s. 245.

usul ekonomisi ilkesi, Anayasa'nın bile üzerindedir ve pozitif olarak düzenlenmese dahi anayasa koyucu bu ilkelere aykırı düzenleme yapamaz⁸⁰.

Usul ekonomisi⁸¹ ilkesi doktrinde ve mahkeme kararlarında genel olarak üç unsura ayrılarak açıklanmaktadır: “ucuzluk”, “basitlik” ve “çabukluk”⁸². Bu unsurların her biri muhakeme öznelerine, asıl olarak da yargılama makamına, ödev yüklerken; bir taraftan da öznelerin talep edebileceği haklar olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin muhakemenin makul bir sürede bitirilmesi anlamına gelen çabukluk unsuru, aynı zamanda sanığın makul sürede yargılanma hakkının da göstergesidir. Muhakemenin olabildiğince basit olarak gerçekleştirilmesi, karışıklıklardan arındırılması ve yalın ve öz bir biçimde cereyan etmesi anlamına gelen basitlik unsuru, sanığın savunma hakkıyla ilişkilendirilebilir. Yine aynı şekilde muhakemenin parasal anlamda ucuz bir şekilde gerçekleşmesi ve gereksiz masraflardan kaçınılması anlamına gelen ucuzluk unsuru da ekonomik gücü yetersiz olan sanığın savunma hakkıyla doğrudan ilintilidir.

---

⁸⁰ RÜZGARESEN, s.29.

⁸¹ Usul ekonomisi yanında kavramı ifade etmek için dava ekonomisi tabiri de kullanılmaktadır. Bkz. YILMAZ, Usul Ekonomisi, s.244; YÜCE, s. 429. Hatta maliye alanındaki bazı çalışmalarda daha geniş bir ifadeyle “adalet ekonomisi” tabirini kullananlar da vardır. DEYNELİ Fatih, “Türkiye’de Adalet Ekonomisinin Karşılaştırmalı Analizi”, Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme, Ankara, 2010, s. 4 vd. Usul ekonomisinin Amerikan hukukundaki gibi “*usul verimliliği*” olarak adlandırılmasının daha isabetli olduğunu düşünmekteyiz. Zira usul ekonomisi ilkesi özünde yargıda verimlilikle ilgili bir meseledir. Ancak hukukumuzda usul ekonomisi terimi yerleştiği için biz de bu ifadeyi kullanmayı tercih etmekteyiz. Kavram için Alman hukukunda kullanılan “*Prozessökonomie*” kelimesi de usul ekonomisini tam olarak karşılamaktadır.

⁸² Kavramın adındaki “*ekonomi*” kelimesi başka bir bilim dalına aittir. Ancak burada kullanılma amacı olarak sadece parasal bir anlamı olmayıp, aynı zamanda emekten ve muhakeme öznelerinin diğer imkanlarından tasarruf anlamında kullanılmaktadır. RÜZGARESEN, s. 40.

Ceza muhakemesinde bağlantı kurumunun temelinde usul ekonomisinin olduğunu belirtmiştik⁸³. Öyle ki bağlantı kurumu usul ekonomisinin üç unsuru ile de yakından ilgilidir. Bu nedenle usul ekonomisinin üç unsurunun da bağlantı ile olan ilişkisini ayrı ayrı incelemek faydalı olacağını düşünmekteyiz.

2. Bağlantı ve Usul Ekonomisinin Unsurları Arasındaki İlişki

a. Ucuzluk

Muhakeme çeşitli işlemlerden oluşur ve bu işlemler parasal anlamda belirli masraflara neden olur⁸⁴. Yargı organlarının bu işlemleri gerçekleştirmek için malzeme, hizmet ve personele ihtiyaç duymaktadır⁸⁵. Taraflar veya devlet muhakemenin devam ettiği zaman zarfında bu işlemlerin gerçekleştirilmesi için ihtiyaç duyduğu bu unsurları sağlamak adına çeşitli giderler yapmaktadırlar. Ceza muhakemesinde soruşturma evresinin başlamasından hükmün kesinleşmesine kadar tüm sürecin yürütülmesi için muhakemenin özneleri ve Hazine tarafından yapılan tüm harcamalar bu giderlerin

---

⁸³ **BİRTEK Fatih**, Bağlantılı Ceza Davalarında İstinafta Kısmi Kesinleşme ve Temyiz İncelemesinin Kesinleşen Hükme Etkisi, TAAD, Y. 14, S. 56, Ekim 2023, s. 320; **YURTCAN**, s. 269. “*Yerel Mahkemenin ilk hüküm sonrasında Aycan Köroğlu ve Fettah Belge ile ilgili olarak suç duyurusunda bulunması üzerine bu kişiler yönünden ne işlem yapıldığı, haklarında dava açılıp açılmadığı, açılmışsa isnadın konusu ve niteliğinin ne olduğu bilinmemektedir. Dolayısıyla bu aşamada somut olayda, birleştirilmesi olasılığı bulunan bağlantılı bir davanın varlığından söz etmek de olanaklı değildir. Öte yandan, ileri sürülen tüm kanıtlar toplanmış ve tartışılmış olup, buna göre yargılamada ulaşılan somut gerçek, sanık Nureddin Öztürk'ün suçunun sabit olduğu, diğer sanıklar Bedriye Öztürk ile Nafiye Göncü'nün suçlarının sabit olmadığıdır. Buna göre, suç duyurusunun sonucunun araştırılması, var olan kanıtlara sonucu etkileyebilecek ölçüde katkı sağlamayacaktır. Bu nedenledir ki, şayet açılmışsa, bu şahıslar hakkındaki davaların görülmekte olan dava ile birleştirilmesi zaman ve emek yönünden de yararlı olmayacaktır.*” **YCGK, E. 2001/164, K. 2001/225, T. 23.10.2001.**

⁸⁴ Kamusal nitelik arz eden her faaliyet gibi yargılama faaliyeti de ekonomik maliyetler doğurmaktadır. **CHIAVARIO Mario**, Diritto Processuale Penale, Wolters Kluwer, Milano, 2017, s. 926.

⁸⁵ **RÜZGARESEN**, s. 133.

içerisine dahildir⁸⁶. Örnek olarak çeşitli harçlar, avukatlık ücretleri⁸⁷, muayene ve keşif ücretleri, bilirkişi ücretleri, tebligat ve posta giderleri, kanun yolu masrafları vb. harcamalar muhakemenin işleyişinde sarf edilen ücretlerdir. İşte muhakemenin başlamasından kesin hükümlerle sonuçlanmasına kadar, uyuşmazlığın incelenip karara bağlanması için, muhakeme özneleri veya Hazine tarafından ödenen paraların tümüne yargılama giderleri denmektedir⁸⁸.

Yapılan bu harcamalar muhakemenin yürüyüşü için gerekli olmakla birlikte, giderlerde aşırıya kaçılmasının hak arama özgürlüğünü önleyici etkisi olduğu da kuşkusuzdur. Adaletin pahalılaşması vatandaşların mahkemeler nezdinde haklarını aramak konusunda çekinceli davranmasına neden olan etkenlerden biridir⁸⁹. Vatandaşların ihkak-ı hak yerine mahkemelere başvurarak ve muhakemeyi alet ederek haklarını koruma yoluna gitmesi ancak bu yolu tercih etmenin ucuz olmasıyla sağlanabilir⁹⁰. Bu noktada devletin yargılama giderleri politikasını ve bu konuda norm koyma yetkisini, hak arama özgürlüğünü kısıtlamakla, yargılama faaliyetinin ciddiyetini korumak arasındaki makul dengeyi bulacak şekilde belirlemesi ve kullanması gerekmektedir⁹¹.

---

⁸⁶ERMENEK, s. 37.

⁸⁷ AYM'nin vekâlet ücretine ilişkin hükümleri birer usul kuralı addederek bu kuralların uygulanmasına engel bir hüküm olmadığı gerekçesine dayanarak, vekalet ücretiyle ilgili yapılan başvuruları adil yargılanma hakkı ile ilintilendirmediğine dair bkz. ERMENEK, s. 38, dp. 43.

⁸⁸ RÜZGARESEN, s. 134.

⁸⁹ YILMAZ Ejder, “Yargılama Giderlerinin İşlevi ve Sosyal Hukuk Devleti”, Ankara Barosu Dergisi, Y. 1984, S. 2, s. 201 vd.

⁹⁰ TOSUN, Genel Kısım, s. 236.

⁹¹ERMENEK, s. 38.

Diğer yandan devletin yargılama giderleri politikasının önemi yanında, muhakemenin elzem olan asgari seviyede bir giderle⁹² tamamlanması yargı organlarına ve hatta muhakemenin diğer öznelerine yüklenmiş bir görevdir. Yargı organları, gereksiz harcamalardan kaçınmalı ve zorunlu harcamalar bakımından da aşırıya kaçmamalıdır.

Bu bağlamda ceza muhakemesinde de bağlantı kurumunun usul ekonomisinin ucuzluk unsuruyla sıkı bir ilişki içinde olduğu ve yargı organlarının bağlantı kurumuna başvurması neticesinde ucuzluk unsurunun yerine getirileceği de açıktır⁹³. Bağlantının sonucunda muhakemelerin birleşmesi, birden fazla olacak muhakeme sayısını düşürecek, her dava için yapılacak muhtemel harcamaları da en aza indirmiş olacaktır. Örneğin ayrı ayrı açıldığında veya yürütüldüğünde her bir dava için ayrı ayrı alınması gereken bir bilirkişi raporunun, muhakemelerin birleşmesiyle tek bir kez alınması yeterli olacaktır. Yine aynı şekilde ayrı yürütülen kovuşturmalar için yapılacak keşif gibi işlemleri, tek bir muhakemede bir sefer yapılacağından gereksiz masrafların da önüne geçilmiş olunacaktır. Diğer bir örnek olarak, soruşturma evresinde birden fazla şüphelinin bir kişiye karşı işlediği iddia edilen bir fiilden dolayı yapılacak olan uzlaştırma işlemi, bir kez yapılacak ve sadece bir uzlaştırmacı ücretine hükmedilecektir.

---

⁹² Burada kullanılması gereken tabirin, “ucuz”, “en az gider”, veya “gereksiz gider” değil, “makul gider” olması gerektiği yönündeki detaylı açıklamalar için bkz. RÜZGARESEN, s. 135.

⁹³ REINA, s. 71. “Sanıklar hakkındaki hazırlık soruşturması birlikte yapılmış ve sanıkların eylemleri arasında bağlantı görülerek dava, yüksek görevli olan asliye ceza mahkemesinde açılmıştır. Yerel Mahkemece eylemler arasındaki bağlantı gözetilerek, sürdürülen yargılamada kanıtlar toplanıp sanıklar hakkında beraat hükmü kurulmuştur. Somut olay itibarıyla bu uygulama dava ekonomisine, adalet dağıtımında istikrar ve çabukluk sağlanması esaslarına uygundur. Kaldı ki aksinin kabulü halinde davalar ayrılarak yeniden yargılama yapılması söz konusu olacaktır ki bu da Orman Yasasının 83 üncü maddesinin, orman suçlarına ilişkin davaların acele olarak sonuçlandırılacağına ilişkin hükmüne ters düşecektir.” YCGK, E. 2002/251, K. 2002/368, T. 22.10.2002.

Bu somut örneklerin dışında daha soyut bir düşünce ile, bağlantı sonucunda muhakemelerin birleştirilmesi adliyelerde derdest olan dosya sayısının düşmesine ve ihtiyaç duyulan enerjinin, malzemenin ve hatta personelin azalmasına neden olmaktadır. Bunun neticesinde bu kalemler için yapılan masraflar, adalet sisteminin iyileştirilmesi için yapılacak diğer işlemlere aktarılabilir ve finansman daha verimli kullanılmış olacaktır.

Görüldüğü üzere ayrı ayrı yürütülen soruşturma ve kovuşturma süreçlerinin bağlantı neticesinde muhakemelerinin birleştirilmesi, usul ekonomisinin ucuzluk unsuru bakımından avantaj sağlamaktadır. Bununla birlikte bağlantının diğer bir sonucu olan nispi muhakeme yapmak da usul ekonomisinin ucuzluk unsuru bakımında fayda sağlayabilmektedir. Esas uyuşmazlığın çözümü için gereken diğer uyuşmazlığın çözümü, nispi muhakeme yapıldığında; bu uyuşmazlık için esas mahkemesinde ayrıca yapılması gereken muhakeme işlemlerinin harcamalarından tasarruf edilmektedir.

b. Basitlik

Muhakeme hukuku şekil kurallarına ve bir formalizme ihtiyaç duyar ve “*şekli (biçimsel) hukuk*” olarak da anılır⁹⁴. Muhakeme hukukunun ihtiyaç duyduğu bu formalizm usul kanunlarında detaylı olarak düzenlenir ve bu kurallara uymamanın da muhakeme özneleri için yaptırımları vardır⁹⁵. Bunun en önemli nedeninin muhakemede bir birliği oluşturmak ve muhakeme öznelerinin ayrı ayrı uygulamaları neticesinde ortaya çıkabilecek keyfilik ihtimalini en aza indirmektir. Diğer yandan muhakeme özneleri bu usul kurallarına uyarken, muhakemeyi aşırı bir formalizm sonucu robotlaştırmaktan ve gerçekleştirilemeyecek kadar zorlaştırmaktan da kaçınılmalı ve

---

⁹⁴BİLGE Necip/ ÖNEN Ergun, Medeni Yargılama Hukuku, Ankara, 1978 s. 1 vd.

⁹⁵YILMAZ, Usul Ekonomisi, s.251.

olabildiğince basitleştirmelidirler. Muhakeme işlemleri, tarafları yorucu ve haklarını aramak konusunda da bezdirici bir kimliğe büründürülmemelidir⁹⁶.

Asıl olarak muhakeme işlemlerinin basitleştirilmesi ve düzenli şekilde yürütülmesi tüm muhakeme özneleri adına fayda getirmenin yanı sıra yargı sisteminin bütünü için de faydalı ve gereklidir. Sistemin karmaşık bir yapıya, hantal bir bürokrasiye, gereksiz kırtasiye işlemlerine sahip olması, kişilerin yargıya başvurma şevkini kıran manevi bir etki yaratırken, yargı sisteminin iç düzensizliğine de sebep olacaktır. Bunun yanında muhakemede basitlik, usul ekonomisinin bir diğer unsuru olan çabukluğu da beraberinde getirecektir⁹⁷. Ancak muhakemenin basitleştirilmesi, muhakemenin öznelerine, bu basitleştirme uğruna usul kuralları dışına çıkma, bu kuralları değiştirme, yok sayma veya savunma hakkını kısıtlar şekilde yorum yapma hakkını da vermez. Sadece tatbik edilecek usul kural ve uygulamalarının aşırı lüzumsuz şekilcilik ve merasimlerinden arındırılması gerekmektedir⁹⁸.

Bunun yanında muhakemenin basit yapılması, kalite standartlarından ödün vermek anlamına da gelmemelidir. Muhakeme işlemleri, muhakemenin ciddiliğine yakışır ve devletin egemenlik anlayışına uygun bir kalitede devam etmelidir⁹⁹.

Usul ekonomisinin unsurlarından biri olarak gösterilen basitlik muhakemenin hem düzenli hem de kaliteli yürütülmesi anlamına gelmektedir. Muhakemede basitlik iki şekilde sağlanabilir. Birincisi usul kanunlarında öngörülen normlar çerçevesinde muhakemenin kolaylaştırılması, gereksiz bürokrasi ve formalizmden arındırılması ve

---

⁹⁶ RÜZGARESEN, s. 217.

⁹⁷ CHIAVARIO, s. 308.

⁹⁸ TANER, s. 14. İtalya'da 1987 yılında çıkarılan 81 sayılı Kanun'un 2. maddesinde "gerekli olmayan tüm eylem ve faaliyetlerin ortadan kaldırılmasıyla yargılamanın yürütülmesinde azami sadeleştirme" düzenlenmiştir. Bkz. BACCARI, s. 332.

⁹⁹ RÜZGARESEN, s. 193 vd.

sistemin olduğundan daha karmaşık hale getirilmemesidir¹⁰⁰. İkinci anlamı ise yoruma açık ve hâkimin takdir yetkisine bırakılan durumlarda bu takdir hakkını daha basit olandan yana kullanmaktır. Bu noktada muhakeme özneli ve özelinde de yargılama makamı usul kurallarını ve geniş anlamda yargı düzenini ve onlarla mündemiç olan basitliği zorlaştıramazlar veya yoruma müsait olan durumlarda da en basit olanı tercih etmek ve işleri kolaylaştırmakla mükelleftirler¹⁰¹.

Bağlantının usul ekonomisinin basitlik unsuruyla ilişkisine olumlu ve olumsuz olmak üzere iki açıdan bakmak gerekmektedir. Öncelikle bağlantının varlığı neticesinde muhakemelerin birleştirilmesi, uyuşmazlık konusu olayın muhakemesi açısından basitleştirme, yalınlaştırma ve düzenli bir şekilde ilerleyişini sağlama anlamına gelebilecektir¹⁰². Zira uyuşmazlığın sonucu açısından farklı muhakemelerin sonuçları beklenmeyecek, söz konusu olay için yapılacak tüm muhakeme işlemleri tek bir muhakeme sürecinde tek seferde ve basit bir şekilde yapılabilecektir¹⁰³. Tanık tek sefer dinlenecek, bilirkişi raporu tek sefer alınacak ve kararlar tek sefer yazılacaktır¹⁰⁴. Böylelikle çokluktan kaynaklanacak karışıklık da engellenmiş olacaktır. Aynı şekilde bekletici sorun durumunda da yetkili mahkemenin kararının beklenmesi, yargılama

---

¹⁰⁰YILMAZ, Usul Ekonomisi, s. 252.

¹⁰¹YILMAZ, Usul Ekonomisi, s. 252. Yazar lafzi, sistematik ve amaçsal yorum ilkelerine, usul hukuku kurallarına özel olarak “*usul ekonomisi çerçevesinde yorum*” kuralının da eklenmesi gerektiğini savunmaktadır.

¹⁰² “...Bağlantılı davaların birleştirilmesi ve ayrılması hususu CYUY'nın 2 ve devam eden maddeleri ile 230. maddesinde ele alınmıştır. Anılan maddelerdeki düzenleme biçiminden ilke olarak davaların birleştirilmesinde zorunluluk bulunmadığı, takdire bırakıldığı anlaşılmaktadır. Bu düzenleme ile aralarında kişisel ya da eylemsel bağ bulunan davaların hem kısa sürede sonuçlandırılması **hem de aynı sanık veya eylemle ilgili kanıtların bir arada toplanıp bir bütün olarak değerlendirilmesi** suretiyle somut gerçeğin en doğru şekilde ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.” YCGK, E. 2001/164, K. 2001/225, T. 23.10.2001.

¹⁰³ SIRACUSANO Delfino/ TRANCHINA Giovanni/ ZAPPALA Enzo, Elementi di Diritto Processuale Penale, Terza Editizione, Giuffrè Editore, Milano, 2007, s. 31.

¹⁰⁴ TOROSLU, s. 84.

makamında herhangi bir kafa karışıklığına neden olmayacağından, uyuşmazlığın basit ve kolay bir şekilde çözümlenmesine katkı sağlayacaktır¹⁰⁵.

Bağlantının sonuçlarından olan nispi muhakemede, aynı mahkemenin tüm uyuşmazlıkları bütüncül bir şekilde ele alması açısından bir basitleştirme sağlanabilmektedir. Zira mahkemenin uyuşmazlığın muhakemesi üzerinde yoğunlaşması ve konsantrasyonu diğer uyuşmazlıkların çözümü beklenirken dağılabilecekken, nispi muhakeme yapması sonucunda bu olumsuz durum bertaraf edilmiş olmaktadır.

Bağlantının basitlik unsuruna olumlu etkilerinin yanında, bazen olumsuz etkileri de olabilmektedir. Örneğin fiil ve fail sayısı açısından çok karışık bir olaydan doğan uyuşmazlıkların bağlantılı olması neticesinde muhakemelerin birleşmesi tam tersi bir etki de doğurabilecektir. Çok sayıda sanığın, çok çeşitli olayların, çok fazla uyuşmazlığın bir muhakemede birleşmesi, muhakeme sürecini daha karışık bir hale getirecek ve uyuşmazlıkların çözümü zorlaştırabilecektir. Örneğin üye sayısı çok fazla olan bir örgüt yargılamasında, örgütün üst düzeydeki yöneticileriyle, en alt seviyedeki üyelerinin muhakemelerinin gereksiz yere birleştirilmesi süreci basitleştirmediği gibi daha da zorlaştıracak ve hatta adil yargılanma hakkının ihlali anlamına gelebilecek sonuçlar ortaya çıkaracaktır¹⁰⁶. Bu nedenle ceza muhakemesindeki bağlantı kurumunun

---

¹⁰⁵YILMAZ, Usul Ekonomisi, s. 253.

¹⁰⁶ İtalya'nın Palermo kentinde Sicilya bölgesindeki mafya yapılanmasının yargılandığı geniş davalara devasa muhakeme anlamına gelen "*maxiprocesso*" denilmekteydi. Bu yargılamalar 1986 yılından 1992 yılına kadar devam etti ve yüzlerce mafya üyesi olduğu iddia edilen kişilerin muhakemeleri birlikte görüldü. Ayrıntılı bilgi için bkz. **MARAFIOTİ Luca/ FIORELLİ Giulia/ PITTIRUTI Marco**, "*Maxiprocessi e processo giusto*" In Alfredo Bargi (a cura di), Il «doppio binario» nell'accertamento dei fatti di mafia, Giappichelli, Torino, s. 653-696. Bu davaların birleştirilerek aşırı genişletilmesi, muhakeme usulünü içinden çıkılmaz bir şekilde kilitlemiştir. Çok sayıda muhakemenin esnek bağlantı hükümlerince birleştirilmesi çok fazla yetki itirazına neden olmuştur. 1988 tarihli CPPI'nin bağlantı için özerk bir yetki kuralı

basitlik anlamında yararlı olduğu kadar, gereksiz yere uygulandığında zararlı olma ihtimali de göz önünde bulundurulmalıdır.

Öz itibariyle çelişkili kararların çıkmasının engellenmesi de usul ekonomisinin basitlik unsuru ile ilişkilidir. Ancak önemine binaen bu konuya farklı bir başlık açmayı yeğledik.

c. Çabukluk

Usul ekonomisi ilkesinin bir diğer unsuru olan çabukluk, sanığın makul sürede yargılanma hakkıyla tam olarak örtüşen bir unsurdur¹⁰⁷. Bu nedenle çabukluk unsurunun sanık açısından önemine bağlantı kurumunun makul sürede yargılanma hakkıyla ilişkisine değinirken detaylı bir şekilde değerlendireceğiz. Ancak çabukluk unsurunun şüpheli ve sanık dışında muhakemenin diğer özneleri için de önemli olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Öncelikle adalet sisteminin yavaşlığı ve davaların uzun sürmesi hakkında yapılan şikayetler sadece ülkemizde değil diğer tüm ülkelerde başlı başına bir problemdir¹⁰⁸. Mahkemeler önüne getirilmiş uyuşmazlıkların çözümünün uzun sürmesi, bir ülkede yargı sistemine olan güvenin ve inancın yıpranmasına ve vatandaşların haklarını mahkemeler aracılığıyla elde etme iradesinin azalmasına neden olmaktadır¹⁰⁹.

---

oluşturmasının nedenlerinden biri olarak da bu tarz davalarda hakimin her türlü yetki kuralının dışlanması gerekliliği olarak belirtilmiştir. Bkz. **BACCARI**, s. 272. Ülkemizde de bu tarz geniş davalar, özellikle suç örgütü veya terör örgütü yargılamalarında görülmektedir.

¹⁰⁷ **ERMENEK**, s. 33.

¹⁰⁸ **TOSUN**, Genel Kısım, s. 229; **DÖNMEZER Sulhi**, “*Ceza Adaleti Sistemimiz Üzerine Düşünceler*”, Yeni Türkiye Dergisi (Yargı Reformu Özel Sayısı), Y. 1996, s. 556 vd.; **RÜZGARESEN**, s. 173.

¹⁰⁹ “*Başvuruya konu yargılamanın yaklaşık kırk yıl sürdüğü ve bu hususun makul sürede yargılanma hakkını ihlal ettiği gözetilerek, anayasal bir hakkın ihlal edildiği açık olan bir yargılama dosyasında, hukuka, adalete ve mahkemeye güven ilkesinin gördüğü zararın devam etmesinin önlenmesi amacıyla, yargılamanın mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırılması*”

Yargı hizmetlerinin hukuka uygun bir şekilde yerine getirilmesi kadar, çabuk bir şekilde yerine getirilmesi de vatandaşla devlet arasındaki güven duygusunu geliştiren en önemli etkenlerden biridir¹¹⁰. Kişilerde yargı hizmetine başvurmak hususunda psikolojik bir yılgınlık oluşmasının en önemli nedenlerinden biri, muhakeme sürelerinin çok uzun olması nedeniyle kişilerin haklarına çok geç ulaşacağını düşünmeleridir.

Diğer yandan uzun süren muhakeme süreci yargı sisteminin kendisi bakımından da hem finansal hem de iş gücü anlamında verimsizliğe neden olmaktadır. Yargının iyi bir şekilde işlemesi için mahkemelerin hem finansal zorluk çekmemesi hem de dengeli bir iş yüküne sahip olması elzemdir¹¹¹. Gün geçtikçe iş yükü artan mahkemelerin, her davaya yeteri kadar vakit ayırması ve sağlıklı bir yargılama yapması mümkün değildir¹¹². Bu nedenle davaların birikmesini önlemek, bunun neticesi olarak da mahkemelerin iş yükünü azaltmak, anayasal bir ilke olan usul ekonomisinin çabukluk unsuru ile ilişkilidir.

Bunun yanında özelde ceza muhakemesinde çabukluk, toplumun cezadan beklediği faydanın da azami olarak elde edilmesine yardımcı olmaktadır. Zira bir suç işlendiğinde verilecek tepki ile suç fiili arasındaki zaman farkı ne kadar az olursa,

---

teminen, kararın bir örneğinin ilgili mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.”

AYM, Mehmet Çetiner ve Süleyman Çetiner Başvurusu, B. N.: 2013/4687, K.T. 23.1.2014.

¹¹⁰RÜZGARESEN, s. 175-176.

¹¹¹RÜZGARESEN, s. 178.

¹¹² Ülkemizde de adli istatistiklere göre 2014 yılındaki hakim sayısı 10471’ken 2021 yılında bu sayı 15614 olmuştur. Aynı şekilde adli görevli Cumhuriyet savcısı sayısı 2014 yılında 5291’ken 2021 yılında bu sayı 7489 olmuştur. Ceza mahkemelerindeki dosya sayısı ise 2014 yılında 2623645 iken 2021 yılında bu sayı 3290195 olmuştur. **Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, Adli İstatistikler 2021**, Ankara, 2021, s. 1 ve 31, **E.A.:** <https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/310520221416422021H%C4%B0ZMETE%C3%96ZELK%C4%B0TAP.pdf>. **E.T.:** 10.08.2023. Görüldüğü üzere hakim ve savcı sayılarının artmasına rağmen, ceza mahkemelerindeki dosya sayıları da artmaktadır. Bu da mahkemelerin iş yükünün her geçen gün arttığını gösteren bir veridir.

cezanın tatbikinden elde edilecek toplumsal fayda da o kadar çok olacaktır¹¹³. Ayrıca cezanın genel önleme etkisi bakımından da muhakemenin çabuk olması ve suçla cezanın tatbiki arasındaki sürenin az olması, bireylerin zihnine suç işleyen cezalandırıldığı fikrinin yerleşmesi açısından da önemlidir¹¹⁴.

Çabukluğun muhakemenin resmi organları açısından muhakeme sürecinde olayın delillerinin kaybolmaması gibi faydası da bulunmaktadır¹¹⁵. Örneğin tanıkların zamanla olayı unutması ihtimali her zaman vardır¹¹⁶. Aynı şekilde zaman geçtikçe emare delillerinin yıpranması, kaybolması, değişmesi de bu ihtimaller arasındadır. Muhakeme ne kadar uzarsa, muhakeme öznelerinin maddi gerçeğe ulaşma hevesi de o kadar azalmaktadır.

Çabukluğun ceza muhakemesinde bir diğer etkisi de suç şüphesi altında bulunan kişi hakkında duyulan şüphenin hızlı bir şekilde giderilmesi bakımındandır. Ceza muhakemesi tabiatı ile masum kişiler hakkında da bir muhakeme yürütülen bir süreçtir. Kişinin toplumda bozulan sosyal itibarı, ne kadar çabuk onarırsa, o kadar iyidir¹¹⁷.

Tüm bunlarla birlikte, muhakemede çabukluğun bir savruluk ve sürecin oldu bittiye getirilmesi anlamına gelmediğini belirtmekte de fayda vardır. Hukuka uygun karar verme görevi, muhakeme sürecinin bir an evvel bitirilmesi gayesine feda edilmeden, her iki hedef arasında makul bir denge sağlanmalıdır.

Ceza muhakemesinde bağlantı kurumunun usul ekonomisinin çabukluk unsuru ile ilişkisi, tıpkı diğer unsurlarda olduğu gibi hem olumlu hem de olumsuz sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir. Öncelikle bazı durumlarda bağlantı gerekçesiyle

---

¹¹³ **TANER**, s. 14; **TOSUN**, Genel Kısım, s. 42; **YURTCAN**, s. 127.

¹¹⁴ **TOSUN**, Genel Kısım, s. 42.

¹¹⁵ **TANER**, s. 14; **TOSUN**, Genel Kısım, s. 43.

¹¹⁶ **YURTCAN**, s. 127.

¹¹⁷ **TOSUN**, Genel Kısım, s. 43; **YURTCAN**, s. 127.

muhakemelerin birleştirilmesi, dosyaların kapsamını bir hayli genişletebilmekte, yargılanan fiil ve fail sayısı artmakta ve muhakeme çok karmaşık hale gelmektedir¹¹⁸. Özellikle örgütün varlığı nedeniyle birleştirilen dosyalar da bu duruma sıklıkla rastlanılmaktadır. Dolayısıyla muhakeme süresinin uzaması da kaçınılmaz olmaktadır. Usul ekonomisinin çabukluk unsuru bağlamında olumsuz gibi gözüken bu duruma karşılık, sistemde mevcut dosya sayısı muhakemelerin birleştirilmesi vasıtasıyla niceliksel olarak azaltılmaktadır¹¹⁹.

Bağlantı sonucunda verilecek olan bekletici sorun kararının da muhakeme süresini uzatması kaçınılmazdır. Bu durumda süreç en az ceza muhakemesi dışındaki bağlantılı uyuşmazlığın çözülmesi müddeti kadar uzar ve çabukluk unsurunun aleyhinde bir uygulama meydana gelir. Ancak bekletici sorun kararından beklenen diğer faydalar ile karşılaştırma yapılarak bu olumsuzluk göze alınmış olmaktadır.

Bağlantılı uyuşmazlıkların bir diğer sonucu olan nispi muhakeme yapmak, çabukluk unsurunu yerine getirmek için kullanışlı bir durum gibi gözükmektedir. Zira bekletici sorunda olduğu gibi bir durma kararı verilmeyeceği ve mahkeme uyuşmazlığı hemen kendisi çözeceğinden, zamandan da tasarruf edilmiş olunacaktır. Hatta nispi

---

¹¹⁸ “...Hukuk yargılamasından farklı olarak taraflarca hazırlama ilkesinin egemen olmadığı ceza muhakemesinde, yargılama makamlarının davayı gerekli hızla bakıp yürütme yükümlülüğünün bulunduğu, verilen birleştirme kararlarının hak ve adaletin tesisi için gerekli olduğu düşünülse dahi, **bu tür kararların sanık sayısı, olayın karmaşıklığı, sanıklar ve eylemleri arasındaki bağlantı ve iştirak ilişkisinin birleştirmeyi zorunlu kılıp kılmadığı, birleştirmede yasal zorunluluk olup olmadığı, yargılamayı uzatıp uzatmayacağı gibi hususlar nazara alınarak verilmesi gerektiği, eğer davaların birleştirilmesi sanıkların makul sürede yargılanma haklarını ihlal edecekse bu yönetime başvurulmaması gerektiğinin** izahtan vareste olduğu...” YCGK, E. 2016/1280, K. 2016/432, T. 22.11.2016.

¹¹⁹ “...Davaların birleştirilmesi hususu, yargılamanın hızlı ve basit bir şekilde sürdürülmesi, **yargılama işlemlerinde gereksiz tekrarların önlenmesi** ve bir an evvel maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasının sağlanmasına yönelik olarak benimsenmiş bir kurum olduğundan...” YCGK, E. 2019/516, K. 2020/433, T. 22.10.2020.

muhakemenin temelinde muhakemenin çabukluğunu sağlamak düşüncesinin yattığı da savunulmuştur¹²⁰.

B. Çelişkili Kararların Çıkmasının Engellenmesi

Hukuk devletinin en önemli ilkelerinden biri hukuki güvenlik ilkesidir. Bu ilke dâhilinde çokça yorumlar yapılmakla birlikte, en önemli unsurlularından biri olarak yargı kararlarındaki istikrar gösterilmektedir¹²¹. Bir uyuşmazlığın mahkemelerce karara bağlanması ve ortadan kaldırılmasından sonra, verilen kesin hükme saygı gösterilmesinin yanında ayrıca yargı kararları arasında belirli bir istikrar ve tutarlılığın olması da hukuki güvenlik ilkesinin başlıca gereklerindedir¹²². Yargı kararlarındaki istikrar ve tutarlılık, uyuşmazlık çözümlerinin öngörülebilirliğini artırmakta ve toplumun yargı kurumlarına güveninin tesis edilmesinde de büyük rol oynamaktadır.

Bir ülkede hem doğası gereği hem de kanunlardan dolayı yargılama konuları ve yargılama makamları birden fazla ve çeşitli olmaktadır¹²³. Yargının hem nitel hem de nicel manada çok karışık bir şekilde örgütlenmesinin sonucu olarak aynı veya benzer durumlar hakkında farklı ve çelişkili kararların çıkması kaçınılmazdır. Özellikle kanun yolu sistematüğinde aşamalı bir yapının olması ve kesinleşmenin her uyuşmazlığın ve muhakeme sonucunda verilen yaptırıma göre değişen aşamalarda meydana gelmesi bu ihtimali oldukça güçlendirmektedir. Bunun yanında mahkemelerin dinamik ve sürekli gelişen yorum tarzlarını benimsemesi, günden güne içtihatlarda değişikliğe gidilmesi de zamansal açıdan çelişkili kararların çıkmasının doğal olduğunu göstermektedir. Ancak

---

¹²⁰ TOSUN, Genel Kısım, s. 44.

¹²¹ AKKAŞ, Etki, s. 54.

¹²² TAŞDELEN Okan, “Çelişkili Yargı Kararlarının Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Değerlendirilmesi”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Y. 2016, S. 7, s. 998.

¹²³ TOSUN, Genel Kısım, s. 268.

yargılama konuları ve yargılama makamlarının aksine; yargılama görevi tektir ve ne kadar istikrarlı ve tutarlı olursa o kadar iyidir¹²⁴.

Mahkeme kararlarındaki istikrar ve tutarlılık konusu sadece içtihat bağlamında değil daha somut olaylar bazında mikro ölçekli olarak da değerlendirilmesi gerekmektedir. Diğer bir anlatımla tekil uyuşmazlıkların kendi içerisindeki unsurları açısından da istikrar ve tutarlılık ne kadar sağlanırsa, mahkeme kararlarındaki meşruiyet de o kadar sağlanmış olacaktır. Aynı hayat olayından doğan farklı uyuşmazlıklarda mahkemelerin verdiği kararlar arasında çelişkilerin bulunması mahkemelerin ve yargının itibarına da zarar verir¹²⁵.

Örneğin aynı olayda ceza sorumluluğu gündeme gelen iki sanık açısından veya bir sanığın birbirine benzer farklı fiilleri açısından verilen kararlarda da istikrar ve tutarlılık önemlidir. Uyuşmazlıklar arasında bağlantı durumunda, özellikle uyuşmazlıkların aynı sebepten doğması çelişkili kararların çıkması açısından değerlendirilebilir. Bu bağlamda mahkemelerin birleştirilmesi çelişkileri önlemek adına kullanılabilen veya kullanılmadığında kararlar arasında çelişkinin olmasına neden olan bir araçtır¹²⁶.

---

¹²⁴TOSUN, Genel Kısım, s. 268.

¹²⁵BELGİN GÜNEŞ, s. 62.

¹²⁶ GARAFOLI, s. 133; TOROSLU/ FEYZİOĞLU, s. 84. “...İstanbul 7. Ağır Ceza Mahkemesinde karara bağlanıp temyize konu olan bu dosyada da katılan ve sanık olmaları nedeniyle her iki dava arasında objektif ve sübjektif bağlantı bulunması, ceza yargılamasının amacı olan maddi gerçeğe ulaşılabilmesi için her iki dosyadaki mevcut delillerin birlikte değerlendirilmesi ve iştirak halinde işlendiği iddia edilen suç nedeniyle davaların birbirlerini etkileyici nitelikte olduğu, dava dosyalarının birinde yer alan bilgiden diğer davada da yararlanılabilmesi, **çelişkili kararlara neden olunmaması için davaların birleştirilerek sonucuna göre hüküm kurulması gerekirken birleştirme istemi reddedilip bu davayı ilgilendiren delillerin onaylı örnekleri de alınıp dosyaya konulmadan ve tüm deliller birlikte değerlendirilmeden yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olduğundan hükmün**

Bağlantılı uyuşmazlıkların muhakemelerinin birleştirildiği durumlarda usul ekonomisi gereğince yapılan işlemler her uyuşmazlık için bir kere yapıldığı gibi bu işlemler sonucunda yapılacak değerlendirmeler ve muhakeme sonunda oluşacak vicdani kanaat de yeknesak ve tutarlı bir şekilde meydana gelmiş olacaktır¹²⁷. Örneğin nesnel dar bağlantı olması durumunda birden çok olan sanıklar hakkında, olaydaki deliller aynı yorum tarzıyla ve aynı bakış açısıyla değerlendirilecek ve böylelikle muhakemelerin ayrı ayrı yürütülmesi durumunda doğacak olan çelişkili ve farklı karar verme ihtimali de bertaraf edilmiş olacaktır¹²⁸. Yine öznel dar bağlantının varlığında benzer fiilleri olan

---

bozulmasına karar verilmelidir.” Yargıtay 8. CD., E. 2013/2523, K. 2013/11479, T. 11.04.2013.

¹²⁷ REINA, s. 71. Yazar bu durumun yargı erkine prestij de kazandırdığını belirtmektedir.

¹²⁸ GARAFOLI, s. 133. “...Sanık müsteşar N.Ü. hakkında açılan bu davalarla ilgili yargılamayı 4483 sayılı Yasanın 13. maddesi uyarınca birinci derece mahkemesi olarak yürütmekle görevli Yargıtay 4. Ceza Dairesi, bu üç ayrı davanın yargılamalarını sanığın aynı olmasından kaynaklanan bağlantı nedeniyle birleştirmiş ise de, bu sanığın astı durumundaki Sağlık Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı sanık A.A. ile Personel Genel Müdürü sanık A.Y. hakkında, geçici görevlendirme işlemi önermek ve uygun görüşle onaya sunmak suretiyle aynı eyleme iştirak ettikleri yolundaki iddia nedeniyle Ankara 23. Asliye Ceza Mahkemesinde görülmekte olan 2005/970 Esas sayılı kamu davası ile bu davanın yargılamalarının birleştirilmesi yolundaki istemi; yürüttükleri yargılamada kanıtların toplandığını ve esas hakkındaki görüşünü belirtmesi için dosyanın Yargıtay C.Başsavcılığına tevdi edildiğini gerekçe göstererek reddetmiş ve sanık müsteşarla ilgili yargılamayı sonuçlandırmıştır. Oysa, 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'un 10. maddesinde; "Bu Kanun kapsamındaki suçların iştirak halinde işlenmesi durumunda memur olmayan, memur olanla; ast memur, üst memurla aynı mahkemede yargılanır." hükmü mevcuttur. **Bu hükmün amacı, eylemler arasındaki bağlantı nedeniyle işlemlerin mükerreren yapılmasını engellemek, aynı olaya ilişkin yargılamalardan birinde ortaya konulan kanıtın diğerinde sunulmaması nedeniyle maddi olayın saptanması sırasında ortaya çıkabilecek muhtemel bir yanlıgıyı ve ayrı yargı mercilerinin aynı olayın failleri hakkında birbiriyle çelişen kararlar vermelerini önlemektir. Birlikte yargılama ile, üst-ast memur ilişkisi ve sorumluluğu çerçevesinde gerçekleşen olaylarda, her bir kişinin eylemdeki mesuliyet düzeyi ve varsa bunun bilinçli işleminden mi yoksa denetim ihmalinden mi kaynaklandığını belirlemek olanaklı hale girecek, dolayısıyla suça vasıf verebilmek kolaylaşacaktır...” YCGK, E. 2015/20848, K. 2018/14191, T. 17.12.2018**

tek bir sanık hakkında farklı muhakemelerde farklı bakış açısı ve yorum tarzıyla oluşabilecek farklı kanaatlerin ve dolayısıyla çelişkili kararların önüne geçilmiş olunacaktır.

Diğer yandan aynı hayat olayından türeyen veya farklı olaylardan türese de ortak noktaları olan uyuşmazlıkların farklı yargı kolları önünde uyuşmazlık haline getirilmesi durumunda da farklı kararların çıkması, bekletici sorun kurumuyla önlenebilmektedir. Daha çok mahkeme kararlarının kesin hüküm etkisiyle bağlayıcılığı üzerinde tartışılan bu mesele¹²⁹, aynı zamanda derdest iki muhakemenin birbirleri açısından bekletici sorun oluşturması bağlamında da ele alınmalıdır. Örneğin ceza mahkemesinin önündeki uyuşmazlığı çözmek için sonuca ulaştırılması gereken bir meselenin medeni muhakeme veya idari muhakemeye ilişkin bir uyuşmazlık olması durumunda, bağlantı kurumunun sonuçlarından biri olan bekletici sorun kararına başvurulduğunda, muhtemel çelişkili kararların önünde de geçilmiş olmaktadır. Nispi muhakeme yaparak önündeki tali uyuşmazlığı çözmek yerine, çözümü yetkili yargı mercine bırakmak ve bu çözüm ışığında kendi çözümünü üretmek, ceza mahkemesinin kararını, diğer mahkemenin kararıyla daha tutarlı hale getirmektedir. Bağlantılı uyuşmazlık hakkında bekletici sorun yapılmayıp, nispi muhakeme yaparak karar verilmesi durumunda; bu kararın, ileride esas mahkemesinin vereceği kararlarla çelişkili olması ihtimali her zaman mevcuttur.

V Bağlantının Temel Ceza Muhakemesi Kurallarıyla İlişkisi

A. Yargı Ayrılığı İlkesi

Yargı, fonksiyonel manada yasama ve yürütmenin yanında üç temel erkten birisidir¹³⁰ ve organik manada da mahkemeler aracılığıyla yerine getirilir¹³¹. Bilindiği

---

¹²⁹ Bkz. **BELGİN GÜNEŞ**, s. 62, 63; **AKKAŞ**, Etki, s. 133 vd.

¹³⁰ **GÖZLER**, Hukuka Giriş, s.469.

¹³¹ **GÖZLER**, Hukuka Giriş s. 500.

üzere yargı organının örgütlenmesi hususunda da iki temel sistem mevcuttur: yargı birliği ve yargı ayrılığı. Bu ayrımı genel hukuk sisteminin yargı organına yansımaları olarak düşünebiliriz. Zira yargı birliği sistemi common law hukuk düzeninin geçerli olduğu Anglosakson ülkelerinde uygulanırken; yargı ayrılığı sistemi ise Roma hukuku temelli hukuk sistemine¹³² sahip Kara Avrupası ülkelerinde uygulanmaktadır¹³³.

Yargı birliği ilkesinin uygulandığı ülkelerde organik anlamda tek bir yüksek mahkeme vardır ve anayasa muhakemesi de dahil olmak üzere tüm muhakeme dallarının temyiz mercii bu yüksek mahkemedir. En başat özellik olarak da adli yargı- idari yargı ayrımının olmaması¹³⁴ ve devletle özel kişilerin arasındaki idari uyuşmazlıkların da genel mahkemelerde çözümlenmesi olarak görülmektedir¹³⁵. Yargı birliğinde her ne kadar tek bir yargı kolu olsa da genel mahkemeler kendi aralarında uzmanlık kıstasına göre iş bölümü de yapabilmektedir ve bu yargı birliği ilkesini bozmamaktadır.

Yargı ayrılığı sistemi uygulanan ülkelerde ise birden fazla yüksek mahkeme mevcuttur ve özellikle idari yargı- adli yargı ayrımı kesin olarak belirlenmiştir. Bu sistemde adliye mahkemeleri ve idare mahkemeleri birbirinden tamamen farklı iki ayrı düzen oluşturmaktadır ve bu farklılık yargı kolu olarak adlandırılmaktadır. Her bir yargı

---

¹³² Bu hukuk sistemi için çeşitli isimler kullanılmaktadır: Kıta hukuku (continental law), Roma hukuku sistemi, romanist sistem, Romano-Germanik sistem, civil law vs. **GÖZLER**, Hukuka Giriş s.507.

¹³³**KOÇAK SÜREN Özlem**, “Türkiye’de Yargının Örgütlenmesi ve Adalet Sisteminin Problemleri”, TBBD, Y. 2009, S. 85, s. 404.

¹³⁴ Amerika Birleşik Devletleri’nde (Federal Rules of Civil Procedure- FRCP) ve (Federal Administrative Procedural Act) şeklinde iki ayrı usul yasası olmasına rağmen, yargılamada ve mahkemelerde birlik uygulanı geldiği hakkında bkz. **CLARK David S.**, “Civil and Administrative Courts and Procedure”, The American Journal of Comparative Law, Oxford University Press, Y. 1990, S. 38, s. 189.

¹³⁵**KOÇAK SÜREN**, s. 404. İdari uyuşmazlıkları da çözen bu mahkemelerin Kara Avrupa’sındaki adli yargıya benzediğine ilişkin bkz. **GÖZLER**, Hukuka Giriş s. 507.

kolunun temyiz merci farklı bir yüksek mahkemedir¹³⁶. Hatta bazı ülkelerde adli uyuşmazlıkların da ayrı bir yargı kolu olarak özelleştirildiği de görülmekte ve ikili bir ayırımı yerine çoklu ayırımı gidilmektedir¹³⁷.

Yargı birliği ve yargı ayrılığı ayırımının esas olarak kamu hukuku – özel hukuk ayırımına dayandığı belirtilse de¹³⁸, kanaatimizce bu düşünce doğru değildir. Zira öncelikle muhakeme hukuku bir bütündür ve genel olarak muhakeme normları devlet-özel kişi ilişkilerini düzenleyen normlardır¹³⁹. Bu cihetle muhakeme hukukunun kamu hukukunun bir alt dalı olduğunu düşünmekteyiz. Diğer yandan yargı ayrılığı sistemi uygulanan ülkelerde, tıpkı ülkemizde olduğu gibi, ceza muhakemesi makamlarının, medeni muhakeme makamlarıyla birlikte adliye içinde teşkilatlandığı da görülmektedir. Ayırımın başat özelliği kamu hukuku özel hukuk farkı olsaydı, konusu ceza uyuşmazlıkları olan ceza muhakemesini yerine getiren mahkemelerin de farklı bir yargı kolu olarak düzenlenmesi gerekirdi¹⁴⁰. Zira Kara Avrupası hukuk sistemlerinde, ceza

---

¹³⁶**GÖZLER**, Hukuka Giriş, s. 507. Yargı ayrılığı sistemi Fransa’da, Fransız İhtilali’nden sonra kurulan Conseil d’Etat’ın zamanla mahkeme gibi çalışmasıyla ortaya çıkmıştır.

¹³⁷ **EICHBERGER Michael**, “*Monism or Dualism?*”, La Reveue Administrative, Press Universitaires de France, Y. 2000, S. 2, s. 10. Örneğin Federal Almanya’da, adli yargı, idari yargı, iş yargısı, vergi yargısı, sosyal güvenlik yargısı ve anayasa yargısı olmak üzere, her biri kendi yüksek mahkemesi olan 6 yargı kolu mevcuttur. **EICHBERGER**, s. 13-14. Yargı ayrılığı, yargılama erkinin üniter karakterini ortadan kaldırmak için değil, medeni, ceza veya idari uyuşmazlıkların çözümü için belirli biçimlerin ve araçların pratik kolaylığından yararlanmak için ortaya çıkmıştır. **VELOTTI Guiseppe**, Le Questioni Pregiudiziali Nel Processo Penale, Tipigrafia Delle Mantellate, Roma, 1941, s. 16.

¹³⁸**EICHBERGER**, s. 11; **GÖZLER**, Hukuka Giriş, s. 506-507.

¹³⁹ **KUNTER**, s. 16; **BELGESAY Mustafa Reşit**, Dava Teorisi, İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 208, İstanbul, 1943, s. 1.

¹⁴⁰ Alman hukukunda çok rağbet görmeyen bir teoriye göre (sonderrechtstheorie) tüm haklar, ödevler ve hukuki ilişkiler mutlaka bir kamu otoritesinin koyduğu kurallardan türediği için tüm hukuki uyuşmazlıklar kamu hukuku uyuşmazlığı sayılmalıdır. Yargı ayrılığı sisteminin temelinde kamu hukuku – özel hukuk ayırımı olsaydı, bu teoriye göre tüm uyuşmazlıklar idari yargının görev alanına girerdi. **EICHBERGER**, s. 15.

hukuku, çoğunlukla kamu hukukunun bir dalı olarak kabul edilmektedir. Nitekim ayırımın temelini kamu hukuku- özel hukuk farkında değil, Kara Avrupası hukuk sistemlerinde idari yargının tarihsel gelişiminde aramak daha doğru bir yaklaşımdır¹⁴¹.

Her ne kadar iki sistem de demokratik ülkelerde uygulansa da her iki sistemin de avantajları ve dezavantajları olduğu söylenebilir. Özellikle yargı ayrılığı sisteminde aynı olayla ilgili bir yargı kolunda verilen kararın diğer yargı kollarında bağlayıcı olup olmadığı, bir yargı kolundaki hâkimin, aslında başka yargı kolu yetkisinde olan bir uyuşmazlığa bakması¹⁴² ve aynı olayın çok farklı yargı kollarında uyuşmazlık haline getirilmesi sonucunda kar topu etkisiyle zaman ve emek kaybına neden olması, mahkemeler ve yargı türleri arasında içtihat birliğini sağlamakta zorlanılması ve yetki çatışmalarının çoğalması gibi dezavantajları olduğu söylenebilir¹⁴³. Dahası uyuşmazlığın tarafları açısından, yetkisizlik durumunda hakkını almak için sil baştan bir süreç başlatılması ve bunun sonucunda makul sürede yargılanma hakkının ihlali gibi; sistem açısından da verimsizlik ve vatandaşların gözünde prestij kaybı gibi dezavantajlı durumların oluştuğu da görülmektedir¹⁴⁴.

---

¹⁴¹ **CLARK**, s. 181.

¹⁴² Yargı ayrılığı sisteminde sadece hakkını arayan sıradan insanların değil, hakimlerin dahi hangi uyuşmazlıkları ele alma ve çözüme kavuşturma konusunda kafalarının karıştığı sıkça görülmektedir. **DEMCHENKO Serhii/KOSTRUBA Anatoliy/ MELEKH, Bohdan/ BOLOKAN Inna/ MELNYCHUK Olga**, “Theoretical Approaches to Delimiting the Jurisdiction of Commercial, Civil and Administrative Courts” *Revista Amazonia Investiga*, Y. 2022, S. 11(52), s. 205.

¹⁴³**GOOSSENS Jurgen**, “*Judicial Review of Administrative Action: Impact of The Choice Between One Peak and Multiple Peak Models on Legal Certainty*”, (in) *The Role of Courts in Contemporary Legal Orders*, Ed.: M. Belov, Eleven International Publishing, 2019, s. 225; **EICHBERGER**, s. 17; **YENİAY Lokman**, “*Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Yargı Ayrılığı Sistemi Üzerine Bir İnceleme*”, *MÜHFHAD*, C. 26, S. 1, Haziran 2020, s. 171 vd.

¹⁴⁴ **DEMCHENKO vd.**, s. 205.

Ülkemiz de hukuk düzeni bakımından Kara Avrupası sistemindedir ve yargı ayrılığı sisteminin uygulandığı ülkeler arasında yer almaktadır. Adli yargının dışında bağımsız bir şekilde örgütlenmiş idari yargı mevcuttur ve bu yargı kolunda bulunan mahkemelerin kararlarını denetlemek için temyiz merci olarak Yargıtay'ın dışında başka bir üst mahkeme olarak Danıştay'a başvurulmaktadır. Bunların dışında anayasa muhakemesiyle görevli üst mahkeme (Anayasa Mahkemesi) ve adli ve idari yargı mercileri arasında görev ve hüküm uyumsuzluklarını kesin olarak çözmeye yetkili üst mahkeme (Uyuşmazlık Mahkemesi) de mevcuttur¹⁴⁵.

Bağlantılı uyuşmazlıklar açısından yargı ayrılığı sisteminin özelliği kendisini karışık bağlantı durumunda göstermektedir. Farklı yargı kollarında faaliyet gösteren mahkemelerin görev alanına giren uyuşmazlıkların ortak noktası olması muhtemeldir ve bu ortak noktalar uyuşmazlıkları bağlantılı hale getirmektedir. Yargı ayrılığı sisteminde bağlantının tüm sonuçlarının her tür uyuşmazlık için uygulanmasının ve özellikle karışık bağlantı durumunda mahkemelerin birleştirilmesinin pozitif hukukumuz açısından, hatalı da olsa, mümkün olmadığını ileriki bölümlerde ayrıntılarıyla değineceğiz. Ancak ceza mahkemelerinin bazı durumlarda muhakemedeki gecikmeleri ve karışıklıkları önlemek amacıyla, başka bir muhakeme dalına ait ve hatta başka bir yargı koluna ait bir sorunun çözümüne ihtiyaç duyabilir. Örneğin mahkemenin önündeki derdest ceza uyuşmazlığını etkileyecek bir idari uyuşmazlık mevcut olabilir ve ceza mahkemesi uyuşmazlığı ortadan kaldırmak için bu diğer uyuşmazlığın sonucuna ihtiyaç duyabilir. Bu durumda ceza mahkemesi ya bekletici sorun kararı vererek, uyuşmazlığın yetkili merci önünde çözülmesini bekler ya da nispi muhakeme yaparak ceza uyuşmazlığında kullanmak üzere diğer sorunu çözer ve daha sonra ceza uyuşmazlığını nihayete erdirebilir.

---

¹⁴⁵ 21/1/2017 tarih ve 6771 sayılı Kanun'un 16. maddesi ile kaldırılmadan önce Askeri Yargıtay ve Askeri Yüksek İdare Mahkemesi olarak iki tane daha yüksek mahkeme bulunmaktaydı.

Bu örnekte ceza mahkemesinin, görevi dahilinde olmayan ve hatta farklı bir yargı kolunun yetkisine giren bir uyuşmazlığı da çözmüş olması, yargı ayrılığı sistemine aykırı bir durum ortaya çıkarma ihtimali mevcuttur. Ancak buradaki çözüm istisnai bir nitelik taşımaktadır ve ileride de ayrıntılı bir şekilde değineceğimiz üzere, CMK m. 218'in gerekçesinde ceza mahkemesinin diğer uyuşmazlık hakkındaki kararı sadece dava konusu uyuşmazlık yönünden geçerli olan bir karar olacağından kesin hüküm özelliği arz etmeyecek ve esas mahkemesi önünde yeniden bir karar verilebilecektir. Bu nedenle genel bir bakış açısıyla bağlantıyla ilgili normların yargı ayrılığı sistemine aykırılık oluşturmadığını belirtebiliriz.

B. Adil Yargılanma Hakkı

Adil yargılanma hakkı, uygulamada çoğunlukla ceza muhakemesiyle ilgili olarak görülse de muhakeme hukuku açısından hukuka uygun yargılanmanın asgari gereklerini sağlamak ve güvence altına almak için genel (torba) bir haktır¹⁴⁶ ve muhakeme hukukunun bütün dallarını kapsayacak şekilde geniş bir uygulama alanı vardır. Bunun yanında adil yargılanma muhakemenin tarafları açısından bir hak olduğu kadar, muhakemenin resmi makamları açısından da bir yükümlülük oluşturduğu için aynı zamanda adil yargılama kuralına dönüşmektedir¹⁴⁷.

---

¹⁴⁶TANER Fahri Gökçen, Ceza Muhakemesi Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Çelişme ve Silahların Eşitliği, Seçkin, 2. Baskı, Ankara, 2021, s. 38; ÖZBEK/DOĞAN/BACAKSIZ, s. 50.

¹⁴⁷ÜNVER/HAKERİ, s. 57. Yazar, doktrindeki baskın eğilimin aksine, adil yargılama ilkesinin dürüst yargılama ilkesi anlamına gelmediğini ve iki kavramın aslında farklı şeyleri temsil ettiğini tabii hukuk bakış açısıyla değerlendirmektedir: “*Dürüst yargılama gerek şekli gerek maddi açıdan usul kurallarına uygun yargılama yapmaktır (son sözün sanığa verilmesi gibi). Fakat kanuna uygun davranmak her zaman yargılamanın da adil olduğunu göstermez. Kanuna uygunlukla hukuka uygunluk aynı anlama gelmez. Hukuka uygunluk kanunlarda yazılı olmasa dahi temel hukuk ilkelerine uygunluktur...*” ÜNVER/ HAKERİ, s. 57.

Adil yargılanma hakkı, Anayasa'nın 90/5 maddesi uyarınca iç hukuk kuralı haline gelen AİHS'nin 6. maddesinde düzenlenmiştir¹⁴⁸. Aynı zamanda Anayasa'nın 36. maddesinde 2001 yılında yapılan değişiklikle de doğrudan doğruya zikredilerek anayasal tabanda korunan bir hak ve yükümlülük ifade eden bir kural haline gelmiştir¹⁴⁹.

Adil yargılanma hakkının temelini muhakeme hukuku dallarının kendine has özellikleri ve kurallarında ve hepsini ilgilendiren genel kurallarda aramak olağandır. Zira usulde hukukiliğin sağlanması, yani bir davanın yürütülme biçiminin hukuka uygun olması verilen kararların meşruiyet kazanmasına etkili en önemli unsur olarak değerlendirilebilir¹⁵⁰. Anayasa Mahkemesi adil yargılanma hakkının bireylere muhakemenin sonucunda ortaya çıkan sonucun değil, muhakeme sürecinin ve usulünün

---

¹⁴⁸ **AİHS m. 6: Adil Yargılanma Hakkı:** “1. Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, adil ve kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir. Karar aleni olarak verilir. Ancak, demokratik bir toplum içinde ahlak, kamu düzeni veya ulusal güvenlik yararına, küçüklerin çıkarları veya bir davaya taraf olanların özel hayatlarının gizliliği gerektirdiğinde veyahut aleniyetin adil yargulamaya zarar verebileceği kimi özel durumlarda ve mahkemece bunun kaçınılmaz olarak değerlendirildiği ölçüde, duruşma salonu tüm dava süresince veya kısmen basına ve dinleyicilere kapatılabilir.

2. Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılır.

3. Bir suç ile itham edilen herkes aşağıdaki asgari haklara sahiptir: a) Kendisine karşı yöneltilen suçlamanın niteliği ve sebebinden en kısa sürede, anladığı bir dilde ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek; b) Savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olmak; c) Kendisini bizzat savunmak veya seçeceği bir müdafinin yardımından yararlanmak; eğer avukat tutmak için gerekli maddî olanaklardan yoksun ise ve adaletin yerine gelmesi için gerekli görüldüğünde, resen atanacak bir avukatın yardımından ücretsiz olarak yararlanabilmek; d) İddia tanıklarını sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını istemek; e) Mahkemede kullanılan dili anlamadığı veya konuşamadığı takdirde bir tercümanın yardımından ücretsiz olarak yararlanmak.”

¹⁴⁹ **Anayasa m. 36/1:** “Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile **adil yargılanma hakkına** sahiptir.”

¹⁵⁰ TAŞDELEN, s. 988.

adil olup olmadığını denetleme imkânı verdiğiine dikkat çekmektedir¹⁵¹. Muhakeme sonucunda ortaya çıkan karar adil olarak gözüксе de usul sürecindeki (process) hatalar, eksiklikler veya hak ihlalleri adil yargılanma hakkının ihlali anlamını taşımaktadır. Ancak şunu da hemen belirtmeliyiz ki; AİHM uygulamasında AİHS m.6’da düzenlenen adil yargılanma hakkının ihlali için tek tek muhakeme işlemlerinin hukuka aykırılığı değil, muhakemenin bir bütün halinde değerlendirilmesi neticesinde hukuka aykırılık kararı verilmektedir¹⁵².

Ceza muhakemesinde de adil yargılanma hakkının sağladığı açık teminatları dört genel kategoride incelenebilir. Bunlar yargılamayı yapan mahkemenin niteliği, özelde duruşmanın genelde muhakeme sürecinin ve hükmün aleniyeti, sanığın savunmasını yaparken sahip olduğu haklar ve makul sürede yargılanma hakkıdır¹⁵³.

---

¹⁵¹ “...Adil yargılanma hakkı bireylere dava sonucunda verilen kararın değil, yargılama sürecinin ve usulünün adil olup olmadığını denetleme imkânı verir. Bu nedenle, bireysel başvuruda adil yargılanmaya ilişkin şikâyetlerin incelenebilmesi için başvuruçunun yargılama sürecinde haklarına saygı gösterilmediğine, bu çerçevede yargılama sürecinde karşı tarafın sunduğu deliller ve görüşlerden bilgi sahibi olamadığı veya bunlara etkili bir şekilde itiraz etme fırsatı bulamadığı, kendi delillerini ve iddialarını sunamadığı ya da uyuşmazlığın çözüme kavuşturulmasıyla ilgili iddialarının derece mahkemesi tarafından dinlenmediği veya kararın gerekçesiz olduğu gibi, mahkeme kararının oluşumuna sebep olan unsurlardan değerlendirmeye alınmamış eksiklik, ihmal ya da açık keyfiliğe ilişkin bir bilgi ya da belge sunmuş olması gerekir.” AYM, Lokman Sapan Başvurusu, B. N. 2013/723, K.T. 21/11/2013

¹⁵² BREMS Eva, “Conflicting Human Rights: An Exploration in the Context of the Right to a Fair Trial in the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms” Human Rights Quarterly, Y. 2005, S. 27/1, s. 296; TANER Fahri Gökçen, Silahların Eşitliği, s. 59 vd.

¹⁵³ TANER Fahri Gökçen, Silahların Eşitliği, s. 52 vd. Yazar AİHS m. 6’nın düzenlenişinden, adil yargılanma hakkının sağladığı teminatları açık ve zımni teminatlar olarak ikiye ayırmaktadır.

Bunun yanında İtalyan hukukunda, AİHS ve Anayasa verilerinden yola çıkarak, muhakeme disiplinini ilgilendirecek kuralların; yargıç figürüne ilişkin güvenceler, usule ilişkin araçların kullanımını düzenleyen tüm kurallar ve mahkemeye erişimle ilgili güvenceler olarak

Bir muhakeme kurumu olan bağlantının da muhakeme sürecindeki uygulamaları, adil yargılanma hakkı bağlamında değerlendirilebilmektedir. Çok geniş bir kapsamı olan ilkenin bağlantılı uyuşmazlıklarla en çok teması olan unsurları; masumiyet karinesi, makul sürede yargılanma hakkı, doğal hakim ilkesi ve savunma hakkı olarak gözükmektedir. Zira bağlantı kurumunun sonuçları asıl olarak uyuşmazlığın yetkili hakim veya mahkemenin önüne getirilmemesi, sanık hakkındaki kararın da yetkili hakim veya mahkeme tarafından verilmemesi; süreçte muhakeme süresinin uzaması ihtimali, bu uzama zarfında sanığın başta savunma hakkı olmak üzere birtakım haklarının da ihlal edilmesi ihtimallerini barındırmaktadır.

1. Masumiyet Karinesi

İlk olarak 1789 Fransız İnsan ve Yurttaşlık Hakları Bildirisi'nin 9. maddesinde düzenlenen masumiyet karinesi¹⁵⁴ en yalın anlatımıyla üzerinde suç isnadı olan kişinin, hakkında mahkûmiyet hükmü kesinleşinceye kadar suçlu sayılmamasıdır¹⁵⁵. Bu kural kişinin, hakkında mahkûmiyet kararı verilmesine kadar suçlu muamelesi görmemesini,

---

kategorilendirilmektedir. Bkz. **GARAFOLI**, s. 3. Bir diğer kategorinin muhakeme hukukunda yargılamayı etkileyen tüm tekil kurallar olduğu hakkında bkz. **HARRIS David**, “*The Right to a Fair Trial in Criminal Proceedings as a Human Right*”, *The International and Comparative Law Quarterly*, Y. 1967, S. 16/2, s. 354.

¹⁵⁴ **FİYHB m. 9:** “Her insan suçlu olduğuna karar verilinceye kadar masum sayıldığı için...”
AIHS m.6/2: “Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılır.”
BMİHEB m. 11: “Bir suç işlemekten sanık herkes, savunması için kendisine gerekli bütün tertibatın sağlanmış bulunduğu açık bir yargılama ile kanunen suçlu olduğu tespit edilmedikçe masum sayılır.”
Anayasa m. 38/4: “Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz.”

¹⁵⁵ **CHIAVARIO**, s. 207; **EREM**, s. 159; **CENTEL/ ZAFER**, s. 174; **TOZMAN Önder**, “*Suçsuzluk Karinesi: Türk Hukukundaki Sonuçları*”, *EBYÜHFD*, C. XI, Y. 2007, S. 3-4, s. 315. Masumiyet karinesi, sanığın yargılama sırasındaki haklarını tanımlayan hükümler arasında bir menteşe görevi görmektedir. Bkz. **CHIAVARIO**, s. 207. Bunun anlamı, sanığın diğer tüm haklarının birleştiği noktanın masumiyet karinesi olmasıdır.

muhakemenin mahkûmiyet dışında bir kararla sonuçlanması halinde ise lekelenmemesini sağlamayı amaçlamaktadır¹⁵⁶ ve esasında sanık açısından bir haktır¹⁵⁷.

Bu hakkın yargı sistemine dönük bir iç yanı vardır ve buna göre mahkemeler masumiyet karinesine uygun olarak sanık hakkındaki tedbirlere karar verirken ölçülü ve dengeli bir şekilde karar vermelidirler¹⁵⁸. Ceza muhakemesinde her ne kadar sanığın muhakeme esnasında hakkında yapılan işlemlere ve verilen kararlara katlanma yükümlülüğü olsa da bunun masumiyet karinesini ihlal edecek nitelikte uygulanması kabul edilemez bir durumdur¹⁵⁹.

---

¹⁵⁶**CENTEL/ ZAFER**, s. 175. Sanık aslında ne suçludur ne suçsuzdur. Masumiyet karinesi sanığı suçsuz addetmek demek de değildir. Öyleyse sanıklık suçluluk ile suçsuzluk arasında üçüncü bir konumdadır ve sanığın adliye işlemlerine katlanma yükümlülüğü de buradan gelmektedir. **TOSUN**, Genel Kısım, s. 251, 252.

¹⁵⁷**YALÇIN Ahmet**, Suçsuzluk Karinesi, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021, s. 21; **EREM**, s. 160. Carrara'ya göre ceza muhakemesinin amaçlarından biri dürüst insanları korumaktır ve bunun en önemli aracı da suçsuz sayılma hakkıdır. **KUNTER**, s. 19. Bu ilke medeni ülkelerin usul sistemleri içinde o kadar açıktır ki; pozitif olarak düzenlenmese bile kabul etmek gerekmektedir. Eğer ceza davası, savcı tarafından mahkemeye yöneltilen bir doğrulama talebinden başka bir şey değilse, mahkeme bu konuda bir karar verene kadar sanık suçlu olarak kabul edilmekten uzaktır. Bu muhakeme hukukunun mantıksal da bir sonucudur. Bkz. **BELLAVISTA**, s. 174. Yazarın bakış açısına göre masumiyet karinesi hem bir doğal haktır hem de ceza muhakemesinin mantıksal bir sonucudur.

¹⁵⁸ Masumiyet karinesi ikili bir koruma sağlamaktadır: Muhakeme makamlarının önyargılı hareket etmemesini sağlayan içsel bir koruma, toplum nezdinde suçlu konumunda bulunulmasını engelleyen dışsal koruma. Bkz. **AKINCI Fatih**, “Lekelememe Hakkı”, TAAD, Y. 11, S. 43, Temmuz 2020, s. 186.

¹⁵⁹ Sanık statüsünün tam olarak masumluk demek olmadığı ve sanığa uygulanan bazı ağır tedbirlerin, masum bir kişiye uygulanmasının mümkün olmadığı gerekçesiyle kavramın ifade eden doğru terimin “*suçsuzluk karinesi*” olması gerektiği hakkında bkz. **FEYZİOĞLU Metin**, “Suçsuzluk Karinesi: Kavram Hakkında Genel Bilgiler ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi”, AÜHFD, C. 48, Y. 1999, S. 1-4, s. 138. Biz de isimlendirme konusunda bu görüşe katılıyoruz. Ancak masumiyet karinesi ifadesinin daha yaygın ve yerleşmiş bir kullanım olması ve kavramı vurgulamak için daha çarpıcı bir etki bıraktığı için, bu terimi tercih ettik.

Diğer yandan masumiyet karinesinin, topluma ve toplumun bilgi kaynaklarına ilişkin bir dış yönü de mevcuttur¹⁶⁰. Bu noktada masumiyet karinesi suç şüphesi altındaki kişi açısından daha çok lekelenmeme hakkının görünümü şeklinde ortaya çıkmaktadır¹⁶¹. Bu hakkın toplumun şeffaf bir biçimde haber alma hakkıyla çakıştığı bu alanda makul bir dengenin sağlanması ve sanığın lekelenmeme hakkının da ihlal edilmemesi gerekmektedir¹⁶².

Bağlantı kurumunun masumiyet karinesiyle ilişkisi, muhakemelerin birleştirilmesi sonucunda hacim ve iş yükü olarak genişleyen dosyanın, aslında masum olan veya suçluluğu sabit olmayan sanığın hakkında verilecek beraat kararını geciktirmesi noktasındadır. Suç şüphesi altında bulunan kişi açısından, aklanmaya kavuşmanın geciktiği her bir anda masumiyet karinesinin ihlal edildiği söylenebilir. Bu yüzden bağlantının sonuçları olan muhakemelerin birleştirilmesi kararlarının titizlikle verilmesi, şüpheli veya sanığın haklarını ihlal edici nitelikte ise birleştirilen muhakemeler hakkında ayrılma kararının da verilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte, nesnel bağlantı nedeniyle birlikte muhakeme edilen sanıkların bazılarının suçlu bazılarının suçsuz olması halinde, suçsuz olan sanıkların masumiyet karinesi hakkının, muhakemelerin ayrı ayrı yapılması durumundakine göre ihlal edilme ihtimali daha yüksektir. Zira bu durum yargılama makamında istenmeyen bir önyargıya neden olabilir.

---

¹⁶⁰ **TOZMAN**, s. 316. Yazar masumiyet karinesinin içe bakan yönünü hakim önünde; dışa bakan yönünü ise kamuoyu önünde, sanığın önyargılı şekilde suçlu sayılmasını engellemek olduğunu ifade etmektedir.

¹⁶¹ Masumiyet karinesi ile lekelenmeme hakkının farklı iki kavram olduğu hakkında bkz. **TANER Fahri Gökçen**, “*Suçsuzluk Karinesi ve Lekelenmeme Hakkının Kapsamı Bağlamında Bir Değerlendirme*”, in: *Masumiyet Karinesi ve Lekelenmeme Hakkı Sempozyumu*, 1. Baskı, Ankara, 2022, s. 69 vd.

¹⁶² **CHIAVARIO**, s.210; **EREM**, s. 162.

Ceza muhakemesinde bağlantının lekelenmeme hakkıyla ilişkisi de nesnel bağlantı hallerinde muhakemelerin birleştirilmesinde kendini göstermektedir¹⁶³. Örneğin ülke genelinde faaliyet gösteren bir terör örgütünün ve bu örgüt kapsamında işlenen diğer suçların muhakemesinde, örgüt hiyerarşisinde en altta bulunan sanıkla veya hiyerarşi içinde olmasa da örgüte yardım etmek ile itham edilen sanığın, örgütün kurucusu ve yöneticileriyle aynı muhakeme sürecinde yargılanmaları ve kamuoyu nezdinde de bu şekilde anılmaları lekelenmeme hakkının ihlali olarak düşünülebilir. Zira kişinin isminin bir terör örgütü yöneticisiyle aynı davada zikredilmesi, aslında suçsuz olan ve hakkında sonradan beraat hükmü verilecek sanık açısından toplum ve kamuoyu nezdinde olumsuz bir izlenime neden olabilir.

2. Makul Sürede Yargılanma Hakkı

Muhakemenin yavaş işlemesi ve süreçlerde ağır hareket edilmesi konusu, diğer tüm ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de yargının en çok şikâyet edilen özelliklerinden biri olduğunda önceki bölümlerde bahsetmiştik. Öyle ki hem AYM'ye yapılan bireysel başvurularda hem de AİHM nezdinde Türkiye aleyhine yapılan başvurularda en çok hak ihlali iddiası makul sürede yargılanma hakkının ihlali olduğu görülmektedir¹⁶⁴. Bu noktada ceza muhakemesinin, diğer muhakeme dallarına nazaran payının daha yüksek olduğu da aşikardır¹⁶⁵. Ceza muhakemesinde hızlılık özellikle sanığın masumiyet

---

¹⁶³ Lekelenmeme hakkı daha çok suçsuz kimse hakkında ceza soruşturması yürütülmemesi ve toplum nezdinde onur ve saygınlığının rencide edilmemesi ile ilişkilendirilse de hakkında ceza davası açılan bir sanığın da kovuşturma evresinde lekelenmeme hakkı olduğu kabul edilmelidir. Bu bağlamda soruşturma evresi olduğu kadar kovuşturma evresinde de geçerli bir haktır. Bkz. **ÖZEN Muharrem/ KÖKSAL Atacan**, “Suçsuzluk Karinesi Bağlamında Soruşturma Yapılmasına Yer Olmadığı Kararı”, AÜHFD, C. 68, S. 1, Y. 2019, s. 269.

¹⁶⁴ **ERMENEK**, s. 33.

¹⁶⁵ Bu konuda katıldığımız bir görüşe göre, usulün hızlanması meselesi sadece usul kanunlarından kaynaklanan bir sorun olmayıp, asıl olarak olanak ve kaynak sorunudur. Vatandaşların kanuna saygı bilincinden, mahkemelerin örgütlenmesi ve personel sayısının

karinesi ve lekelenmeme hakkıyla doğrudan ilintili olduğu için uluslararası temel metinlerde de kendisine sıklıkla yer bulmuştur¹⁶⁶.

Muhakemenin hızlı bir şekilde yapılıp bitirilmesinde tüm muhakeme özneleri ve toplum adına çok çeşitli faydalar olduğu şüphesizdir. Öncelikle şüpheli veya sanık açısından “*makul sürede muhakeme edilme hakkından*”, iddia ve yargılama makamları açısından da “*makul sürede muhakemeyi bitirme*” görevinden bahsetmek gerekmektedir¹⁶⁷. AİHS’nde bu kural hem ceza davasında suçlanan kişiye hem de hukuk davasında taraf olan kişiye tanından bir haktır. Bu bağlamda makul sürede yargılanma hakkının, ceza davasına katılan olarak yer alan mağdura da ait olduğu kabul edilmektedir¹⁶⁸. Bunun yanında muhakemelerin makul sürede bitirildiği algısının toplumda oluşmasının da kamusal bir yararı olduğunu belirtmeliyiz¹⁶⁹.

Ceza muhakemesi suç olduğu ve kamu düzenini bozduğu iddia edilen bir fiilin olup olmadığının araştırıldığı bir faaliyet olduğundan çabuk tüketilmesi ve suç varsa en artırılmasına kadar geniş bir yelpazede değerlendirilmesi gerekmektedir. TOSUN, Genel Kısım, s. 229.

¹⁶⁶ **BM Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Andlaşma m. 14/3:** “Herkes, itham edildiği suçla ilgili olarak, tam bir eşitlik içinde, aşağıdaki asgari garantilere sahip olacaktır: (c) Gereksiz bir gecikme olmadan yargılanma...” **AİHS m. 6/1:** “Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyumsuzluklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, adil ve kamuya açık olarak ve **makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir.**”

¹⁶⁷ Common law temelli hukuk sistemlerinde “*makul sürede yargılanma*” ifadesi yerine “*hızlı muhakeme (speedy trial)*” teriminin kullanıldığı görülmektedir. SHARMA S.N., “*Fundamental Right to Speedy Trial: Judicial Experimentation*”, Indian Law Review, Y. April- June 1996, S.38/2, s. 236.

¹⁶⁸ D’AIUTO Gianluca, Il Principo Della Ragionevole Durata Del Processo Penale, Edizioni Scientifiche Italiane, Napoli, 2007, s. 15; CHIAVARIO, s. 309

¹⁶⁹ “*Geç gelen adalet, adalet değildir*” özdeyişi toplumumuzda sıklıkla kullanılan bir sözdür ve haklılık payı oldukça yüksektir. Bunun yanında Hindistan’da sıklıkla kullanılan bir atasözüne göre “*gecikme adaleti mağlup eder.*” SHARMA, s. 236.

kısa sürede tespit edilip kamu düzeninin yeniden tesis edilmesi gereklidir. Zira suçla bozulan kamu düzeni ne kadar erken onarılsa, ceza muhakemesinden beklenen etki de o kadar yüksek olacaktır. Bu durum ceza muhakemesi hukukunda bir çabukluk aranmasının da nedenidir. Bunun yanında cezalandırmanın amacına ulaşabilmesi için, cezanın suç işlendikten kısa bir süre sonra uygulanmasına bağlıdır¹⁷⁰. Suç fiili ile ceza arasındaki mesafe ne kadar uzarsa cezalandırma ile hedeflenen amaç o kadar işlevini ve anlamını yitirecektir¹⁷¹.

Ceza muhakemesi doğası gereği masum olan insanların da yargılanabildiği bir faaliyettir ve suçsuz sanık açısından uzun süre suç şüphesi altında bulunmanın psikolojik ve ekonomik etkileri olduğu açıktır¹⁷². Özellikle muhakeme sürecindeki belirsizlikler suç şüphesi altında olan insanlarda ve yakınlarında geleceklerini bir an önce öğrenme ve yön verme konusunda bilişsel baskı unsuru oluşturmaktadır. Makul sürede yargılanma hakkı, suçsuz olan sanığa bir an evvel kendini aklama imkânı verdiği gibi, suçlu olan sanığa da yargılama sürecinde ek tedbirlerden bir an evvel kurtulma imkânı tanımaktadır¹⁷³.

Ceza muhakemesi, medeni muhakemenin aksine, delillerin önceden belli olduğu veya toplandığı bir muhakeme dalı değildir. Muhakeme süresinin uzaması fiil ile delil ilişkisini kurmakta zorlanılmasına ve dolaylı olarak da muhakeme masraflarının

---

¹⁷⁰KUNTER, s. 25; YURTCAN, s. 127

¹⁷¹ CENTEL/ ZAFER, s. 167. Birleşik Krallık 'da makul sürede yargılanma hakkının kapsamına sadece muhakeme süresinin kısa veya uzun olmasının değil, fiil tarihi ile muhakemenin başlama tarihi arasında da uzun bir zaman olmasının girdiği hakkında bkz. MOULES Richard, "The Right to Trial within a Reasonable Time", Cambridge Law Journal, July 2004, S. 63, s. 266.

¹⁷²YURTCAN, s. 127. Ceza muhakemesinin sadece başlangıcı ve daha ötesi seyri bile acıya neden olur. Masum kişinin çektiği bu acı ceza muhakemesinin görünmeyen maliyetidir. Muhakeme ile bu acının kaçınılmaz bağlantısı ancak sürenin makul tutulmasıyla kabul edilebilir hale gelir. D'AIUTO, s. 11.

¹⁷³MOULES, s. 265.

artmasına da neden olmaktadır¹⁷⁴. Bu açıdan çabuk yapılan muhakeme delillerin yıpranmasını ve kaybolmasını engelleyeceği gibi, davanın tavsamasının da önünde geçecektir¹⁷⁵.

Muhakeme kanunları muhakemede çabukluğu sağlamak adına birtakım düzenlemeler içermektedir. Örneğin CMK m.190/ 1’de düzenlenen ve duruşmanın yoğunluğu olarak adlandırılan ilkeye göre “*Duruşmaya, ara verilmeksizin devam edilerek hüküm verilir. Ancak, zorunlu hâllerde davanın makul sürede sonuçlandırılmasını olanaklı kılacak surette duruşmaya ara verilebilir.*” Bunun yanında hak düşürücü süre olarak düzenlenen bazı süreler de muhakemenin çabukluğunu sağlayacak tedbirler olarak düşünülmüştür. Örneğin istinaf kanun yoluna başvurmak için getirilen iki haftalık süre ve temyiz kanun yoluna başvuru için getirilen yedi günlük süreler bunlardandır. Bunun yanında, diğer ülkelerde olduğu gibi, ülkemizde de muhakeme süresinin azaltılması için çeşitli kanun değişiklikleriyle yeni kurumlar ve uygulamalar da getirilmektedir. 7188 sayılı Kanun’la¹⁷⁶ getirilen seri muhakeme usulü ve basit yargılama usulü de bunlara örnek olarak gösterilebilir.

Ancak muhakemenin süresinin kısaltılmasının savunma hakkının kısıtlanması anlamına da gelmemesi gerektiği ve çabuk muhakeme adına şüphelinin veya sanığın da haklarının görmezden gelineceği bir durum yaratmanın sakıncaları olduğunu belirtmemiz gerekmektedir. Diğer yandan iddia ve yargılama özneleri açısından da muhakeme süresinin kısaltılmasının en büyük faydasının toplumda adalete erişme konusunda çekincelerin bertaraf edilmesi hususunda gösterdiği de açıktır.

---

¹⁷⁴ **CENTEL/ ZAFER**, s. 166.

¹⁷⁵ **SHARMA**, s. 236.

¹⁷⁶ 17.10.2019 tarihli ve 7188 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. R.G. T. 24.10.2019, S. 30928.

Tüm bunlarla birlikte ceza muhakemesinin amacına ulaşmasında ve maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasının da bir zaman alacağı ve hakikatin araştırılmasının da en az adaletin çabuk sağlanması kadar önemli olduğu yadsınmaz. Çabuk bir muhakeme yapılması uğruna gerçeğin araştırılmasından vazgeçilemeyeceği gibi, gerçeği araştırmanın zaman bakımından bir sınırı olmalıdır. En iyi muhakeme bu ikisini bağdaştırabilen ve birini diğerine feda etmeyen muhakemedir¹⁷⁷. Bu nedenle hızlı muhakemeden değil makul sürede muhakemeden bahsedilmesi de yerindedir¹⁷⁸. Muhakemenin makul sürede yapılması da kısaca muhakemede geçirilen süre ile adalet arasında bir dengenin bulunmasıdır¹⁷⁹.

AİHM kararlarında ne kadarlık bir sürenin makul süre olduğu hususunda kesin ve net bir süre belirlenmediği, her somut davaya göre değişeceği, davaya ilişkin olaylar ışığında davanın karmaşıklığı, başvuranın ve ilgili makamların tutumu gibi ölçütlerin göz önünde tutularak değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır¹⁸⁰.

Bağlantı kurumunun makul sürede yargılanma hakkı bakımından hem olumlu hem de olumsuz noktaları olduğunu belirtmek gerekir. Öncelikle muhakemelerin birleştirilmesi sonucunda birden çok uyuşmazlık, tek bir sürecin konusu olacağından, muhakeme süresinin, tek bir uyuşmazlığın muhakemesinden daha uzun olması sonucu kaçınılmazdır. Sanık sayısının çok olduğu nesnel bağlantı durumlarında da bu sürenin makul seviyeyi aşması da ihtimaldir. Örneğin uygulamada örgütle işlenen fiillerin muhakeme edildiği birleştirilmiş muhakemelerde sürenin çok uzun olduğu görülmektedir. Aynı sonucun bir sanığın birden fazla fiilinin öznel bağlantı kapsamında birlikte muhakeme edildiği durumlarda da geçerli olduğunu söyleyebiliriz.

---

¹⁷⁷ KUNTER, s.25.

¹⁷⁸ CENTEL/ ZAFER, s. 166.

¹⁷⁹ SHARMA, s. 236. Yine Hindistan'da sıklıkla kullanılan bir atasözüne göre "aceleye getirilen adalet, ölü adalet demektir." SHARMA, s. 236.

¹⁸⁰ ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ, s. 55.

AİHM de birden fazla davanın aralarında bağlantı olduğundan bahisle bir arada görülmesinin anlaşılabilir olduğunu ancak bunun muhakemenin süresini önemli ölçüde uzatmasını haklı kılmayacağına vurgu yapmıştır¹⁸¹.

Diğer yandan bağlantılı uyuşmazlıkların biri hakkında muhakemenin önceden başlaması ve delillerin toplanması, tanıkların dinlenmesi, diğer işlemlerin yapılması; sonradan birleştirilen diğer muhakemeler açısından zaman yönünden olumlu olmaktadır¹⁸².

Bağlantının diğer sonuçlarından biri olan bekletici sorun kararının verilmesi durumunda da muhakemenin süresinin, en az diğer uyuşmazlığın çözümü kadar uzayacağı açıktır. Bunun yanında bekletici sorun yerine nispi muhakeme yapılması muhakeme süresinin uzamasına engel olmaktadır.

3. Doğal Hâkim İlkesi

Muhakeme sürecinin muhakeme diyalektiği uygulanarak devam ettirilmesi hususunda en yetkili organı ve belki de en önemli unsuru yargılama görevini yerine getiren mahkemelerdir¹⁸³. Mahkemelerin muhakeme sürecindeki önemi, diğer

---

¹⁸¹ **Hentrich vs. France**, Karar Tarihi: 22.09.1994, Başvuru No: 13616/88, E.A.: <https://hudoc.echr.coe.int/>. E.T.: 13.05.2024.

¹⁸² “...Sanığın mağdure ile cinsel ilişkide bulunmasına ilişkin suç duyurusu nedeniyle Osmaneli C.Savcılığınca yapılan 2002/454 sayılı hazırlık soruşturmasının sonucu araştırılıp, dava açılmış ve derdest ise fiili ve hukuki bağlantı nedeniyle birleştirme hususu üzerinde durulması, sonuçlanmış ise getirilip bu dosya arasına konulması, sanığın savunmasında belirttiği mağdurenin yaşının tesbiti için Fatih Asliye Hukuk Mahkemesine açılmış bir dava olup olmadığı araştırılarak, açılmış ve derdest ise iş bu dosya ile **birleştirilmesi hususunun düşünülmesi, sonuçlanmış ise sözü edilen dosya getirilip bu dosya arasına konulduktan sonra toplanan bu deliller birlikte değerlendirilerek sonucuna göre sanığın hukuki durumunun tayin ve takdiri gerekirken eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm kurulması...**” **Yargıtay 5. CD, E. 2004/2901, K. 2006/1152, T. 27.02.2006.**

¹⁸³ **KUNTER**, s. 91.

organların da sürece katılması ve haklarını hukuka uygun bir şekilde kullanması noktasında ve muhakeme yönetiminin sağlıklı şekilde ilerlemesi yanında; süreç sonucunda uyuşmazlık hakkında bir karar vererek onu yarıp ortadan kaldırmaya yetkili organ olmasından kaynaklanmaktadır¹⁸⁴. Bu nedenle yargılama organının usul sürecindeki kararları ve davranışları kadar sürecin başında veya devamında teşkil edilmesi ile ilgili kurallara uygun olması da çok önemlidir. İşte bu kuralların başında yargılamayı yapacak mahkemenin doğal hakim ilkesine uygun bir şekilde teşkil edilmesi gerekmektedir. Başlarda devlet organizasyon yapısının bir ilkesi olarak görülen ve anayasaların teşkilat kısımlarında düzenlenen doğal hâkim ilkesi, günümüzde temel bir insan hakkı olarak görülmeye evrilmiştir¹⁸⁵.

Doğal hâkim ilkesi, yargılamayı yapacak organın, yargılanacak uyuşmazlıkla ilgisi olmaksızın, uyuşmazlığın taraflarından bağımsız olarak, herkes için yargılama yapmak üzere, genel ve soyut kurallar çerçevesinde¹⁸⁶, yargılanacak uyuşmazlıktan

---

¹⁸⁴ Muhakemenin her safhasında karar verilmesine ihtiyaç olduğundan burada kullandığımız mahkeme terimi, hakimlikleri de içine alacak şekilde geniş yorumlanmalıdır. Hatta doğal hakim ilkesinin söz konusu olduğu durumda, infaz hakimliklerinin dahi bu kapsam içinde yer alması gerektiğini düşünüyoruz. Mahkeme kavramının kapsamı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **BAŞ Eylem**, “Ceza Muhakemesi Hukuku Açısından 1982 Anayasası’nın 152. Maddesinin 1. Fıkrasında Yer Alan “Mahkeme” Kavramı”, SÜHFD., C. 29, S. 1, 2021, s. 469-508.

¹⁸⁵ **GRIMMESS Kevin**, “*International Criminal Tribunals and the Right to a Lawful Judge*” *German Yearbook of International Law*, Y. 2014, s. 446. Doğal yargıç ilkesinin temelleri 1215 Magna Carta’da dahi bulunsa da belirgin bir şekilde ilk olarak Fransız Devrimi’nden sonra çıkarılan 1790 tarihli Fransız Yargı Örgütü Kanunu’nda “kanuni yargıç” başlığıyla düzenlenmiştir. Temel bir insan hakkı olarak ise ilk defa 1848 Fransız Anayasası’nda yurttaşların hakları kısmında düzenlenmiştir. **GRIMMESS**, s. 445, 446.

İlkenin köklerinin Anglo- Sakson sistemlerinde, kişinin suçun işlendiği yerdeki bir hakim tarafından yargılanabilmesini ve bölgesel yetkiden sapılmamasını sağlamak ihtiyacına dayandığına yönelik bkz. **TAORMINA**, s. 150.

¹⁸⁶ **MERCONE Mario**, *Diritto Processuale Penale*, Simone Edizioni Giuridiche, XIII Editizione, Napoli, s. 250.

önce ve kanunla belli olması anlamına gelmektedir¹⁸⁷. Bu anlamda doğal hâkim ilkesi, kişilerin yargılanmadan önce, yargılama yapacak olan hakim veya mahkeme hakkında bilgi sahibi olması temeline dayanmaktadır¹⁸⁸. AIHS m. 6(1)'de¹⁸⁹ “...yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından...” demek suretiyle doğal hâkim ilkesine vurgu yapmıştır¹⁹⁰. Bunun yanında Anayasa'nın kanuni hâkim güvencesi başlıklı 37 maddesi de şu şekildedir: “Hiç kimse kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz. Bir kimseyi kanunen tabi olduğu mahkemeden

---

Erem bu kriteri “*davalar düşünülmezsizin*” şeklinde ifade etmektedir. Bkz. **EREM Faruk**, Ceza Davası Yönünden Tabii Hakim Kavramı (Tabii Hakim), Ajans- Türk Matbaası, Ankara 1963, s. 3.

¹⁸⁷ **TANRIVER Süha**, “*Tabii Hakim İlkesi ve Medeni Yargı*”, TBBD, Y. 2013, S. 104, s. 12 vd.; **ERMENEK**, s. s. 45. **TAORMINA**, s. 151; **GARAFOLI**, s. 4.

¹⁸⁸ **SURACI Leonardo**, “*Dibattimento, Connessione e Giudice Naturale*”, in: Il Libro Dell'anno Del Diritto 2014, Treccani, Roma, 2014, s. 616.

¹⁸⁹ **BMİHEB m. 10**: “*Herkes, haklarının, vecibelerinin veya kendisine karşı cezai mahiyette herhangi bir isnadın tespitinde, tam bir eşitlikle, davasının bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından adil bir şekilde ve açık olarak görülmesi hakkına sahiptir.*” **MSHİUS m. 14/1**: “*Herkes mahkemeler ve yargı organları önünde eşittir. Herkes, bir suçla itham edildiğinde ya da bir hukuk davasında hak ve yükümlülükleri hakkında karar verilirken, yasalar uyarınca kurulmuş, yetkili, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme önünde adil ve kamuya açık-bir ya da ulusal güvenlik gerekçeleriyle ya da tarafların özel hayatları bunu gerektirdiğinde, ya da özel durumlarda, mahkeme, açıklığın adalete zarar vereceği düşüncesine vardığı takdirde, mahkemenin gerekli gördüğü ölçüde, basın ve dinleyiciler duruşmaların tümü ya da bir kısmının dışında tutulabilirler. Ancak, küçüklerin çıkarları aksini gerektirmedikçe, ya da duruşmalar çocukların vesayetine ilişkin evlilikle ilgili uyuşmazlıklar hakkında olmadıkça, ceza ya da hukuk davalarında verilecek herhangi bir kararın aleni olması zorunludur.*”

¹⁹⁰ Düzenlemenin sadece kanunla kurulan mahkemeye atıf yaptığı, ancak önceden kurulmayı kapsamadığı görüşü için bkz. **CHIAVARIO**, s. 106. Aynı şekilde BMİHEB ve MSHİUS' nin de doğal yargıç ilkesini “*öncedenlik*” vurgusu yapmadığı için tam olarak düzenlemek konusunda başarısız olduğuna dair bkz. **GRIMMEß**, s. 448.

başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz.^{191 192}”

Doğal hâkim ilkesinin tam olarak sağlanabilmesi açısından iki unsur bulunmaktadır: mahkemenin uyuşmazlık konusu olaydan önce kurulması ve kanunla düzenlenmesi¹⁹³. Kanunilik yargılamayı yapacak mahkemenin ve bunun yanında mahkemenin muhakeme sürecinde göz önüne alacağı yetki ve muhakeme usullerinin de kanunla belirlenmiş olması anlamına gelmektedir¹⁹⁴. Ancak bir mahkemenin sadece kanunla teşkil edilmesi doğal hâkim ilkesi bakımından yeterli değildir. Bunun yanında mahkemenin söz konusu olay için olağanüstü kurulmaması, yani zamansal olarak uyuşmazlık gerçekleştikten sonra değil; önce kurulmuş olması gerekmektedir¹⁹⁵. Hatta bazı yazarlara göre mahkemenin yargıcının da uyuşmazlıktan önce atanması, doğal

---

¹⁹¹ İlkenin 1961 Anayasası'nın 1971 değişikliğinden önceki düzenlenişi şu şekildedir: “Hiç kimse tabii hakiminden başka bir mercii önüne çıkarılamaz.” Bu metnin doğal hâkim ilkesini çok daha açık bir şekilde ifade ettiğine yönelik bkz. YURTCAN, s. 133.

¹⁹² **CRI (İtalya Cumhuriyeti Anayasası) m. 25/1:** “Hiç kimse kanunla önceden belirlenmiş doğal hakim önüne çıkarılmaktan alıkonulamaz.” Görüldüğü gibi İtalya Cumhuriyeti Anayasası'nın düzenlenmesinde öncedenlik vurgusu yapılmıştır. Bu nedenle düzenlemenin daha isabetli olduğu söylenebilir.

¹⁹³ **CORDERO Franco**, “*Conessione e Giudice Naturale (I)*”, in: *Conessione di Procedimenti e Conflitti di Competenza* (Atti del Convegno, Giuffrè Editore, Milano, 1976, s. 53.

“...Hukuk devletinde yasal yargıç, doğal yargıç (tabii hakim) olarak anlaşılmalıdır. **Anayasa Mahkemesi'nin daha önceki kararlarında da belirtildiği gibi, doğal yargıç kavramı suçun işlenmesinden veya çekişmenin doğmasından önce davayı görececek yargı yerini yasanın belirlemesi diye tanımlanmaktadır. Başka bir anlatımla doğal yargıç ilkesi yargılama makamlarının suçun işlenmesinden veya çekişmenin meydana gelmesinden sonra kurulmasına veya yargıcın atanmasına engel oluşturur; sanığın veya davanın yanlarına göre yargıç atanmasına olanak vermez.**” **AYM, E. 2002/170, K. 2004/54.**

¹⁹⁴ **ERMENEK**, s. 45.

¹⁹⁵ **SURACI**, s. 616.

yargıç ilkesinin gereklerindedir¹⁹⁶. İlkenin bu unsuru yürütme erkinin kişiye ve olaya özgü olarak yargılama makamları üzerindeki potansiyel tesirini önlemek amacı bakımından çok önemlidir¹⁹⁷. Kanunla kurulsun bile, olaydan sonra kurulan mahkemeler olağanüstü niteliktedir ve doğal hâkim ilkesine de aykırılık teşkil etmektedir¹⁹⁸.

Doğal hakim ilkesinin sağlanabilmesi ve sağlam temellere oturtulması için, ceza muhakemesi hukukundaki mahkeme ve hakim yetkilerini ve bölüşümleri düzenleyen kuralların kuşkuyla yer vermeyecek şekilde iyi belirlenmesi gerekmektedir¹⁹⁹. Bu anlamda ceza muhakemesinde bağlantı ile doğal hakim ilkesinin çakıştığı durum da yetki kurallarında kendini göstermektedir. Bağlantının sonuçlarından biri olan muhakemelerin birleştirilmesi durumunda, aslında başka bir mahkemenin yargı yetkisinde olan bir uyuşmazlığın, bağlantı sonucunda diğer bir mahkemenin önüne getirilmesi sonucu ortaya çıkmaktadır. Örneğin madde bakımından yetki kurallarına göre aslında asliye ceza mahkemesinin yetkisine giren bir uyuşmazlığın, bağlantı nedeniyle ağır ceza mahkemesi önünde bağlantılı olduğu uyuşmazlıkla birlikte muhakeme edilmesi sonucunda, doğal hakim ilkesine aykırılık gündeme gelebilecektir. Aynı şekilde yer bakımından yetki kurallarına göre belirli bir yargı çevresinin asliye ceza mahkemesi önüne getirilmesi gereken bir uyuşmazlığın, bağlantı sonucunda farklı bir yargı çevresinin asliye ceza mahkemesinde muhakeme edilmesinde de yine aynı sorunla karşılaşmaktadır²⁰⁰.

---

¹⁹⁶ **TANRIVER**, s. 13.

¹⁹⁷ **KUNTER**, s. 272; **YURTCAN**, s. 133.

¹⁹⁸ **TOROSLU/ FEYZİOĞLU**, s. 95.

¹⁹⁹ **YURTCAN**, s. 133.

²⁰⁰ **CENTAMORE Guiseppe**, “*Connessione di Procedimenti, Precostituzione, “Naturalità” e Legalità Processuale Nello Spettro del Giusto Processo*”, *Giurisprudenza Penale Web*, Y. 2023, S. 4, s. 3. Yazar, doğal hâkim kavramının, muhakemenin suçun işlendiği, yani ihlal edilen düzenin yeniden tesis edilmesinin en çok ihtiyaç duyulduğu yerde yapılması ihtiyacını da ifade ettiğini belirtmektedir. Ancak yer yönünden yetki kuralları ile doğal hâkim ilkesinin birbirinden

Bu noktada muhakemelerin birleştirilmesinin, doğal hâkim ilkesinin unsurları bakımından değerlendirmek gerekmektedir. Öncelikle birleştirme hükümleri hukukumuzda kanunla düzenlenmiştir. CMK m. 8-11 arasında düzenlenen kurumun “kanunilik” unsuru bağlamında herhangi bir sorun oluşturmadığını düşünmekteyiz. Bunun yanında bu hükümler somut bir olaya özgü olarak değil, soyut bir şekilde düzenlendiği için “öncedenlik” unsuru bağlamında da bir sakıncası bulunmamaktadır. Zira mahkemelerin re’sen veya talep üzerine birleştirme normlarına başvurma ihtimali her zaman mevcuttur. Somut olaylar özelinde de bu ihtimalin her zaman önceden bilinme imkânı da bulunduğundan, şartları oluştuğunda muhakemelerin birleştirilmesine başvurulmasının, kanaatimizce, doğal hâkim ilkesine bir aykırılık oluşturmadığı düşünülmelidir²⁰¹.

Bağlantının sonucunda muhakemelerin birleştirilmesi ile doğal hâkim ilkesinin ihlal edilmesi, ancak yeni mahkemenin tarafsızlığının kuşkuya düştüğü durumlarda olabileceği savunulsa da²⁰²; bunun için muhakemelerin birleştirilmesinin uygulanmaması yerine, hâkimin reddi kurumunun uygulanması daha doğru olacaktır.

İtalyan Anayasa Mahkemesi, verdiği yakın tarihli bir karar da bağlantı hükümlerinin doğal hâkim ilkesinin gerekliliklerini karşıladığını ve bağlantının temelinde uyumsuzluğun mahkemeler arasında en etkili, makul ve en iyi konumda olan

---

ayrı kavramlar olduğunu ve yer yönünden yetki kurallarının dayandığı düşüncelerin doğal hâkim kavramının Anayasa kuralı olarak kabulü ile sağlanmak istenen husus ile alakasının olmadığı da savunulmaktadır. Bkz. **EREM**, Tabii Hâkim, s. 8.

²⁰¹ Bununla birlikte aslında aralarında öznel veya nesnel bir bağlantı olmadığı halde, kanun gereğince bağlantılı sayılan uyumsuzluklar (Ör. CMK m. 8/2 ve CPPI m. 12/1, c) açısından doğal hâkim ilkesinin anayasal garanti işlevini engellediği iddia edilmiştir. **CENTAMORE**, s. 3.

²⁰² **CENTAMORE**, s. 5.

hâkimin önüne getirme anlamına geldiğini belirtmiştir²⁰³. Bunun yanında İtalyan hukukunda 1988 Kanunu ile, bağlantı hükümlerinin yetki kurallarının istisnası şeklinde değil de özgün ve özerk bir yetki kuralı olarak düzenlendiğinden dolayı doğal hâkim ilkesi ile çatışmadığı savunulmuştur²⁰⁴.

AİHM de “*Coeme and others vs. Belgium*” kararında, birleştirmenin kurum olarak bizatihi doğal hâkim ilkesini ihlal etmediğini; ancak birleştirme hükümlerinin kanunla düzenlenmemesinin doğal hâkim ilkesini ihlal ettiğine karar vermiştir. Söz konusu karara konu olan olayda eski bir bakan olan Bay Coeme’ye isnat edilen suçlarla normal vatandaş olan diğer dört başvurucuya isnat edilen suçlar arasında bağlantı olduğundan bahisle, muhakemeler Yargıtayda birleştirilmiştir. Ancak Yargıtayda görülen ceza davasının, kendine has bir usul kanunu olmadığından bahisle hem Bay Coeme’nin hem de bağlantı nedeniyle muhakemeleri birleştirilen diğer dört

---

²⁰³ **CATALANO Elena Maria**, “*La Competenza per Connessione Rispetto A Procedimenti Pendenti in Gradi Diversi: Fattore di Tutela o Strumento di Eversione Rispetto Alla Garanzia Del Giudice Naturale:?*”, *Diritto Penale Contemporaneo*, Y. 2013, S. 1, s. 228.

Eski İtalyan CMK zamanında, İtalyan Anayasa Mahkemesi’nin önüne, birleştirme hükümlerinin Anayasa’nın m. 25 hükmüne aykırı olduğu hususu getirildiğinde; Mahkeme “şikâyet edilen hükümlerin, hem hâkime birlikte muhakemenin dayatıldığı durumların hem de bağlantının diğer etkilerini kesin bir açıklıkla ortaya koyulduğu” gerekçesiyle Anayasa’ya aykırı bulmamıştır. Bkz. **ZAGREBELSKY Vladimiro**, “*Connessione e Giudice Naturale (II)*”, in: *Connessione di Procedimenti e Conflitti di Competenza (Atti del Convegno)*, Giuffrè Editore, Milano, 1976, s. 59.

²⁰⁴ **CATALANO**, s. 229. Yazar özgün ve özerk bir yetki kuralı olmasına rağmen, bağlantının uygulanması için, kanun tarafından öngörülmeven farklı kıstaslara (örneğin uyuşmazlıkların aynı düzeyde olması gibi) tabi tutulmasının, bağlantı nedeniyle yetkili hakim doğal hakim niteliğini zayıflatacağını düşünmektedir. Zira yasama organı tarafından öngörülmeven ve hukuk mantığından çıkarılamayan gizli şartlar uygulamada belirsizliğe neden olmaktadır ve belirsizlik neticesinde doğal hakim ilkesi de kökten zayıflamaktadır. **CATALANO**, s. 229. Aynı şekilde bağlantı nedeniyle birleştirmenin hakim takdirine bırakıldığı durumlarda, takdir yetkisinin esnekliğinin doğal hakim ilkesini zayıflattığı düşünülmektedir. Bkz. **ZAGREBELSKY**, s. 64.

başvurucunun “*kanunla kurulmuş mahkemenin*” olmaması gerekçesiyle AİHS m. 6 gereğince adil yargılanma haklarının ihlal edildiğine karar vermiştir²⁰⁵.

Doğal hâkim ilkesi ve bağlantının bir diğer kesişme noktası da bağlantının diğer bir sonucu olan nispi muhakeme sonucunda ortaya çıkmaktadır. Ceza mahkemesi nispi muhakeme yapmaya karar verdiğinde, farklı bir muhakeme dalına ait olan uyuşmazlığı, kendi muhakemesinde kullanmak üzere çözüme kavuşturmaktadır. Örneğin bir hırsızlık fiilinin konu olduğu uyuşmazlıkta, taşınır malın gerçekten kime ait olduğu konusunda bir belirsizlik olması durumunda, ceza mahkemesi bu sorunu nispi muhakeme yaparak çözebilecek ve böylece farklı bir muhakeme dalına ait uyuşmazlık kendi mahkemesi yerine ceza mahkemesinde çözüme kavuşturulmuş olacaktır. Bu durumda da doğal hâkim ilkesinin ihlali gündeme gelebilecektir. Ancak ileride de ayrıntılı şekilde bahsedeceğimiz üzere, ceza mahkemesinin söz konusu uyuşmazlık için vereceği karar kesin hüküm niteliğinde değildir ve ilgililerin söz konusu uyuşmazlıklar hakkında her zaman kendi esas mahkemesinde dava açma hakları da devam etmektedir. Ceza mahkemesi sorunu sadece kendisine gerektiği ölçüde ve yine ceza muhakemesi normlarına göre çözdüğünden, nispi muhakemenin de doğal hâkim ilkesini ihlal etmediği kanaatindeyiz. Ancak bu durum nispi muhakeme yapmanın ceza muhakemesi hukuku açısından kanunla getirilmiş istisnai bir nitelik taşıdığı gerçeğini de değiştirmemektedir.

4. Savunma Hakkı

Ceza muhakemesi kolektif yürütülen bir süreçtir ve bu sürece pasif özne olarak şüpheli ve sanığın katılmasının hem şüpheli veya sanık için kişisel olarak hem de

---

²⁰⁵ **Coeme and Others vs. Belgium**, Karar Tarihi: 18.10.2000, Başvuru Numarası: 32492/96, 32547/96, 32548/96, 33209/96 and 33210/96; E.A.: <https://hudoc.echr.coe.int/>. E.T.: 15.09.2023.

toplumsal açıdan faydası bulunmaktadır²⁰⁶. Sanığın muhakemeye katılmasını sağlayan en önemli hakkı da savunma hakkıdır. Bu hak kapsamında sanık savunma araçlarını ve savunma şeklini kendi iradesiyle belirleyebilmektedir²⁰⁷. Sanığın muhakeme sürecindeki tüm haklarını savunma hakkı başlığı altında toplamak da mümkündür²⁰⁸. Hatta muhakeme hukukunun büyük bir kısmının sanığın savunma hakkına ayrıldığı da iddia edilmektedir²⁰⁹.

Savunma hakkı İHEB m. 11/ 1²¹⁰, AİHS m. 6/3-b²¹¹'de düzenlenmiştir. Bunun yanında Anayasa'nın 36. maddesinde temel bir hak ve kural olarak zikredilmiştir: *“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”*

Savunma hakkını genel olarak iki unsur üzerinde incelemek mümkündür²¹². Bunlardan ilki sanığın hakkındaki isnatları tam olarak öğrenme hakkıdır. Bu unsurun

---

²⁰⁶ **FOSCHINI Gaetano**, Sistema del Diritto Processuale Penale, Giuffrè, Milano, 1965, s. 268; **KUNTER**, s. 248.

²⁰⁷ **ZAFER Hamide**, “Savunma Hakkı ve Sınırları”, MÜHFHAD, C. 19, S. 2, Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan, s. 508.

²⁰⁸ **KUNTER**, s. 354; Müdafiden yararlanma hakkı, susma hakkı, soru sorma hakkı, kendi aleyhine işlemlere katılmama hakkı, tercümandan yararlanma hakkı, delillerin toplanmasını isteme hakkı, muhakemede hazır bulunma hakkı vs. gibi tüm haklar savunma hakkının kapsamı dahilinde kalan haklardır. **CENTEL/ ZAFER**, s. 169.

²⁰⁹ **TOSUN**, Genel Kısım, s. 518.

²¹⁰ **İHEB m. 11/1**: “Bir suç işlemekten sanık herkes, savunması için kendisine gerekli bütün tertibatın sağlanmış bulunduğu açık bir yargılama ile kanunen suçlu olduğu tespit edilmedikçe masum sayılır. “

²¹¹ **AİHS m. 6/3-b**: “Bir suç ile itham edilen herkes aşağıdaki asgari haklara sahiptir...savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olmak”

²¹² Savunma hakkını “sanığın meramını anlatabilme hakkı” veya Alman hukukunun etkisiyle “hukuki dinlenilme hakkı” olarak isimlendiren yazarlara göre, bu hakkın üç temel unsuru bulunmaktadır: fiil ve suçlama hakkında bilgilendirilme, bu isnatlar hakkında açıklamada bulunma ve açıklamaların dikkate alınmasını isteme. Bkz. **KARAKEHYA Hakan**, “Ceza Muhakemesinde Sanığın Meramını Anlatabilme Hakkının Unsurları” CHKD, C. 3, S. 2, s. 202

kapsamına isnat edilen fiilden ve suçlamadan haberdar edilme, bunlarla ilişkilendirilen ve dosya kapsamında bulunan delilleri ve dosyanın diğer içeriklerini öğrenme, bunlar hakkında diğer öznelerin görüşlerini ve yargı kararlarını öğrenme girmektedir. İkinci olarak da öğrendiği bu bilgilere karşılık, cevap verme hakkıdır. Cevap verme hakkı maddi veya hukuki savunma şeklinde ikiye ayrılabilir. Maddi savunma bir fiilin gerçekten işlenip işlenmediği veya işlenme biçiminin iddia edilenden farklı olduğu konusunda yapılan savunmayken, hukuki savunma ise iddia edilen fiilin hukuk normları karşısındaki durumuna ilişkin savunmadır²¹³. Diğer bir ayırım da sanığın savunmasının kendisinin yapması anlamına gelen bireysel savunma ile müdafî aracılığıyla yapılan kolektif veya kurumsal savunmadır²¹⁴.

Savunma hakkının kullanılması çeşitli şekillerde gerçekleşmektedir. Bu noktada maddi savunma kısmında sanığın pasif kalması ve susmayı tercih ederek açıklamalarda bulunmayı reddetmesi de savunma hakkı kapsamında değerlendirilmelidir. Ancak ister aktif bir şekilde isterse pasif bir şekilde olsun, savunma hakkının kullanılması belirli bir zaman almasının yanında muhakeme öznelerinin dikkatini de celp etmesi gereken bir haktır. Diğer bir anlatımla savunma hakkının kullanılması aceleye getirilmemeli ve belirli bir yoğunlaşmayla kullanılması gerekmektedir. Hakkın bağlantılı uyumsuzluklarla ilişkisi de bu noktada kendini göstermektedir.

Bağlantı nedeniyle muhakemelerin birleştirilmesi durumunda birden fazla ceza uyumsuzluğu aynı muhakeme sürecinde devam etmekte ve sonuca ulaştırılmaktadır.

---

vd. Kanaatimizce bu unsurlar savunma hakkının unsurlarıdır. Bunun yanında açıklamaları dikkate alınmasını isteme, isnatlar hakkında açıklamada bulunma unsurunun içinde, onunla mündemiç bir unsurdur. Ayrıca meramını anlatabilme hakkı ve hukuki dinlenilme hakkı kolektif yürütülen bir süreçte muhakemenin tüm özneleri açısından söz konusu olabildiğinden, sanık açısından savunma hakkı terimini kullanmak daha isabetlidir.

²¹³ZAFER, s. 510

²¹⁴CENTEL/ ZAFER, s. 131; ZAFER, s. 510

Dolayısıyla muhakeme öznelerinin dikkati birden fazla uyuşmazlık arasında bölünmekte ve bazı durumlarda uyuşmazlığa ayrılması gereken zaman ve enerji bakımından eşitsizlikler de söz konusu olabilmektedir. Örneğin tek bir ceza uyuşmazlığının muhakemesi sürecinde sanığın savunmasına daha fazla zaman ayrılması muhtemelken, birden fazla uyuşmazlığın görüldüğü muhakeme sürecinde bu zaman sınırlanabilmektedir. Aynı şekilde özellikle yargılama makamının dikkati tek bir ceza uyuşmazlığında birleşebilecekken, birden fazla uyuşmazlık olduğu durumlarda bölünme ihtimali artmaktadır²¹⁵.

Diğer yandan özellikle birden fazla isnadın bir sanıkta toplandığı durumlarda, muhakemelerin birleştirilmesinin savunma hakkı bakımından olumlu özellikler göstermesi de mümkündür. Bu durumda sanığın her bir uyuşmazlık için farklı farklı savunma yapması yerine, birbirine benzer hususlarda savunmasını bütünleştirmesi, savunmasını daha fazla dikkat ve yoğunlukla hazırlaması imkânı doğurmaktadır.

Tüm bu hususlar göz önüne alınıp, muhakemelerin birleştirilmesinde yapılacak bir fayda- zarar analizi, savunma hakkının yerine getirilebilmesi için çok önemlidir. Bu nedenle muhakemelerin birleştirilmesinde fayda şartının, mahkeme tarafından çok iyi değerlendirildikten sonra karar verilmesi yerinde olacaktır.

Savunma hakkının bağlantının diğer sonuçları açısından da fayda analizinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Nispi muhakeme yapılan durumlarda sanık hem ceza

---

²¹⁵ “...Önleme arama kararına istinaden uygulama noktasında durdurulan sanık ...'in kullandığı ...'in da içinde bulunduğu araçta 530 karton kaçak sigara ele geçtiği, akabinde aynı uygulama noktasında durdurulan sanık ...'in kullandığı araçta 790 karton kaçak sigara ele geçtiği ve sanık ...'in eylemi ile sanıklar ... ve ...'in eylemleri arasında hukuki ve fiili irtibat olduğuna dair tespit ve delil bulunmayan olayda; aralarında hukuki ve fiili irtibat olmayan sanıklar hakkında birlikte dava açılıp sonuçlandırılması suretiyle savunma haklarının kısıtlanarak, CMUK'nun 8. ve 11. maddelerine aykırı davranılması...” Yargıtay 7. CD., E. 2015/20848, K. 2018/14191, T. 17.12.2018.

hem de diğer muhakeme dallarına ait ön sorun konusunda savunma politikasını bütünleştirebilecekken, bekletici sorun yapılan durumlarda farklı mahkemelerde ayrı ayrı savunma yapılması durumu gündeme gelmektedir.

C. Hukuki Güvenlik İlkesi

Hukukun en önemli amacı toplumsal düzeni sağlamaktır. Bu düzeni sağlamak için de toplumda yaşayan bireylere belirli bir güvence sağlanması zorunludur. Özellikle geleceğe yönelik sağlanan bu güvence, kişinin yaşamını planlaması için vazgeçilmez bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyacı yerine getiren ilke de hukuk devletinin bir unsuru olan hukuki güvenlik ilkesidir. Hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının açık, şeffaf, anlaşılabilir ve öngörülebilir olmasını, toplumdaki bireylerin fiillerinin sonuçlarını önceden kestirebilme ve buna göre sevk ve idare edebilme kabiliyetine sahip olmasını ifade etmektedir²¹⁶. Aynı zamanda devletin de hem yaptığı yasal düzenlemelerde veya bireysel işlemlerde hem de yargı fonksiyonu sonucunda çıkan kararlarda bireylerin güven duygusunu zedeleyecek davranış ve yöntemlerden kaçınması anlamına gelmektedir²¹⁷. Bu anlamda hukuki güvenlik ilkesini, hukuk düzeninin birliği ilkesinin kişilere dönük yüzü olarak da tarif edebiliriz.

---

²¹⁶**AKKAŞ**, s. 50. Aynı zamanda hukuki güvenlik ilkesinin, bireylerin haklı beklentilerinin korunması konusuyla da yakın ilişki içerisindedir. Buna göre yasal düzenlemeler neticesinde belirli bir hakka sahip olduğu hususunda güven duygusu taşıyan kimselerin, elde ettikleri kazanımların korunmasının da hukuki güvenlik ilkesinin kapsamında olduğu söylenebilir. Bkz. **OĞURLU Yücel**, İdare Hukukunda Kazanılmış Haklara Saygı ve Beklentiler Sorunu, Seçkin, Ankara, 2003.

²¹⁷**ERMENEK**, s. 42. “...Ayrıca Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan hukuk devletinin önemli bir unsuru olan belirlilik ilkesi, bireylerin hukuk kurallarını önceden bilmeleri, davranış ve tutumlarını bu kurallara göre güvenle düzene sokabilmelerini gerektirmekte olup, hukuk kurallarının belirliliğinin sağlanması yalnızca kanunla düzenleme yapılması anlamına gelmemektedir. Belirlilik ilkesi yalnızca yasal belirliliği değil, daha geniş anlamda hukuki belirliliği ifade etmektedir. Erişilebilir, bilinebilir ve öngörülebilir gibi niteliksel gereklilikleri karşılaması koşuluyla yasalar, mahkeme içtihatları ve yürütmenin düzenleyici işlemleri ile de

Hukuki güvenlik ilkesinin temel olarak iki unsuru olduğunu söyleyebiliriz: belirlilik ve öngörülebilirlik²¹⁸. Belirlilik hukuk normlarının açık, belirli, net ve kolay anlaşılabilir olmasını ifade etmektedir. Daha geniş bir anlayışla bunun içine mahkemelerin kararlarının da gerekçelerinin açık ve anlaşılabilir olmasını da ekleyebiliriz. Diğer unsur olan öngörülebilirliğin ise iki yönden değerlendirilmesi gerekmektedir. Birincisi hukuk normlarının ve bu normlara dayanarak tesis edilen idari işlemlerin önceden kestirilebilmesi ve sürpriz olmamasıdır. Ayrıca kişilerin de bu normlar ve işlemlere göre davranış ve fiillerini yönlendirmesi de öngörülebilirliğin şartıdır. İkinci olarak da hukuk normlarını somut olaya uygulayan mahkeme kararlarının da öngörülebilir olmasıdır²¹⁹. Aslında birinci durumla ikinci durum arasında bir neden- sonuç ilişkisi mevcuttur. Öngörülemeyen hukuk normlarının somut olaylara uygulanması neticesinde öngörülemeyen mahkeme kararlarının çıkması kaçınılmazdır. Ancak yargı kararlarında öngörülebilirliği engelleyen başka bir husus da sadece mahkemeler arası senkronizasyon eksikliği veya farklı muhakeme süreçlerinin sonucu olarak farklı mahkemelerin farklı vicdani kanaate ulaşması da olabilmektedir.

Örneğin hukuka aykırılık kavramının farklı yargı organlarında farklı değerlendirilmesinin sonucu olarak farklı kararların ortaya çıkması, bireyler açısından mahkeme kararlarının öngörülemez olması neticesine neden olmaktadır. Hukuki güvenlik ilkesinin bağlantı kurumuyla ilişkisi de buradan kaynaklanmaktadır. Zira bağlantının amaçlarından biri de yargı organları arasında belirli bir eşgüdüm oluşturarak

---

hukuki belirlilik sağlanabilir. Aslolan muhtemel muhataplarının mevcut şartlar altında belirli bir işlemin ne tür sonuçlar doğurabileceğini öngörmelerini mümkün kılacak bir normun varlığıdır.” AYM, E. 2013/72, K. 2013/126, T. 24.01.2014.

²¹⁸ERMENEK, s. 42.

²¹⁹ AKKAŞ, s. 54.

çelişkili kararların çıkması ihtimalini asgari seviyeye indirmektir²²⁰. Bağlantı neticesinde muhakemelerin birleştirilmesi durumunda tüm muhakeme süreci aynı yargı organı tarafından yürütüleceğinden ve hüküm de aynı yargı organı tarafından verileceğinden çelişkili kararların çıkması çok zordur. Ancak bağlantı olmasına rağmen muhakemelerin birleştirilmediği durumda, aynı olay hakkında farklı yargı organları tarafından farklı değerlendirmeler yapılması olasılığı her zaman vardır ve çelişkili kararların çıkması da ihtimal dahilindedir. Bu nedenle bağlantılı uyuşmazlıkların varlığı halinde delillerin tek bir şekilde değerlendirilmesi usul ekonomisine hizmet ettiği kadar hukuki kesinliği sağlamanın da yollarından biridir²²¹.

Diğer yandan ön sorun niteliğindeki bir uyuşmazlık ceza mahkemesi tarafından bekletici sorun yapıldığında farklı mahkemelerin aynı konuda farklı sonuca ulaşması engellenmiş olmaktadır. Zira ceza mahkemesi nispi muhakeme yapmayı tercih ettiğinde ve ileride uyuşmazlığın kendi yetkili merci önüne götürülmesi durumunda, yargı organlarından çelişkili kararlar çıkması ihtimali vardır.

D. Hukuk Düzeninin Birliği (Yargılama Birliği) İlkesi

Bilim ve teknolojiadaki gelişmelerin en önemli sonuçlarından biri insan ömrünün uzaması ve nüfusun artmasıdır. Bununla birlikte daha önce bilinmeyen alanlarda doğan hukuki düzenleme ihtiyacı hukuki normların artmasına ve hatta takip edilemez olmasına neden olmaktadır. Bütün hukuk disiplinlerindeki kurallara hakim olmak bir yana tek bir hukuk disiplini bakımından bile normatif düzenlemelerin hepsini bilmek imkansız hale gelmektedir. Hukuk normlarındaki bu aşırı enflasyonun hukuk düzeni üzerindeki en

---

²²⁰ “Davaların birleştirilmesi kaidesi, sırf hükmün selameti için ve delillerin ortadan kaybolması veya dağılması yahut iki ayrı mahkemeden mütenakız (çelişkili) hükümler çıkması gibi ihtimalleri bertaraf etmek maksat ve gayesi ile tesis olunmuştur...” Yargıtay 6. CD. 450/319 sayılı ve 18/5/1944 tarihli karar. Kararı zikreden: YÜCE, s. 429.

²²¹ BARONE, s. 24.

büyük etkisi ise öngörülemezlik ve kontrol edilemezlik olmuştur²²². Ancak hukuk devletinde bu öngörülemezlik kabul edilemez bir durumdur ve hukuk düzeninin birliği ilkesine de aykırılık anlamını taşımaktadır²²³.

Hukuk düzeninin birliği ilkesinin temelinde farklı hukuk disiplinlerinin uyumlu ve yeknesak bir şekilde bir bütün teşkil etmesi yatmaktadır. Bu düşünceye göre hukuk bir bütündür ve hem normatif düzenlemeler hem de bu düzenlemelerin uyumsuzluklara uygulanması neticesinde ortaya çıkan yargı kararlarının birbirleriyle çelişmemesi ve bir bütün olarak değerlendirildiklerinde tutarlılık arz etmeleri gerekmektedir²²⁴. Şekli anlamda kavram birliğinin yanında maddi anlamda da değerlendirme tutarsızlıklarından arındırılmış bir hukuk sistemi hukuki öngörülebilirliğin en çok sağlandığı sistemdir²²⁵. Bu anlamda hukuk düzeninin birliği ilkesinin yargılama açısından görünümü de yargılama birliği olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bir devleti oluşturan üç erkten yasama birliği ve yürütme birliğini anlamak genellikle kolaydır. Zira yasaları yapan yasama organı ve yürütmenin başında bulunan hükümet tektir²²⁶. Ancak hem yargı ayrılığı ilkesi gereği çeşitli muhakeme dallarına özgülenmiş şekilde ve yine yetki kurallarına göre hem dereceli hem de coğrafi tasniflere ayrılarak bütün ülkeye yayılmış ve kural olarak hem yasamadan hem yürütmeden hem

---

²²²AKKAŞ, s. 10.

²²³ “Hukuk düzeninin birliği kavramı ilk defa Karl Engisch tarafından kullanılmıştır.” AKKAŞ, s. 7.

²²⁴ AKKAŞ, s. 7 vd.

²²⁵ Hukuk düzeninin birliği ilkesi meselesinde en çok karşımıza çıkan kavram olarak “hukuka aykırılığı” gösterebiliriz. Bir hukuk disiplininde hukuka aykırı olarak görülen bir eylem başka hukuk disiplinlerinde hukuka uygun görülemez. Aynı şekilde muhakeme dallarından birinde yargı organları tarafından hukuka uygun değerlendirilen bir davranışın diğer muhakeme dallarında görev yapan yargı organları tarafından hukuka aykırı olarak değerlendirilmesi hukuk düzeninin birliği ilkesine aykırıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz. **KATOĞLU Tuğrul**, Ceza Hukukunda Hukuka Aykırılık, Seçkin, Ankara, 2013.

²²⁶TOSUN, Genel Kısım, s. 262.

de birbirlerinden bağımsız olan yargı organlarının yaptıkları işin bir birlik içerisinde açıklanması biraz daha zorlaşabilmektedir.

Gerçekten ülkemizde muhakemeye konu olan işler çeşitlidir ve uyuşmazlık bazen anayasal bazen idari bazen medeni bazen de cezai işler olabilmektedir. Dolayısıyla muhakeme konusunun çokluğu ve çeşitliliği söz konusudur. Buna paralel bir şekilde yargılama yapan organların da çokluğu ve çeşitliliğinden bahsetmek mümkündür²²⁷. Ancak şu veya bu mahkemenin kendine ait usullerine veya mercilerine göre karar vermesine rağmen mahkemelerin yaptığı iş olan yargılama görevi ve işlevi tektir²²⁸. Diğer bir anlatımla bir ülkede yaşayan herkesin uyuşmazlıkların aynı mahkemeler önünde aynı usullerle çözümlenmesi ve yargılama kuvvetinin bölünmeden herkese uygulanması tek bir yargılama görevi olduğu anlamına gelmektedir. Tek bir yargılama görevi de kaynağını tek bir yargılama erkinden aldığı için mahkemelerin çok ve çeşitli olmasının yargılama birliğine bir etkisi yoktur²²⁹.

Yargılama birliğinin en büyük anlamlarından biri, mahkemelerin sayısal çokluğunun, verdikleri kararlar açısından bir karşıtlığa neden olmamasıdır. Aksi şekilde bu çokluk iş birliğine neden olmalı²³⁰ ve bu iş birliği sonucunda ortaya çıkan sonuçlar da çelişkilerden arındırılmış olmalıdır. Yoksa bizatihi yargılama birliği, muhakeme konusu değiştikçe, mahkemelerin de farklılaşması gerçeğini ortadan kaldırmaz²³¹.

---

²²⁷**TOSUN**, Genel Kısım, s. 268.

²²⁸ **VELOTTI**, s. 17; **KUNTER**, s. 106. Yazara göre yargılama birliğinin esasında teşkilatlanmanın tek bir çatı altında olması ikinci plandadır. Asıl mesele mahkemelerin bağımsızlığıdır. Mahkemelerin gerçekten bağımsızlığı sağlanabilecekse adliye dışı mahkemeler de mevcut olabilir. **KUNTER**, s. 107.

²²⁹ **LEONE**, s. 72. Yargı erki kendi içerisinde örgütlenmeli ve uzmanlaşmalıdır. Ancak yasama ve yürütme erkinin etkisine girecek şekilde adliye dışı bir örgütlenmeye izin verilmemelidir. **SELÇUK Sami**, Suç Yargılama Süreci, s. 397-398.

²³⁰ **BELLAVISTA**, s. 104.

²³¹ **BELLAVISTA**, s. 104.

Ceza muhakemesinde bağlantı kurumunun hukuk düzeninin birliği ilkesi ilişkisinin hem olumlu hem de olumsuz katkılar sunduğu durumlar ortaya çıkabilmektedir. Örneğin bağlantılı uyuşmazlıkların birleştirildiği durumlarda farklı ceza mahkemelerinin kararları arasında çelişkili kararların çıkmasının engellenmesi hukuk düzeninin birliği ilkesine hizmet etmektedir. Zira böyle bir durumda farklı mahkemelerde farklı süreçlerin işlemesi neticesinde aynı olayın mevzubahis olduğu uyuşmazlıklarda farklı vicdani kanaatlerin ve kararların çıkmasının önüne geçilmiş olmaktadır. Aynı Şekilde bekletici sorun kararı verilip, farklı bir muhakeme dalına ait bir uyuşmazlığın sonucu beklenmesi ihtimalinde de yargı kararları arasında paralelliğin sağlanması da olumlu bir katkıdır. Ceza muhakemesinin uyuşmazlığı zmek için gerekli olan n sorunun üzümünün kendi mahkemesi önüne getirilmesi ve sonuca ulaştırılması neticesinde, kendi vereceği kararda bunu kullanacak ve karşıtlık oluşması engellenecektir.

Ancak hukukumuzda farklı muhakeme dallarına ait olan uyuşmazlıkların birleştirilmesinin mümkün olmaması karşısında, aynı hayat olayının hem ceza mahkemeleri hem de hukuk mahkemeleri önünde ayrı ayrı muhakeme edilmesi ve farklı kararlar çıkması muhtemeldir. Örneğin hem suç hem de haksız fiil niteliği olan bir fiilin, ceza mahkemesi önünde hukuka uygun bulunması, hukuk mahkemesi önünde ise hukuka aykırı bulunması durumunda yargılama birliği ilkesinde aykırı bir durum oluşacaktır. Bunun önleyebilmek adına, ileride de ayrıntılı Şekilde bahsedeeğimiz üzere, eski kanun döneminde hukukumuzda bulunan ve çoğu ülkenin hukukunda yer alan *şahsi hak davasının* geri getirilmesinin uygun olacağı kanaatindeyiz.

Diğer yandan nispi muhakeme yapma durumunda da hukuk düzeninin birliği ilkesine aykırı olacak durumların ortaya çıkması söz konusu olabilmektedir. Ceza muhakemesinin başka bir mahkemenin konusu olan uyuşmazlığı kendisinin zmesi, daha sonra asıl mahkemesi önüne getirilen uyuşmazlık hakkında birbiriyle çelişen

kararların ortaya çıkmasına neden olabilir. Böyle bir durumda hukuk sisteminde aynı uyumsuzluk hakkında verilmiş ve birbiriyle çelişen iki kararın mevcut olması söz konusu olmaktadır.

VI Diğer Muhakeme Dallarında Bağlantı

A. Anayasa Muhakemesinde Bağlantı

Anayasa Mahkemesi'nin görevleri 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da (AMKYUHK) düzenlenmiştir. Buna göre Mahkeme'nin görevleri arasında sayılanlardan tam bir anayasa muhakemesi işi olarak gözüken norm denetimi²³² ve bireysel başvuruları sonuçlandırma²³³ görevlerini yerine getirirken bağlantının sonuçlarından muhakemelerin birleştirilmesinin uygulanması söz konusudur.

İlk olarak Mahkeme'nin görevlerinden biri olan norm denetimi esnasında birden fazla uyumsuzluk arasında bağlantının olması muhtemeldir. Örneğin bir kanunun, cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin, TBMM İçtüzüğü'nün ve sadece şekil olarak anayasa değişikliklerinin Anayasa'ya aykırılık iddiasıyla (soyut norm denetimi), birden fazla başvuru tarafından Mahkeme'nin önüne getirilmesidir. Aynı şekilde bir kanunun ya da cumhurbaşkanlığı kararnamesinin esasa ilişkin Anayasa'ya aykırılık iddiasıyla birden fazla mahkeme tarafından somut norm denetimi için Mahkeme'nin önüne getirilme ihtimali de vardır. Dolayısıyla uyumsuzluğun konusu aynı norm olduğundan uyumsuzluklar arasında bağlantı olduğu kabul edilmelidir. Anayasa

---

²³² **AMKYUHK m. 3/1, a:** “Kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün veya bunların belirli madde veya hükümlerinin şekil ve esas bakımından, Anayasa değişikliklerinin ise sadece şekil açısından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla açılan iptal davalarına bakmak.” **AMKYUHK m. 3/1, b:** “Anayasanın 152'nci maddesine göre mahkemelerce itiraz yoluyla kendisine intikal ettirilen işleri karara bağlamak.”

²³³ **AMKYUHK m. 3/1, c:** “Anayasanın 148 inci maddesi uyarınca yapılan bireysel başvuruları karara bağlamak.”

Mahkemesi'nin bu tarz bir bağlantı konusunda nasıl hareket edeceği hususunda ne AYMKYUHK'da ne de Anayasa Mahkemesi İç Tüzüğü'nde bir düzenleme bulunmaktadır. Ancak Mahkeme, anayasaya aykırılık iddiaları ister soyut norm denetimi yoluyla olsun ister somut norm denetimi yoluyla yapılmış olsun, incelemesi yapılması istenen normun aynı olması koşuluyla, hukuki irtibatın varlığı gerekçesiyle birleştirerek incelemektedir²³⁴. Buradaki hukuki irtibatın, normun aynı olması anlamına geldiği konusunda şüphe yoktur²³⁵. Usul olarak mahkeme, incelemesinde birleştirme kararları şeklinde başlık açarak başvuruların birleştirilmesine karar vermektedir²³⁶.

Anayasa muhakemesinde bağlantının söz konusu olduğu ikinci durum bireysel başvuruların birleştirilmesidir. AYMKYUHK m. 49/7 göre "*bireysel başvuruların incelenmesinde, bu Kanun ve İçtüzükte hüküm bulunmayan hallerde ilgili usul kanunlarının bireysel başvurunun niteliğine uygun hükümleri uygulanır.*" Maddeye göre bireysel başvurunun niteliğine göre esas uyuşmazlığın tabi olduğu usul kanunu kıyasen uygulanabilecektir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün "*bireysel başvuruların*

---

²³⁴ERMENEK, s. 54.

²³⁵ "...8.8.2011 günlü, 649 sayılı Avrupa Birliği Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname'nin 54. maddesi ile 21.5.1986 günlü, 3289 sayılı Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'a eklenen Geçici Madde 12'nin iptaline karar verilmesi talebiyle yapılan itiraz başvurusuna ilişkin davanın aralarındaki hukuki irtibat nedeniyle E.2011/107 sayılı dava ile BİRLEŞTİRİLMESİNE, E.2012/47 sayılı dosyanın esasının kapatılmasına, esas incelemenin E.2011/107 sayılı dosya üzerinden yürütülmesine, 17.5.2012 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir." **AYM, E. 2011/107, K. 2012/184, T. 22.11.2012; RG S. 28892, T. 24.01.2014.**

²³⁶ "...26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 106. maddesinin (1) numaralı fıkrasına 12/5/2022 tarihli ve 7406 sayılı Kanun'un 6. maddesiyle eklenen ikinci cümleinin iptaline karar verilmesi talebiyle yapılan itiraz başvurusuna ilişkin E.2022/119 sayılı davanın, aralarındaki hukuki irtibat nedeniyle E.2022/117 sayılı dava ile BİRLEŞTİRİLMESİNE, esasının kapatılmasına, esas incelemenin E.2022/117 sayılı dosya üzerinden yürütülmesine 28/9/2022 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi." **AYM, E. 2022/117, K. 2023/4, T. 05.01.2023.**

bölgümlere ve komisyonlara tevzii” başlıklı 67/2 hükmüne göre “nitelikleri itibariyle birleştirerek incelenmesi gereken dosyalar ilk olarak kayda alınan başvuru dosyasında birleştirilir.” Dolayısıyla örneğın cezai konularda yapılan bireysel başvuruların arasında bir bağlantı görüldüğü takdirde, CMK hükümleri kıyasen uygulanarak, Mahkeme uyuşmazlıkları ilk açılan dosya üzerinden birleştirerek muhakeme edecektir.

Bunun yanında Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü m. 75’de düzenlenen “*pilot karar usulü*” de anayasa muhakemesinde uyuşmazlıklar arasında bağlantının örneğı olması bakımından değerlendirilmelidir. Maddeye göre “*Bölgümler, bir başvurunun yapısal bir sorundan kaynaklandığını ve bu sorunun başka başvurulara da yol açtığını tespit etmeleri ya da bu durumun yeni başvurulara yol açacağını öngörmeleri hâlinde, pilot karar usulünü uygulayabilirler. Bu usulde, konuya ilişkin Bölüm tarafından pilot bir karar verilir. Benzer nitelikteki başvurular idari mercilerce bu ilkeler çerçevesinde çözümlenir; çözümlenmediğı takdirde **Mahkeme tarafından topluca görölerek karara bağlanır.***” Pilot karar usulü ilk önce AİHM’nin hak ihlali iddialarının muhakemesinde kullanılan ve Mahkeme’nin iş yükünü azaltmayı amaçlamanın²³⁷ dışında hak ihlali mağduriyetlerinin hızlı bir şekilde çözümlenmesi ve ölkelerin iç yapısal bozukluklarını gidermeyi sağlayan bir usuldür²³⁸. Anayasa Mahkemesi’nin pilot karar vererek, benzer uyuşmazlıkları topluca karara bağladığı durumlar, muhakemelerin birleştirilmesinin klasik bir örneğidir.

B. Medeni Muhakemede Bağlantı

6100 sayılı HMK’da bağlantının sonuçlarından muhakemelerin birleştirilmesini akla getirebilecek birçok düzenleme mevcuttur. Bunlardan başlıcaları birden fazla

---

²³⁷ **HAIDER Dominak**, *The Pilot- Judgment Procedure of the European Court of Human Rights*, Martinus Nijhoff, Leiden- Boston, 2013, s. 3.

²³⁸ **KÖKÜSARI İsmail**, “*Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Pilot Karar Uygulaması*”, EBYÜHFD, C. XXIII, S. 3-4, Y. 2019, s. 185.

uyuşmazlığın tek bir muhakemede görüleceğini öngören asli müdahale²³⁹, dava arkadaşlığı²⁴⁰, karşı dava²⁴¹, davaların yığılması²⁴², terditli dava²⁴³, davaların birleştirilmesi²⁴⁴ ve ayrılmasıdır²⁴⁵. Ancak davaların birleştirilmesi ve ayrılması

---

²³⁹ **HMK m. 65 Asli Müdahale:** “Bir yargılamanın konusu olan hak veya şey üzerinde kısmen ya da tamamen hak iddia eden üçüncü kişi, hüküm verinceye kadar bu durumu ileri sürerek, yargılamanın taraflarına karşı aynı mahkemede dava açabilir.

Asli müdahale davası ile asıl yargılama birlikte yürütülür ve karara bağlanır.”

²⁴⁰ **HMK m. 57 İhtiyari dava arkadaşlığı:** “Birden çok kişi, aşağıdaki hâllerde birlikte dava açabilecekleri gibi aleyhlerine de birlikte dava açılabilir: a) Davacılar veya davalılar arasında dava konusu olan hak veya borcun, elbirliği ile mülkiyet dışındaki bir sebeple ortak olması. b) Ortak bir işlemle hepsinin yararına bir hak doğmuş olması veya kendilerinin bu şekilde yükümlülük altına girmeleri. c) Davaların temelini oluşturan vakıaların ve hukuki sebeplerin aynı veya birbirine benzer olması.”

HMK m. 59 Mecburi dava arkadaşlığı: “Maddi hukuka göre, bir hakkın birden fazla kimse tarafından birlikte kullanılması veya birden fazla kimseye karşı birlikte ileri sürülmesi ve tamamı hakkında tek hüküm verilmesi gereken hâllerde, mecburi dava arkadaşlığı vardır.”

²⁴¹ **HMK m. 132-** “Karşı dava açılabilmesi için; a) Asıl davanın açılmış ve hâlen görülmekte olması b) Karşı davada ileri sürülecek olan talep ile asıl davada ileri sürülen talep arasında takas veya mahsup ilişkisinin bulunması yahut bu davalar arasında **bağlantının mevcut olması, şarttır...**”

²⁴² **HMK m. 110 Davaların Yığılması:** “Davacı, aynı davalıya karşı olan, birbirinden bağımsız birden fazla asli talebini, aynı dava dilekçesinde ileri sürebilir. Bunun için, birlikte dava edilen taleplerin tamamının aynı yargı çeşidi içinde yer alması ve taleplerin tümü bakımından ortak yetkili bir mahkemenin bulunması şarttır.”

²⁴³ **HMK m. 111 Terditli Dava:** “Davacı, aynı davalıya karşı birden fazla talebini, aralarında aslilik ferilik ilişkisi kurmak suretiyle, aynı dava dilekçesinde ileri sürebilir. Bunun için, talepler arasında hukuki veya ekonomik bir bağlantının bulunması şarttır.

Mahkeme, davacının asli talebinin esastan reddine karar vermedikçe, fer’î talebini inceleyemez ve hükme bağlayamaz.”

²⁴⁴ **HMK m. 166 Davaların Birleştirilmesi:** “Aynı yargı çevresinde yer alan aynı düzey ve sıfattaki hukuk mahkemelerinde açılmış davalar, **aralarında bağlantı bulunması** durumunda, davanın her aşamasında, talep üzerine veya kendiliğinden ilk davanın açıldığı mahkemede birleştirilebilir. Birleştirme kararı, ikinci davanın açıldığı mahkemece verilir ve bu karar, diğer mahkemeyi bağlar...”

²⁴⁵ **HMK m. 167 Davaların Ayrılması:** “Mahkeme, yargılamanın iyi bir şekilde yürütülmesini sağlamak için, birlikte açılmış veya sonradan birleştirilmiş davaların ayrılmasına, davanın her

haricindeki diğer düzenlemelerde, bağlantının niteliği farklıdır. Bu davalardaki bağlantı o kadar güçlüdür ki; tek bir dava gibi görmekten veya davaları birlikte görmekten başka çare yoktur. Bu nedenle bu davalarda, bazı istisnaları olmakla birlikte, davaların ayrılması gibi bir durum da söz konusu olamaz²⁴⁶. Dolayısıyla çalışmamızın konusu olan bağlantı açısından medeni muhakemedeki bu dava türlerinin bir önemi yoktur.

Bunun yanında HMK m. 166/1'de davaların birleştirilmesi ve ayrılmasının şartlarından biri olarak bağlantının mevcudiyeti aranmaktadır. Yine HMK m. 166/4'de de davaların birleştirilmesi ve ayrılması kararı verilebilmesi için bağlantıdan ne anlaşılması gerektiği açıklanmıştır. Çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde ceza muhakemesinde bağlantının tespiti açısından da bu düzenlemedeki bağlantı tanımından yararlanmaktayız.

Bağlantının sonuçlarından biri olan bekletici sorun²⁴⁷ da HMK'da düzenlenen bir kurumdur. HMK ön sorun ve bekletici sorun şeklinde ikili bir düzenleme getirmiş ve bunun yanında yargısal nitelikte bir iş olmayan idari makamlara başvurmanın bekletici sorun yapılabileceğini öngörmüştür²⁴⁸. Bu bağlamda ceza muhakemesindeki bekletici sorun ile medeni muhakemedeki bekletici sorun kavramlarının paralel düzenlendiğini söylemek mümkün değildir.

C. İdari Muhakemede Bağlantı

---

aşamasında, talep üzerine veya kendiliğinden karar verebilir. Bu durumda mahkeme, ayrılmasına karar verilen davalara bakmaya devam eder.”

²⁴⁶ **ERMENEK**, s. 142-143.

²⁴⁷ **HMK m. 165 Bekletici Sorun**: “Bir davada hüküm verilebilmesi, başka bir davaya, idari makamın tespitine yahut dava konusuyla ilgili bir hukuki ilişkinin mevcut olup olmadığına kısmen veya tamamen bağlı ise mahkemeye o davanın sonuçlanmasına veya idari makamın kararına kadar yargılama bekletilebilir.”

²⁴⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. **AŞIK İbrahim**, Medeni Usul Hukukunda Bekletici Sorun, Seçkin, Ankara, 2012.

İYUK'da da bağlantı kurumuna ilişkin birden fazla düzenleme mevcuttur. Bunlardan en belirgin olanı İYUK'un "*bağlantılı davalar*" başlıklı 38. maddesidir. Maddeye göre "*aynı maddi veya hukuki sebepten doğan ya da biri hakkında verilecek hüküm, diğerine etkileyecek nitelikte olan davalar bağlantılı davalardır.*" Bu düzenleme 1086 sayılı eski HUMK m. 45/3 ile paralellik göstermektedir. Bunun yanında maddi sebep ile kastedilen dava konusu işlemin ya da eylemin aynı veya benzer olması²⁴⁹, hukuki sebep ile kastedilen ise uyuşmazlıklar için aynı hukuki normun uygulanması ve hukuki dayanaklarının aynı olması olarak algılanmalıdır²⁵⁰.

Bunun yanında İYUK m. 5/1'de düzenlenen tek dilekçe ile birden fazla işleme karşı dava açılması, İYUK m. 5/2'de düzenlenen birden fazla kişinin birlikte dava açması ve İYUK m. 12'de düzenlenen iptal davası ile tam yargı davasının birlikte açılması durumları da bağlantının sonuçlarından muhakemelerin birleştirilmesine örnek verilebilecek durumlardır²⁵¹.

VII Mukayeseli Hukukta Bağlantı

A. Amerikan Hukukunda Bağlantı

Amerika Birleşik Devletleri'nde 1946'da yürürlüğe giren ve federal düzeyde bir kanun olan "*Federal Rules of Criminal Procedural (FRCP)*" nin 8. Maddesinde suçların ve sanıkların birleşmesi düzenlenmiştir. Buna göre FRCP m. 8(a)'da suçların birleşmesi; iddianamede isnat edilen suçların, ağır veya hafif suçlar olduğuna bakılmaksızın, aynı veya benzer nitelikte olması, aynı fiil veya işleme dayanması, ortak bir planla ve şemayla bağlantılı olması veya belirli bir planın parçalarını oluşturması halinde, bir sanığın iki veya daha fazla suçtan suçlanmasıdır. FRCP m. 8(b)'de ise

---

²⁴⁹ ÜSTÜN, s. 26.

²⁵⁰ ÜSTÜN, s. 29.

²⁵¹ YASİN, pr. 4.

suçluların birleşmesi; iddianamede, suç veya suçlar teşkil eden aynı fiil veya işleme katılan birden fazla sanığın suçlanmasıdır. Buna göre sanıklar bir veya daha fazla suçtan birlikte veya ayrı ayrı suçlanabilirler ve tüm sanıkların her bir suçla isnat edilmesine gerek yoktur²⁵².

Amerikan hukukunda “*joint trials*” adı verilen bu düzenlemeler, aslında klasik bir muhakemelerin birleştirilmesidir. Zira m. 8(a)’da öznal dar bağlantıya benzer, m. 8(b)’de de nesnel dar bağlantıya benzer bir durum düzenlenmiş ve bu durumlarda aynı iddianameyle dava açılacağı belirtilmiştir.

Amerikan hukukunda da bu hükümler oldukça tartışmalıdır. Bu tartışmaların ana ekseninde, hukukumuzdaki tartışmalara paralel olarak, birlikte suç işledikleri gerekçesiyle yargılamaları ortak yapılan sanıkların adil yargılanma hakları ve usul verimliliği arasındaki ilişki bulunmaktadır²⁵³. Amerikan hukukunda yargılamaların ortak yapılmasının bir karine haline geldiği, ayrı yapılmasının ise istisna oluşturduğu ve bu durumun çoğu kez sanıkların adil yargılanma haklarını etkilediği savunulmaktadır. Dahası ortak yargılamalardan elde edilen verimin çoğu kez abartıldığı ve detaylı bir analizle aslında bu faydaların sağlanmadığının da tespit edilebileceği iddia edilmektedir²⁵⁴. Örneğin jüri muhakemesinde uygulanan bir ortak yargılamada, deliller değerlendirilirken birlikte yargılanan sanıklar için bireysel bir değerlendirme yapmak güçleşmektedir. Aslında suçsuz olan sanığın, suçlu sanık ile yargılanması jürinin

---

²⁵² Aynı kanunda muhakemelerin ayrılmasına benzer bir hüküm de bulunmaktadır: **FRCP m. 14(a)**: “Suçların veya sanıkların bir iddianamede, bir ihbarda veya bir davada birleştirilmesi bir sanığa veya hükümete zarar verecek gibi görünüyorsa, mahkeme suçların ayrı ayrı yargılanmasına karar verebilir, sanıkların davalarını ayırabilir veya adaletin gerektirdiği herhangi bir duruma karar verebilir.”

²⁵³ **DAWSON**, s. 1381.

²⁵⁴ **DAWSON**, s. 1382.

değerlendirmesinde karışıklığa da neden olmaktadır²⁵⁵. Ancak buna rağmen ABD’de mahkemeler ortak yargılamaların, yargı idaresinin ekonomik ve verimlilik açısından faydalı olduğuna inandıkları için çokça bu yönetime başvurmaya devam etmektedirler²⁵⁶.

B. İtalyan Hukukunda Bağlantı

1988 tarihli İtalyan Ceza Muhakemesi Kanunu’ndaki (CPPI) bağlantı ile ilgili normlara, çalışmamızın ilgili kısımlarında, yeri geldikçe, metinde veya dipnotlarda yer vereceğiz. Ancak burada ön bilgi olarak düzenlemeler hakkında kısa bilgi vermenin uygun olduğunu düşünmekteyiz.

Öncelikle belirtmek gerekir ki; İtalyan hukukunda bağlantı durumunda yetkinin, Türk hukukundakinin aksine, özerk ve özgün bir yetki türü olduğu ve Kanundaki düzenlemenin de bunu gösterdiği savunulmaktadır²⁵⁷. Diğer bir anlatımla bağlantı durumundaki yetki, yetki kurallarına istisna getiren bir özellik göstermemektedir ve tıpkı madde bakımından yetki veya yer bakımından yetki gibi kendine has bir yetki kuralı içermektedir. Bunun nedeninin ise maxiprocess tarzı davalarda bağlantı nedeniyle muhakemenin kilitlenmesinin önüne geçmek amacıyla hâkimin takdir yetkisinin olabildiğince kısıtlanması gösterilmiştir²⁵⁸.

İtalyan hukukunda dar bağlantı durumunda yetki hükümleri temel olarak CPPI m. 12 ve devamında düzenlenmiştir. Buna göre m. 12/1, a’da nesnel bağlantı, m. 12/1, b’de öznel bağlantı, m. 12/1, c’de teleolojik bağlantı hüküm altına alınmıştır²⁵⁹.

---

²⁵⁵ **CALO Robert R.**, “*Joint Trials, Spillover Prejudice, and the Ineffectiveness of a Bare Limiting Instruction*,” American Journal of Trial Advocacy, Y. 1985, C. 9, S. 1, s. 21.

²⁵⁶ **POPOVSKI Lewis / RUDNICK Jody A.**, “*Joint Trials: Judicial Inefficiency?*”, Journal of Civil Rights and Economic Development, Y. 1990, C. 5, S. 2, s. 323.

²⁵⁷ **SCALFATI vd.**, s. 81; **CHIAVARIO**, s. 93.

²⁵⁸ **BACCARI**, s. 274.

²⁵⁹ **BACCARI**, s. 281 vd.

CPPI m. 13'de genel ve özel mahkemelerde bağlantı durumunda yetki kuralları düzenlenmiş ve m. 13/1'de Anayasa Mahkemesi, m. 14'de askeri mahkemelerin yetkisindeki uyuşmazlıklar ile genel mahkemelerdeki uyuşmazlıklar arasında bağlantı durumları öngörülmüştür. Devamında m. 14'de çocuklarla yetişkinlerin uyuşmazlıkları arasındaki bağlantı halinde yetki kuralı düzenlenmiştir. CPPI m. 15'de bağlantılı uyuşmazlıkların madde bakımından yetkisi, m. 16'da yer bakımından yetkisi yer almaktadır.

Bunun dışında farklı mahkemelerde açılan davaların nasıl birleştirileceğiyle ilgili hükümler CPPI m. 17'de; bağlantı nedeniyle yetki kurallarına göre birlikte aynı mahkemede açılan ve devam eden davaların da nasıl ayrılacağına ilişkin hükümler m. 18'de yer almaktadır. İtalyan hukukunda bağlantı, özerk bir yetki kuralı olarak düzenlendiğinden, davaların bu kurala göre açılması kural; sonradan davaların ayrılması istisna haline gelmiş gibi görünmektedir. Bu nedenle CPPI m. 18'de davaların hangi durumlarda ayrılacağı detaylı bir şekilde yer almaktadır.

CPPI'nin farklı savcılıkların işlemlerini düzenlediği bölümünde bulunan 371. maddesinde, bağlantılı soruşturmaların birleştirilebileceği düzenlenmiştir. Burada CPPI m. 12'de bulunan bağlantı tanımlarına atıf olmakla birlikte, ilgili maddede düzenlenmeyen ve bizdeki geniş bağlantıya mülhem olabilecek durumlara da yer verilmiştir.

Bunun yanında CPPI m. 74 ve 75'de eski hukukumuzdaki şahsi hak davasına benzer bir kurum olarak ceza mahkemesi önünde bazı hukuki taleplerin de dava edilebileceği ve buna bağlı olarak CPPI m. 538'de hâkimin hukuki sorumluluklar ve tazminatlar hakkında nasıl karar vereceğinin usulü düzenlenmiştir. Yine CPPI m. 75/1'de, hukukumuzdan farklı olarak hukuk davası ile ceza davasının birleştirilebileceği de hüküm altına alınmıştır.

İtalyan hukukunda nispi muhakeme, CPPI m. 2’de “mahkemelerin yetkisi” başlığı altında yer almaktadır. Buna göre mahkemenin, aksi belirtilmedikçe, kararın dayandığı her türlü ön sorunu çözüme kavuşturma yetkisi olduğu ve bir ceza mahkemesinin, kendi uyuşmazlığını çözmek için başka bir hukuk, idari veya ceza uyuşmazlığı hakkındaki kararlarının bağlayıcı etkisi olmadığı belirtilmektedir.

İtalyan hukukunda bekletici sorun CPP m. 479’da “hukuki ve idari konular” başlığı altında yer almaktadır. Ancak İtalyan kanununda bekletici sorunun sadece hukuki ve idari konular hakkında olacağı açık bir şekilde belirtilmiştir. Yine benzer şekilde CPPI m. 3’de kararın kişinin aile durumu veya vatandaşlıkla ilgili bir statüsüne dayandığı durumlarda mahkemenin muhakemeyi erteleyebileceği düzenlenmiştir.

C. Alman Hukukunda Bağlantı

1987 tarihli Alman Ceza Muhakemesi Kanunu’nda (StPO) ile 5271 sayılı CMK’nın bağlantı konusundaki hükümleri çok benzer niteliktedir. Bunun nedeninin, yeni mevzuatımız hazırlanırken çoğunlukla StPO’nun mehz alınması olduğu söylenebilir.

Öncelikle dar bağlantı türleri StPO m.’3’te tanımlanmıştır. Buna göre bağlantı “Bir kişi birden fazla suç işlemekle suçlanıyorsa veya bir suçla ilgili olarak birden fazla kişi fail veya iştirakçi olarak suçlanıyorsa ya da çalıntı verileri ele geçirmek, suçun işlenmesinden sonra yardım etmek, kovuşturmayı veya cezalandırmayı engellemek veya çalıntı malları ele geçirmekle suçlanıyorsa davalar bağlantılı kabul edilir.” StPO m. 2’de bağlantı halinde muhakemelerin birleştirilebileceği, StPO m. 4’te de birleştirmenin usulü ve birleştirmeye hangi mahkemenin karar vereceği düzenlenmiştir. StPO m. 13’te de bağlantılı muhakemelerde yer bakımından yetkinin nasıl düzenleneceği belirtilmiştir.

StPO m. 237’de tek yönlü geniş bağlantı düzenlenmiştir: “Aynı mahkemede görülmekte olan birden fazla ceza davası arasında bağlantı varsa, bu bağlantı 3.

bölümde belirtilen bağlantı olmasa bile, mahkeme davaların birlikte görülmesi amacıyla birleştirilmesine karar verebilir.” Görüldüğü üzere Alman hukukundaki geniş bağlantı düzenlemesi, CMK m. 11’de düzenlenen geniş bağlantı ile birebir aynıdır.

Yine bağlantı bakımında StPO m. 262’de *“hukuki ön sorunlara ilişkin kararlar”* başlığı altında nispi muhakeme ve bekletici sorun kurumları düzenlenmiştir: *“Bir fiilden dolayı cezai sorumluluğun medeni hukuk kapsamında bir hukuki ilişkinin değerlendirilmesine bağlı olması halinde, ceza mahkemesi de ceza davalarında usul ve delillere ilişkin hükümlere dayanarak karar verir. Bununla birlikte, mahkeme soruşturmayı askıya alma ve taraflardan birinin hukuk davası açması ya da hukuk mahkemesinin kararını beklemesi için bir süre belirleme hakkına sahiptir.”*

Maddede CMUK dönemindeki düzenlemeye paralel olarak sadece hukuki ön sorunlara ilişkin bir düzenleme getirildiği görülmektedir. Ancak Alman doktrininde bu hükmün idari uyuşmazlıklar için de uygulanabileceği hususunda görüş birliği mevcuttur²⁶⁰.

---

²⁶⁰ AKKAŞ, Ek Yetki, s. 5, dp. 5.

İKİNCİ BÖLÜM

BAĞLANTI KAVRAMI

I Genel Olarak

Türk Dil Kurumu Sözlüğü 'ne göre bağlantı “iki veya daha çok şeyin birbiriyle bağlı bulunması, ilişki, irtibat, bağlanak”²⁶¹ demektir. Buna göre birden fazla şeyin bağlantılı sayılabilmesi için aralarında ilişki kurulmasını sağlayan ortak nokta veya noktalar olmalıdır. Fiziki varlığı olan (maddesel, somut) şeylerin bağlantılı olması, uzay boşluğunda en az bir noktada kesişim kümelerinin olması anlamına gelir. Şeylerin bağlı olması demek aralarında bağlantı olduğunu, bu bağlantı da şeylerin bir ortak noktası olduğunu gösterir. Hiçbir kesişim noktası olmayan şeylerin bağlantılı olduğu söylenemez.

Bileşiklik ve bağlantılı olmak da ayrı şeylerdir. Bileşiklik, “birleşerek oluşmuş, basit olmayan, mürekkep” demektir²⁶². Bileşik olan şeyler kendi özelliklerini kaybederek yeni bir şey oluştururlar²⁶³. Yeni şeyi oluşturan parçalar birbirine bağlandıktan sonra iç içe geçerler ve kendi özelliklerini kaybederler. Oysa bağlantılı şeyler, özünde kendi özelliklerini kaybetmezler ve onları bir araya getiren şey harici bir bağ olduğundan bağlantılı olarak addedilirler²⁶⁴. Uyuşmazlıkların bağlantılı olması durumunda da her bir uyuşmazlık kendi özelliklerini kaybetmeden varlığını sürdürür ve

---

²⁶¹ TDK Güncel Sözlük, E. A.: <https://sozluk.gov.tr/>, E. T.: 10.10.2023.

²⁶² TDK Güncel Sözlük, E.T.: 10.10.2023.

²⁶³ Kimyada kullanılan bileşik terimi de bu şekildedir. Örneğin iki hidrojen ve bir oksijen atomu bileşerek kaynaşır ve ikisinin de özelliklerini göstermeyen yepyeni bir madde olan suyu oluştururlar.

²⁶⁴ **FOSCHINI**, La Connessione, s. 3; **EREM**, s. 130. Aksi görüş için bkz. **KUNTER**, s. 233; **YENİSEY/ NUHOĞLU**, s. 143. Yazarlar bileşik bir şeyi meydana getiren şeylerin yani cüzlerin bağlantılı olduğunu belirtmektedir. Bu ifadeden, bağlantılı hale geldikten sonra bileşik olan şeylerin kendi özelliklerini kaybettiği anlamı çıkmaktadır.

bu uyuşmazlıkları bağlantılı hale getiren bir bağ vardır. Bu bağ harici bir bağdır ve bileşen parçalar da olduğu gibi sonradan kaybolmaz²⁶⁵.

Somut olan şeylerin bağlantısını gözle görülebilir olmasının aksine, soyut olan şeylerin bağlantılı olması ancak akıl yürütme ile mümkündür. Muhakeme işi de özünde soyut bir eylemdir ve muhakeme hukuku da fiziksel dünyaya değil, normlar dünyasına aittir²⁶⁶. Bu nedenle uyuşmazlıklar arasındaki bağ ancak akıl yürütme ile ortaya çıkarılabilir ve bunun neticesinde uyuşmazlıkların bağlantılı olduğu söylenebilir²⁶⁷.

II Muhakeme Hukukunda Bağlantı Kavramı

Uyuşmazlıkların çözülmesi ve bir sonuca ulaştırılması için muhakeme edilmesi gerekir. Kural olarak her muhakeme faaliyetinin de bir konusu vardır²⁶⁸. Muhakeme edilen uyuşmazlık hakkında varılan netice ve verilen hüküm, o uyuşmazlığa özgü olur ve sadece onu ilgilendirir. Başka bir ifadeyle hakkında bir neticeye varılabilmesi için her uyuşmazlık tekil olarak muhakeme edilmeyi ve bu konuda bir hüküm verilmesini gerektirir. Bu kural muhakemenin temel bir ilkesidir ve her muhakeme dalı için geçerlidir²⁶⁹.

Muhakeme hukukunda bağlantının anlamı da farklı muhakemelerin konusu olan bu uyuşmazlıkların aralarında bağ kurulmasını sağlayan ortak nokta veya noktaların

---

²⁶⁵ **FOSCHINI**, La Conessione, s. 3; **EREM**, s. 130.

²⁶⁶ “*Muhakeme hukuku, muhakemeyi düzenleyen hukuki normların bütünüdür.*” **KUNTER**, s. 5.

²⁶⁷ **KUNTER**, s. 233; Yazar tersten bir şekilde bağlantılı olan şeylerin parçalara bölünmesinin fikri bir ameliye olduğunu belirtmektedir. Aynı şekilde parçaların bağlantılı hale gelmesinin de fikri bir ameliye olduğunu söyleyebiliriz.

²⁶⁸ **CENTEL/ ZAFER**. 641; **YASİN**, pr. 1.

²⁶⁹ **YURTCAN**, s. 216.

bulunmasıdır²⁷⁰. Bu anlamda uyuşmazlıklar arasındaki basit bir ilgi²⁷¹, yakınlaşma²⁷², ilişki²⁷³ bağlantının varlığını göstermez. Onları bağlayacak ve etkileşimde olmalarını sağlayacak ortak bir noktanın olması gerekmektedir. Böylece kesişim noktası veya noktaları olan uyuşmazlıkların, birbirleriyle bağlantılı oldukları kabul edilmelidir²⁷⁴. Bu kesişim noktaları, uyuşmazlıkların unsurları arasında olabileceği gibi bütüncül olarak uyuşmazlıkların her noktasını etkileyebilecek şekilde de ortaya çıkabilir. İşte uyuşmazlıkları birbirine bağlayan bu ortak noktalara *bağlantı*, ortak noktası olan uyuşmazlıklara da *bağlantılı uyuşmazlıklar* denir²⁷⁵. Bağlantılı uyuşmazlıkların birlikte muhakeme edildikleri durumlarda dışarıdan her ne kadar tek bir muhakeme olduğu veya uygulamada tek bir dosya üzerinden işlem yapıldığı görülse de aslında uyuşmazlık sayısı kadar muhakeme ve bunun sonucunda da muhakeme sayısınca karar veya hüküm vardır²⁷⁶.

Muhakeme hukukunun her dalında, bağlantı açısından, uyuşmazlıkların bu ortak nokta veya noktalarının nasıl tespit edileceği önemlidir. 5271 sayılı CMK’da bağlantının genel ve kapsamlı bir tanımı yapılmamış, sadece dar bağlantı hallerinde olmak üzere hangi durumlarda bağlantı olduğu düzenlenmiştir. Muhakeme hukukunu

---

²⁷⁰ **FOSCHINI Gaetano**, Connessione (diritto processuale penale), in: Enciclopedia Del Diritto, Giuffrè Editore, 1958, C. IX, s. 23; **KUNTER**, s. 233; **TOSUN**, Genel Kısım, s. 233; **TOROSLU/ FEYZİOĞLU**, s. 82; **ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAĞIZ**, s. 529.

²⁷¹ **YURTCAN**, s. 216. Yazara göre “*uyuşmazlıklar arasında, her zaman olmasa bile, bazen bir ilgi, bir ilişki söz konusu olabilir. Herhangi bir suretle bir olayın çözümü bir başka olayın çözümüyle ilgili olabilir.*”

²⁷² **CENTEL/ ZAFER**, s. 641. Yazara göre “*uyuşmazlıkları birbirlerine yakınlaştıran ve onları birbirine bağlayan ortak bir nokta olabilir.*” Yazarın tanımındaki birbirlerine yakınlaştırmak ifadesi bağlantı kavramını çok genişletmektedir.

²⁷³ **ÜSTÜN**, s. 3.

²⁷⁴ **EREM**, s. 131. Yazara göre bağlantı, hukuki ilişki veya usul ilişkisinin özel bir uygulaması şeklinde de addedilebilir.

²⁷⁵ **CENTEL/ ZAFER**, s. 641; **TOROSLU/ FEYZİOĞLU**, s. 82.

²⁷⁶ **YASİN**, pr. 1.

bir bütün olarak kabul ettiğimiz gerçeği üzerinden hareket edersek, tüm muhakeme hukuku dallarında geçerli bir bağlantı tanımının yapılması kapsayıcı bir çözüm sunabilir. Ancak bu ihtimal CMK’da pozitif bir düzenleme yapılmadığı sürece mümkün gözükmemektedir²⁷⁷. Bu nedenle muhakeme hukukunun diğer dallarında uyumsuzluklar arasındaki bağlantının düzenleniş şekli, ceza muhakemesi hukuku açısından da bağlantının tespit edilmesinde, özellikle geniş bağlantı hallerinde, sadece yol gösterici nitelikte olacaktır.

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 166/4. maddesinde bağlantı kavramı “*Davaların aynı veya birbirine benzer sebeplerden doğması ya da biri hakkında verilecek hükmün diğerini etkileyecek nitelikte bulunması durumunda, bağlantı var sayılır.*” şeklinde düzenlenmiştir. Medeni muhakemede de muhakemelerin birleştirilmesinin şartlarından biri olarak görülen bağlantının olması için iki durum öngörülmüştür: uyumsuzlukların aynı veya benzer sebeplerden ortaya çıkması veya biri hakkında verilecek kararın diğer uyumsuzluğun sonucunu etkilemesidir²⁷⁸. Burada dikkati çeken husus, 1086 sayılı eski HMUK’taki bağlantı hükümlerini genişleten²⁷⁹ bir ifade olan uyumsuzlukların benzer sebeplerden doğmasının da bağlantının varlığı için koşullardan biri olarak düzenlenmesidir²⁸⁰.

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun (İYUK) 38/1 maddesinde ise bağlantı kavramı “*aynı maddi veya hukuki sebepten doğan ya da biri hakkında verilecek*

---

²⁷⁷ Doktrinde de bağlantı kavramının genel bir tanımının yapılmasından kaçınılması ve tanımlayıcı düzeyde bir analizle yetinilmesi gerektiği savunulmuştur. Bu bakış açısına göre bağlantı ancak iki veya daha fazla uyumsuzluk arasında kanun tarafından özel olarak öngörüldüğünde mevcut olmalıdır. Bu nedenle bağlantıyı oluşturacak hipotezleri ancak kanun belirleyebilir. **BARONE**, s. 5.

²⁷⁸ **ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ** s. 504.

²⁷⁹ HMK m. 166/4 hükümet gerekçesi.

²⁸⁰ **ERMENEK**, s. 145.

hüküm, diğerini etkileyecek nitelikte olan davalar bağlantılı davalardır” şeklinde düzenlenmiştir. Görüldüğü üzere İYUK’da da bağlantının varlığı için iki şart aranmıştır: aynı maddi sebepten veya aynı hukuki sebepten doğan uyuşmazlıkların varlığı ya da hakkında verilecek hükmün diğerini etkileyecek nitelikte olmasıdır. İYUK düzenlemesi, HMK düzenlemesinden farklı olarak “*aynı sebepten*” yerine “*aynı maddi veya hukuki sebep*” demektedir.

Yukarıda verilen tanımlara göre HMK ve İYUK’un bağlantının tanımı konusunda, birkaç farklılık dışında, çoğunlukla paralellik gösterdiği söylenebilir²⁸¹. Öncelikle belirtmek gerekir ki, uyuşmazlıkların biri hakkında verilecek hükmün diğerini etkilemesi şartları her iki muhakeme dalında da ortak olarak düzenlenmiştir. Bu şartın ceza muhakemesinde bağlantının varlığı için de geçerli olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Özellikle karışık bağlantı durumlarında, ceza uyuşmazlığı dışındaki bir meselenin çözümünün, ceza uyuşmazlığı hakkında verilecek kararı etkilemesi, bu kabilden bağlantılara çok temel bir örnek olarak gösterilebilir. Aynı şekilde birinin çözümü diğerini etkileyecek olan ceza uyuşmazlıkları için de aynı durum söz konusudur.

---

²⁸¹ ÜSTÜN, s. 4. Hatta İYUK m. 38 düzenlenmesinde eski HUMK m. 45’den yararlandığı ve ona paralel bir yol izlendiği belirtilmektedir. **TAN Turgut**, İdare Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara, Eylül 2017, s. 1094. Bir kişinin birden fazla suçtan sanık olması halinde ceza tesisi bakımından bir bağlantı gerekmekte ise de HMK ve İYUK’un öngördüğü şekilde uyuşmazlığın sebebi bakımından bir ilişki/bağlantı olduğunu kabul etmek çoğu zaman mümkün görünmediğini ve bu nedenle CMK’nda öngörülen bağlantılı dava müessesesinin HMK ve İYUK’la paralellik göstermediğini savunulmaktadır. Bkz. ÜSTÜN, s. 4, dp. 3. Ancak bize göre bir kişinin birden fazla suçtan sanık olması durumunda davaların aynı maddi nedenden doğduğunun kabulü gerekir. Zira ceza muhakemesinde muhakemenin konusu olan uyuşmazlığın unsurları fiil ve faildir.

Diğer yandan uyuşmazlıkların aynı hukuki sebepten doğması, uyuşmazlığın çözümünde aynı hukuki norma başvurulması demektir²⁸². Ancak bu tanımın ceza muhakemesi bağlamında bağlantılı uyuşmazlıkların kapsamını çok fazla genişlettiği açıktır. Aslında maddi olay anlamında kesişimi hiç olmayan, farklı mekânlarda, farklı zamanlarda meydana gelen olaylara, muhakeme esnasında sırf aynı hukuki norm uygulanacak olması nedeniyle, uyuşmazlıkların bağlantılı uyuşmazlık olarak nitelendirilmesi ne kurumun amacıyla ne de mantık kurallarıyla bağdaşır²⁸³. Dolayısıyla ceza muhakemesi açısından doğru olanın “*aynı sebep*” kavramından sadece maddi olayların (vakaların, fiilin) anlaşılmasıdır. Bu maddi olayın kapsamına fiili işleyen failin de girdiğini kabul edilmelidir. Bu bağlamda uyuşmazlıkların aynı maddi olaydan doğması, uyuşmazlıklara konu olan hayat olayının aynılığından ileri gelir. Ancak buradaki aynılık, bire bir örtüşme manasında olmayıp, vakıa çerçevesi dâhilinde kesişim noktalarının bulunması anlamına gelmektedir.

HMK'nın düzenlemesinde yer alan “*benzer sebep*” ifadesi de ceza muhakemesi açısından bağlantı kapsamını genişleten bir ifadedir. Uyuşmazlıkların benzer sebepten doğmasının eski HMUK'da olmayıp yeni kanuna eklenmesinin nedeni olarak, muhakemelerin birleştirilmesinin uygulama alanını genişletip, usul ekonomisi ilkesine hizmet etmek amacı olduğu söylenmektedir²⁸⁴. Medeni muhakeme hukukunda uyuşmazlıkların benzer sebeplerden doğmasının içeriği belirli olmayıp, doktrin ve uygulamaya bırakıldığı savunulmuş ve bu anlamda görünüşte benzerlik ve amaçsal benzerlik şeklinde ayırımlar yapılmıştır²⁸⁵. Her ne kadar medeni muhakemede benzer sebeplerin bağlantıya neden olacağı düzenlenmiş olsa da muhakeme dallarının kendi

---

²⁸² **YASİN**, pr.5; **ÜSTÜN**, s.29.

²⁸³ **KANTAR**, s. 14. Yazar birkaç kimsenin işledikleri suçların aynı neviden olmasının bağlantı oluşturmayacağını belirtmiştir.

²⁸⁴ **ERMENEK**, s. 155.

²⁸⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. **ERMENEK**, s. 155-160.

yapıları gereğince, ceza muhakemesinde uyuşmazlıkların benzer sebeplerden doğmasının bağlantı kavramını çok genişleteceği açıktır. Örneğin birbirlerinden haberleri olmadan, yakın mahallerde yangın çıkaran iki failin uyuşmazlıkları benzer sebeplerden doğsa da bu uyuşmazlıkların bağlantılı olduğu söylenemez.

Bu açıklamalar ışığında muhakeme hukukunun diğer dallarında pozitif olarak düzenlenen bağlantı tanımlarının, CMK'da yasal bir düzenleme yapılmadan, ceza muhakemesi açısından birebir uygulanabilir olduğunu söylemek hatalı olacaktır. Ancak bu düzenlemelerin özellikle hâkimin takdirine bırakılan geniş bağlantı hususunda ve karışık bağlantı hallerinde yol gösterici nitelikte olduğunu da belirtmekte fayda vardır.

III Ceza Muhakemesi Hukukunda Bağlantı Kavramı

Ceza muhakemesinin konusu her zaman bir ceza uyuşmazlığıdır. Dolayısıyla ceza muhakemesi açısından, bağlantının varlığı için ortak noktaları olan uyuşmazlıklardan biri mutlaka ceza uyuşmazlığı olmalıdır. Bu nedenle ceza uyuşmazlığının ve unsurlarının iyi analiz edilmesi bağlantının varlığının tespiti açısından da çok önemlidir. Özellikle birden fazla ceza uyuşmazlığın söz konusu olduğu tek çeşit bağlantı halleri bakımından ceza uyuşmazlığını sınırlarının iyi belirlenmesi de gerekmektedir. Bununla birlikte, ceza muhakemesinde bağlantı etkilerini mutlaka bir ceza mahkemesinde gösterdiğinden, ceza mahkemesi kavramının da içeriğinin aydınlatılması gerekmektedir.

A. Ceza Uyuşmazlığı Kavramı

1. Genel Olarak

Ceza hukuku doktrininde suçun hem biçimsel hem de maddi tanımları yapılmaya çalışılmaktadır. Biçimsel olarak suç, en yalın ifadesiyle, ceza normu

tarafından yasaklanmış²⁸⁶ ve karşılığında bir ceza yaptırımını öngörölmüş insan davranışdır. Bu nedenle suç kavramı olgusal fark edilebilirliği yanında aslında ve öncelikle normatif bir kavramdır²⁸⁷. Maddi olarak suç ise kanun koyucunun takdirine göre devletin amaçlarıyla çatışan ve toplumsal barışı bozan fiillerdir. Pozitivist anlayış suçun biçimsel tanımına önem verir ve maddi tanımdaki esaslara uymayan bir davranışın dahi normla yasaklanmasının sonucunda bir ceza normunun olduğunu kabul eder. İşte ceza hukuku bilimi de suç denilen normatif kavramı ve bunların karşılığı olarak öngörülen yaptırımları ve bunlar arasındaki neden sonuç ilişkisinin esaslarını inceleyen bilim dalıdır²⁸⁸. Ancak tek başına ceza hukuku teorik düzeyde kalır, değersizleşir ve suç olarak tanımlanan insan davranışının yapısını incelemekten öteye geçemez²⁸⁹. Oysa suç denen insan davranışının gerçekleşmesi sonucunda toplumsal barışın zedelendiği varsayılır ve bu barışın yeniden tesisi için sadece suçu incelemek yeterli olmaz. Davranışın gerçekten işlenip işlenmediğinin araştırılması ve eğer işlenmişse, normda yer alan yaptırımın uygulanması gerekmektedir. İşte zaman bakımından ceza hukuku ilişkisinden sonra gelen ceza muhakemesi faaliyetinin amacı da devletin yetkili kurumları vasıtasıyla, hukuka uygun şekilde, muhakemeyi yapıp maddi gerçeğe ulaşmak ve suçun işlenmesiyle bozulan toplumsal barışın yeniden

---

²⁸⁶ **HAFIZOĞULLARI/ ÖZEN**, s. 151; **TOROSLU Nevzat**, Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu, Sevinç Matbaası, Ankara, 1970, s. 89.

²⁸⁷ **HAFIZOĞULLARI/ ÖZEN**, s. 151.

²⁸⁸ **ÖZEN Mustafa**, Ceza Hukuku Genel Hükümler Dersleri, Adalet Yayınevi, Ankara, s. 41; **SOYASLAN Doğan**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2005, s. 40.

²⁸⁹ Aksi halde ceza muhakemesi hukukunun bir amacı olmadığı ve maddi ceza hukukuna riayeti sağlayan vasıtalarından ibaret olduğu ve maddi ceza hukuku olmasaydı, ceza muhakemesi hukukunun da olmayacağı yönünde düşünceler olsa da ceza hukuku ile ceza muhakemesi hukuku arasında riayet vasıtası ilişkisi değil sadece zamansal anlamda öncelik ve sonralık ilişkisi olduğu yönündeki bizim de katıldığımız isabetli görüş için bkz. **KUNTER/YENİSEY**, s. 4.

tesisini sağlamaktır²⁹⁰. Benzer bir bakış açısıyla da ceza muhakemesi, ceza hukukunun pratikte uygulanmasını sağlar ve onu soyuttan somuta indirger²⁹¹.

Ceza muhakemesi hukuku bilimi ise bu insan davranışının gerçekten ceza normunda gösterilen davranışa uyup uymadığını, uyuyorsa kim tarafından işlendiğini, gerçekten işlenip işlenmediğini ve işlenmişse karşılığı olacak yaptırımın belirlenmesi için gereken tüm işlemlerin yerini, şeklini, biçimini ve zamanını düzenleyen normların bütününe oluşturduğu muhakeme hukuku disiplindir²⁹². Bu anlamda ceza muhakemesi hukuku, ceza muhakemesinin keyfiliğe ve kuvvete dayanır olmaktan çıkarılıp, hukuklaşması anlamına gelmektedir²⁹³ ve kendine has bir disiplin oluşturan (oluşturması gereken) muhakeme hukukunun da bir alt dalıdır²⁹⁴.

Tarihsel olarak ceza muhakemesi ilişkisi kurulabilmesi için öncelikle ceza hukuku ilişkisinin kurulabilmesi ve dolayısıyla kanun koyucunun bir fiili, o fiil işlenmeden önce suç olarak tanımlayıp ceza normu haline getirmesi gerekir²⁹⁵. Ceza normu olarak ifadesini bulmayan fiiller, ne kadar anti-sosyal özellik gösterebilir de suç olarak tanımlanamaz ve işlenmesi ceza hukuku ilişkisi doğmasına sebebiyet vermez. Aynı şekilde toplum tarafından anti-sosyal olarak nitelendirilmese dahi ceza normunda suç olarak tanımlanan fiiller işlenince ceza hukuku ilişkisinin doğmasına neden olur. Bu

---

²⁹⁰**KARAKEHYA**, *Ceza Muhakemesinin Amacı*, s. 125.

²⁹¹**BELLAVISTA**, s. 4.

²⁹²**BELLAVISTA**, s. 6; **TOROSLU/ FEYZİOĞLU**, s.2.

²⁹³**KUNTER**, s. 196.

²⁹⁴**KUNTER**, s. 5; **ÖZBEK Veli Özer/ DOĞAN Koray/ BACAKSIZ Pınar**, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yayıncılık, 11. Baskı, Ankara, 2020, s. 37.

²⁹⁵ Ceza muhakemesi hukuki ve usuli bir ilişki oluşturur ve tarafların mahkemeden kanun iradesinin uygulanması yönünde bir karar vermesini talep etme ve mahkemenin buna mecbur olmasını ifade etmektedir. **LEONE**, s. 41.

bağlamda ceza uyumsuzluğunun varlığının ilk şartı, söz konusu fiille ilgili bir ceza normunun varlığıdır²⁹⁶.

Ceza normunun ihlal edilmesiyle devletle fail arasında bir ceza hukuku ilişkisi kurulur ve bu ilişki önce muhakeme²⁹⁷ sonra da infaz ilişkisinin doğmasını zorunlu kılar²⁹⁸. Ceza muhakemesi ilişkisi de diğer tüm hukuk ilişkileri gibi özne ve nesnelere oluşur²⁹⁹ ve temel manada ceza muhakemesi hukukunun görevi de konusu olan bu uyumsuzluğun taraflarından biri olan sanığın (failin) hak ve özgürlüklerine saygılı bir biçimde, kolektif³⁰⁰ yöntem kullanarak maddi gerçeği ortaya çıkartıp; söz konusu uyumsuzluğu sonuçlandırmaktır³⁰¹. İşte bu ceza muhakemesi ilişkisinin nesnesi de diğer tüm muhakeme ilişkilerinde olduğu gibi bir uyumsuzluktur ve normu koyanla normu

---

²⁹⁶ “Doğada suç yoktur, doğal fiiller vardır. Suç tabiatçı anlamda deneysel bir doğrulamanın değil, bir değerlendirmenin ürünüdür. Bundan ötürü her suç kendine vücut veren bir kuralı veya kanun hükmünü zorunlu kılmaktadır. O halde bir değerlendirme imkânı, daha teknik bir ifadeyle bir kanun hükmü dışında suç yoktur; sadece zararlı veya yararlı, hoşlanılan veya acı veren fiiller vardır.” **HAFIZOĞLULLARI Zeki**, Ceza Normu- Normatif Bir Yapı Olarak Ceza Hukuku Düzeni, Seçkin Kitabevi, Ankara, 1987, s.33.

²⁹⁷ Ceza muhakemesi hukuku, ceza usuli ilişkisini yaratmayı, yürütmeyi ve tüketmeyi amaçlayan faaliyettir. **VANNINI**, s. 3.

²⁹⁸ **CENTEL/ ZAFER**, s. 4. Aynı şekilde bkz. **CENTEL Nur/ ZAFER Hamide/ ÇAKMUT Özlem**, Türk Ceza Hukukuna Giriş, Beta Basım Yayın, İstanbul, 2005, s. 747. Ceza hukuku ilişkisi, ceza muhakemesi ilişkisi ve infaz hukuku ilişkisi adeta birbirleriyle iç içe geçmiş ilişkililerdir ve örneğin muhakeme ilişkisine son veren nedenler (zamanaşımı, şikâyetten vazgeçme, uzlaşma, önödeme vs.) diğer iki ilişkinin de son bulmasına neden olur. Bu nedenler esasen muhakeme kurumları olan bazı hukuki kurumların ceza hukuku ilişkisini de sonlandırdığından bahisle ceza hukuku veya karma kurum olarak nitelendirildiği ve lehe kanun uygulaması yapıldığı görülmektedir.

²⁹⁹ **KUNTER**, s. 198. Tek özneli ilişki normla özne arasındadır ve farazidir. Hukuk ilişkisi mutlaka iki özne ve bir nesne gerektirir.

³⁰⁰ **TOSUN**, Genel Kısım, s. 232.

³⁰¹ **CENTEL/ ZAFER**, s. 6.

ihlal eden arasında kurulan ceza hukuku ilişkisinden sonra doğan muhakeme ilişkisi³⁰² sırasında söz konusu ceza ilişkisinin adı ceza uyuşmazlığı olmaktadır.

Ceza uyuşmazlığının yanında farklı uyuşmazlıklar olabileceği gibi, hayat olayının bir kısmı ceza uyuşmazlığına bir kısmı da farklı tür uyuşmazlıklara vücut verebilir. Ceza uyuşmazlığının ayırt edilmesini sağlayacak nokta ise çözülmesi gereken uyuşmazlığın devlet-fail ceza hukuku ilişkisi olması, yani bunun bir kamu hukuku ilişkisi niteliği taşıması yanında; şeklen ceza normlarının ihlal edildiği iddiasının bulunmasıdır. Sonuç olarak ceza muhakemesinin konusu konumunda bulunan ceza uyuşmazlığı bir tarafı mutlaka devlet olan ve şüpheli veya sanık tarafından ceza normlarıyla çelişme içerisinde bulunan bir fiilin işlendiği iddiası olarak tanımlanabilir.

Ceza uyuşmazlığının biri nesnel biri de öznel olmak üzere iki unsuru bulunmaktadır³⁰³. Nesnel unsur fiil (olay), öznel unsur ise bu olayı gerçekleştiren kişidir. Bu iki unsurdan biri değiştiğinde uyuşmazlık da değişmiş olmaktadır. Örneğin aynı kişinin farklı fiilleri farklı uyuşmazlıklara vücut verdiği gibi bir olaydaki birden

---

³⁰² KUNTER'e göre ceza muhakemesi ilişkisi tek bir ilişki değil, ceza muhakemesi sırasında gerçekleştirilen işlemlerin bütünüdür. İlişki dava açılması ile başlar ancak dava açılmasından önce de şikâyetçi savcı ilişkisi gibi hukuk ilişkileri vardır. Bunlar ana karnındaki çocuğun doğumdan önce yaşamakta olmasına benzeyen ilişkileridir. **KUNTER**, s. 209. Ancak müşteki-savcı ilişkisi veya savcı-mahkeme ilişkisi veya şüpheli-mahkeme ilişkisi de ceza muhakemesi ilişkisi sayılmalıdır. Bu nedenle ceza muhakemesi ilişkisi dava açılması ile değil; ceza muhakemesinin başlamasına neden olan olayın gerçekleşmesiyle başlayacağını kabul etmek daha yerinde olacaktır. Bunun yanında şikâyet ve ihbar gibi muhakeme faaliyeti başlamadan önce gerçekleşen işlemler birer muhakeme işlemi sayılmamalıdır. **OKUYUCU ERGÜN** Güneş, *Ceza Muhakemesi İşlemleri, Yetkin Yayınları*, Ankara, 2015, s.17.

³⁰³ **TOSUN**, Genel Kısım, s. 318; **ÇINAR Ali Rıza**, “*Hükümün Konusu ve Eylemi Değerlendirmede Mahkemenin Yetkisi*”, *TBB Dergisi*, Y. 2009, S. 84, s. 47.

fazla kişinin bulunması da her kişi için farklı uyuşmazlıkların olduğu anlamına gelmektedir³⁰⁴.

Her muhakeme hukuku ilişkisinde olduğu gibi, ceza muhakemesinde de muhakemenin asıl görevini oluşturan uyuşmazlığın yanında, muhakeme sürecinde ortaya çıkan yan uyuşmazlıklar da vardır. Bağlantı konusu bakımından da önem arz eden bu mesele için asıl ceza uyuşmazlığı ve tali ceza uyuşmazlığı ayırımı yapmak yerinde olacaktır.

2. Asıl Ceza Uyuşmazlığı

Her muhakeme faaliyeti bir sorunu ele alıp çözüme kavuşturmaya ve en son olarak da yargılama faaliyeti ile onu yarıp atmaya çalışır. Muhakemenin konusu olan ve esas amacını oluşturan bu uyuşmazlığa temel uyuşmazlık denir. Ceza muhakemesi ilişkisinde de devletle fail arasında kurulan ceza hukuku ilişkisi ceza muhakemesi ilişkisi doğduktan sonra bunun nesnesi haline gelir ve çözülmesi gereken bir ceza uyuşmazlığı olur. Ceza uyuşmazlığında muhakeme edilip hükümle sonuçlandırılması gereken esas mesele, fiilin suç teşkil edip etmediği, fiili iddia edilen failin işleyip işlemediği ve işlemişse karşılığında göreceği yaptırımın tespitidir³⁰⁵. Diğer bir ifadeyle doğrudan doğruya bir suç isnadı üzerine maddi gerçeğin araştırılmasını ve *notitia criminis*'in konusunu oluşturan belirli olgular hakkında karar verilmesini³⁰⁶ gerektiren uyuşmazlık asıl ceza uyuşmazlığıdır³⁰⁷. Asıl ceza uyuşmazlığı olan bu meseleyi çözmek

---

³⁰⁴ **TOSUN**, Genel Kısım, s. 318.

³⁰⁵ **TOSUN**, Genel Kısım, s.219; **TOROSLU/ FEYZİOĞLU**, s. 31. Yazar ayırımı asıl ceza davası-tali ceza davası şeklinde yapmıştır.

³⁰⁶ **LEONE**, s. 22. **BELLAVISTA**, s. 41 vd. *Notitia criminis*, sözlük anlamı olarak, suç oluşturan bir olgunun ihbarı anlamında gelmektedir. Ancak kavramsal açıdan, savcıya intikal etmiş ve suç teşkil eden veya edebilecek bir olgu olarak kullanılmaktadır.

³⁰⁷ **KUNTER**, s. 102. **BELLAVISTA** bu ayırımı, hakimlerin yargı yetkisi bakımından tam yargı yetkisi ve yarı yargı yetkisi şeklinde sınıflandırmaktadır. Buna göre ceza uyuşmazlığını

ve hüküm verilmesini sağlamak ceza muhakemesi hukukunun temel görevidir³⁰⁸. CMK m. 225/1 “*hüküm ancak iddianamede unsurları gösterilen suça ilişkin fiil ve faili hakkında verilir*” diyerek temel ceza uyuşmazlığının unsurlarını da belirlemiştir. Zira ceza mahkemesinin yapacağı yargılama sonucunda vereceği hükmün konusu, temel ceza uyuşmazlığının unsurları hakkında olmalıdır³⁰⁹.

Bağlantı açısından esas alınacak uyuşmazlık asıl ceza uyuşmazlığıdır. Bu nedenle ceza muhakemesi bakımından bağlantısı tespit edilecek uyuşmazlıklardan en az birinin asıl ceza uyuşmazlığı olması gerekmektedir.

3. Tali Ceza Uyuşmazlığı

Her muhakeme ilişkisinde asıl uyuşmazlık dışında kalan ve asıl uyuşmazlığın çözülebilmesi için görülmesi gereken veya asıl uyuşmazlığın çözümlenmesi neticesinde ortaya çıkan bazı yan ve küçük uyuşmazlıklar da bulunabilir³¹⁰. Bu uyuşmazlıklar da her ne kadar suç isnadı ile alakalı olsalar da temel uyuşmazlığın yanında ikincil olarak kalırlar. Ceza muhakemesinde koruma tedbirleri uyuşmazlığı veya koruma tedbirleri nedeniyle doğacak tazminat uyuşmazlığı, muhakeme giderleri uyuşmazlığı, müsadere uyuşmazlığı gibi temel ceza uyuşmazlığı olmayan ancak temel ceza uyuşmazlığının çözülmesi için aracılık eden veya buna bağlı olarak doğan bu tali (ikincil) uyuşmazlıklar

---

sonlandıran mahkumiyet veya beraat kararlarını vermeye yetkili hakimin yetkisi tam yargı yetkisidir; delil toplama, zorlayıcı tedbirler alma veya sanığın muhakeme sürecinde özgürlüğüyle ilgili karar verme yetkisi ise yarı yargı yetkisidir. Bunların arasında tamdan az, yarıdan çok yetkili olan (örneğin yargı yetkisine kadar veren) hakimler de vardır. Bkz. **BELLAVISTA**, s. 101; **LEONE**, s. 69-70.

³⁰⁸ **ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ**, s. 40.

³⁰⁹ Ceza uyuşmazlığının unsurlarına dava konusu ismini veren yazarlar da vardır. Bkz. **YURTCAN**, s. 213. Ancak kanaatimizce her davanın konusu bir uyuşmazlıktır. Uyuşmazlıkların da ancak bu uyuşmazlığı oluşturan unsurları vardır. Dolayısıyla ceza davasının konusu bir ceza uyuşmazlığıdır ve bu uyuşmazlığın unsurları fiil ve failden ibarettir.

³¹⁰ **TOSUN**, Genel Kısım, s. 219; **TOROSLU/ FEYZİOĞLU**, s. 31

bağlantılı uyuşmazlıklar bakımından esas alınmazlar. Ancak uyuşmazlıklar arasındaki bağlantı bu tali uyuşmazlıkları da etkileyecek birtakım sonuçlar doğurabilmektedir. Örneğin bağlantının muhakeme giderleri ve bazı koruma tedbirlerinin süresi bakımından birtakım etkileri de vardır.

4. Ceza Muhakemesine Konu Uyuşmazlığın Tespiti

Yukarıdaki bölümlerde bahsettiğimiz üzere ceza uyuşmazlığının taraflarından biri daima devlettir. İşlendiği iddia edilen eylemin gerçekten işlenip işlenmediğinin, işlenmişse sanık tarafından mı işlendiğinin ve ceza kanunlarında soyut olarak öngörülen suç kalıplarından birine uyup uymadığının belirlenmesi de ceza muhakemesinin işi olmaktadır. Bu bakımdan ceza muhakemenin konusu olan ceza uyuşmazlığının sınırlarının çizilmesi ve net olarak belirlenmesi, diğer uyuşmazlıklarla olan bağlantısının tespiti bakımından son derece önemlidir. Uyuşmazlıklar arasındaki ortak nokta olarak tanımladığımız bağlantının belirlenmesi için öncelikle tam olarak neyin muhakeme edildiğinin açık ve net şekilde ortaya çıkarılması gerekmektedir.

CMK m. 225'te "*Hüküm, ancak iddianamede unsurları gösterilen suça ilişkin fiil ve faili hakkında verilir.*" denilerek ceza muhakemesinin konusunun unsurları belirlenmiştir³¹¹. Hüküm ancak muhakeme edilen şey hakkında verilebileceği için, hükmün konusu aslında muhakemenin de konusunu oluşturur³¹². Buna göre soruşturma

---

³¹¹ **Alman Ceza Muhakemesi Kanunu (StPO) m. 264:** "*I. Verilen hükmün konusu, duruşmanın sonunda ortaya çıkmış şekli ile iddianamede belirtilmiş olan eylemdir. II. Mahkeme, eylemin son soruşturmanın açılması kararına temel oluşturmuş olan nitelendirme ile bağlı değildir.*"

CMUK m. 150: Tahkikat ve Hükmün Hududu: "*Tahkikat ve hükmün, yalnız iddianamede beyan olunan suça ve zan altına alınan şahıslara hasredilir. Bu hudut dâhilinde olarak, mahkemeler ittiklal ile hareket etmek hak ve vazifesini haiz olup Ceza Kanunu'nun tatbikinde kendilerine arz edilen iddialar ile bağlı değildirler.*"

³¹² **CENDEL/ ZAFER**, s. 629.

ve kovuşturma evrelerinde muhakemeye konu olan ceza uyuşmazlığının unsurları fail ve bu failin işlediği bir fiildir. Fiil ceza yargılamasının nesnel unsurunu oluştururken, fail de öznel unsur oluşturmaktadır³¹³. Çoğu zaman failin belirlenmesinde herhangi bir sorun olmasa da failin hangi fiilinin muhakeme edileceğinin sınırlarını belirlemek her zaman kolay olmayabilir. Bu bağlamda ceza hukuku anlamında fiil ile ceza muhakemesi hukuku anlamında fiil kavramı da tam olarak örtüşmemektedir.

Muhakeme edilecek uyuşmazlığın sınırlarının ve kapsamının belirlenmesi, derdestlik iddiası, kesin hüküm etkisi, non bis in idem, davasız yargılama olmaz³¹⁴ gibi temel ceza muhakemesi ilkeleriyle yakından ilişkilidir. İnceleme konumuz açısından da

---

³¹³ ÇINAR, s. 47.

³¹⁴ **CMUK m. 259:** “Sanığın, iddianamede yazılı suçtan başka bir suç işlemiş olduğu duruşma sırasında ortaya çıkarsa, Cumhuriyet savcısının talebi ve sanığın muvafakatiyle her ikisi birlikte hükmolunmak üzere bu suç, duruşması yapılmakta olan işle birleştirilebilir. Yeni suç mahkemenin yetkisi haricinde olur veya kendisine göre daha üst bir mahkemenin görevine dahil bulunursa yukarıdaki fıkra hükmü uygulanmaz.”

CMUK döneminde sözlü dava olarak adlandırılan bu durum CMK’da düzenlenmemiştir. Dolayısıyla uygulamada ek savunma hakkı verildiğinden bahisle, iddianamede belirtilmeyen bir olayın, temel ceza uyuşmazlığıyla birleştirilip görülmesi mümkün değildir. Ek savunma hakkı sadece fiilin hukuki niteliğinin değiştiğinden bahisle verilmelidir. “Erzurum C.Başsavcılığının 18.10.2010 günlü iddianamesinde anlatılan ve dava **konusu** yapılan eylem "kantinde bulunan bozuk paraların alınması" eylemidir. Görüldüğü üzere sanık hakkında düzenlenen iddianamede sadece kantinde bulunan bozuk paraların alınması eyleminden bahsedilmiş, müdür ve müdür yardımcısı odalarına girilip bir şey alınmaya çalışıldığından bahisle dava açılmamıştır. "Duruşma sırasında sanığın yeni bir suçunun ortaya çıkması" başlığı ile; "Sanığın, iddianamede yazılı suçtan başka bir suç işlemiş olduğu duruşma sırasında ortaya çıkarsa, Cumhuriyet savcısının talebi ve sanığın muvafakatiyle her ikisi birlikte hükmolunmak üzere bu suç, duruşması yapılmakta olan işle birleştirilebilir. Yeni suç mahkemenin yetkisi haricinde olur veya kendisine göre daha üst bir mahkemenin görevine dahil bulunursa yukarıdaki fıkra **hükmü** uygulanmaz" şeklinde kaleme alınmış olan 1412 sayılı CYUY'nun 259. maddesinde düzenlenen sözlü davaya 5271 sayılı CYY'nda yer verilmediği hususu da göz önünde bulundurulduğunda, dava **konusu** yapılmayan bu eylemden dolayı yargılama yapılması ve ek savunma hakkı tanındığından bahisle mahkumiyet **hükmü** kurulması isabetsizdir.” YCGK, E. 2011/233, K. 2011/335, T. 27.11.2011.

ceza uyumsuzluğunun öznel ve nesnel unsurlarının sınırları, bir diğer uyumsuzlukla kurulacak bağlantı bakımından da önem taşımaktadır.

a. Fail Bakımından

Görevi kişilerin fiillerinin suç teşkil edip etmediğini ve suç teşkil ediyorsa karşılığında uygulanacak yaptırımı belirlemek olan ceza muhakemesi, daima belli kişiler hakkında yapılan bir faaliyettir³¹⁵. Kişiler kendilerine suç isnadı yapıldıktan sonra soruşturma evresinde şüpheli, kovuşturma evresinde ise sanık sıfatını alırlar.

Ceza Muhakemesi Kanununun 170/3, a maddesinde görevli ve yetkili mahkemeye hitaben düzenlenen iddianamede şüphelinin kimliğinin gösterileceği düzenlenmiştir. Buna göre şüphelinin kimliği belli olmadan savcı iddianame düzenleyemeyecektir. Bunun sonucu olarak ceza uyumsuzluğunun öznel unsuru olan faili belirlemek çoğunlukla kolaydır. Kovuşturma evresinin sonunda hüküm de iddianamede gösterilen kişi hakkında verilir. Hakkında iddianame düzenlenen şüphelinin, yargılama sonucunda beraat etmesi de muhtemel olduğundan, suçsuz bir kimse hakkında dahi iddianame düzenlenip, ceza muhakemesi yapılabilir³¹⁶. Bunun yanında nadir de olsa iddianamede kişilerin isimlerinin veya kimliklerinin veya kişilerin fert olarak karıştırılmasından sorunlar doğabilir³¹⁷. Hangi kişinin yargılanmak istendiği, gerçekte hangi kişinin yargılandığı ve hangi kişi hakkında hüküm verildiği gibi durumlar bunlara örnektir. Bağlantı açısından ise iddianamede kimliği gösterilen kişi kıstas alınacağından, fertlerin karıştırılması durumu bir özellik oluşturmayacaktır.

b. Fiil Bakımından

---

³¹⁵**YURTCAN Erdener**, Kesin Hükümün Ceza Muhakemesini Önleme Etkisi, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1973, s. 40.

³¹⁶**CENTEL/ ZAFER**, s. 629.

³¹⁷Bu ihtimallerde neler olabileceği hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **YURTCAN**, Önleme Etkisi, s. 54 vd.

Ceza muhakemesinin konusu olan ceza uyuşmazlığının diğer bir unsuru da suç isnadı altında olan kişinin fiilidir³¹⁸. Aslında ceza muhakemesi faaliyetinin de mihenk noktasının muhakeme edilen fiil olduğu söylenebilir. Zira muhakeme başlangıcından hükmün kesinleşmesine kadar bir fiille ilişkilendirilmiş suç isnadı üzerinde yürümektedir³¹⁹. Ancak fiili tespit etmek her zaman kişiyi tespit etmek kadar kolay olmayabilir³²⁰. Zira maddi ceza hukuku anlamındaki fiil ile ceza muhakemesi hukuku anlamında fiil aynı şey değildir. Bu nedenle kanun koyucular fiil kavramını usul kanunlarında açıkça düzenlemekten kaçınmışlardır³²¹. CMK’da da fiilin açık bir tanımı yapılmamıştır ve bunun sonucunda muhakeme edilecek fiilin kapsam ve sınırlarını belirlemek doktrin ve uygulamaya kalmaktadır³²².

Ceza muhakemesinde fiil, en yalın anlatımla, fail tarafından dış dünyada gerçekleştirilen, zaman ve mekân bileşenlerinden oluşan bir hayat olayıdır³²³. Başka bir ifadeyle fiil, bize failin yaşam hikâyesinden sadece bir kesit sunan vakadır. İddianamede yer alan ve hükmün konusunu oluşturan bu hayat olayının aynı kalıba oturması ve verilecek hükmün ancak iddianamedeki fiile ilişkin olması gerekmektedir³²⁴. Ancak tarihi olay olarak algıladığımız bir vaka olan fiilin sınırlarının çizilmesi elzemdir. Zira tarih sürekli devinim içinde olduğundan sınırsız bir hayat

---

³¹⁸ÇINAR, s. 38.

³¹⁹ KELEP PEKMEZ Tuba, Ceza Muhakemesinde Fiil, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019, s. 1

³²⁰YURTCAN, Önleme Etkisi s. 61.

³²¹YURTCAN, Önleme Etkisi, s.61.

³²²YURTCAN, Önleme Etkisi, s. 61; ÇINAR, s. 38.

³²³ SOYASLAN, s. 385; CENTEL/ ZAFER, s. 629. Yazar “şahsa ait yaşam öyküsü” ifadesini kullanmıştır.

³²⁴SOYASLAN, s. 436.

olayıdır ve muhakeme edilecek kısmının, bu olaydan koparılıp ayrılması gerekmektedir. Bu noktada sorulacak iki sorudan biri fiil nedir ve ikincisi de ne kadardır olacaktır³²⁵.

Bir görüşe göre muhakeme edilecek fiil kavramı sadece iddianamede anlatılan olaylara indirgenmemelidir. Bu olaylarla sıkı bir bağ içerisinde bulunan ve ayrılmaz bir parçası olarak düşünülebilen ve hukuki açıdan başka bir suça vücut vermeyen tüm olaylar, iddianamede bahsedilmese bile, muhakeme edilecek fiile dâhil sayılmalıdır³²⁶. “*Tarihi olay*” görüşü denilen bu düşünceye göre, zaman ve mekan olarak iddianamedeki olayla bütünlük sağlayan ve daha sonradan ortaya çıkan olaylar, yeni bir iddianamenin konusu yapılamazlar. Her ne kadar iddianamede fiilin tüm özellikleri ve olgularıyla birlikte bireyselleştirilmesi gerekmekte ise de bazen yargılama sırasında delillerle birlikte ortaya çıkabilecek olgular olabilir ve bunlar temel hayat olayıyla olan bağlantı, bütünlük ilişkisi, yer, zaman, mağdur, nedensellik ilişkisi ve sosyal bakımdan iç içe geçmişlik ölçütleri esas alınarak muhakeme edilecek fiile dahil edilmelidir³²⁷.

Doktrindeki bir görüşe göre ise fiili sadece tarihi olay olarak görmek ve bununla bağlantılı diğer olayları da fiil kapsamına dahil etmek, fiilin amaçlanandan çok daha geniş olarak ele alınmasını sonucunu doğurmakta ve bu nedenle olgu olarak ortaya konulan bir hususun ceza muhakemesi bakımından bazı sınırlandırılmalara tabi tutulmasının gerekli olduğu savunulmuştur. Bu bakımdan fiil onu oluşturan olaya ilişkin esaslı noktaların belirlenmesi suretiyle sınırlandırılmalıdır. Bu esaslı noktalar ise

---

³²⁵ YURTCAN, Önleme Etkisi, s. 104.

³²⁶ CENTEL/ ZAFER, s. 630.

³²⁷ CENTEL/ ZAFER, s. 631. Bunun yanında Yargıtay’ın kararlarında fiilin açık bir şekilde anlatılması gerekliliği şöyle vurgulanmıştır: “...”*bir olayın açıklanması sırasında başka bir olaydan da söz edilmesi o olay hakkında dava açıldığını göstermez.*” İddianamede dava konusu yapılan eylemin bir başka olaya dayalı olmadan, bağımsız olarak açıklanması gerekir.” YCGK, E. 2005/38, K. 2005/63, T. 14.06.2005.

iddianamede gösterilen hareket, fail, zaman, mekan, konu, araç, mağdurdan oluşan olgular bütünüdür.³²⁸.

Fiilin sınırlandırılması ve aynılığı hususu bağlantı türlerinden nesnel bağlantı için önem taşımaktadır. Zira nesnel bağlantıda, bağlantıyı oluşturan olaydır ve aynı olaydan dolayı birden fazla kişi hakkında muhakeme yapılması durumunda muhakemelerin birleştirilmesi söz konusu olabilmektedir³²⁹. Nesnel bağlantının varlığı sonucunda muhakemelerin birleştirilmesi durumunda, tek bir muhakeme varmış gibi gözükse de aslında her kişi için ayrı ayrı muhakemeler vardır ve her kişi için ayrı hükümler verilmektedir³³⁰. Bu noktada bağlantıda fiilin aynılığı için tarihi olayın aynılığının yeterli olmadığı ve değerlendirme için iddianamede ortaya konulan hareket, zaman, mekan, konu, araç mağdur ve hukuken korunan varlık veya menfaat unsurları üzerinden bir belirleme yapmanın daha uygun olacağı savunulmuştur³³¹. Ancak bu bir kişinin müşahhas fiilin belirlenmesi için bir yöntem olsa da bağlantının ceza muhakemesindeki işlevini göz önünde bulundurduğumuzda, uygulama alan ve kapsamının da daralmasına yol açacaktır. Zira iddianamede tarihte yaşanmış bir olayın en ince ayrıntısına kadar anlatılmasının beklenmesi mümkün değildir. Bu noktada bağlantının sonuçlarından biri olan muhakemelerin birleştirilmesinden elde edilmek istenen neticenin hasıl olması için, muhakeme edilen olayın tarihi olay bağlamında ele alınıp, bu olayla iç içe geçmiş ve ayrılmaz bir bütün oluşturan diğer olayların da iddianamede anlatılmasa dahi, bu olay kapsamına alınmasının daha isabetli olacağını düşünmekteyiz. Bu nedenle esaslı unsurlar olarak belirtilen hareket, zaman, mekân,

---

³²⁸ KELEP PEKMEZ, s. 94.

³²⁹ KELEP PEKMEZ, s. 151.

³³⁰ KUNTER, s. 235, KELEP PEKMEZ, s. 151.

³³¹ KELEP PEKMEZ, s. 151.

konu, araç ve mağdur gibi kıstasların çok dar yorumlanmaması gerekir³³². Ancak bunun yanında fiilin özünü değiştirecek nitelikteki durumlarda farklı bir fiil olduğu da kabul edilmelidir³³³.

B. Ceza Mahkemesi Kavramı

---

³³² Örneğin bir kişinin ölümünün; yaralanmasına neden olan kişiyle, doktorun deneyimsizliğine veya ihmalkar davranışına atfedildiği durumlarda aynı olay kapsamında değerlendirilmeli ve aralarında nesnel bağlantı olduğu sonucuna ulaşılmalıdır. **BACCARI**, s. 282. Tarihi olay dışındaki diğer görüşe göre bir yorum yapıldığında çok katı bir şekilde yaralayan kişinin ve doktorun fiilleri birbirinden kesinlikle ayrılmalıydı. Ancak bu durumda bağlantıdan beklenen fayda sağlanamazdı.

³³³ “*Bu maddelerde belirtildiği gibi, hükmün konusu iddianamede gösterilen eylemdir. İddianamede anlatılan fiilin dışına çıkılarak dava konusu Yapılmayan bir eylem nedeniyle yargılama yapılması ve açılmayan davada hüküm kurulması yasaya aykırıdır. Bu nedenle iddianamede sanığa yüklenen fiil veya fiillerin neler olduğu, suçun unsurları hiçbir duraksamaya meydan vermeyecek şekilde açıklanmalıdır. Sanık, iddianame okunduğunda üzerine Yüklenen suçun ne olduğunu anlamak, buna göre savunmasını yaparak, kanutlarını sunabilmelidir. Yüklenen suçun belirsiz olması, yasal unsurlarının belirtilmemesi savunma hakkının kısıtlanmasına neden olacaktır. İncelenen dosyada, sanık hakkında düzenlenen Aydın C. Başsavcılığının 28/08/1996 tarihli iddianamesinde sanığın, "terekenin bir bölümünü oluşturan ve henüz paylaşımı yapılmamış, dolayısıyla müştekinin ki Mehmet'in de iştirak halinde maliki bulunduğu arazideki 20 adet meyveli zeytin ağacını müştekinin izni olmadan söktüğü anlaşılmalı, TCY.nin 516, 522 maddeleri uyarınca cezalandırılması talep olunmuştur. İddianamede gösterilen ve dava konusu yapılan eylem ağaçların sökülmesidir. Sanık hakkında sadece ağaçların sökülmesi eyleminden dolayı dava açılmış ve bu fiil mala zarar verme suçu olarak nitelendirilmiştir. Halbuki mahkemece kabul edilen eylem ise, sökülen ağaçların eve götürülmesi ve bir kısmının satılarak bu ağaçlardan istifade edilmesidir. Başkasının taşınabilir malının, sahibinin rızası dışında alınması ve eşyadan yararlanılması nedeniyle sanığın eyleminin hırsızlık suçunu oluşturduğu kabul edilerek TCY.nin 494/2, 522. maddeleri uyarınca cezalandırılmasına karar verilmiştir. Görüldüğü üzere sanık hakkında düzenlenen iddianamede sadece ağaçların sökülmesinden söz edilmiş, sökülen bu ağaçların götürülmesi ve satılmasından dolayı dava açılmamıştır. Dava konusu yapılmayan bu eylemden dolayı yargılama yapılması ve ek savunma hakkı tanındığından bahisle mahkumiyet hükmü kurulması isabetsiz olup direnme hükmünün bozulmasına karar verilmelidir.” YCGK, E. 1999/310, K. 1999/320, T. 21.12.1999.*

1. Genel Olarak

Yargılama faaliyeti, devletin egemenlik unsurunun alametlerinden biri olup bir olayın devletin belli makamlarının, hukuk normları karşısındaki durumu ile ilgili olarak ortaya çıkan uyuşmazlığa kesin, yerine getirilebilir ve göz önünde tutulabilir bir kararlar son verme işidir³³⁴. Görüldüğü üzere yargılama basit bir sonuca ulaşma faaliyeti değil; bir akıl yürütme işidir ve her yargılamada mahkeme veya hâkim, bu akıl yürütme işini gerçekleştirmek durumundadır³³⁵.

Muhakemesiz ceza olmaz ilkesi, yargılamasız da ceza olamayacağı anlamını da kapsar ve yargılama faaliyeti olmadan muhakemenin mümkün olmadığını gösterir³³⁶. Tez, antitez ve sentez üçlemesine sahip muhakeme morfolojisinde, asıl önemli faaliyetin sentez yapma işi olduğu ve bu nedenle muhakeme sürecinde en önemli faaliyetin de yargılama faaliyeti olduğu iddia edilmiştir³³⁷. Dolayısıyla muhakeme faaliyetinin merkezinde yargılama faaliyetini yerine getiren makamların olduğunu söyleyebiliriz³³⁸.

---

³³⁴**KUNTER**, s. 91; **TOROSLU/ FEYZİOĞLU**, s. 22.

³³⁵ “Her akıl yürütme işinde üç unsur bulunmaktadır: küçük önerme, büyük önerme ve sonuç. Küçük önerme, sonuca bağlanması gereken olaydır; büyük önerme olayın sonuca bağlanmasında kullanılacak kuraldır. Bu yargılama tasımında küçük önerme yani sonuca bağlanması aranan olay Ahmet’in öldürme eylemini yapıp yapmadığıdır; büyük önerme öldürme eylemini cezalandıran hukuk kuralıdır.” **TOSUN**, Genel Kısım, s. 212.

³³⁶**DE MARSICO Alfredo**, Diritto Processuale Penale, Casa Editrice Dott. Eugenio Jovene, Quatro Edizione, Napoli, 1966 s. 45; **TOSUN**, Genel Kısım, s. 183. Ceza muhakemesinin tarihi gelişiminde kimi zaman iddia kimi zaman savunma faaliyet ve makamlarından vazgeçildiği görülmüşse de yargılama faaliyetinden kamu erkinin vazgeçtiğine rastlanılmamıştır.

³³⁷**KUNTER**, s. 91; **YURTCAN**, s. 130.

³³⁸ Ceza muhakemesinde hükmü veren ve uyuşmazlığı sona erdiren süje mutlaka makam olarak süjedir. Bu nedenle, makamı kimin doldurduğunun ve dolduran kişinin, aranan şartları sağladıktan sonra, şahsi özelliklerinin bir önemi yoktur. Değişmesi her zaman mümkündür ve burada asıl olan devlet ve devamlılığıdır. **SOYASLAN**, s. 164.

Her uyuşmazlığın madde bakımından yetkili mahkemesinde yargılanmasında hukukun yerine getirilmesi açısından kamu yararı bulunmaktadır³³⁹. Devlet bir uyuşmazlığın görevli mahkemede görülmesini sağlamakla ona meşruiyet kazandırır³⁴⁰. Anayasa'nın 142. maddesinde göre “*Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir.*” Bu bakımdan her uyuşmazlık için o tür uyuşmazlıkların hangi mahkemede çözümleneceği kanun tarafından belirlenir.

İstisnaları olmakla birlikte ceza uyuşmazlığını asıl olarak çözen makam da diğer uyuşmazlıklar da olduğu gibi bir yargılama makamıdır³⁴¹. Kamu davası açılmadan önce ihtiyaç duyulan yargılama faaliyetini yapan makam ceza hâkimliği iken, kamu davası açıldığında ceza uyuşmazlığını çözüme kavuşturacak yargılama makamı “*ceza mahkemesi*” sıfatını alır³⁴². Bu nedenle ceza mahkemesi tabirini geniş yorumlayarak, ceza hakimliği kararlarının da bir ceza yargılaması işi yaptığını kabul etmek isabetlidir. Ceza mahkemeleri teşkilatı, ceza mahkemelerinin kurulması, yapılanması ve görevleri 26 Eylül 2004 tarih ve 5235 sayılı “*Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun*” ile düzenlenmiştir. Bu kanun genel nitelikte bir kanundur ve adli yargı ilk derece mahkemeleri (hukuk ve ceza mahkemeleri) ile bölge adliye mahkemelerini kapsamaktadır.

Ceza uyuşmazlıklarını çözmekle görevli mahkemelerin de içinde bulunduğu yargı kolu adli yargı olarak adlandırılmaktadır. Adli yargı kolunda genel mahkemeler üç

---

³³⁹CENTEL/ ZAFER, s. 576.

³⁴⁰ UĞUR Hüsamettin, “*Ceza Yargılaması ve Özel Ceza Yasalarına Göre Mahkemelerin Görevleri*”, TBBD, Y. 2010, S. 87, s. 366.

³⁴¹ Son yıllarda Anglosakson hukukunun etkisi ile uyuşmazlıkların mahkeme dışı mercilerde çözüme kavuşturulması anlamına gelen alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri gelişmeye başlamış ve iç hukukumuzda da etkisini göstermiştir. Ceza hukuku uyuşmazlıkları açısından da uzlaştırma, kamu davasının açılmasına yer olmadığı kararı, ön ödeme, seri muhakeme usulü gibi birtakım yöntemler kanunlardaki yerini almıştır.

³⁴²CENTEL/ ZAFER, s. 574.KUNTER, s. 97.

dereceli olarak örgütlenmiştir³⁴³. İlk derece mahkemesi olarak genel nitelikli ceza mahkemeleri asliye ceza mahkemeleri ve ağır ceza mahkemeleridir (Adli Teşkilat Kanunu m. 9). İkinci derece (istinaf) mahkemeleri Bölge Adliye Mahkemeleri, üçüncü derece (temyiz) mahkemesi ise Yargıtay'dır. Adli Teşkilat Kanununun 8. Maddesine göre uzmanlaşmayı sağlamak için genel adli yargı mahkemeleri dışında özel nitelikli mahkemeler de kurulabilir.

Ceza muhakemesinde bağlantının sonuçları, etkilerini bir ceza uyuşmazlığının çözümünde göstereceğinden, ceza uyuşmazlığının ele alındığı ve çözüldüğü makam olan *ceza mahkemesi* kavramı da önem arz etmektedir.

2. Ceza Hâkimliği – Ceza Mahkemesi Ayırımı

Ceza muhakemesi hukukunda hâkimlik ve mahkeme makamları farklıdır ve CMK'da bu makamların kararlarına farklı sonuçlar bağlanmıştır. Buna göre hakimlik, asıl ceza muhakemesinde soruşturma evresinde verilen ve yargılama makamının vermesi gereken kararları veren ve mahkemenin görevleri dışında kalan yargılama faaliyetini yürüten makamdır³⁴⁴. Soruşturma evresinde yargılama kararı gerektiren faaliyetler sulh ceza hakimliği tarafından yerine getirilir. Bunun dışında hakimlik makamının, kovuşturma evresinde de naip hakim, istinabe olunan hakim ve başkanlık gibi çeşitleri de vardır. Bu makamların kendilerine ait bağımsız bir yapıları yoktur ve mahkemeye bağlıdırlar³⁴⁵.

Ceza hakimlikleri daha çok tali ceza uyuşmazlıklarının çözümü gibi yargılama kararı gerektiren ama uyuşmazlığın esasını çözmeyen durumlarda rol alırlar. Örneğin soruşturma evresinde bir koruma tedbirinin uygulanması kişi hak ve özgürlüklerini

---

³⁴³GÖKCEN/ BALCI/ ALŞAHİN, s. 135.

³⁴⁴CENTEL/ ZAFER, s. 573; ŞAHİN/ GÖKTÜRK, I, s. 214; OKUYUCU ERGÜN, s. 58.

³⁴⁵TOROSLU/ FEYZİOĞLU, s. 154; CENTEL/ ZAFER, s. 573.

kısıtlayan bir karar olduğundan savcı kendiliğinden uygulayamaz ve bunun için sulh ceza hâkimliğinin kararı gerekir³⁴⁶. Yine kovuşturma evresinde bazı ceza muhakemesi işlemlerinin yapılması naip hakim uhdesine bırakılabilir. Bu durumda naip hakim yaptığı işlemlerde hakimlik işlemi niteliğindedir. Ceza mahkemesi ise kural olarak kovuşturma evresinde ve özellikle duruşma ve hüküm devrelerinde görev yapan ve asıl ceza uyuşmazlığını doğrudan sonuçlandıran makamdır³⁴⁷.

Ceza hakimliği ve ceza mahkemesi kararlarının kanun yolu uygulaması bakımından da farklılıkları vardır. Hakim kararları ile kanunun gösterdiği hallerde mahkeme kararlarına karşı itiraz kanun yoluna gidilebilirken (CMK m. 267), ilk derece mahkemesinin son kararlarına karşı istinaf (CMK m. 272/1), bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin son kararlarına karşı ise temyiz yoluna gidilebilir (CMK m286).

5271 sayılı CMK'nın hâkimlik makamı – mahkeme makamı kavramlarına dikkat ederek düzenlendiği söylenemez. Kanun koyucu çoğu maddede iki makamı birbirine karıştırmış ve uygulamada sorunlar çıkmasına neden olmuştur. Amaca göre yorum ilkesi gereğince, kanun metninde mahkeme sıfatını kastederek zikredilen “*hakim karar verir*” ifadelerini, kovuşturma evresi için mahkeme olarak yorumlamak gerekmektedir³⁴⁸.

Bağlantılı uyuşmazlıklar bakımından soruşturma evresinde yetki Cumhuriyet savcılarında verilmiştir (CMK m. 9). Ancak bağlantılı uyuşmazlıkların birlikte soruşturulduğu durumlarda, hakim kararına ihtiyaç duyulduğunda, bu uyuşmazlıklar aynı hakimliğin önüne getirilmektedir. Örneğin bir olayda iki sanığın varlığı durumunda, her iki sanık için de soruşturma evresinde uygulanacak tutuklama tedbiri için uyuşmazlıklar birleştirilmiş bir şekilde sulh ceza hakimliğinin önüne getirilecek ve

---

³⁴⁶OKUYUCU ERGÜN, s. 58.

³⁴⁷TOROSLU/ FEYZİOĞLU, s. 24.

³⁴⁸CENTEL/ ZAFER, s. 574.

tutuklama kararı verilebilecektir. Aynı şekilde soruşturma evresinde bir olayda birden fazla sanık için arama kararı istenildiğinde, uyuşmazlıklar birleştirilerek, bir dosya üzerinden, aynı sulh ceza hakimliği önüne getirilmektedir.

Aynı husus öznel bağlantı durumlarında, bir sanık için birden fazla fiille muhakeme yapıldığında ve soruşturmalar birleştirilmiş şekilde yürütüldüğünde, her fiil için tutuklama tedbiri vs. gibi kararlar, aynı sulh ceza hakimliğinden istenebilecektir.

3. Genel Ceza Mahkemeleri

Yargılama makamı herhangi bir fail veya herhangi bir fiili yargılıyorsa genel bir mahkemedir³⁴⁹. Bu bakımdan genel mahkemeler yargı örgütünün de temel örgütlenme şeklini oluştururlar. Genel ceza mahkemelerini de esas ceza mahkemeleri ve uzman ceza mahkemeleri diye ikiye ayırabiliriz. Bunların her ikisi de genel mahkemedir; fakat aralarındaki fark sadece iş bölümü ve uzmanlaşmadan kaynaklanmaktadır.

a. Esas Ceza Mahkemeleri

Esas ceza mahkemeleri, türüne veya sıfatına bakmaksızın bir faili ve onun suç teşkil ettiği iddia edilen fiilini yargılayan mahkemelerdir. Yani mahkeme herhangi bir suç ve herhangi bir sanığı yargılıyorsa normal bir ceza mahkemesidir³⁵⁰.

Ceza yargılamasında tabi hâkim, ilk derece (olay mahkemeleri) olarak asliye ceza mahkemeleri³⁵¹ ve ağır ceza mahkemeleri³⁵², ikinci derece (maddi veya hukuki

---

³⁴⁹DE MARSICO, s. 46; BELLAVISTA, s. 102.

³⁵⁰TOSUN, Genel Kısım, s. 216.

³⁵¹ **Adli Teşkilat Kanunu m. 11:** “Kanunların ayrıca görevli kıldığı hâller saklı kalmak üzere, sulh ceza hâkimliği ve ağır ceza mahkemelerinin görevleri dışında kalan dava ve işlere asliye ceza mahkemelerince bakılır.”

³⁵² **Adli Teşkilat Kanunu m. 12:** “Kanunların ayrıca görevli kıldığı hâller saklı kalmak üzere, Türk Ceza Kanununda yer alan yağma (m. 148), irtikâp (m. 250/1 ve 2), resmî belgede sahtecilik (m. 204/2), nitelikli dolandırıcılık (m. 158), hileli iflâs (m. 161) suçları, Türk Ceza

denetim) olarak bölge adliye mahkemeleri ve üçüncü derece (hukuki denetim) olarak Yargıtay'dır³⁵³.

Esas ceza mahkemeleri konusunda bağlantı açısından cevaplanması gereken en önemli sorulardan biri, aynı yargı çevresinde bulunan aynı düzeyde birden fazla mahkemenin bulunması (aynı mahkemenin birden fazla dairesinin bulunması) durumunda, bu mahkemelerin aynı mahkeme mi yoksa farklı mahkemeler mi olduğu meselesidir. Örneğin Afyon 1. Asliye Ceza Mahkemesi ile Afyon 2. Asliye Ceza Mahkemesi aynı mahkemeler mi yoksa farklı mahkemeler mi sayılacaktır? Yine aynı şekilde örneğin Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesi ile Ankara 50. Ağır Ceza Mahkemesi aynı mahkeme mi yoksa farklı mahkemeler midir?

Yargıtay Büyük Genel Kurulu'nun hukuk uyuşmazlıklarında birleştirme için aynı yargı çevresindeki mahkemeler hakkında konuyla ilgili verdiği kararında, mülga 469 sayılı Mehakimi Şer'iyenin İlgasına ve Mehakim Teşkilatına Ait Ahkamı Muaddil Kanun hükümlerinin özel hüküm, HUMK hükümlerinin ise genel hüküm niteliğinde olduğu gerekçesiyle, aynı yargı çevresindeki aynı düzeydeki mahkemelerin farklı dairelerini, birleştirme bakımından aynı mahkeme olduğuna karar vermiştir³⁵⁴.

Kanununun İkinci Kitap Dördüncü Kısımının Dört, Beş, Altı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar (318, 319, 324, 325 ve 332 nci maddeler hariç) ve 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun kapsamına giren suçlar dolayısıyla açılan davalar ile ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis ve on yıldan fazla hapis cezalarını gerektiren suçlarla ilgili dava ve işlere bakmakla ağır ceza mahkemeleri görevlidir. Anayasa Mahkemesi ve Yargıtayın yargılayacağı kişilere ilişkin hükümler, askerî mahkemelerin görevlerine ilişkin hükümler ile çocuklara özgü kovuşturma hükümleri saklıdır."

³⁵³ **TOSUN**, Genel Kısım, s. 146. Eserin yayınlandığı zamanlarda ikinci derece mahkemeleri (bölge adliye mahkemeleri) yoktu.

³⁵⁴ "...Kararlar arasındaki aykırılık, İstanbul, Ankara, İzmir gibi işi çok olan yargı çevrelerinde faaliyette bulunan birden çok asliye hukuk veya Asliye ticaret mahkemesinin görülmekte olan ve aralarında bağlantı bulunan davaların birleştirilmelerinde aynı mahkeme sayılıp

---

sayılamayacağı hususuna ilişkin bulunmaktadır. İctihat aykırılığının çözümü kuşkusuz HUMK.nun 45. maddesinin uygulanmasında büyük önem taşımaktadır. T.C. Anayasası'nın 142. maddesine göre, Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir". İctihadi birleştirmenin konusu esas itibariyle mahkemelerin kuruluşu ile ilgili bulunmaktadır. Mahkemelerin kuruluşu ise esas itibariyle halen 1924 tarihli ve 469 sayılı "Mehakimi Şeriyenin İlgasına ve Mehakimin Teşkilatına Ait Ahkamı Muaddil Kanun"a dayanmaktadır. Bu Yasanın 1. maddesinde şöyle denilmiştir: "Türkiye Cumhuriyeti'nde evvela selahiyet derecesi kanunla muayyen sulh mahkemeleri, saniyen buldukları kazanın namıyla anılan ve bir reis iki azadan terkip olunan Asliye Mahkemeleri vardır. Bunların fevkinde Temyiz Mahkemesi bulunur. Aynı Yasanın 2. maddesinde ise, "kap eden yerlerde mehakimi asliye müteaddit devaire sayılır. Bu takdirde devair rüesasının bin reisi evvel, diğerleri reisisani ünvanını haiz olur" denilmiştir. Görülüyor ki bu yasa ile gereken yerlerde aynı düzeyde, aynı sıfat ve görevle birden fazla mahkeme kurulacağına cevaz veren bir düzenleme getirilmiştir. Gerçekten nüfus arttıkça bir yargı çevresinde kurulan bir sulh mahkemesi, asliye hukuk veya asliye ticaret veya iş mahkemesi yeterli olmamakta; ihtiyaca yetecek kadar aynı düzeyde mahkeme kurulmakta ve asliye birinci, ikinci, üçüncü hukuk mahkemesi gibi adlarla adlandırılmaktadır. Bunlar tamamen aynı nitelikte mahkemeler olup hiçbir zaman asliye birinci veya ikinci hukuk mahkemesine hitaben dava açılmamaktadır. Dava doğrudan doğruya "asliye hukuk mahkemesi"ne hitaben açılmakta ancak iş bölümü esasına göre dosyalar bu mahkemelere dağıtılmaktadır. Bu mahkemelerin hepsi görevli oldukları davaların tümüne bakmaya yetkilidirler. Ne varki iş çokluğu, görevli oldukları davalar açısından iş bölümünü doğurmuştur. Aralarında hiçbir zaman bir görev ilişkisi mevcut değildir. Gene bu şekilde kurulan mahkemelerden bir veya birkaçı kaldırılırsa baktıkları işler aynı sıfat ve görevle kurulan diğer mahkemelere devredilmektedir. Yasa ile sağlanan bu olanak tamamen işlerin süratle çıkmasını kolaylaştırma amacına yönelik bulunmaktadır. Yasa koyucunun amacı mevcut olandan farklı, ayrı bir mahkeme kurmak olmayıp mevcudun sayısını artırmaktır. Bu sebeplerle bir yargı çevresinde aynı düzeyde aynı sıfat ve görevle kurulmuş bulunan mahkemeler davaların birleştirilmesi açısından aynı mahkeme sayılmalıdır.....HUMK.nun 45. maddesi 1 ve 2. fıkraları ile aynen şu düzenlemeyi getirmiştir: "Aynı mahkemede görülmekte olan davalar aralarında bağlantı bulunması halinde, davanın her safhasında istek üzerine veya kendiliğinden mahkemece birleştirilir. Davalar ayrı mahkemelerde açılmış ise, bağlantı nedeniyle birleştirme talebi ikinci davanın açıldığı mahkeme önünde ilk itiraz olarak ileri sürülebilir. Birinci davanın açıldığı mahkeme ilk itirazın kabulüne ve davaların birleştirilmesine ilişkin kararın kesinleşmesinden sonra bununla bağlıdır". Maddenin diğer iki fıkrası ise bağlantının var sayılacağı durum ile temyiz mercii ayrı olan davaların birleştirilmesi durumunu düzenlemektedir. Madde metninden de anlaşılacağı gibi yasa koyucu her ne kadar 45. maddenin 1 ve 2. fıkralarında "aynı mahkeme" ve "ayrı mahkeme" sözlerini kullanmış ise de

Genel Kurul'un kararının tüm muhakeme hukuku için geçerli olduğunu ve aynı yargı çevresindeki aynı düzey mahkemelerin, birden fazla dairesi olsa bile, hepsinin tek mahkeme sayılması gerektiğini düşünmekteyiz. Zira Adli Teşkilat Kanunu m. 9/5'e göre "iş durumunun gerekli kıldığı yerlerde ceza mahkemelerinin birden fazla dairesi oluşturulabilir. Bu daireler numaralandırılır". Kanaatimizce maddenin lafzına göre her yargı çevresindeki mahkeme tektir ve iş durumunun gerekli kıldığı hallerde, örneğin iş yoğunluğu nedeniyle, bu mahkemeye farklı daireler açılabilir. Açılan dairelerin hepsi aslında tek bir mahkemedir ve bağlantı açısından da böyle yorumlamanın daha isabetli olduğu söylenebilir. Bu yorumun özellikle CMK m. 11'de düzenlenen geniş bağlantı hükümlerinin uygulanmasında önemli olduğunu belirtmek gerekir. Zira sonraki bölümlerde detaylı olarak açıkladığımız üzere, geniş bağlantı nedeniyle birleştirme, aynı mahkeme önünde derdest olan uyuşmazlıkların muhakemeleri için mümkündür³⁵⁵.

b. Uzman Ceza Mahkemeleri

---

bunların anlamlarına ışık tutacak hiçbir düzenleme getirmemiştir. İçtihadı Birleştirmeye yol açan görüş ayrılığı ise "aynı" ve "ayrı" mahkemenin neyi ifade ettiği hususundan doğmuştur. Başka bir anlatımla bir yargı çevresinde ayrı görev ve sıfatla kurulan aynı düzeydeki mahkemelerin aynı mahkeme mi ayrı mahkeme mi sayılacakları tartışmasından doğmuştur. 469 sayılı Yasa mahkemelerin kuruluşunu düzenlemekte olup 1 ve 2. maddeleri ise doğrudan doğruya konuyu ilgilendirmektedir. Bunun sonucu olarak, uyuşmazlık konusu açısından, 469 sayılı Yasanın 1 ve 2. maddeleri özel hüküm niteliğinde sayılmalıdır. Hal böyle olunca içtihat ihtilafı çözümlenirken konu ile ilgili özel kuralın uygulanması gerekeceği ve HUMK.nun 45. maddesinin özel hüküm niteliğinde bulunan 469 sayılı Yasa ile ilgili hükümleri üstü örtülü olarak da olsa değiştiremeyeceğinin ve uygulanma olanağını kaldıramayacağına kabulü gerekir." YBGK, T. 14.02.1992, E. 1991/3, K. 1992/2.

³⁵⁵ Doktrinde YÜCE de değişik düzeyde olmayan, aynı düzeyde olan mahkemelerde ayrı ayrı görülen davalar arasında CMUK m. 3 anlamında dar bağlantı olsa dahi, davaların CMUK m. 3'e göre değil, CMUK m. 230'da düzenlenen geniş bağlantıya göre birleştirileceğini söyleyerek, aynı yargı çevresinde aynı düzeyde sadece bir mahkemenin olduğunu zımnen kabul etmiş görünmektedir. Bkz. YÜCE, s. 431.

Adli Teşkilat Kanunu'nun 8/1 maddesine göre normal ceza mahkemelerinin dışında özel kanunlarla da ceza mahkemesi kurulabilir. Yine aynı Kanun'un 13. maddesine göre diğer ceza mahkemeleri, özel kanunlarla belirlenen dava ve işleri görür.

Özel kanunlarla kurulan bu mahkemeler de aslında genel örgütlenmenin içerisinde bulunurlar. Kanun koyucu belli bir alanda *uzmanlaşmayı* sağlamak adına normal ceza mahkemelerinin dışında bu mahkemelerin kanunla kurulmasını düzenlemiştir. Ancak bu durum, söz konusu mahkemelere istisnai bir özellik kazandırmamaktadır. Bazı yazarlar göre bu mahkemeleri adliye dışı mahkemeler³⁵⁶ veya özel ceza yargılaması makamları³⁵⁷ olarak nitelendirse de kanaatimizce bu mahkemelerin de görevi ceza uyuşmazlıklarına bakmak olduğu için genel ceza mahkemelerinden sayılmalıdır³⁵⁸. Zaten bu mahkemelerin kurulmadığı yargı bölgelerinde, bu konularla ilgili ceza uyuşmazlıklarına oradaki görevli esas ceza mahkemeleri bakmaktadır³⁵⁹. Fikri ve Sınai Haklar Ceza Mahkemesi (SMK m. 156³⁶⁰),

---

³⁵⁶**CENTEL/ ZAFER**, s. 577. Yazar çocuk mahkemelerini de adliye dışı mahkemeler olarak ayırmaktadır.

³⁵⁷**KUNTER/ YENİSEY**, s. 36.

³⁵⁸**TOSUN**, Genel Kısım, s. 147.

³⁵⁹**GÖZLER**, Hukuka Giriş, s. 107.

³⁶⁰ **SMK m. 156**: “*Bu Kanunda öngörülen davalarda görevli mahkeme, fikri ve sınai haklar hukuk mahkemesi ile fikri ve sınai haklar ceza mahkemesidir. Bu mahkemeler, Hâkimler ve Savcılar Kurulunun olumlu görüşü alınarak, tek hâkimli ve asliye mahkemesi derecesinde Adalet Bakanlığınca lüzum görülen yerlerde kurulur. Bu mahkemelerin yargı çevresi, il ve ilçe sınırlarına bakılmaksızın Adalet Bakanlığının önerisi üzerine Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından belirlenir. Fikri ve sınai haklar hukuk mahkemesi kurulmamış olan yerlerde bu mahkemenin görev alanına giren dava ve işlere, asliye hukuk mahkemesince; fikri ve sınai haklar ceza mahkemesi kurulmamış olan yerlerde bu mahkemenin görev alanına giren dava ve işlere, asliye ceza mahkemesince bakılır. Bu dava ve işlere bakacak asliye hukuk ve asliye ceza mahkemeleri ile bu mahkemelerin yargı çevresi, il ve ilçe sınırlarına bakılmaksızın Adalet Bakanlığının önerisi üzerine Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından belirlenir.*”

basın yoluyla işlenen suçlarda görevli ve yetkili sayılan mahkemeler (Bas.K. m. 27³⁶¹) gibi mahkemeler iş bölümü fikri ile uzmanlaşmayı sağlamak adına yapılan ayırımlardır³⁶².

Askeri Ceza Mahkemeleri farklı bir Yüksek Mahkeme'nin hiyerarşisi içerisinde örgütlendiğinden, adli yargı kolu içerisinde değildi³⁶³. Gerçekten askeri ceza mahkemelerinin temyiz işlemi Yargıtay'da değil, Askeri Yargıtay'da yapılırdı. Bu nedenle askeri mahkemelerin, genel veya uzmanlaşmış ceza mahkemeleri gibi adli yargı kolu içinde düzenlendiğini kabul etmek doğru değildir³⁶⁴. Ancak zaten 21/1/2017 tarih ve 6771 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 13'üncü maddesi ile Anayasa'nın 142'nci maddesine "*Disiplin mahkemeleri dışında askerî mahkemeler kurulamaz. Ancak savaş halinde, asker kişilerin görevleriyle ilgili olarak işledikleri suçlara ait davalara bakmakla görevli askerî mahkemeler kurulabilir.*" düzenlemesi eklenmiş ve mezkur Kanun'un 16'ncı maddesinin A bendiyle "*Askeri Yargı*" başlığını taşıyan madde ilga edilmiştir. Böylece askeri yargı kolu tamamen kaldırılmış ve askeri ceza mahkemeleri de kapatılmıştır.

4. Özel Ceza Mahkemeleri

---

³⁶¹ **Bas.K. m. 27:** "*Basılmış eserler yoluyla işlenen veya bu Kanunda öngörülen diğer suçlardan dolayı açılan davalardan, ağır ceza işlerinden olanlar ağır ceza mahkemelerinde, diğerleri asliye ceza mahkemelerinde görülür. Bir yerde ağır ceza veya asliye ceza mahkemesinin birden fazla dairesi bulunması halinde bu davalar iki numaralı mahkemede görülür. Basılmış eserler yoluyla işlenen veya bu Kanunda öngörülen diğer suçlara ilişkin davalar acele işlerden sayılır.*"

³⁶² TOSUN, Genel Kısım, s. 147.

³⁶³ GÖZLER, Hukuka Giriş, s. 97.

³⁶⁴ GÖZLER, Hukuka Giriş, s. 97.

Genel mahkemelerin dışında, sadece belirli failleri veya belirli fiilleri³⁶⁵ yargılamak üzere kurulan mahkemeler, özel ceza mahkemeleridir³⁶⁶. Doktrinde bu mahkemelere ihtisas mahkemeleri³⁶⁷ denilse de ihtisasın kelime olarak uzmanlaşmak anlamına gelmesinden dolayı özel mahkemeler ifadesinin daha doğru olduğunu düşünmekteyiz³⁶⁸.

Kanun koyucu çeşitli amaçlarla bazı kişilerin, bazı fiillerin veya belirli saiklerle işlenen bazı fiillerin genel mahkemeler dışında özel olarak yargılanmasını isteyebilir. Hatta normalde asıl görevi olmamasına rağmen, bazı kimseleri yargılamak üzere kanunla görevlendirilen mahkemeler de özel ceza mahkemesi sıfatını kazanırlar.

Daha çok kişi yönünden özel yetki kurallarının ayrıksı düzenlenmesi sonucu ortaya çıkan durumlarda, kanun koyucunun amacı söz konusu kişileri kayırmak ve onların lehine işleyen bir ceza yargılama süreci oluşturmak değildir. Bunun tam tersine, bu kişilerin kamuoyu tarafından bilinen ve kamu yönetiminde önemli görevler üstlenen

---

³⁶⁵ Bazı yazarlar bu ayrımı sadece belirli kişileri yargılayan mahkemeler için yapmaktadır. Bkz. **TOSUN**, s. 216.

³⁶⁶ **DE MARSICO**, s. 47; **BELLAVISTA**, s. 101. Yazara göre özel ceza mahkemeleri “*intuitu persone*”(belirli failler) ya da , belirli fiilleri ise “*rationa materiae*”(belirli fiilleri) yargılamak için kurulan mahkemelerdir.

“Devletleri hususi mahkemeler teşkiline sevk eden sebepler daha ziyade politiktir. Bu mahkemeler, ya fazla garantiye, adalet düşüncelerine ehemmiyet vermeden yıldırıcı bir sürat ve şiddetle bazı işlerde adaleti icra etmek, halk ile bir tutulmayan asilzadeleri umumi mahkemelere de tabi tutmamak, bazı sanat ve mesleklerin istiklal ile icrasını mümkün kılmak, ananeye uymayan terakkilerin önüne geçmek gibi türlü mülahazalarla teşkil edilmişti.” **BELGESAY Mustafa Reşit**, “İhtisas Mahkemeleri ve Mahkemeler Arasında Vazife İhtilafları”, İÜHFİM, Y. 1943, C.9, S. 1-2, s. 249.

³⁶⁷ **ÖZTÜRK Bahri**, “Bir Ceza Mahkemesi Olarak Anayasa Mahkemesi "Yüce Divan"”, Anayasa Yargısı Dergisi, Y. 1995, C. 12, S. Yok, s. 67.

³⁶⁸ **ÖZEN Mustafa**, s. 157. Yazar bizim özel ceza mahkemesi olarak tasniflediğimiz bazı mahkemeleri diğer ceza mahkemeleri olarak ayırmıştır.

kişileri olması nedeniyle genel kurullarla tespit edilecek organların etki altında kalmamasını sağlamaktır³⁶⁹.

Pozitif hukukumuzda özel ceza mahkemelerine örnek olarak, Yüce Divan sıfatıyla yargılama yapan Anayasa Mahkemesi, bazı kişilerin görev suçlarında ilk derece mahkemesi olarak yargılama yapan Yargıtay, çocuk mahkemeleri ve çocuk ağır ceza mahkemeleri, icra mahkemeleri ve kaldırılmadan önce askeri mahkemeler gösterilebilir.

a. Yüce Divan

1982 Anayasası'nda Anayasa Mahkemesi'nin görev ve yetkilerinin düzenlendiği 148. Maddesinde, Anayasa Mahkemesi'nin Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanını, Cumhurbaşkanı yardımcılarını, bakanları, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay üyelerini, Başsavcılarını, Cumhuriyet Başsavcivekilini, Hakimler ve Savcılar Başkan ve Kurulu ve Sayıştay Başkan ve üyelerini görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divan sıfatıyla yargılayacağı düzenlenmiştir³⁷⁰.

30/3/2011 tarih ve 6216 sayılı “*Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun*” un, (AYMKvYUHK) mahkemenin görev ve yetkilerinin düzenlendiği 3. Maddesinin birinci fıkrasının, 2.7.2018 tarihli ve 703 numaralı KHK ile değişik 3. bendine göre “*Cumhurbaşkanını, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanını, Cumhurbaşkanı yardımcılarını, bakanları, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay başkan ve üyelerini, başsavcılarını, Cumhuriyet Başsavcivekilini, Hâkimler ve Savcılar Kurulu ve Sayıştay başkan ve üyelerini, Genelkurmay Başkanı ile Kara, Deniz ve Hava*

---

³⁶⁹TONINI, s. 34, TOROSLU Haluk, “*Yargıtay'ın İlk Derece Mahkemesi Olarak Verdiği Son Kararlara Karşı Başvurulacak Kanun Yolu ve Kapsamı*”, TBBD, Y. 2019, S. 143, s. 119.

³⁷⁰ Madde metni yargılanacak kişiler açısından pek çok defa değişikliğe uğramış ve 21/1/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunun 16. maddesiyle yapılan değişiklikle en son halini almıştır.

Kuvvetleri komutanlarını görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divan sıfatıyla yargılamak” yüksek mahkemenin görevleri arasında sayılmıştır.

Anayasa Mahkemesi anayasal bir kurumdur ve yetkilerinin başında bazı normların Anayasaya uygunluğunu denetlemek ve bu nedenle ortaya çıkan anayasal uyuşmazlıkları muhakeme edip sonuçlandırmak gelmektedir³⁷¹. Bunun yanında birçok görev ve yetkisi olan mahkemenin, görevlerinden bir tanesi de yukarıdaki maddede sayılan kamu görevlilerinin, görevleri ile ilgili işledikleri iddia edilen suçlardan doğan ceza uyuşmazlıklarını yargılamaktır. 1961 Anayasası’ndan itibaren Yüksek Mahkeme’ye verilen bu görev hem Anayasa hem de özel bir kanunla düzenlenmiştir (AYMKvYUHK) ve söz konusu maddede sayılan görev ve yetkilerden sadece biridir³⁷².

Kanun koyucunun Anayasa Mahkemesi’ne bu görevi vermesinin çeşitli amaçları olabilir. Suç işlediği iddia edilen kimselerin yüksek makam veya rütbede kamu görevlileri olması nedeniyle yargılamalarının hassas bir şekilde yapılmasını sağlamak için daha yetkin ve tecrübeli hakimlerin görev alması ve temel ceza mahkemelerinde yapılacak bir yargılamada görevli hakim ve savcıların özlük işlerinin sanık olacak kişilere bağlı olması ihtimali olabilir³⁷³. Yüksek bir mahkemede yapılan yargılamada, kamuoyu ve sivil toplum denetiminin daha yoğun hissedilmesi suretiyle sanığın temel hak ve özgürlüklerinin daha güvenceli şekilde korunmasını sağlamak da bu amaçlar

---

³⁷¹ **GÖZLER**, Hukuka Giriş, s. 100.

³⁷² Türk Anayasa Hukukunda Yüce Divan, 1876 Anayasası’ndan 1961 Anayasası’na kadar, 1921 Anayasası dönemi hariç, bağımsız bir yapılanma göstermekteydi. Ayrıntılı bilgi için bkz. **ÖZTÜRK**, Yüce Divan, s. 60-64.

³⁷³ **ÖZYURT Barkın**, “Yüce Divan Yargılamasında Bazı Ceza Muhakemesi Sorunları”, Ceza Hukuku Dergisi, Y. 2021, S. 47, s. 689.

arasında sayılabilir. Hatta katılmamakla birlikte, sanık için genel mahkemelerde yargılanmanın küçültücü nitelikte olacağı düşüncesi dahi olabilir³⁷⁴.

Düzenlemenin amacı ne olursa olsun, Anayasa Mahkemesi'nin Yüce Divan sıfatıyla yaptığı yargılama özü itibariyle bir ceza uyuşmazlığını yargılamak işi olduğundan, Yüce Divan, bir ceza mahkemesidir³⁷⁵. Bu nedenle, AYMKvYUHK 57/1 maddesine göre “Genel kurul Yüce Divan sıfatıyla çalışırken yürürlükteki kanunlara göre duruşma yapar ve hüküm verir” diyerek, özel bir hüküm olmaması halinde usul hükümleri açısından 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun uygulanacağını düzenlemiştir³⁷⁶. Dolayısıyla Yüce Divan'da görülen bir ceza yargılaması açısından bağlantı durumu söz konusu olduğunda da CMK hükümlerinin uygulanması gerekmektedir³⁷⁷. Diğer bir anlatımla Yüce Divan yargılamasında muhakemelerin birleştirilmesi, nispi muhakeme veya bekletici sorun yapılması mümkündür. Bu konu

---

³⁷⁴SOYASLAN, Genel Hükümler, s. 182. Katılmadığımız bir diğer görüşe göre de bazı kamu görevlilerinin cezai sorumluluklarıyla siyasi sorumluluklarının birbiriyle ilişkili olması ve suçluluklarının tespitinde yalnız kanun hükümlerinin değil; siyasi ve toplumsal zorunluluk ve menfaatlerin de değerlendirilmesinin gerekli olması bir diğer amaç olarak gösterilmiştir. Bkz. ÖZYURT, s. 689. Ancak kanaatimizce ceza sorumluluğu başka, siyasi sorumluluk başkadır ve yaptırımları da birbirinden farklıdır.

³⁷⁵ YÜCE, s. 437; ÖZEN Mustafa, “1982 Anayasasına Göre Yüce Divan Yargılamasındaki Sorunlar ve Çözüm Önerileri” Terazi Hukuk Dergisi, Y. 3(Ocak 2008), S. 12, s. 23. Karşı görüş için Bkz. EREM Faruk, Anayasa Mahkemesinin Yüce Divan Olarak İncelenmesi, Ajans Türk Matbaası, Ankara, 1963, s. 5. Yazar Anayasa Mahkemesini üç kuvvetin (yasama, yürütme, yargı) üstünde görmektedir ve bu nedenle Anayasa Mahkemesini özel mahkeme olarak addetmenin doğru olmayacağı kanaatindedir.

Bunun yanında Anayasa Mahkemesi'nin üye kompozisyonunda hukukçu olmayan hakimlerin yer almasının doğal hakim ilkesini zedelediğine yönelik yapılan eleştiriler vardır. Bkz. ÖZTÜRK, Yüce Divan, 87. Ancak kanaatimizce hakim hukukçu olup olmamasının doğal hakim ilkesiyle bir ilişkisi yoktur.

³⁷⁶ ŞEN Ersan/ ÖZDEMİR Bilgehan, “Yüce Divan Yargılaması”, Ankara Barosu Dergisi, Y. 2012, S. 1, s. 190. Yüce Divan'ın kendine özgü yapısı gereğince İtalyan hukukunda olduğu gibi özel bir usul kanununa ihtiyaç duyulduğuna ilişkin bkz. EREM, Yüce Divan, s. 18.

³⁷⁷ ÖZTÜRK, Yüce Divan, s. 102.

hakkında ileriki bölümlerde ayrıntılı açıklamalarda bulunacağımızdan, şimdilik Anayasa Mahkemesi'nin Yüce Divan sıfatıyla yaptığı yargılamanın bir ceze muhakemesi faaliyeti olduğu ve Yüce Divan'ın da özü itibariyle bir ceza mahkemesi olduğunu belirtmekle yetinmekteyiz.

b. Yargıtay

Anayasa'nın 154'üncü maddesine göre, “*Yargıtay, adliye mahkemelerince verilen ve kanunun başka bir adli yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Kanunla gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.*” Buna ek olarak 4/2/1983 tarih ve 2797 sayılı Yargıtay Kanunu'nun(YK) “Yargıtay'ın Görevleri” başlıklı 13. maddesinin ikinci fıkrasında; Yargıtay'ın “*Yargıtay Başkan ve üyeleri ile Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcivekili ve özel kanunlarında belirtilen kişiler aleyhindeki görevden doğan tazminat davalarına ve bunların kişisel suçlarına ait ceza davalarına ve kanunlarda gösterilen diğer davalara ilk ve son derece mahkemesi olarak bakmakla*” görevli olduğu düzenlenmiştir³⁷⁸.

2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu'nun 90. Maddesine göre haklarında son soruşturma açılmasına karar verilenlerden birinci sınıfa ayrılmış olanlarla ağır ceza mahkemeleri heyetine dahil bulunan hakim ve savcıların son soruşturmalarının yapılması da Yargıtay'ın görevli ceza dairesine verilmiştir.

4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'un 13. Maddesinde de Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanı, TBMM Genel

---

³⁷⁸ 2575 Sayılı Danıştay Kanunu m. 82 göndermesiyle, Danıştay Başkanı, Başsavcı, başkanvekilleri, daire başkanları ve üyelerin şahsi suçlarının yargılanmasında da bu hüküm uygulanır.

Sekreteri, Bakan yardımcıları ve valiler için yetkili ve görevli mahkemenin Yargıtay'ın ilgili ceza dairesi olduğu düzenlenmiştir.

Yargıtay da tıpkı Anayasa Mahkemesi gibi anayasal bir kurumdur ve bir yüksek mahkemedir. Başlıca görevi adli yargı kolunda temyiz incelemesi yapmaktır³⁷⁹. İlgili düzenlemelerde de sayılan kamu görevlilerinin işledikleri iddia edilen görev suçları bakımından Yargıtay dairesinin ilk derece yargılaması yapmakla görevli olması, bu görev bakımından *ceza mahkemesi* sıfatını alacağı anlamına gelmektedir. Dolayısıyla Yüce Divan yargılamalarında bağlantı hükümleri için yaptığımız açıklamaların hepsi, Yargıtay'ın ilk derece mahkemesi sıfatıyla ceza yargılaması yaptığı durumlar için de geçerlidir. Kişi yönünden yetki kuralları gereğince Yargıtay'ın bir dairesinde görülen ceza uyuşmazlığı ile diğer ceza uyuşmazlıkları arasında bağlantının olduğu durumlarda muhakemelerin birleştirilmesi mümkündür³⁸⁰. Bunun yanında bağlantının diğer sonuçlarından olan nispi muhakeme veya bekletici sorun yapma hükümlerine başvurma konusunda da Yargıtay'ın ilgili dairesini engelleyen bir düzenleme de yoktur.

c. Çocuk Mahkemesi- Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi

3/7/2005 tarihli ve 5295 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun mahkemelerin görevini düzenleyen m. 26/1,2'ye göre "*Çocuk mahkemesi, asliye ceza mahkemesi ile sulh ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlar bakımından, suça sürüklenen çocuklar hakkında açılacak davalara bakar. (2) Çocuk ağır ceza mahkemesi, çocuklar tarafından işlenen ve ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlarla ilgili davalara bakar.*"

Görüldüğü üzere suç olduğu iddia edilen fiili işleyen çocuk olması durumunda genel mahkemelerin dışında kurulan çocuk mahkemesi veya çocuk ağır ceza mahkemesi

³⁷⁹GÖZLER, Hukuka Giriş, s. 111.

³⁸⁰TOROSLU Haluk, Kanun Yolu ve Kapsamı, s. 118.

yetkili olmaktadır. Bu bakımdan bu mahkemeler de sadece belirli failleri yargılamak için kurulduğundan, genel mahkemeler dışında özel ceza mahkemeleridir³⁸¹. Çocukların kendine özgü özellikleri nedeniyle, ceza muhakemesinde ayrı bir konumda tutulmaları elzemdir ve çoğu ülkede çocukların yargılanmaları özel bir mahkemeye verilmiştir. Bunun nedenleri olarak çocukları yargılayacak hakimlerin donanımlarının gerekli hassasiyeti gösterecek şekilde olması ve muhakeme usulünün de yetişkinlerden ayrı olarak daha çok pedagojik veya psikolojik unsurları ihtiva etmesi mecburiyeti gösterilmektedir³⁸².

ÇKK m. 17/1'e göre "*Çocukların yetişkinlerle birlikte suç işlemesi hâlinde, soruşturma ve kovuşturma ayrı yürütülür.*" Bunun anlamı çocuklarla yetişkinlerin fail oldukları ceza uyuşmazlıkları arasında nesnel bağlantının olması durumunda, bu muhakemeler birleştirilmeden, ayrı ayrı görülecektir. Ancak yine aynı maddenin üçüncü fıkrasında da "*Davaların birlikte yürütülmesinin zorunlu görülmesi hâlinde, genel mahkemelerde, yargılamanın her aşamasında, mahkemelerin uygun bulması şartıyla birleştirme kararı verilebilir. Bu takdirde birleştirilen davalar genel mahkemelerde görülür.*" demek suretiyle bu kurala bir istisna getirilmiştir. Çocuk mahkemesi veya çocuk ağır ceza mahkemesinde görülen bir ceza uyuşmazlığı ile genel mahkemelerde görülen bir ceza uyuşmazlığı arasında nesnel bağlantı olduğu takdirde kural olarak muhakemeler birleştirilmeyecek, ancak birleştirmenin zorunlu olması durumunda da genel mahkemelerde birleştirme yapılabilecektir. Burada muhakemelerin birleştirilmesinden elde edilecek fayda ile suça sürüklenen çocuğun ceza muhakemesinin ayrı yürütülmesi arasındaki fayda dengeli bir şekilde analiz edilmeli ve muhakemelerin ayrı yürütülmesi kuralına mümkün olduğunca riayet edilmelidir. Bunun

---

³⁸¹ ÇINAR Ali Rıza, Çocuk Ceza Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara, 2020, s. 123; ÖZTÜRK, Yüce Divan, s. 67.

³⁸² ŞENSOY Naci, "*Çocuk Mahkemeleri*", AÜSBFD, Y. 1950, C. 5, S. 1, s. 140-143.

dışında suça sürüklenen çocuğun öznel bağlantı nedeniyle birden fazla fiilinin çocuk veya çocuk ağır ceza mahkemesinde birleştirilmesi mümkündür.

Bağlantının diğer sonuçları açısından da çocuk veya çocuk ağır ceza mahkemesi bir özellik göstermemektedir.

d. İcra Mahkemesi

İİK m. 331 ile 354. maddeleri arasında cezai hükümler düzenlenmiştir ve burada birçok fiil ceza normu olduğu için bu fiillere aykırılık durumunda bir ceza uyuşmazlığı ortaya çıkmaktadır. Kanun'un 346/3 hükmüne göre "*Bu Bapta yer alan suçlarla ilgili davalara, icra mahkemesinde bakılır.*" Yine Kanun'un 346/2 hükmüne göre de "*İcra mahkemesinin görevine giren bu işler, diğer mahkemelerde görülen ceza davaları ile birleştirilemez.*" Kanun belirli fiiller için özel bir görev hükmü düzenlemiştir ve bu uyuşmazlıkları gördüğü durumda icra mahkemesi de özel bir ceza mahkemesi niteliğini almaktadır. Bununla birlikte Kanun, diğer mahkemeler önündeki uyuşmazlıklarla, icra mahkemesi önündeki ceza uyuşmazlıkları arasında bağlantı bulunsa dahi mahkemelerin birleştirilemeyeceğini düzenlemiştir. Bunun nedeninin, bu fiillerin muhakemesinin özel bir çabukluk gerektirmesi ve Kanun'un bu fiillerin muhakemesi için birtakım özel muhakeme usulleri öngörmesi olduğunu düşünmekteyiz³⁸³.

Bu noktada icra mahkemelerinin hem hukuk hem ceza mahkemesi sıfatı alması nedeniyle ortaya çıkan bir uyuşmazlık hakkında YHGK'nın verdiği bir karara değinmekte fayda vardır. YHGK, icra mahkemesinde hem tazminat hem de cezalandırma nedeniyle yapılan bir şikâyet neticesinde, icra hukuk mahkemesi sıfatıyla ceza şikâyeti açısından dava şartı yokluğu gerekçesiyle reddedilmesini uygun bulmamış ve özel daire ile yerel mahkeme arasındaki uyuşmazlığı, icra mahkemesinin hem

---

³⁸³ İİK m. 347 ve 354 arasında muhakeme usulleri düzenlenmiş ve CMK'dan farklı birtakım esaslar kabul edilmiştir.

tazminat istemini hem de ceza uyuşmazlığını bir arada görmesi gerektiği şeklinde karar vererek çözmüştür³⁸⁴. Yargıtay'ın ulaştığı çözüm klasik bir muhakemelerin birleştirilmesi uygulamasıdır. Bu durumda icra mahkemelerinde hem bir ceza uyuşmazlığının hem de bir medeni uyuşmazlığın muhakemelerinin birleştirilerek görülebileceği sonucu çıkmaktadır.

IV Ceza Muhakemesinde Bağlantı Türleri

A. Genel Olarak

5271 sayılı CMK'da uyuşmazlıklar arası bağlantının genel, kapsayıcı bir tanımının yapılmadığını ve sadece bağlantı türlerini belirleyecek şekilde tanımlamalar yapıldığını daha önce belirtmiştik. Hatta özellikle farklı muhakeme dallarına ait

³⁸⁴ “...Bütün bu düzenlemelerde de icra hukuk ve icra ceza mahkemesi şeklinde bir görev farklılığından söz edilmemiştir. Farklılık sadece aynı mahkemenin farklı sıfatlarla hareket etmesine dayalıdır ve bu farklılık usul hukuku bakımından ancak "iş bölümü" farklılığı olarak ifade edilebilir (aynı yönde HGK, 13.03.2015 gün ve 2013/12-1711 E., 2013/1024 K.). Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 1'inci maddesinde belirtildiği şekilde, mahkemelerin görevinin ancak kanunla düzenleneceği ve göreve ilişkin kuralların kamu düzeninden olduğu; öte yandan görevin bir dava şartı (HMK m.114/1-c) niteliğinde bulunduğu tartışmasızdır. Göreve ilişkin dava şartı yokluğu her aşamada gözetilir ve bu husus davanın usulden reddini gerektirir (HMK m.115/1). Ancak, yukarıda vurgulanan anayasal düzenleme de dikkate alındığında, aynı icra mahkemesinin farklı sıfatlarla yargılama yapması bir görev ilişkisi şeklinde değerlendirilemez. Bu hâliyle aynı mahkemenin farklı sıfatlarla yapacağı yargılama bakımından Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun görevsizliğe ilişkin 20'nci maddesi hükmü de uygulanamaz. UYAP uygulamalarının da Anayasa'nın ve kanunun önüne geçemeyeceği sabittir; sırf UYAP'taki teknik gereklilikler nedeniyle kanunla düzenlenmemiş bir görev ilişkisinin mevcudiyeti kabul edilemez. Yukarıdan beri açıklanan yasal düzenlemeler ve gösterilen ilkeler çerçevesinde, **doğrudan doğruya İcra ve İflas Kanunu ile bir özel mahkeme olarak kurulan icra mahkemelerinin hukuk ve ceza işlerine ayrı görevler hâlinde değil sadece ayrı esas defterleri kayıtları üzerinden ve farklı sıfatlarla bakması gerektiği sonucuna varılmıştır. Somut olaya dönüldüğünde İcra ve İflas Kanunu'nun 89/IV'üncü tazminat ve 338'inci maddesi maddesindeki cezalandırma taleplerinin bir arada ileri sürülmesi hâinde yargılamanın icra mahkemesince ve icra ceza esas defteri üzerinden, diğer bir ifade ile icra ceza mahkemesi hâkimliği sıfatıyla yapılması gerekir.**” YHGK, E. 2017/373, K. 2018/319, T. 21.02.2018.

uyuşmazlıklar arasındaki karışık bağlantının, Kanun tarafından isimlendirilmediği; bu isimlendirmenin doktrin tarafından yapıldığını belirtmekte de fayda vardır. Türk hukukunda doktrinde, bağlantı türlerinin esasına yönelik hemen hemen görüş birliği olduğunu, ancak müellifler arasında bağlantı türlerinin isimlendirilmesi hususunda farklılıklar mevcut olduğunu söyleyebiliriz.

TANER, bağlantının sadece şahsi veya fiili olabileceğini belirtmiştir³⁸⁵. TOSUN bağlantı türlerini sübjektif ve objektif bağlantı, suçlar arası bağlantı, ispat bağlantısı, dar bağlantı- geniş bağlantı, asıl meseleler arası bağlantı- asıl mesele ve ön mesele arası bağlantı, tek çeşit bağlantı- karışık bağlantı şeklinde ayırımlara tabi tutmuştur³⁸⁶. Ancak yazar esas bakımından bu sınıflandırmalara kesin olarak değil, birbirlerinin içine geçecek şekilde değerlendirmiştir. KUNTER sübjektif- objektif bağlantı, karışık bağlantı- tek çeşit bağlantı, önemli- önemsiz bağlantı, dar- geniş bağlantı şeklinde bir tasnife gitmiştir³⁸⁷. Bununla birlikte yazar bağlantı kavramını açıklarken daha geniş bir bakış açısı ve sınıflandırmayla bakarak, tüm bu bağlantı türlerini muhakeme içi bağlantı olduğunu değerlendirmiş ve bunların haricinde muhakeme dışı bağlantının da mevcut olduğunu söylemiştir. Ancak bunun uyuşmazlıklar arasındaki bağlantı türü değil, realiteler arası bağlantı türü olduğunu da belirtmektedir³⁸⁸. EREM, sübjektif ve objektif bağlantı, vasıf veya sonuç bağlantısı, mütecanis- gayrimütecanis bağlantı ve esasa ilişkin bağlantı- usule ilişkin bağlantı şeklinde bir sınıflandırma yapmıştır³⁸⁹. CENTEL/ZAFER tek yönlü- karışık bağlantının yanında ceza uyuşmazlıkları arasındaki bağlantıyı dar ve geniş bağlantı olarak, dar bağlantıyı ise objektif ve sübjektif bağlantı

---

³⁸⁵ TANER, s. 54. Aynı yönde bkz. KANTAR, s. 14.

³⁸⁶TOSUN, Genel Kısım, s. 320 vd.

³⁸⁷KUNTER, s. 234. Aynı yönde bkz. YENİSEY/ NUHOĞLU, s. 155-156.

³⁸⁸KUNTER, s. 233.

³⁸⁹ EREM, s. 131 vd.

olarak incelemiştir³⁹⁰. Buna benzer olarak TOROSLU/FEYZİOĞLU ise objektif ve sübjektif bağlantı, dar ve geniş bağlantı ve bunun yanında tek çeşit ve karışık bağlantı şeklinde bir sınıflandırma yapmıştır³⁹¹. Bunun yanında bizim de Türkçe karşılık olarak daha doğru bir kullanım olduğunu düşündüğümüz şekilde objektif bağlantıya nesnel, sübjektif bağlantıya öznel bağlantı isimlerini veren yazarlar vardır³⁹².

İtalyan hukukunda bu konuda en detaylı çalışmayı yapan FOSCHINI; bağlantıyı sübjektif ve objektif, genetik, işlevsel, ön mesele veya karşılıklı bağlantı; maddi, resmi ve araçsal; homojen veya heterojen ve son olarak da bağlantının derecesi bakımından önemli ve önemsiz şeklinde türlere ve inceleme başlığına ayırmıştır³⁹³. BELLAVISTA sadece öznel ve nesnel bağlantı ayrımını yapmış, karışık bağlantı durumlarını ön sorunlar başlığı altında incelemiştir³⁹⁴. Aynı şekilde LEONE de bağlantıyı sadece öznel

---

³⁹⁰CENTEL/ZAFER, s. 641-643. Aynı yönde bkz. YURTCAN, s. 269-270; ÖZBEK/DOĞAN/ BACAKSIZ, s. 514; ÜNVER/HAKERİ, s. 168-169; YÜCE, s. 430-432.

³⁹¹TOROSLU/ FEYZİOĞLU, s. 82-83. Aynı yönde bkz. ŞAHİN/ GÖKTÜRK, I, s. 236-237; ÖZTÜRK vd., s.203-205. GÖKCEN vd. tek tip ve karışık bağlantı ayrımını yapmasa da bağlantının sonuçlarında bekletici sorun ve nispi muhakeme konularına yer vererek, zımnen ayrımı kabul etmiştir. GÖKCEN vd., s. 173-174.

³⁹² ÖZEN Mustafa, s. 164-165; MALKOÇ İsmail/ YÜKSEKTEPE Mert, Açıklamalar ve Yorumlarla 5271 Sayılı Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu, C. 1, Malkoç Kitabevi, Ankara, 2008, s. 127.

³⁹³FOSCHINI, La Connessione, s. 4-9. Önemli- önemsiz bağlantı türlerini Türkçe 'ye bu şekilde tercüme eden için bkz. KUNTER, s. 234. SELÇUK da Foschini'den alıntılanarak, bağlantıyı aynı eylem dolayısıyla genetik birleşme, kimi ortak öğelerde olursa karşılıklı birleşme, nesnel bağlantı, öznel bağlantı, ayrışık bağlantı, bağdaşık bağlantı şeklinde ayırmaktadır. Bkz. SELÇUK, Suç Yargılama Süreci, s. 402.

³⁹⁴ BELLAVISTA, s. 128. İtalya'da bulunan iki hukuk sözlüğünden biri olan Novissimo Digesto İtalyano'da "connessione" bölümünü de Bellavista yazmıştır. İlgili kısımlar ile yazarın kitabı hemen hemen paralellik gösterdiğinden sadece yazarın kitabına atıf yapılacaktır. Sözlükteki kısım için bkz. BELLAVISTA Girolamo, "Connessione (Diritto Processuale Penale Comune e Militare)", in: Novissimo Digesto İtalyano, C. IV, Ed. AZARA Antonio/ EULA Ernesto, Vnion Tipografico- Editrice Torinese, Y. 1975, s. 103-106.

ve nesnel olmak üzere iki tür olarak incelemiş ve karışık bağlantıdan bahsetmemiştir³⁹⁵. Daha çağdaş yazarların, 1988 tarihli CPPI'nin bağlantıyı özerk bir yetki kuralı olarak düzenlemesi neticesinde, benzer bir tasnife gitmediği ve bağlantıyı yetki kuralları açısından incelediklerini söyleyebiliriz³⁹⁶. Yine de doktrinde karışık – tek yönlü bağlantı, öznel ve nesnel bağlantı türlerinin yanında teleolojik bağlantının da kabul edildiği de görülmektedir³⁹⁷. Bunun yanında nesnel bağlantıyı çok öznel bağlantı, öznel bağlantıyı tek öznel bağlantı şeklinde ayıran yazarlar da mevcuttur³⁹⁸.

Çalışmamızın kapsamı açısından muhakeme dışı bağlantının konumuz dışında kaldığını ve bağlantı hususunda yaptığımız tüm açıklamaların muhakeme içi bağlantı kapsamında kaldığını düşünmekteyiz. Bu nedenle sınıflandırmaya en geniş daire olarak; uyuşmazlıkların farklı muhakeme dallarına veya hepsinin ceza muhakemesine ait olup olmamasına göre tek çeşit bağlantı – karışık bağlantı şeklinde başlamak uygun olmaktadır. Daha sonra ceza uyuşmazlıkları arasındaki bağlantıyı, kanundaki sınıflandırmaya paralel olarak dar bağlantı – geniş bağlantı şeklinde ikiye; dar bağlantıyı da bağlantının esas alındığı uyuşmazlık unsuruna göre öznel dar bağlantı – nesnel dar bağlantı ve CMK m. 8/2'de düzenlenen ve bizim ardıl dar bağlantı ismini verdiğimiz bağlantı olarak üçe ayırmak gerekmektedir. Bununla birlikte karışık bağlantıyı da ceza uyuşmazlığıyla bağlantılı olan uyuşmazlığın ait olduğu muhakeme dallarına göre ayrı ayrı incelemenin daha doğru olacağını düşündüğümüzden, anayasal

---

³⁹⁵ **LEONE**, s. 91.

³⁹⁶ **SCALFATI vd.**, s. 81; **CHIAVARIO**, s. 93. Yazar 1988 Kanunu'nun 1930 Kanunu'na göre, bağlantıyı daralttığını ve hakime tanınan takdir yetkisini azalttığını belirtse de bağlantı halinde yetki kurallarının, madde bakımından yetki veya yer bakımından yetki kurallarının yanında üçüncü bir yetki türü olarak kabul etmemektedir. Bunun aksine bağlantı türlerinde bir tasnife gitmeden sadece mevzuattaki bağlantıyı bir yetki kuralı olarak inceleyen yazarlar da vardır. Bkz. **TONINI**, s. 79-80.

³⁹⁷ **CHIAVARIO**, s. 92-93. Belirtmek gerekir ki; yazar nesnel ve öznel bağlantı türlerini tam tersi anlama gelecek şekilde kullanmaktadır.

³⁹⁸ **MERCONE**, s. 244.

muhakemeler, medeni muhakemeler ve idari muhakemeler için ayrı ayrı açıklamalarda bulunduk.

B. Tek Çeşit Bağlantı

1. Genel Olarak

Bağlantı açısından uyuşmazlıklar arasında yapılan en temel ayırım, uyuşmazlıkların çözümünün hangi muhakeme dalına ait olduğuyla ilgili yapılan ayırımdır. Buna göre aralarında ortak nokta bulunan, yani bağlantı olan uyuşmazlıklar aynı çeşit ise ve kural olarak çözümü aynı muhakeme dalına ait ise tek yönlü bağlantıdan (*connessione omogenea*) söz edilir³⁹⁹. Bu bakımdan aralarında bağlantı bulunan birden çok uyuşmazlıkların hepsi de ceza uyuşmazlığı olduğu ve uyuşmazlıkların çözümü kural olarak ceza mahkemelerinin yetkisinde olduğu durumlarda, ceza muhakemesinde tek çeşit bağlantı vardır⁴⁰⁰.

Örneğin bir kişinin birden fazla suçta şüpheli veya sanık sıfatını taşıması veya bir olayda birden fazla sanık sıfatını taşıyan kişinin bulunması durumlarında uyuşmazlıkların çeşidinin hepsi cezai niteliktedir. Dolayısıyla tek çeşit bir bağlantı olduğu kabul edilir. Ancak bu durum sadece ceza muhakemesine özgü bir durum değildir. Diğer muhakeme dallarında da aynı tür uyuşmazlıklar arasındaki bağlantı bulunması tek yönlü bağlantının olduğunu gösterir. Bir haksız fiil uyuşmazlığında, haksız fiil teşkil eden eylemi birden fazla kişi gerçekleştirmişse hukuk uyuşmazlığında tek çeşit bağlantı vardır diyebiliriz.

Yukarıda da açıkladığımız üzere ceza muhakemesinde tek çeşit bağlantının mevcut olduğu hallerde uyuşmazlıkların tümünün ceza uyuşmazlığı ve yetkili

---

³⁹⁹FOSCHINI, La Connessione, s. 9.

⁴⁰⁰KUNTER, s. 234; TOSUN, Genel Kısım, s. 237; TOROSLU/ FEYZİOĞLU, s. 83; YURTCAN, s. 270; CENTEL/ZAFER, s. 641; ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ, s. 530.

mahkemenin de ceza mahkemesi olması gerekir⁴⁰¹. CMK m.8 ve 11’de düzenlenen bağlantı türleri ceza muhakemesi hukukunda tek çeşit bağlantılardır.

2. Tek Çeşit Bağlantı Türleri

a. Dar Bağlantı

Tek çeşit dar bağlantı; ceza uyuşmazlıkları arasındaki bağlantıyı oluşturan ortak noktanın kanun koyucunun kendisinin tanımlaması ve önceden belirlemesidir⁴⁰². Kanun koyucu da 5271 sayılı CMK’nun 8. maddesinde dar bağlantıyı şu şekilde düzenlemiştir: “(1) Bir kişi, birden fazla suçtan sanık olur veya bir suçta her ne sıfatla olursa olsun birden fazla sanık bulunursa bağlantı var sayılır. (2) Suçun işlenmesinden sonra suçluyu kayırma, suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme fiilleri de bağlantılı suç sayılır.”⁴⁰³”

Görüldüğü üzere madde metninde Kanun dar bağlantıyı üç şekilde varsaymıştır: Birincisi, bir kişinin birden fazla olayda sanık olmasıdır. İkincisi işlenen bir suçta ne sıfatla olursa olsun (iştirak halinde veya değil) birden fazla sanığın bulunmasıdır. Bu iki tür bağlantı, uyuşmazlığın unsurlarında temel kriter olduklarından dar bağlantının da temel şekilleridir⁴⁰⁴ ve karşımıza en çok çıkan bağlantı türleri olması nedeniyle, genellikle birlikte değerlendirilmektedir. Özellikle yargı kararlarında ve bazı yazarlar

---

⁴⁰¹ CENTEL/ZAFER’e göre aralarında bağlantı bulunan uyuşmazlıkların tümünün konusunun aynı olması gerekmektedir. CENTEL/ZAFER, s. 639. Ancak uyuşmazlığın konusu ile uyuşmazlığın türü kavramlarının ayrı şeyler olduğunu düşünüyoruz. Bu nedenle farklı muhakeme dallarına ait uyuşmazlıkların konuları aynı hayat olayı olabilir; fakat uyuşmazlıkların türleri farklıdır.

⁴⁰² CENTEL/ZAFER, s. 642. “Burada bağlantı, sınırlı, belli, dar anlamlı bir ilişki olarak açıklanmıştır.” YÜCE, s. 430.

⁴⁰³ **CMUK m. 3 Murtabit Suçlar:** “Bir kimse bir kaç suçla maznun olur veya bir suçtan her ne sıfatla olursa olsun bir kaç maznun bulunursa irtibat var sayılır.”

⁴⁰⁴ FOSCHINI, La Connessione, s. 5.

tarafından birinci tür bağlantıya *şahsi bağlantı*, ikinci tür bağlantıya *fiili bağlantı* da denildiği sıkça görülmektedir⁴⁰⁵. Yine iki bağlantı türünü ifade etmek için “*fiili ve hukuki bağlantı*”⁴⁰⁶, şeklinde ifadelerin kullanıldığı da görülmektedir.

Bunun yanında son olarak Kanun Koyucu m. 8/2’de, bir suç işlendikten sonra suçluyu kayırma, saklama, yardım ve yataklık etme, suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme gibi ardıl eylemlerin oluşturduğu suçlardan doğan ceza uyumsuzluklarını da dar bağlantı olarak düzenlemiştir.

Öğretide dar ve geniş anlamda bağlantının farklı tanımlandığı ve CMK’nun 8/2 maddesinin bazı yazarlarca dar bağlantının bir türü olarak nitelendirilirken, bazı yazarlarca da geniş bağlantının bir türü olarak nitelendirildiği görülmektedir⁴⁰⁷. Bu

---

⁴⁰⁵ **TANER**, s. 54; **KANTAR**, s. 13. “...sanık avukatın sahte senede dayanarak yakınan Kadriye Nalbant’ı borçlu olarak gösterip, başlatılan icra takibini usulsüz tebligatlarla kesinleştirmesini sağladıktan sonra, yakınana ait taşınmazları haciz ettirerek satılmasına neden olduğunun iddia edilmesi karşısında; aynı eylem nedeniyle senet ve icra takip alacaklıları ile tebligat alıcıları ve posta memurları hakkında resmi evrakta sahtecilik ve dolandırıcılık suçlarından Antalya 1.Ağır Ceza Mahkemesine açılıp, 2006/520 esasında görülen kamu davasıyla sanık avukat hakkında açılan bu dava (Görevde yetkiyi kötüye kullanmak) arasında **eylemsel ve kişisel bağlantı** olması nedeniyle...” **Yargıtay 4.CD, T. 16.12.2008, E. 2008/9553, K. 2008/22047.**

⁴⁰⁶ “Eylemleri arasında fiili ve hukuki irtibat bulunmayan sanıklar hakkında açılmış bulunan davaların birlikte görülerek sonuçlandırılması” isabetsizliğinden hükmün diğer yönleri incelenmeksizin bozulmasına karar verilmiştir. Yerel Mahkeme ise 21.06.2001 gün ve 466-240 sayı ile; “Gerek müştekilerin iddiaları ve gerekse açılan davada avukatların karşılıklı olarak birbirleri ile anlaşarak müsnet suçu işlemiş olduklarının ileri sürülmüş olması karşısında sanıkların eylemleri arasında **fiili ve hukuki bağlantı** olmadığını kabul etmek ve dosyaların tefrik edilip, sanıkların ayrı ayrı yargılamalarının yapılması dosya içeriğine ve usule uygun değildir.” **YCGK, T. 27.01.2004, E. 2003/316, K. 2004/12.** “İncelenen dosya içeriğine, sanıkların üzerine atılı suçların niteliğine, iddianamede olayın anlatılış biçimine, her iki mahkemenin dava dosyaları arasında sanıkları ve suçları yönünden şahsi, hukuki ve fiili irtibat bulunduğu anlaşılacakla, davaların birlikte yürütülmesinde yarar görüldüğünden...” **Yargıtay 5. CD., T. 26.10.2009, E. 2009/8672, K. 2009/11956.**

⁴⁰⁷ **ÖZTÜRK vd.**, Nazari ve Uygulamalı, s. 204.

konuda yapılan en önemli ayırımın kanunun bağlantı konusunda somut tanımlama yapıp yapmamasına göre değişen ayırım olduğu düşüncesine katılmaktayız⁴⁰⁸. Buna göre kanun koyucunun CMK'nın 8. maddesinde tanımladığı bağlantının dar bağlantının türleri olduğunu ve geniş bağlantının sadece CMK m. 11'de tanımlanan bağlantı türü olduğu düşüncesi kanaatimizce daha doğrudur.

aa. Öznel Dar Bağlantı

Ceza uyuşmazlıkları arasındaki ortak nokta uyuşmazlıkların öznesinden (fail, süje) kaynaklanıyorsa öznel dar bağlantı (*connessione subiettiva*) var kabul edilir⁴⁰⁹. Kanun bu hususu bir kişinin birden fazla suçtan sanık olması olarak ifade etmiştir⁴¹⁰. Bu tür bağlantıda nesnel olarak gerçekleştirilen ve ceza muhakemesine konu edilen olayların aynı öznenen türemesi söz konusudur⁴¹¹. Diğer bir anlatımla öznel dar bağlantıda bağlantıyı sağlayan, uyuşmazlıkların fail unsurudur ve bağlantının varlığı için birden fazla suçun bir tek sanığa isnat edilmesi yeterlidir⁴¹².

Uygulamada öznel dar bağlantı örnekleri genellikle suçların içtimai durumlarında karşımıza çıkmaktadır⁴¹³. Bir kişinin birden fazla ve farklı suçun (olayın) faili olması durumu olan gerçek içtimada, uyuşmazlıklar öznel olarak bağlantılıdır.

---

⁴⁰⁸ CENTEL/ ZAFER, s. 642.

⁴⁰⁹ FOSCHINI, La Connessione, s. 5; CHIAVARIO, s. 93; SCALFATI vd., s. 81; LEONE, s. 91; TOROSLU/ FEYZİOĞLU, s. 82; YURTCAN, s. 269. Dar bağlantının bu türüne şahsi irtibat da denmektedir. Bkz. TOSUN, s. 322; KUNTER, s. 234.

⁴¹⁰ **CPPI m. 12/1 (b):** “Bir kişi tek bir fiil veya ihmalle veya aynı suç tasarısını gerçekleştiren birkaç fiil veya ihmalle işlenen birkaç suçla suçlanıyorsa...” İtalyan CMK'sında öznel bağlantının Kanunda düzenleniş şeklinden, gerçek içtimanın öznel bağlantı kapsamına girmediği anlaşılmaktadır. Zira Kanun birkaç suçun bir kişinin tek fiilinden veya suç tasarısına (aynı suç işleme kararına) dayanan birkaç fiilinden meydana gelmesini aramaktadır. Bunlar zincirleme suç ve fikri içtima hipotezlerini akla getirmektedir.

⁴¹¹ SOYASLAN, s. 228; YENİSEY/ NUHOĞLU, s. 143.

⁴¹² TOSUN, Genel Kısım, s. 320.

⁴¹³ SCALFATI vd., s.81; TANER, s. 54.

Örneğin A'nın B'ye karşı kasten yaralama fiilini işlediği ve kaçarken de C'nin bisikletini zor kullanarak aldığı ve yağma fiilini işlediğini kabul edelim. Burada failleri aynı olan iki ceza uyuşmazlığı vardır ve bu uyuşmazlıkların ortak noktası da kişi unsurunda kaynaklandığı için öznel bağlantı olduğu kabul edilmektedir.

TCK m. 43'te düzenlenen zincirleme suç⁴¹⁴ söz konusu olduğu durumlarda yapılan muhakemelerde de uyuşmazlıkların ortak noktasının fail unsuru olduğu görülmektedir. Örneğin failin aynı suç işleme kararıyla farklı zamanlarda aynı kişinin evinden hırsızlık yapması olayında, aslında kişi unsuru aynı olan birden fazla ceza uyuşmazlığı vardır. Ancak burada TCK m. 43/1'e göre zincirleme suç mevcuttur ve aynı zamanda ayrı ayrı ceza uyuşmazlıkları sayılan her fiili arasında da bağlantı vardır⁴¹⁵. Yine aynı şekilde bir kişinin tek hareketle birden fazla kişiye karşı hakaret suçunun işlenmesi durumunda, TCK m. 43/2 gereğince zincirleme suç söz konusuysen,

---

⁴¹⁴ **TCK m. 43 Zincirleme Suç:** “(1) Bir suç işleme kararının icrası kapsamında, değişik zamanlarda bir kişiye karşı aynı suçun birden fazla işlenmesi durumunda, bir cezaya hükmedilir. Ancak bu ceza, dörtte birinden dörtte üçüne kadar artırılır. Bir suçun temel şekli ile daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli şekilleri, aynı suç sayılır. (Ek cümle: 29/6/2005 – 5377/6 md.) Mağduru belli bir kişi olmayan suçlarda da bu fıkra hükmü uygulanır. (2) Aynı suçun birden fazla kişiye karşı tek bir fülle işlenmesi durumunda da, birinci fıkra hükmü uygulanır. (3) Kasten öldürme, kasten yaralama, işkence ve yağma suçlarında bu madde hükümleri uygulanmaz.”

⁴¹⁵ **ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAĞIZ,** s. 529. “...Suç tarihlerinde ... Belediye başkanı olarak görev yapan sanık hakkında farklı eylemleri nedeniyle ... Sulh Ceza Mahkemesinin 2012/11 Esas, 2013/34 Karar, 2010/191 Esas, 2012/31 Karar, 2010/190 Esas, 2013/2 Karar ve Dairemizin 2013/14087 Esas, 2015/1499 Karar sayılı ilamı ile bozulmasına karar verilen ... Asliye Ceza Mahkemesinin 2010/19 Esas, 2011/42 Karar sayılı dosyalarında icrai ve ihmalî davranışla görevi kötüye kullanma suçlarından kamu davalarının açıldığının anlaşılması, zincirleme suç hükümlerinin uygulanması ihtimali ve temel ceza ile zincirleme suç hükümleri nedeniyle uygulanacak artırım oranlarının belirlenmesinde nazara alınması zorunluluğu karşısında belirtilen dosyaların CMK'nın 8. ve devamı maddeleri gereğince iş bu dava dosyasında birleştirilmesinden sonra sanığın hukuki durumunun tayin ve takdiri gerekirken eksik inceleme sonucu yazılı şekilde hüküm kurulması...” **Yargıtay 5. CD., T. 12.01.2016, E. 2015/5280, K. 2016/119.**

aslında farklı uyuşmazlıklar olan her bir kişiye karşı işlenen hakaret fiilleri de fail bakımından bağlantılı olmaktadır.

TCK m. 44'te düzenlenen fikri içtima⁴¹⁶ hallerinin olduğu durumlarda da ceza uyuşmazlıkları arasında öznel dar bağlantı olduğu kabul edilmektedir⁴¹⁷. Örneğin mala zarar verme kastıyla A'nın B'nin aracına attığı taşın, aracın camını kırdıktan sonra, aracın içinde bulunan B'nin de başını yaraladığını varsayalım. Olayda A, bir hareketi ile hem mala zarar verme fiilini hem de taksirle yaralama fiilini gerçekleştirdiğinden, TCK m. 44 gereğince bunlardan en ağır olan suçtan cezalandırılacaktır. Ancak burada fail unsuru ortak olan iki ceza uyuşmazlığı mevcuttur ve bu nedenle fikri içtima durumlarında da öznel dar bağlantının varlığı kabul edilmektedir.

Görüldüğü üzere hem zincirleme suç hem de fikri içtima durumlarında bağlantının varlığı, usuli bir kurumun varlığının yanı sıra, failin muhakeme sonucunda alacağı cezaya etki ettiğinden, esasa etkili hale gelmektedir. Yargı kararlarında da bu durumlarda uyuşmazlıklar arasında bağlantı olduğu ve birleştirilerek muhakeme edilmesinin gerektiği; bunun mümkün olmadığı durumlarda da diğer muhakeme dosyasının getirilerek, sonuç cezanın buna göre belirlenmesine yönelik kararları mevcuttur⁴¹⁸.

---

⁴¹⁶ **TCK m. 44 Fikri İçtima:** “İşlediği bir fiil ile birden fazla farklı suçun oluşmasına sebebiyet veren kişi, bunlardan en ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı cezalandırılır.”

⁴¹⁷ Fikri İçtima düzenlenmesinde geçen “fiil” den ne anlaşılması gerektiği doktrinde tartışmalıdır. Ancak biz Kanun Koyucunun TCK m. 44'teki fiil ibaresinden, hareket demek istediğini kabul etmekteyiz. Tartışmalar için bkz. **HAFIZOĞULLARI/ ÖZEN**, Genel Hükümler, s. 359 vd.

⁴¹⁸ “...Dosya içeriği ve UYAP kayıtlarına göre sanık hakkında mühür bozma eylemleri nedeniyle açılan diğer davaların İzmir 1. Asliye Ceza Mahkemesinin 2006/429 Esas ve 2006/606 Esas, İzmir 4. Asliye Ceza Mahkemesinin 2006/165 Esas ve İzmir 22. Asliye Ceza Mahkemesinin 2005/521 Esas sayılı dosyaları üzerinden görüldüğünün anlaşılması karşısında; bunların ve saptanması durumunda aynı işyeriyle ilgili diğer dosyaların akıbeti araştırılarak

Diğer yandan öznel bağlantının olması için içtima durumlarının varlığı da şart değildir. Farklı zamanlarda farklı suçlar işleyen bir failin olduğu durumda da her bir uyuşmazlığın fail bakımından bağlantılı olduğu kabul edilmelidir. Örneğin farklı zamanlarda önce B'ye karşı tehdit suçunu işleyen A, sonra B'nin kardeşi C'ye karşı da yaralama suçunu işlediği varsayılan örnekte, her iki uyuşmazlık açısından ortak noktanın fail A olduğu ve öznel bağlantının varlığı açıktır. Ancak bu durumlarda bağlantının sonuçları açısından değerlendirmenin de ayrıca yapılacağını belirtmek gerekmektedir⁴¹⁹.

bb. Nesnel Dar Bağlantı

Dar bağlantının diğer bir türü olan nesnel bağlantı, CMK m.8'de “...*bir suçta her ne sıfatla olursa olsun birden fazla sanık bulunursa...*” şeklinde düzenlenmiştir⁴²⁰. Bu tür bir bağlantıda uyuşmazlıkların ortak noktası fiil unsurudur. Bu anlamda Kanunun “suç” olarak nitelendirdiği nesnel unsur olay, olgu olarak anlamak gerekir⁴²¹. Suç kavramı kanunda soyut olarak düzenlenen ve normatif dünyaya ait bir kavramdır.

---

henüz sonuçlanmamış olanların bu dava ile birleştirilmeleri, sonuçlananların ise dosya içine konulmasından sonra sanığın aynı tarihli mühür bozma eyleminden dolayı açılmış mükerrer dava ve eylemler arasında zincirleme suç hükümlerinin uygulanma olanağının bulunup bulunmadığı değerlendirilerek hukuki durumunun tayin ve takdir edilmesi gerektiği gözetilmeksizin eksik inceleme ile yazılı şekilde karar verilmesi...”Yargıtay 5. CD., T. 13.03.2012, E. 2011/8770, K. 2012/1986.

⁴¹⁹ İtalyan hukukunda öznel bağlantının temelinde sanığın kişiliğinin kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesi ihtiyacı da olduğu belirtilmektedir. **BACCARI**, s. 283. Ancak bu ihtiyacın olduğu varsayımı, yargılama makamında, karşısında kanunları birden çok kez ihlal ettiği iddiasıyla bulunan sanık hakkında bir önyargı da oluşturabilir. Bunun sonucu olarak da modern ceza muhakemesi sistemlerindeki “*fiil muhakemesi*” yerine “*fail muhakemesi*”ne doğru bir kaymayı akla getirmektedir.

⁴²⁰ **CPPI m. 12/1(a)**: “*muhakeme olan suç birden fazla kişi tarafından eş zamanlı olarak veya birbirleriyle iş birliği içinde işlenmişse veya birden fazla kişi bağımsız davranışlarıyla olaya neden olmuşsa...*”

⁴²¹ **KUNTER**, s. 234; **TOROSLU/ FEYZİOĞLU**, s. 82.

Halbuki suç u oluşturan eylemler, suç kavramından daha geniş ve somut bir ifadedir. Yukarıdaki bölümlerde ayrıntılı olarak değindiğimiz üzere, fiil (olay, olgu) failin zaman ve mekân birleşmesinden oluşan ve fizik kurallarıyla (neden-sonuç ilişkisi, öncelik sonralık ilişkisi) açıklanabilen bir yaşam kesitidir. Dolayısıyla nesnel dar bağlantıda, uyulmazlıkları birbirine bağlayan benzer nokta, sadece her sanığın aynı suç fiilini işlemesi değil, her bir sanığın aynı olayın bir parçasını meydana getirmesi veya her bir sanığın aynı olayı hep birlikte geręekleřtirmesidir. Bu anlamda birden fazla kişinin aynı zaman ve mahalde ayrı ayrı işledikleri fiillerin de aynı olayın parçası oldukları sürece nesnel bağlantı olabilmektedir⁴²².

Doktrinde bağlantının öznel olan olduğu ve nesnel bağlantı durumunda ise aslında bir bağlantı değil; ayrılmazlık olduğu ileri sürülmüştür. Bu anlamda muhakemelerin birleştirilmesi hususunda ihtiyari olanın öznel bağlantı olduğu ve nesnel bağlantı durumunda birleştirmenin de zorunlu olması gerektiği savunulmaktadır⁴²³.

Nesnel bağlantının en sık görülen örneği suçların iştirak halinde işlenmesidir. TCK'da düzenlenen iştirak hallerinin tamamında (birlikte faillik, dolaylı faillik, azmettirme, yardım etme) uyulmazlıkları birbirine bağlayan ortak nokta maddi olaydır. Örneğin, A'nın azmettirmesiyle, B'nin gözcülük yapmasıyla, C ve D'nin bir eve girerek hırsızlığı geręekleřtirdiđi ve E'nin de fiilden sonra arabayı kullandığı bir olayda, failler aslında maddi olayın oluşmasına farklı şekillerde katkı sağlamışlardır. Ancak her bir failin farklı katkıları sonucu oluşan maddi olay, tüm bu uyulmazlıkları bağlayan ortak noktadır.

---

⁴²² **FOSCHINI**, La Connessione, s. 5; **EREM**, s. 131.

⁴²³ **STEFANI Gaston /LEVASSEUR Georges**, Droit Pênal Gênéral et Procêdure Pênal, Dalloz, Paris, 1966, k.n. 395, (Akt. **EREM**, s. 131.)

Nesnel dar bağlantıda bir olgu birden fazla iradenin birleşmesi sonucu oluşsa da⁴²⁴, olguyu oluşturan iradelerin örtüşmesi önem taşımamaktadır. Yani birden fazla kişinin aynı olguyu meydana getirirken iradeleri yukarıdaki örnekteki gibi iştirak yönünde olabileceği gibi⁴²⁵, bağlantının oluşması için bu zorunlu değildir. Aralarında iştirak iradesi olmasa dahi olayda, birden fazla aktif süje bulunuyorsa nesnel olarak bağlantı vardır⁴²⁶. Örneğin bir hırsızlık olayında bir azmettiren, bir tipik fiili gerçekleştiren bir de gözcülük yapan şerik varsa aralarında iştirak iradesi olduğundan dolayı uyuşmazlıklar bağlantılı sayılmalıdır. Ancak iki sürücünün taksirli hareketi neticesinde başka bir sürücünün yaralanması neticesinin ortaya çıktığı trafik kazasında, kusurlu olan iki sürücünün iştirak ilişkisi bulunmasa dahi aynı olayda iradeleri birleştiği için uyuşmazlıkların bağlantılı sayılması gerekmektedir. CMK m.8/1’de bu durum “*her ne sıfatla olursa olsun*” şeklinde belirtilmiştir.

Diğer yandan TCK’da veya özel ceza kanunlarında düzenlenen çok failli suçlar bakımından da nesnel dar bağlantının olduğu kabul edilmelidir⁴²⁷. Çok failli suçlarda (örneğin rüşvet suçu veya suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçu) faillerin eylemleri birbiriyle paralel olabileceği gibi birbirlerine karşılık gelecek şekilde de olabilir. Uyuşmazlığın nesnel konusunu oluşturan olay da bu eylemlerin toplamından ibarettir. Örneğin rüşvet suçlarında uyuşmazlığın fiil unsuru olan olay, rüşvet veren bakımından ve rüşvet alan bakımından farklıdır ama bunlardan biri eksik olunca bütün olay bakımından da eksiklikler ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla her biri olayın farklı bir parçasını oluşturan fiiller bakımından da nesnel bağlantının olduğu açıktır. Aynı şekilde TCK m. 220’de temel şekli düzenlenen örgüt suçlarında da örgüt üyeleri için örgütün varlığı, nesnel bir bağlantı içermektedir.

---

⁴²⁴SOYASLAN, s. 229.

⁴²⁵ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ, s. 529.

⁴²⁶DE MARSICO, s. 62; SCALFATI vd., s. 81.

⁴²⁷ÖZTÜRK vd., s. 204.

Yukarıdaki örneklerde her bir failin davranışı bağımsız olarak farklı ceza uyumsuzluklarına vücut verir. Ancak bu olay parçaları aynı zamanda birbirlerine sıkı sıkıya bağlıdır ve bir bütünü oluştururlar⁴²⁸. Uyuşmazlığın nesnel unsuru da bu bütün olaydır ve faillerin davranışları da bu olayın bir kesiti olduğu için birbirleriyle bağlantılıdır.

Türk hukukunda bazı yazarlarca “suçlar arası bağlantı⁴²⁹” şeklinde adlandırılan bağlantı tarzında, fiillerin bir kısmı, diğer fiilleri işlemek veya gizlemek için işlenmekte veya fiillerin bir kısmı diğer fiiller vesilesi ile işlenmekte veya fiillerin bir kısmı, sanığı veya üçüncü kişileri fiilin nimetlerinden faydalandırmak veya cezadan kurtulmalarını sağlamak için işlenmektedir. CPPI m.12/3⁴³⁰,te düzenlenen ve İtalyan hukukunda teleolojik bağlantı adı verilen bağlantı türü bu tarz bir bağlantıdır⁴³¹. Teleolojik bağlantının esasında fiillerin hepsinin belirli bir amaç için işlenmesi yatmaktadır. Buna göre Kanun bu fiillerin hepsini belirli bir amaca yönelik araçlar olarak bağlantılı kabul etmektedir⁴³².

Bunun yanında yine aynı şekilde bir suçun ispatının, başka bir suçun ispatına veya bir ağırlatıcı veya hafifletici sebebin ispatı, başka bir ağırlatıcı veya hafifletici

---

⁴²⁸ **CENTEL/ ZAFER**, s. 642.

⁴²⁹ **TOSUN**, s. 321.

⁴³⁰ **CPPI m. 12/3**: “Muhakemeye konu olan suçların, diğer suçları işlemek veya gizlemek için işlenmesi...”

⁴³¹ **DE MARSICO**, s. 62; **TAORMINA**, s. 137. İtalyan Yargıtayı yakın zamanda amaç suç ile amaç suça ulaşmayı sağlayan diğer suçların aynı fail tarafından işlenmesinin zorunlu olmadığı ve suçların farklı failer tarafından işlenmesi durumunda dahi CPPI m. 12/1, c’de düzenlenen ve bağlantının oluşacağı yönünde karar vermiştir. Kararın analizi ve İtalyan hukukundaki teleolojik bağlantı hakkında geniş bilgi için bkz. **LARUSSA Anna**, “*Teleological Connection: The Identity of The Authors is not Required*” Altalex, T. 20.12.2017. E. A.: <https://www.altalex.com/documents/news/2017/11/28/procedimenti-connessi>, E.T.: 06.06.2023.

⁴³² **CONSO Giovanni**, Istituzioni di Diritto Processuale Penale, Terza Edizione, Dott. A. Giuffrè Editore, Milano, 1969, s. 70; **CHIAVARIO**, s. 94.

sebebin ispatına dayanıyorsa, uyuşmazlıklar arasında bir bağlantı vardır ve bu bağlantıya “*ispat bağlantısı*” veya “*araçsal bağlantı*” (*connessione strumentale*)” denilmektedir⁴³³. Örneğin çalınan malın satın alınması suçunun ispatı, malın çalınıp çalınmadığının ispatına bağlı olmaktadır. Dolayısıyla malın çalınması ile onun satın alınması arasında bir bağlantı mevcuttur⁴³⁴.

İtalyan hukukunda nesnel bağlantıyı iç ve dış nesnel bağlantı olarak ayıran ve suçlar arasında bağlantıyı ve ispat bağlantısını dış nesnel bağlantı olduğunu, klasik nesnel bağlantının ise iç nesnel bağlantı olduğu savunulmuştur⁴³⁵. Buna göre hırsızlık fiili ile hırsızlık konusu malı satın alan kişinin fiilleri dış nesnel bağlantıyı oluşturmaktadır⁴³⁶. Türk hukukunda bu durumun nesnel bağlantının kapsamına girdiğini söylemek kolay değildir. Aynı olayın bir parçası olmadığı sürece, farklı kişilerin farklı fiilleri nesnel bağlantıyı oluşturmayacağını düşünmekteyiz. Dolayısıyla yukarıdaki örnekte, Türk hukuku açısından nesnel bağlantı yoktur.

Aynı şekilde suçlar arasındaki bağlantının da aynı olay kapsamında kalmadığı durumlarda nesnel bağlantının varlığından söz edilemez. Örneğin A'nın dolandırıcılık fiili ile bu fiilin işlenebilmesi için, sosyal medya üzerinden kişisel verilerin ihlali fiilini işleyen B'nin fiilleri arasında nesnel bağlantının olduğunun iddia edilebilmesi için, her iki failin fiillerinin uyuşmazlık konusu olayın kapsamında kaldığı kabul edilmelidir. Ancak bu ihtimal her zaman mümkün gözükmemektedir.

---

⁴³³ **DE MARSICO**, s. 62.

⁴³⁴ **TOSUN**, Genel Kısım,s. 322.

⁴³⁵ **SABATINI Guglielmo**, Principi di diritto processuale penale, C. I: La Struttura del Processo, Casa del Libro, Catania, 1948, s. 264.

⁴³⁶ **BELLAVISTA**, s. 128-129. Yazar iç nesnel veya dış nesnel ayırımı yapmasa da bir suçun diğerini gizlemek veya gerçekleştirmek için işlenmesini nesnel bağlantı olarak kabul etmektedir.

Suçlar arası bağlantı veya ispat bağlantısı türlerinin, ceza uyumsuzlukları arasındaki ön sorun meselesini de yakından ilgilendirmektedir. Zira bu durumlarda ceza mahkemesinin önündeki ceza uyumsuzluğunun çözümü için başka bir ceza uyumsuzluğunun çözümü gerekmektedir. Bu tür durumlarda en uygun çözüm yolunun, bağlantı nedeniyle muhakemelerin birleştirilerek görülmesi olduğunu düşünmekteyiz. Ancak halihazırdaki normatif düzenlemelerle, geniş bağlantı durumları veya fiillerden birinin CMK m. 8/2 kapsamına girdiği haller dışında, bu mümkün gözükmemektedir. Türk hukukunda dar bağlantının kapsamına, suçlar arası bağlantı veya ispat bağlantısının da girmesi isteniyorsa, bunun çözümü nesnel dar bağlantı hallerinin esnetilerek yanlış bir şekilde uygulanması değil; İtalyan hukukuna benzer şekilde normatif bir düzenlemenin yapılarak teleolojik bağlantıya benzer bir dar bağlantı türünün düzenlenmesi olduğunu düşünmekteyiz. Aksi halde bu tarz bağlantıların nesnel bağlantı olmaması nedeniyle, sadece geniş bağlantının kapsamının yorumlanmasında yardımcı olabilecek türde kaldığı kabul edilmelidir.

cc. Ardıl Dar Bağlantı

CMK m.8/1’de düzenlenen dar bağlantı türlerinde uyumsuzluğun iki unsurundan birinin ortak olduğunu yukarıda belirtmiştik. Bunun yanında, her ne kadar öğretide ve doktrinde farklı görüşler olsa da kanaatimizce CMK m.8/2’de düzenlenen bağlantı türünün de dar bağlantı kapsamında açıklanması gerekmektedir⁴³⁷. Zira, daha önce de

---

⁴³⁷ Aynı yönde bkz. **ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ**, s. 529; Doktrinde bazı yazarlar ilgili maddeyi geniş bağlantı kapsamında görmektedirler. Bkz. **YENİSEY/ NUHOĞLU**, s. 144; **ÖZTÜRK vd.**, s. 204. Hatta bazı yazarlar CMK m. 11 karşısında, CMK m. 8/2’nin gereksiz bir düzenleme olduğunu belirtmektedir. Bkz. **ŞAHİN Cumhuriyet**, Ceza Muhakemesi Kanunu Gazi Şerhi, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2005, s. 101.

belirttiğimiz üzere, kanun koyucunun bağlantının içeriğini kendisinin belirlediği durumlara dar bağlantı denilmektedir⁴³⁸.

Madde metnine göre; “suçun işlenmesinden sonra suçluyu kayırma, suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme fiilleri de bağlantılı suç sayılır.” Kanun koyucu dar bağlantıyı düzenlediği maddede, CMUK’da bulunmayan bir yenilikle suçu oluşturan olaydan sonra suçluyu kayırma ve suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme fiillerinin de dar bağlantı kapsamında sayılacağı hükmünü getirmiş ve böylece aslında öznel ve nesnel konuları bakımından birbirinden tamamen farklı iki uyumsuzluğu da normatif olarak bağlantılı addetmiştir⁴³⁹.

Öznel veya nesnel dar bağlantının aksine burada uyumsuzluk konusu öznel veya nesnel arasında bir ortaklık yoktur⁴⁴⁰. Aslında birden fazla bağımsız olay ve fail

---

⁴³⁸ CENTEL/ ZAFER, s. 642.

⁴³⁹ **TCK m. 281 Suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme:** “(1) Gerçeğin meydana çıkmasını engellemek amacıyla, bir suçun delillerini yok eden, silen, gizleyen, değiştiren veya bozan kişi, altı aydan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Kendi işlediği veya işlenişine iştirak ettiği suçla ilgili olarak kişiye bu fıkra hükmüne göre ceza verilmez. (2) Bu suçun kamu görevlisi tarafından göreviyle bağlantılı olarak işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır. (3) İlişkin olduğu suç nedeniyle hüküm verilmeden önce gizlenen delilleri mahkemeye teslim eden kişi hakkında bu maddede tanımlanan suç nedeniyle verilecek cezanın beşte dördü indirilir.”

Madde 283 – Suçluyu kayırma: “(1) Suç işleyen bir kişiye araştırma, yakalanma, tutuklanma veya hükmün infazından kurtulması için imkan sağlayan kimse, altı aydan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.(2) Bu suçun kamu görevlisi tarafından göreviyle bağlantılı olarak işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır. (3) Bu suçun üstsoy, altsoy, eş, kardeş veya diğer suç ortağı tarafından işlenmesi halinde, cezaya hükmolunmaz.”

⁴⁴⁰ TOROSLU/ FEYZİOĞLU, s. 8. Maddedeki suç deyiminden, suçu oluşturan olayın anlaşılması gerektiğini belirttikten sonra, Kanunun suçun işlenmesinden sonra suçluyu kayırma, suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme fiillerinin de açıkça objektif bağlantı kapsamına dahil ettiğini düşünmektedir. Böylece yazara göre suçu oluşturan maddi olay, suçtan sonra yardım etme fiillerine de teşmil edilmiştir. TOROSLU/ FEYZİOĞLU, s. 82. Ancak biz

bulunmaktadır⁴⁴¹. Ancak temel olay ile diğer olaylar arasında öncelik ve sonralık ilişkisi vardır ve temel olay olmasaydı diğer olaylar da meydana gelmeyeceği kabul edilmelidir. Diğer bir anlatımla sonradan gerçekleştirilen fiillerin nedeni zamansal olarak önce gerçekleştirilen fiillerdir. Bu nedenle Kanun koyucu asıl uyumsuzluk unsuru olaylarla sonradan gerçekleşen olaylar arasında bağlantı olduğunu normatif olarak düzenleyerek dar bağlantı türlerini genişletmiştir. Bu yönüyle ardıl dar bağlantının, İtalyan hukukunda düzenlenen teleolojik bağlantının bir kısmını karşıladığı söylenebilir.

CMK m. 8/2 hükmüyle ilgili bir diğer önemli husus, sonraki olayların failinin temel olayla ilgili iştirak iradesinin olmamasının gerekliliğidir⁴⁴². Kayırma, yok etme, gizleme veya değiştirme fiillerinin faili, temel olayın şeriklerinden biriye niteliğine göre dar bağlantının diğer türlerinden birinin varlığı kabul edilmelidir. Bu nedenle İştirak iradesiyle gerçekleştirilen olayların; sonrasında yapılan eylemler bakımından da bu eylemlerin failinin hayat hikayesine dahil edilmesi, yani muhakeme konusu uyumsuzluğun nesnel unsurunu oluşturduğu veya failinin ortak olması noktasında da öznel unsurunun ortak olduğu kabul edilmelidir.

CMK m. 8/2'deki dar bağlantıya örnek olarak, adam öldürme fiillerinde, asıl fiil olan öldürmeye iştirak etmemiş bir kimsenin, sonradan cesedin yok edilmesine yardım etmesi veya suçta kullanılan araçların veya diğer delillerinin kaybolmasını sağlaması fiilleri verilebilir. Aynı şekilde TCK m. 220 anlamında suç örgütü faaliyetleri kapsamında işlenen bir suç sonrasında, failin kendisi örgüt üyesi olmadığı halde, örgüt üyesinin saklanmasına veya kaçmasına yardım etme fiilinin CMK m. 8/2'deki ardıl dar bağlantıyı oluşturmaktadır.

---

bu görüşe katılmamaktayız. Söz konusu durumda failleri (öznel unsur) ve fiilleri (nesnel unsur) tamamen farklı iki uyumsuzluk vardır.

⁴⁴¹SOYASLAN, s. 229.

⁴⁴² CENTEL/ ZAFER, s. 643, dp. 7.

b. Geniş Bağlantı

5271 sayılı CMK'nun 11. maddesine göre “*Mahkeme, bakmakta olduğu birden çok dava arasında bağlantı görürse, bu bağlantı 8 inci maddede gösterilen türden olmasa bile, birlikte bakmak ve hükme bağlamak üzere bu davaların birleştirilmesine karar verebilir.*⁴⁴³” Kanun koyucu bu düzenleme ile ceza uyuşmazlıkları arasındaki geniş bağlantı halini düzenlemiştir⁴⁴⁴. Buna göre geniş bağlantı kanunun kendi belirlediği bağlantı türlerinin aksine, bir mahkemenin bakmakta olduğu uyuşmazlıklar arasında olan ve öznel ve nesnel bağlantı kapsamına da girmeyen bağlantıdır.

Her ne kadar doktrinde farklı görüşler⁴⁴⁵ mevcut olsa da kanun metninin lafzından kesin olarak anlaşılmaktadır ki; geniş bağlantı sadece tek bir mahkemede görülen işler bakımından söz konusu olmaktadır⁴⁴⁶. Bu nedenle geniş bağlantının varlığının ilk şartı, ceza uyuşmazlıklarının hepsinin aynı mahkemede görülmesidir. Aynı mahkemeden ne anlaşılması gerektiği hususunda önceki bölümlerde detaylı açıklamalar yapmıştık.

Kanun koyucu geniş bağlantının hangi hallerde olduğu hakkında bir düzenleme yapmamış; CMK m. 8'de haricindeki bağlantı türlerinin geniş bağlantı kapsamına

---

⁴⁴³ **CMUK m. 230:** “*Mahkeme, bakmakta olduğu birkaç dava arasında irtibat görürse bu irtibat üçüncü maddede gösterilen neviden olmasa bile birlikte tahkik ve hükmolunmak üzere bu davaların birleştirilmesine karar verebilir.*”

⁴⁴⁴ **ÖZTÜRK vd.**, s. 204.

⁴⁴⁵ **ÖZEN Mustafa**, s. 165-166. Yazar geniş bağlantıya verdiği örnekte, biri Adana Asliye Ceza Mahkemesi, diğeri Adana Ağır Ceza Mahkemesi yetkisine giren uyuşmazlıklar arasında geniş bağlantı nedeniyle birleştirme yapılabileceğini belirttiği için farklı düşündüğü sonucu çıkmaktadır. Yine karşılıklı hakaret olayında da dar bağlantı değil, geniş bağlantı olduğunu belirtmektedir.

⁴⁴⁶ **TOSUN**, s. 323; **CENTEL/ ZAFER**, s. 643; **ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ**, s. 515.

gireceğini belirtmiştir⁴⁴⁷. CMUK döneminde geniş bağlantının içeriğinin İtalyan hukukunda var olan ve bizim kanunumuzda açıkça öngörülme hallerde olabileceği belirtilmiştir⁴⁴⁸.

Buna göre fiillerin birden çok kişi tarafından birbirleri aleyhine işlenmiş olması durumunda geniş bağlantı vardır⁴⁴⁹. Örneğin A'nın B'ye hakaret etmesi ve belirli bir zaman sonra B'nin de A'ya hakaret ettiği olayda, aslında iki tane ceza uyumsuzluğu vardır. Ancak uyumsuzluklar aynı mahkemenin yetkisinde olduğunda, geniş bağlantının olduğu söylenebilir⁴⁵⁰. Burada üzerinde durulması gereken husus, suçların karşılıklı işlendiği hallerde; uyumsuzlukların aynı olay kapsamında kalmamasıdır. Aksi halde nesnel dar bağlantı olduğu kabul edilmelidir.

Yine fiillerden birinin diğerini işlemek, gizlemek veya suçlardan birinin diğeri vesilesi ile işlendiği hallerde geniş bağlantının olduğu kabul edilmelidir⁴⁵¹. İtalyan hukukunda teleolojik (amaçsal bağlantı); Türk hukukunda suçlar arası bağlantı diye adlandırılan bu bağlantı tarzında fiiller birbirinden tamamen bağımsızdır. Örneğin kara para aklama suçlarında; birbirinden bağımsız fiiller mevcuttur. Birinci fiil hukuka aykırı bir şekilde elde edilen paranın varlığı, ikinci fiil ise bu parayı hukuka aykırı bir şekilde hukuk sistemine aktarmadır. Ancak burada failerin aynı olması ihtimali de mevcuttur. Böyle bir durumda yerine göre öznel dar bağlantının olabileceği de değerlendirilmelidir.

---

⁴⁴⁷ “Bu bağlantı ...şahsi ve fiili bağlantılardan daha uzak/hafif bir bağlantıdır. Bağlantı yine sanıklar ve yargılanan eylemle ilgilidir ama çok yakın ve doğrudan bir ilgi şeklinde değildir.” **MALKOÇ/YÜKSEKTEPE**, s. 142.

⁴⁴⁸ **TOSUN**, Genel Kısım, s. 323; **YURTCAN**, s. 270; **TOROSLU/ FEYZİOĞLU**, s. 83.

⁴⁴⁹ **FOSCHINI**, La Connessione, s. 7. Yazar bu tür bağlantıyı karşılıklı bağlantı olarak adlandırmaktadır. Leone ise bu durumda öznel bağlantı olduğunu belirtmektedir. **LEONE**, s. 91.

⁴⁵⁰ **YENİSEY/ NUHOĞLU**, s. 144.

⁴⁵¹ **TOSUN**, Genel Kısım, s. 323, dp. 1.

Geniş bağlantının olduğu durumlardan biri, fiillerden birinin bir unsurunun veya cezasına etki eden bir nedenin ispatı, diğerinin bir unsurunun veya cezasına etki eden bir nedenin ispatını etkilemesidir. Örneğin suç eşyasının satın alınması suçu bakımından, satın alınan eşyanın bir suç neticesinde elde edildiğinin ispatı başka bir ceza uyumsuzluğunun sonucuna bağlıdır. Dolayısıyla ceza uyumsuzlukları arasında geniş bağlantı vardır.

Bunun yanında uyumsuzluklar arasında nesnel veya öznel bağlantı olmasa dahi, zamansal veya mekânsal olarak; amaç veya saik olarak bir benzerlik olduğunda veya önceki fiille sonraki fiilin kolaylaştırılması⁴⁵² gibi durumlarda geniş bağlantı var sayılmalıdır. Örneğin A'nın öldürme kastıyla işlediği fiil neticesinde yaralanması sonucu hastanede tedavi altına alınan B'ye; ihtiyaç duyduğu tıbbi ilaçları zamanında vermeyen hemşire C'nin, B'nin ölümüne neden olduğu durumda A'nın fail olduğu ceza uyumsuzluğu ile C'nin fail olduğu ceza uyumsuzluğu arasında geniş bağlantı olduğu söylenebilir. Ancak bu durumda fiillerin nesnel bağlantı içerisinde kalıp kalmadığı da iyi değerlendirilmelidir.

Görüldüğü üzere CMK m. 11'de düzenlenen geniş bağlantı, çoğunlukla, ceza uyumsuzluklarından birinin sonucunun, diğerinin sonucunu etkilediği durumlarda söz konusu olmaktadır. Yani uyumsuzluklar arasındaki ortak noktanın fiil veya failden kaynaklanmadığı, birinin çözümü diğerini etkileyecek tarzda bir ortaklık olduğunda geniş bağlantı olduğu söylenebilir. Ancak çoğunlukla böyle olsa da kanun metninin açık lafzına göre mahkemenin başka türlü bir bağlantı görmesi de mümkündür. Bu bağlamda geniş bağlantının sınırlarını belirleyecek olanın, muhakemelerin birleştirilmesinden beklenen faydaların iyi analiz edilmesi olduğunu düşünmekteyiz.

C. Karışık Bağlantı

---

⁴⁵² YURTCAN, s. 234.

Aralarında bağlantı bulunan uyuşmazlıklar farklı muhakeme dallarının konusunu oluşturuyorsa karışık bağlantıdan (*connessione eterogenea*) söz edilir⁴⁵³. Diğer bir anlatımla bu tarz bağlantı türünde ayırım noktası, uyuşmazlıkların hepsinin aynı muhakeme dalının konusuna ait olup olmamasıyla ilgilidir. Tüm uyuşmazlıklar cezai nitelikte ise tek çeşit bağlantının olduğunu belirtmiştik. Ancak uyuşmazlıklardan bazıları cezai nitelikteyken, diğer bazıları farklı nitelikteyse karışık bağlantı var demektir⁴⁵⁴.

Ceza muhakemesinde karışık bağlantıda ise uyuşmazlıkların biri daima cezai nitelikte olmalıdır ve bu uyuşmazlıkla bağlantılı olan diğer uyuşmazlıkların ceza muhakemesinin dışında bir muhakeme dalına ait olması gerekmektedir⁴⁵⁵. Örneğin bir ceza uyuşmazlığı; anayasal, medeni veya idari muhakemenin konusuna giren başka bir veya birden çok uyuşmazlıkla bağlantılı olduğunda, karışık bağlantı söz konusudur⁴⁵⁶. Ancak karışık bağlantı, ön sorundan daha geniş bir alanı kapsamaktadır. Ön sorunda, farklı bir muhakeme dalına ait olan uyuşmazlık, ceza muhakemesinin devamı için bir engel teşkil ederken, karışık bağlantı bu durumu kapsamakla birlikte, ön sorun niteliğini taşımayan uyuşmazlıkları da içine alacak şekilde anlaşılmalıdır. Örneğin şahsi hak davasında mevcut bulunan karışık bağlantı, ceza muhakemesi açısından bir ön sorun değildir.

---

⁴⁵³**TOROSLU/ FEYZİOĞLU**, s. 83; **CENTEL/ ZAFER**, s. 641; **ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ**, s. 530;

⁴⁵⁴ **FOSCHINI**, La Connessione, s. 9; **CHIAVARIO**, s. 94. EREM bu tarz bir bağlantıya gayri-mütecanis bağlantı ismini vermektedir. Buna göre muhakemelerin uygulanacak esas normlarına göre farklı gruplara ayrılması gayri- mütecanis bağlantıyı oluşturmaktadır. **EREM**, s. 132. Y.N. Gayri- mütecanis, aynı türden olmayan demektir.

⁴⁵⁵ **YENİSEY/ NUHOĞLU**, s. 144; **AKKAŞ**, s. 276.

⁴⁵⁶ **AKKAŞ Ahmet Hulusi**, “*Ceza Mahkemelerinin Ek Yetkisi (CMK m. 218)*”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2015, C. 6, S. 2, s. 3. Yazar her ne kadar bağlı kılınmak ifadesini kullansa da aslında doğru ifade bağlantılı olabilir ifadesi olmalıdır. Zira bağlı kılınmak bekletici sorun sayma mecburiyeti olan bağlantılı uyuşmazlıklar için kullanılabilir.

Türk hukukunda karışık bağlantı denilince akla ilk gelen bir ceza uyuşmazlığı ile bir medeni uyuşmazlığının bağlantılı olması durumudur. Öğretide de bazı yazarlar karışık bağlantının varlığını, diğer uyuşmazlığın niteliği konusunda sadece medeni uyuşmazlığa⁴⁵⁷ veya sadece medeni veya idari uyuşmazlığa⁴⁵⁸ indirgemişlerdir. Kanaatimizce karışık bağlantının varlığı ceza uyuşmazlığı ile bağlantılı uyuşmazlığın niteliğinin ceza muhakemesi hukuku dışında bir muhakeme dalına ait olmasına bağlıdır. Bu uyuşmazlığın niteliği hukuki veya idari olabileceği gibi anayasal bir uyuşmazlık olması da muhtemeldir⁴⁵⁹. Bu açıdan sınırlayıcı bir tanım yapılması yanlıştır. Doğru olan ise karışık bağlantının varlığı için bir uyuşmazlığın mutlaka cezai olması gerektiğini ve diğer uyuşmazlıkların cezai nitelikte olmadığını belirlemektir⁴⁶⁰.

Şunu da belirtmek gerekir ki; muhakeme hukukunda karışık bağlantı sadece ceza muhakemesi hukuku yönünden incelenmemelidir. Diğer muhakeme dalları arasında da karışık bağlantının varlığı, aynı hayat olayından türeyen veya birbirini etkileyecek sonuçları olabilecek uyuşmazlıklar düşünülebilir. Ancak ceza muhakemesinde karışık bağlantının varlığı, bağlantı kurulacak uyuşmazlıklardan birinin mutlaka ceza uyuşmazlığı olmasını zorunlu kılmaktadır. Bu bakımdan ceza uyuşmazlığı ile karışık bağlantılı olarak anayasal, medeni ve idari uyuşmazlıkları ayrı ayrı incelemek gerekmektedir⁴⁶¹.

---

⁴⁵⁷ ÖZTÜRK vd., s. 204.

⁴⁵⁸ ÖZEN Mustafa, s. 166.

⁴⁵⁹ ÖZTÜRK vd., Ana Hatlarıyla, s. 138. Yazar hukuki ve idari uyuşmazlıkların yanında anayasal uyuşmazlıkları da karışık bağlantı durumları çerisinde zikretmiştir. Ancak bu üç durumla sınırlandırmıştır.

⁴⁶⁰ TOROSLU/ FEYZİOĞLU, s. 83.

⁴⁶¹ Aslında ceza muhakemesinde karışık bağlantı sadece anayasal, medeni ve idari uyuşmazlıklarla da sınırlı değildir. Tahkim muhakemesine konu olan spor uyuşmazlıkları da bir ceza uyuşmazlığı ile bağlantılı olabilir. Ceza hukuku bakımından şike olan bir fiilin, aynı zamanda spor disiplin hukuku açısından da tahkim muhakemesine konu olan bir uyuşmazlık

1. Anayasa Uyuşmazlıkları Açısından

Anayasanın 150. maddesine göre anayasa uyuşmazlığının konusunu “kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğüne veya bunların belirli madde ve hükümlerinin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiası” oluşturur. Yine Anayasanın “Anayasaya aykırılığın diğer mahkemelerde ileri sürülmesi” başlıklı 152nci⁴⁶² maddesine göre mahkeme uygulanacak kuralın Anayasaya aykırı olduğunu düşünürse, bu uyuşmazlığın halli için bunu Anayasa Mahkemesi önüne götürebilecektir. Bu şekilde mahkemelerde görülmekte olan bir dava sırasında, taraflardan biri veya re'sen uyuşmazlığa uygulanacak hukuk kuralının anayasaya aykırı olduğunu ileri sürebilir ve mahkeme öncelikle bu sorunu inceler⁴⁶³. Somut norm denetimi veya def'i yolu ile denetim denilen bu usulde esas mahkemesinin uyuşmazlığa uygulanacak hukuk normunun anayasaya aykırılığı iddiası, bir anayasa uyuşmazlığını doğurur⁴⁶⁴ ve esas uyuşmazlığın çözülebilmesi için, bu uyuşmazlığın öncelikle muhakeme edilmesi ve çözüme

---

olabilmektedir. Bu nedenle ceza uyuşmazlığı ile spor uyuşmazlığı arasında da karışık bağlantının var olduğu söylenebilir. Ancak bu bağlantının, bağlantının sonuçları açısından bir anlamı olmadığından ayrı bir başlık olarak incelenmemiştir.

⁴⁶² **T.C. Anayasası madde 152:** “Anayasaya aykırılığın diğer mahkemelerde ileri sürülmesi: “Bir davaya bakmakta olan mahkeme, uygulanacak bir kanun veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin hükümlerini Anayasaya aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varırsa, Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar davayı geri bırakır. Mahkeme, Anayasaya aykırılık iddiasını ciddi görmezse bu iddia, temyiz merciince esas hükümle birlikte karara bağlanır. Anayasa Mahkemesi, işin kendisine gelişinden başlamak üzere beş ay içinde kararını verir ve açıklar. Bu süre içinde karar verilmezse mahkeme davayı yürürlükteki kanun hükümlerine göre sonuçlandırır. Ancak, Anayasa Mahkemesinin kararı, esas hakkındaki karar kesinleşinceye kadar gelirse, mahkeme buna uymak zorundadır. Anayasa Mahkemesinin işin esasına girerek verdiği red kararının Resmî Gazetede yayımlanmasından sonra on yıl geçmedikçe aynı kanun hükmünün Anayasaya aykırılığı iddiasıyla tekrar başvuruda bulunulamaz.”

⁴⁶³ **TEZİÇ Erdoğan**, Anayasa Hukuku, Beta Basım Yayın, İstanbul, s. 201.

⁴⁶⁴ **FENDOĞLU Hasan Tahsin**, Anayasa Yargısı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2018, s. 175.

kavuşturulması gerekmektedir. Bu uyuşmazlık esas mahkemesi için bir ön sorun niteliği de taşımaktadır⁴⁶⁵.

Esas mahkemesinin ceza mahkemesi olduğu durumlarda da bağlantılı uyuşmazlıklardan bir tanesi ceza uyuşmazlığı olduğundan dolayı ceza muhakemesi açısından karışık bağlantı söz konusudur. Dolayısıyla ilk derece, ikinci derece veya temyiz ceza mahkemeleri, önlerindeki davaya uygulanacak bir hukuk kuralının Anayasaya aykırı olduğunu düşünüyorsa öncelikle bu uyuşmazlığın çözümü gerekmektedir. Bu durumda bağlantılı sayılma durumlarından biri olan uyuşmazlıkların biri hakkında verilecek hükmün diğerini etkileyecek olması söz konusudur. Anayasa uyuşmazlığının neticesinde, esas olaya uygulanacak normun iptal edilmesi, esas uyuşmazlığın sonucunu her durumda etkilediği kabul edilmesi gereken bir durumdur.

Bir ceza uyuşmazlığının muhakemesi sırasında ortaya çıkabilecek bireysel hak ihlallerinin Anayasa m. 148'e göre bireysel başvuru konusu olması muhtemeldir⁴⁶⁶. Temel insan hak ve özgürlükleriyle temasın en sık olduğu muhakeme dalının ceza muhakemesi olduğu gerçeği yadsınamaz. Bunun sonucu olarak da bireysel başvuruya konu hak ihlali iddialarının çoğunluğu, ceza muhakemesi sürecinde ortaya çıkan durumlardan kaynaklanır. Ancak temel ceza uyuşmazlığı ile bireysel başvuruya konu hak ihlali olayının bağlantı bakımından değerlendirilmemesi gerektiğini düşünmekteyiz. Muhakemelerin konusu olan uyuşmazlıklar farklı hayat olaylarından türediklerinden ötürü aynı maddi sebepten doğdukları kabul edilemez ve biri hakkında verilecek karar diğerini etkilemeyecektir. Örneğin bir ceza uyuşmazlığı sırasında verilen tutukluluk

---

⁴⁶⁵ FENDOĞLU, s. 176.

⁴⁶⁶ 12.9.2010 tarih ve 5982 sayılı Kanununun 18. maddesiyle Anayasa'nın 148. Maddesine eklenen ek fıkraya göre; *"Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır."*

kararının hak ihlali olduğu iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru yapan sanığın hakkında yürütülen bireysel başvuru muhakemesi, temel ceza uyuşmazlığıyla tek çeşit bağlantı oluşturmadığı gibi; bireysel başvuru sonucunda çıkacak bir ihlal kararı, temel ceza uyuşmazlığı hakkında yürütülen muhakemenin sonucunu da etkilememektedir.

2. Medeni Uyuşmazlıklar Açısından

Ceza hukuku anlamında suç teşkil eden her fiil aynı zamanda özel hukuk anlamında da bir haksız fiildir⁴⁶⁷. Bu bağlamda suç iddiası ile ceza muhakemesine konu olan olay, taraflar tarafından tazminat veya başka bir talep ile getirilirse medeni muhakemeye de konu olabilir. Aynı olay nedeniyle ortaya çıkan bu uyuşmazlıklar (ceza uyuşmazlığı ve haksız fiil uyuşmazlığı) arasında mutlak surette bir ortak nokta ve dolayısıyla da karışık bağlantı vardır⁴⁶⁸. Ceza kanunlarında suç olarak tanımlanan bir eylem ceza yaptırımıyla bastırıldığı gibi medeni yargılama bakımından da tazminat, aynen iade veya eski hale getirme vs. gibi özel hukuk müeyyidelerini gerektirebilir⁴⁶⁹.

Ceza davası ile hukuk davası temel ayırımını öznel veya nesnel dava olma noktasında gösterir. Kamu hukuku- özel hukuk ayırımının olmadığı Anglosakson

---

⁴⁶⁷ **YILMAZ Zekeriya**, “Suç- Haksız Fiil Ayırımı, Haksız Fiil Sorumluluğu ve Yeni Ceza Mevzuatı Açısından Şahsî Hak Davası” Terazi Hukuk Dergisi, Y. 2008, C. 3, S. 21, s. 67. Karşı görüş için bkz. **KILIÇOĞLU Ahmet**, “Haksız Fiillerden Sorumlulukta Ceza Hukuku ile Medeni Hukuk İlişkisi”, AÜHFD, C. 29, S. 3, s. 185; **ARAS**, s. 131. Yazara göre aynı zamanda suç ve haksız fiil teşkil eden fiiller, hukuka aykırı fiillerin sadece bir kısmını teşkil etmektedir ve bu kapsamda meydana gelen bir fiil bazen suç olduğu halde haksız fiil teşkil etmemesine karşın; birtakım fiiller de haksız fiil sayıldığı halde suç teşkil etmezler. Biz bu görüşe katılmıyoruz. Ceza kanunlarında suç olarak sayılan tüm eylemlerin ihlal ettiği bir hukuki konu ve hukuki konunun (varlık veya menfaat) bir hamili vardır. Dolayısıyla eylem bu hamilin öznel veya nesnel bir hakkını ihlal eder ve haksız fiil niteliği taşır.

⁴⁶⁸ **ARAS**, s. 116.

⁴⁶⁹ **KILIÇOĞLU**, s. 192.

common law sisteminin aksine; Kıt'a Avrupası sisteminde davalar, kendilerine konu olan hak kavramına izafeten öznel veya nesnel nitelik gösteren davalar olarak ayrılmaktadır. Belirtmek gerekir ki, bir davanın tamamen öznel veya tamamen nesnel özellik arz etmesi gibi bir durum yoktur. Ancak özel hukuk ilişkilerinde mevzu bahis olan hak kavramı ile kamu hukuku ilişkilerinde mevzu bahis olan hak kavramlarının farklılıklarından dolayı, kamu hukukunda davalar öznel veya nesnel tarafı ağır basan davalar şeklinde bir ayırımı tabi tutulabilir⁴⁷⁰. Dolayısıyla bir kişinin fiili ihlal ettiği hak kavramının farklılığına göre hem nesnel bir davanın hem de öznel bir davanın konusu olabilir. İşte aynı hayat olayının neden olduğu ancak farklı hakların bahis konusu yapıldığı bu uyumsuzlukların bağlantılı olduğu kabul edilmelidir.

1412 sayılı CMUK zamanında yaralama suçunu işleyen failin aynı zamanda mağdurun eşyasına zarar verdiği gibi durumlarda, ilgili eşyanın tazmini konusunun ceza muhakemesi içerisinde hallolması mümkün iken, 5271 sayılı CMK buna fırsat veren şahsi hak davasını kaldırmıştır⁴⁷¹. Bu yönüyle şahsi hak davası, objektif yönü ağır basan ceza uyumsuzluğu ile sübjektif yönü ağır basan hukuk uyumsuzluğunun aynı dava üzerinden muhakemesinin yapılmasını sağlayan bir yöntemdi.

Ceza uyumsuzluğuna konu olan hayat olayıyla haksız fiil uyumsuzluğuna konu olan hayat olayının birebir örtüşmesi, bağlantılı sayılmak için gerekli ve zorunlu değildir. Bu olayların bir noktasında kesişme olması karışık bağlantının varlığı için yeterlidir.

Ceza uyumsuzluğu ile medeni uyumsuzluğunun bağlantılı sayılması durumları sadece suç ve haksız fiil kesişmesi durumlarına özgü değildir. Ceza uyumsuzluğunun

---

⁴⁷⁰**ŞİRİN Tolga**, Türkiye'de Anayasa Şikayeti (Bireysel Başvuru) İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi ve Almanya Uygulaması ile Mukayeseli Bir İnceleme, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2013, s. 29-30.

⁴⁷¹**ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ**, s. 530.

özölmesi için özölümü gerekli olan bir medeni uyuşmazlığın varlığı durumunda da ceza uyuşmazlığı ile medeni uyuşmazlık arasında karışık bağlantı mevcuttur. Örneğin TCK m. 141'de düzenlenen hırsızlık suçunun oluşabilmesi için failin başkasına ait bulunan taşınır bir malı zilyedin rızasının dışında alması gerekmektedir. Hırsızlık suçunun oluşup oluşmadığının araştırılması bazen öncelikle malın başkasına ait olduğunun tespitini gerektirir. Zilyedinin rızası dışında alınan malın kendisine ait olduğunu iddia eden failin bu durumu hukuk mahkemeleri önünde uyuşmazlık konusu yapma hakkı vardır. Dolayısıyla maddi anlamda taşınır malın faile ait olup olmadığının belirlenmesi özel hukukun çeşitli dallarını ilgilendiren bir meselenin (miras hukuku, borçlar hukuku, eşya hukuku) muhakemesini gerektiren bir uyuşmazlıktır. Ceza uyuşmazlığının özölümü için öncelikle hallolması gereken bu uyuşmazlık, ceza mahkemesi için de bir ön sorun teşkil etmektedir.

Diğer yandan uyuşmazlıklar arasında karışık bağlantının varlığı, sadece ceza muhakemesi açısından değil, medeni muhakeme açısından da önemlidir. Bu yönde olmak üzere ceza mahkemesinin verdiği kararların hukuk mahkemesindeki davada ne gibi maddi etkilerinin olduğu tamamen ayrı bir araştırmanın konusu olduğu gibi bağlantılı uyuşmazlıkların ceza muhakemesi çerçevesinin de dışındadır.

3. İdari Uyuşmazlıklar Açısından

Kanunlarda suç olarak düzenlenmiş bir fiilin gerçekleştirilmesi neticesinde, fiili gerçekleştiren failin farklı kanunlarda düzenlenen ve idari işleme verilecek bir idari yaptırıma maruz kalması veya fiil neticesinde idarenin tazminat sorumluluğunu gündeme getiren bir tam yargı davasına konu olması muhtemeldir. İşte bu durumlarda ceza uyuşmazlığı ile idari muhakemenin konusu olacak bir uyuşmazlık arasında karışık bağlantı mevcuttur.

Örneğin bir kamu görevlisinin suç teşkil eden bir fiilinden dolayı ceza soruşturması ve kovuşturmasına maruz kalması ve aynı fiilden dolayı bağlı olduğu kurum tarafından da disiplin cezası verildiğini düşünelim. Bu durumda ilgili kamu görevlisinin söz konusu disiplin cezasının iptali için idari muhakeme mercilerinde açacağı bir iptal davası ile aynı hayat olayından türeyen ceza uyuşmazlığı arasında bir bağlantı mevcuttur. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 131'inci maddesi ceza kovuşturması ve disiplin kovuşturmasının bir arada yürütülmesini düzenlemektedir. Bu maddeye göre "*Aynı olaydan dolayı memur hakkında ceza mahkemesinde kovuşturmaya başlanmış olması, disiplin kovuşturmasını geciktiremez. Memurun ceza kanununa göre mahkûm olması veya olmaması halleri, ayrıca disiplin cezasının uygulanmasına engel olamaz...*" Görüldüğü gibi Kanun aynı hayat olayından ortaya çıkan ceza uyuşmazlığının, bu hayat olayından dolayı verilecek disiplin kovuşturmasını geri bırakamayacağını düzenlemiştir. Bu bağlamda ortaya çıkan ceza uyuşmazlığı ile disiplin cezasının idari muhakemeye konu edilmesiyle ortaya çıkan idari uyuşmazlık arasında karışık bağlantı vardır.

Yine aynı şekilde bir kamu görevlisinin idarenin bir faaliyeti dolayısıyla işlemiş olduğu fiilin suç teşkil etmesi neticesinde meydana gelen bir ceza uyuşmazlığı ile aynı olaydan dolayı idare mahkemesi nezdinde açılan tam yargı davasına konu olan idari uyuşmazlık arasında da karışık bağlantı mevcuttur.

VUK m. 359'da düzenlenen kaçakçılık eylemlerinden herhangi birini işleyenlerin soruşturması ve kovuşturması CMK hükümlerince yerine getirilir. Bunun yanında aynı maddenin son fıkrasına göre "*kaçakçılık suçlarını işleyenler hakkında bu maddede yazılı cezaların uygulanması 344'üncü maddede yazılı vergi zıyaı cezasının ayrıca uygulanmasına engel teşkil etmez.*" Vergi zıyaı cezası idari bir işlemdir ve uyuşmazlık konusu olduğunda idari muhakemeye konu olmaktadır. Bu durumda da aynı

eylemden dolayı birbirleriyle bağlantılı hem bir ceza uyuşmazlığı hem de bir idari uyuşmazlık söz konusu olmaktadır⁴⁷².

Bununla birlikte idari bir uyuşmazlığın, ceza uyuşmazlığında ön sorun teşkil etmesi de mümkündür. Bu durumda da ceza uyuşmazlığı ile idari uyuşmazlık arasında karışık bağlantının varlığından söz edilebilecektir. Örneğin bir fiilin suç olması için gerekli olan unsurun belirlenmesinin idari yargıda bir davaya konu olması halinde ceza uyuşmazlığı ile idari uyuşmazlık arasında karışık bağlantı olduğu kabul edilmelidir.

---

⁴⁷² **AKKAYA Mustafa**, Vergi Mahkemesi ve Ceza Mahkemesi Kararlarının Etkileşimi Üzerine Bir İnceleme, AÜHFD, Y. 2000, C. 49, S. 1, s. 86-87.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CEZA MUHAKEMESİNDE BAĞLANTININ SONUÇLARI

I Genel Açıklamalar

Ceza muhakemesinde bağlantının sonucunun anlamı, bağlantı durumunda ceza muhakemesinde, muhakeme makamlarının nasıl davranılacağıyla ilgilidir. Buna göre ceza muhakemesinde bağlantının üç sonucu vardır: muhakemelerin birleştirilmesi ve buna ek olarak birleştirilmiş muhakemelerin ayrılması, nispi muhakeme ve bekletici sorun yapma⁴⁷³. Bu sonuçlardan üçü de ayrı ayrı ve yerine göre bağlantının ceza muhakemesindeki işlevini yerine getirmesine fayda sağlarken, bazı durumlarda da bunların tam tersi olarak sakıncalara neden olabilmektedir.

Türk hukukunda ceza muhakemesinde bağlantının en önemli ve en çok uygulanan sonucu olarak muhakemelerin birleştirilmesi gösterilebilir. Muhakemelerin birleştirilmesi, tek yönlü bağlantı bulunan uyuşmazlıkların farklı muhakeme süreçlerine konu olabilecekken, bu muhakemelerin tek bir süreçte yığılması şeklinde kendini göstermektedir. Bunun yanı sıra aralarında bağlantı olan uyuşmazlıkların biri esas uyuşmazlık açısından ön sorun teşkil edebilir. Esas uyuşmazlığın sonuçlandırılması için diğerinin veya diğerlerinin, aynı süreçte birleştirilmeden koordine edilmesi gerekir. Bu durumda da ön sorun teşkil eden uyuşmazlığın bekletici sorun yapılması gündeme gelmektedir. Bu iki durumun dışında üçüncü olarak, ara bir form olan ve bağlantılı ön uyuşmazlığın sonucunun temel uyuşmazlığın sonucuna etkilediği durumda başvurulabilen nispi muhakeme söz konusudur⁴⁷⁴.

Şimdi sırasıyla bağlantının sonuçlarını ayrıntılı bir şekilde açıklayalım.

---

⁴⁷³FOSCHINI, La Connessione, s. 10. Yazar bağlantının sonuçlarını, *bağlantının disiplini* şeklinde adlandırmaktadır. KUNTER, s. 235; TOSUN, s. 325; TOROSLU, s. 83-84; CENTEL/ZAFER, s. 643,644; YURTCAN, s. 271.

⁴⁷⁴FOSCHINI, La Connessione, s. 10, 11.

II Muhakemelerin Birleştirilmesi ve Ayrılması

Kural olarak her muhakemenin sadece bir konusu vardır⁴⁷⁵. Latince “*quot cause, tot processus*” diye adlandırılan bu ilkeye göre, her uyuşmazlık için ayrı ve devamlı bir muhakeme yapılır⁴⁷⁶ ve sonunda sadece o muhakemenin konusu olan uyuşmazlık hakkında hüküm verilir⁴⁷⁷. Genel olarak muhakeme kanunları da bu ilkeyi baz alarak düzenlenmişlerdir. Ancak uyuşmazlıklar arasında bağlantı olduğu zaman kuraldan ayrılıp tek bir muhakeme ile ve tek bir dosya üzerinden birden fazla uyuşmazlığın sonuçlandırılması mümkündür. Bu durum muhakemelerin birleştirilmesi anlamına gelmektedir⁴⁷⁸.

5271 sayılı CMK’da ve bazı yazarlarca davaların birleştirilmesi şeklinde geçen bu durum aslında sadece davaların değil; muhakemelerin birleştirilmesidir. Zira birleştirilen sadece davalar değil, bu davaların süreçleridir⁴⁷⁹. Bunun yanında birleştirmenin soruşturma evresinde de mümkündür. Bu nedenle henüz ortada bir dava açılmamışken, birleştirilenin muhakemeler olduğunun kabulü daha isabetlidir.

İtalyan hukukunda kavramı belirtmek için “*süreçlerin yığılması (il cumulo processuale)*” ifadesi de kullanılmaktadır⁴⁸⁰. Kanaatimizce doğru olan ifade de budur. Aslında Türk hukukunda farklı mahkemelerde farklı davalara ve farklı muhakemelere tabi olacak birden fazla uyuşmazlığın tek bir dosya halinde tek bir muhakeme sürecinde

---

⁴⁷⁵ “...Görüldüğü gibi, ceza muhakemesinde genel kural, açılan her dava üzerine ayrı bir yargılamanın yapılmasıdır. Ancak, uyuşmazlıklar arasında bağlantı olduğu zaman, bağlantının özelliği gereği bu kuraldan ayrılmak mümkündür.” YCGK, E. 2017/513, K. 2019/672, T. 26.11.2019.

⁴⁷⁶ KUNTER, s. 235; TOSUN, s. 325; YURTCAN, s. 271.

⁴⁷⁷ CENTEL/ZAFER, s. 641.

⁴⁷⁸ CONSO, s. 70. Bazı yazarlar muhakemelerin birleşmesini “*usulde içtima*” şeklinde adlandırmaktadır. Bkz. EREM, s. 133.

⁴⁷⁹ KUNTER, s. 235.

⁴⁸⁰ Bkz. FOSCHINI, La Connessione, s. 13 vd.

görülürken, söz konusu uyuşmazlıklar bağımsız yapılarını kaybetmemektedirler⁴⁸¹. Birleştirilen şey uyuşmazlıklar değil; uyuşmazlıkların muhakeme süreçleridir. Muhakeme de çeşitli işlemlerden oluştuğu için işlemlerin yığıldığını belirtmek daha doğru bir ifadedir. Ancak doktrinde ve yerleşmiş uygulamada ister davaların ister suçların, isterse muhakemelerin şeklinde kullanılсын; birleştirme ifadesi daha yaygın olarak kullanıldığından, biz de bu ifadeyi kullanmaktayız.

Muhakemelerin birleştirilmesi, normatif olarak sadece ceza uyuşmazlıkları arasında olduğundan, ceza muhakemesinde bağlantının doğal olarak en çok görülen sonucudur. Bu nedenle sıklıkla bağlantı ve muhakemelerin birleştirilmesi birbiriyle karıştırılmakta ve hatta birbirinin yerine kullanılmaktadır. Ancak daha önce de belirttiğimiz gibi, muhakemelerin birleşmesi bağlantı kurumunun sonuçlarından sadece biridir⁴⁸².

A. Birleştirmenin Özellikleri

1. Birleştirme Kuralları İstisnai Niteliktedir

Bir hukuk kuralı, yazılı olmayan örf ve adet hukukunu bir yana bırakırsak, kelimelerle ifade edilen bir metindir. Bu metnin anlamı ve kapsamının ortaya çıkarılması da ancak onun yorumlanması ile mümkündür. Bu anlamda yorum, hukuku hayata bağlayan ve kanunları yaşatan şeydir⁴⁸³. Hukukta yorumun kullanılmasında ise bazı temel ilkelere hareket etmek, yorum sonucunda aynı sonuca ulaşmayı

---

⁴⁸¹ YÜCE, s. 438. Türk hukukunda birleştirilen davalar kaynaşmazlar ve tek bir dava haline gelmezler, tersine bağımsızlıklarını sürdürürken; Alman hukukunda davaların birleşip kaynaşması birleştirmenin sonucu olarak gösterilmektedir. YÜCE, s. 438.

⁴⁸² FOSCHINI, La Connessione, s. 12.

⁴⁸³ BELLAVISTA, s. 22. Aynı şekilde zikreden TOROSLU/ FEYZİOĞLU, s. 13.

sağlamaktadır⁴⁸⁴. İşte kural ve istisnaları arasındaki ilişkinin belirlenmesi için kullanılan yorum ilkeleri de bu yüzden önemlidir.

Kural; genel bir önerme, istisna ise genel kuralın içerdiği önermenin dışında tutulan şeydir⁴⁸⁵. Hukuktaki bir kuralın istisnasın olması çoğunlukla karşılaşılan bir durumdur. Zira olgular dünyası çoğu zaman genel önermelerin dışında tutulması gereken alanlar barındırmaktadır. Kanun koyucu da bu ihtiyaca cevap vermek adına, genel kurala istisna getiren birçok düzenleme de yapabilmektedir.

Ceza muhakemesi hukukunda da kural olarak her bir uyuşmazlık için ayrı ve devamlı muhakeme yapılması gerekmektedir⁴⁸⁶. Bunun anlamı fail ve fiilden oluşan ceza uyuşmazlığının bağımsız bir yapıya sahip olması ve diğer uyuşmazlıklardan ayrılarak belirlenip, tek bir muhakeme sürecine konu olmasıdır. Ceza muhakemesi sistemi de asıl olarak her bir uyuşmazlığın ayrı muhakeme edilmesi üzerine kurulmuştur. Ancak uyuşmazlıklar arasında bağlantı bulunması durumunda bu kuraldan ayrılarak muhakemelerin birleştirilerek görülmesi CMK'da normatif olarak düzenlenmiştir. Bu nedenle muhakemelerin birleştirilmesi ilk olarak, her bir uyuşmazlık için ayrı muhakeme yapılması kuralının istisnası niteliğindedir⁴⁸⁷.

Bunun yanında muhakemelerin birleştirilmesinin en önemli neticelerinden birisi de uygulanması gereken yetki kurallarından ayrılmaktır. Bu anlamda birleştirme, bağlantı bulunmadığı takdirde farklı yargılama makamlarında bakılacak

---

⁴⁸⁴ **GÖZLER Kemal**, “*Yorum İlkeleri*”, Anayasa Hukukunda Yorum ve Norm Somutlaşması, Ed. ERGÜL Ozan, Ankara, 2012, s. 17-18.

⁴⁸⁵ **GÖZLER**, *Yorum İlkeleri*, s. 39.

⁴⁸⁶ **BARONE**, s. 4; **TOROSLU/ FEYZİOĞLU**, s. 83. Çekişmeli sistem basit bir muhakemeyi, yani tek bir sanığın tek bir fiiliyle ilgilenmeyi açık bir şekilde tercih etmektedir. **BACCARI**, s. 331.

⁴⁸⁷ **ÖZEN Mustafa**, s. 167.

uyuşmazlıkların, bağlantı bulunduğu için aynı yargılama makamında görülmesidir⁴⁸⁸. Bu nedenle Türk hukukunda birleştirme kuralları, Kanun'da düzenlenen genel yetki kurallarına da istisna getiren kurallardır⁴⁸⁹.

Görüldüğü üzere muhakemelerin birleştirilmesi iki kurala istisna getirmektedir: muhakemelerin ayrı yapılması ve genel yetki kuralları. Bu bağlamda birleştirme kurallarının istisnai özellikte olmasının da bazı sonuçları vardır.

Muhakemelerin birleştirilmesinin istisna özelliği göstermesinin ilk sonucu, muhakemelerin birleştirilmesi normlarının mutlaka kanunla düzenlenmesidir. Zira asıl kurala istisna getiren kural da asıl kural hangi işlemle norm haline getirildiyse o şekilde yapılmalıdır⁴⁹⁰. Diğer bir anlatımla, asıl kural kanunla konulduysa, ona istisna getiren hükümler de kanunla konulmalıdır. Muhakemelerin birleştirilmesinin asıl yetki kurallarına istisna getirdiğini belirtmiştik. Dolayısıyla mahkemelerin yetkileri kanunla belirlendiği için, ona istisna getiren birleştirme hükümleri de mutlaka kanunla düzenlemelidir⁴⁹¹.

Hukukta kural- istisna ilişkisine dair yorum ilkelerinin en önemlilerinden biri de istisnalar dar yorumlanır (*exceptiones sunt strictissimae interpretationis*) ilkesidir. Bu ilkeye göre bir kurala istisna getiren normlar yorumlanırken geniş yorum veya kıyas

---

⁴⁸⁸ **TOSUN**, Genel Kısım, s. 325.

⁴⁸⁹ **TANER**, s. 72; **KANTAR**, s. 13; **YÜCE**, s. 427; **EREM**, s. 130; **SOYASLAN**, s. 227. İtalya'da 1930 tarihli Rocco Kanunu döneminde de göre de birleştirme hükümleri, yetki kurallarına getirilen istisnalar olarak görülmekteydi. **VELOTTI**, s. 84; **BACCARI**, s. 267. Bunun yanında bağlantı kurallarının halihazırda olağan yargı yetkisinin istisnası olduğunu belirten yazarlar da mevcuttur. Bkz. **SIRACUSANO/ TRANCHINA/ ZAPPALA**, s. 31.

⁴⁹⁰ Bu ilke aslında istisna, kuralı koyan makam tarafından konulabilir şekilde ifade dilmektedir. Bkz. **GÖZLER**, Yorum İlkeleri, s. 44.

⁴⁹¹ **GÖZLER**, Yorum İlkeleri, s. 44.

yapılamaz⁴⁹². Zira istisna hükümler kuralın kapsamını daralttığı için kuralın değiştirilmesi anlamına gelmektedir ve kuralı değiştirmeye yetkili makam da ancak kuralı koyan makamdır⁴⁹³. Muhakeme hukukunda da kıyasın serbest olduğu yönündeki değerlendirme yapılarak istisnai hükümlerin kıyasen genişletilmesi de mümkün değildir⁴⁹⁴.

İstisnalar dar yorumlanır ilkesinin anlamı, istisna hükmünün uygulanması hususunda tereddüt hasıl olduğunda, o hükmün uygulanmaması sonucunu doğurmasıdır. Muhakemelerin birleştirilmesinin istisna olma özelliği de bizi aynı sonuca götürmektedir. Buna göre muhakemelerin birleştirilip birleştirilmeyeceği hususunda tereddüt ortaya çıktığında, istisnalar dar yorumlanır ilkesi gereğince, muhakemelerin birleştirilemeyeceği sonucuna ulaşılmalıdır. Örneğin CMK m. 8'de düzenlenen ve birleştirmeye neden olabilecek dar bağlantı türlerinin, kıyasen genişletilmesi mümkün değildir. Bu nedenle CMK m. 8/2'de düzenlenen ardıl dar bağlantı türlerinden olmayan ama yine benzer olduğu gerekçesiyle suçluyu övme fiillerinin de muhakemelerin birleştirilmesine neden olacağı şeklindeki bir akıl yürütme kabul edilemez.

Bu konuda üzerinde durulması gereken önemli bir nokta da CMK m. 11'de düzenlenen geniş bağlantı olması durumunda muhakemelerin birleştirilmesi hususudur. CMK m. 11'de düzenlenen geniş bağlantı hallerinde birleştirmenin, sadece aynı mahkemede derdest muhakemeler için mümkün olduğundan bahsetmiştik. Örneğin sadece Afyon Asliye Ceza Mahkemesi'nde derdest birden çok ceza uyuşmazlık arasında geniş bağlantı olması durumunda birleştirme yapılabilecektir. Doktrinde geniş bağlantının kıyas yoluyla, farklı mahkemelerde derdest olan uyuşmazlıklar arasında

---

⁴⁹² KUNTER, s. 455; TOROSLU/ FEYZİOĞLU, s. 14; CENTEL/ ZAFER, s. 644; GÖZLER, Hukuka Giriş, s. 341-344

⁴⁹³ GÖZLER, Hukuka Giriş, s. 341. Aynı şekilde bkz. GÖZLER, Yorum İlkeleri, s. 59.

⁴⁹⁴ KUNTER, s. 456.

olduğunda da muhakemelerin birleştirilmesinin mümkün olduğunu savunan yazarlar mevcuttur⁴⁹⁵. Ancak istisnalar dar yorumlanır ilkesi gereğince, bir istisnanın kıyasen genişletilmesi mümkün değildir. Bu nedenle CMK m. 11’de düzenlenen geniş bağlantının varlığı durumunda muhakemelerin birleştirilmesi, sadece aynı mahkemede derdest olan uyuşmazlıklar için uygulanması gereken bir hükümdür⁴⁹⁶.

2. Birleştirme Kural Olarak İhtiyaridir

Kural olarak birleştirme kararı vermek mahkemenin takdirindedir⁴⁹⁷. Bazı istisnalar dışında Türk hukukunda birleştirme yasağı veya birleştirme mecburiyeti yoktur. Bu husus kanun koyucunun birleştirme ile ilgili hükümlerdeki “açılabilir”, “yapabilir”, “verebilir” şeklinde ifadeler kullanmasından da anlaşılmaktadır. Dolayısıyla her somut olayda birleştirme şartlarının oluşup oluşmadığını, mahkeme değerlendirilip karar verecektir⁴⁹⁸. Ancak Mahkemenin bu takdir yetkisini doğru kullanıp kullanmadığı kanun yolları evresinde denetlenen bir husustur⁴⁹⁹.

---

⁴⁹⁵ Bkz. YENİDÜNYA, s. 1.

⁴⁹⁶ TOSUN, s. 323; CENTEL/ ZAFER, s. 643; ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ, s. 515; ŞAHİN/ GÖKTÜRK, s. 237; YÜCE, s. 431. Yargıtay’ın farklı mahkemeler arasında geniş bağlantının olabileceğine yönelik kararları mevcuttur: “...Suç zabıt varakası ile sanığın savunmasında ismi geçen ve suça konu emvali sanığa getirerek biçirmesini isteyen Zülali Köşe hakkında Posof Sulh Ceza Mahkemesine açılan kamu davasının 5271 Sayılı CMK.nun 11. maddesi uyarınca birleştirilip sonucuna göre sanığın hukuki durumunun tayin ve takdiri gerekirken eksik inceleme sonucu yazılı şekilde hüküm tesisi...”**Yargıtay 3. CD., T. 19.03.2007, E. 2006/7143, K. 2007/2425.**

⁴⁹⁷ EREM, s. 133; TOROSLU/ FEYZİOĞLU, s. 85.

⁴⁹⁸ KUNTER, s. 237.

⁴⁹⁹ CENTEL/ ZAFER, s. 646. **CMK m. 280/1-f:** “...davanın ilk derece mahkemesinde görülmekte olan bir dava ile birlikte yürütülmesinin zorunlu olması hâlinde hükmün bozulmasına ve dosyanın yeniden incelenmek ve hükmolünmek üzere hükmü bozulan ilk derece mahkemesine veya kendi yargı çevresinde uygun göreceği diğer bir ilk derece mahkemesine gönderilmesine...”

Bazı hallerde ise Kanun birleştirmeyi mahkemenin takdirine bırakmamıştır. Bu hallerden ilkinde şartların oluşup oluşmadığına bakılmaksızın birleştirme mecburiyeti getirilmiştir. Diğerinde ise yine aynı şekilde birleştirme şartları olsa bile birleştirme yasağı öngörölmüştür. Türk hukukunda sair kanunlarda birleştirme mecburiyeti ve birleştirme yasağı düzenlendiğı görölmektedir.

a. Birleştirme Mecburiyeti

Kanun Koyucunun muhakemelerin birleştirmesini mahkemenin takdirine bırakmadığı ve normatif olarak kendisinin düzenlediğı hallerde birleştirme mecburiyeti olduğı kabul edilmektedir. Bu durumlarda birleştirmenin tüm şartları bulunmasa dahi mahkemeler muhakemeleri birleştirmeye mecburdur. Çeşitli kanunlarda birleştirme mecburiyetine dair düzenlemeler bulunmaktadır.

aa. 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu

5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu m. 17/2'ye göre “*bu Kanun kapsamına giren suçlar dolayısıyla açılan davalar, Adalet Bakanlığının teklifi üzerine Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca belirlenen asliye ceza mahkemelerinde görölür. Ancak bu suçlarla bağlantılı olarak resmî belgede sahtecilik suçunun işlenmesi halinde, görevli mahkeme ağır ceza mahkemesidir.*” Düzenlemeye göre Kanun kapsamına giren fiillerin, resmî belgede sahtecilik suçlarıyla bağlantılı olarak işlenmesi halinde, muhakemeler birleştirilecek ve ağır ceza mahkemesinde görülecektir. Dolayısıyla kaçakçılık fiilleri ile resmî belgede sahtecilik suçlarıyla bağlantının tespit edilmesi durumunda bir birleştirme mecburiyeti bulunmaktadır⁵⁰⁰.

---

⁵⁰⁰ “...İncelenen dosya içeriğine, sanıkların üzerine atılan suçun niteliğine, iddianamede olayın anlatılış biçimine, Yargıtay CGK.nun 05.06.2007 gün ve 2007/8-57 Esas, 2007/130 Karar sayılı hükmündeki "5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Yasası'nın 17. maddesindeki düzenleme ile bir yandan 5235 sayılı Yasa'nın 12. maddesine yeni istisnalar getirildiğı ve her ikisi de asliye

Mülga mevzuattan olan 10.07.2003 tarihli ve 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu m. 30/2'de “Sanıkların duruşma sırasında diğer bir suçu olduğu anlaşılabilir bile davaları birleştirilmez.” şeklinde bir hüküm mevcuttu. Dolayısıyla mülga 4926 sayılı KMK'da bir birleştirme yasağının öngörüldüğü söylenebilir. Ancak 5607 sayılı yeni KMK'da buna benzer bir hüküm bulunmamaktadır. Buna rağmen YCGK eski atf silsilesinin geçerli olduğundan bahisle ve KMK m. 17/2 hükmünün yorumlanması ile kaçakçılık suçlarının ihtisas mahkemesinde yargılanmasının amaçlandığı çıkarımıyla, kaçakçılık suçlarının muhakemesinin diğer suçlar ile birleştirilemeyeceğine yönelik karar vermiş ve sonraki yargı uygulamaları da bunu takip etmiştir⁵⁰¹. Oysaki KMK m. 17/2'de sadece kaçakçılık fiilleri ile resmi belgede sahtecilik fiillerinin birlikte işlenmesi durumunda ağır ceza mahkemesi nezdinde bir birleştirme mecburiyeti öngörülmüştür. Bunun dışındaki fiillerin birlikte işlenmesi durumunda birleştirme yasağı olduğu gibi bir çıkarımda bulunmak hatalıdır.

---

cezalı suç olmalarına karşın bağlantılı olmaları koşuluyla kamu görevlisi olmayan kişilerin işlediği sahtecilik suçu ile kaçakçılık suçlarının ağır cezalı suçlarına dönüştüğü" kabulü karşısında, yerinde görülmemeyen Kadıköy Birinci Ağır Ceza Mahkemesi'nin 24.08.2007 gün ve 2007/136 Esas, 2007/258 Karar sayılı görevsizlik kararının KALDIRILMASINA, dosyanın mahalline gönderilmesi için Yargıtay C.Başsavcılığı'na TEVDİİNE, 28.12.2007 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.” Yargıtay 5. CD., E. 2007/14776, K. 2007/10547, T. 28.12.2007.

⁵⁰¹ “...Bu durumda, 5670 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Yasasının 17. maddesindeki düzenleme ile, bir yandan 5235 sayılı Yasanın 12. maddesine yeni istisnalar getirildiği ve her ikisi de asliye cezalı suçlar olmasına karşın, bağlantılı olmaları koşuluyla, kamu görevlisi olmayan kişilerin işlediği sahtecilik suçu ile kaçakçılık suçlarının ağır cezalı suçlara dönüştürüldüğü, bir yandan da yine bağlantılı olmaları koşuluyla kaçakçılık suçları ile sahtecilik suçları bakımından yargılamaların birleştirilmesi zorunluluğu getirildiği anlaşılmaktadır. Keza bu düzenleme ile kaçakçılık suçlarının ihtisas mahkemelerince yargılanması amaçlandığından, aralarında bağlantı bulunsa dahi, sahtecilik dışındaki diğer suçların yargılamalarının, kaçakçılık suçu yargılaması ile birleştirilemeyeceği de açıktır.” YCGK, E. 2007/85, K. 2007/109, T. 22.05.2007.

bb. 4483 Sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun

4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'un "*İştirak Halinde İşlenen Suçlar*" başlıklı m. 10'a göre "*Bu Kanun kapsamındaki suçların iştirak halinde işlenmesi durumunda memur olmayan, memur olanla; ast memur, üst memurla aynı mahkemede yargılanır.*" Düzenlemeye göre Kanun kapsamına giren suçlarda memur olanla memur olmayan veya ast memurla üst memurun işledikleri fiillerin iştirak nedeniyle nesnel bağlantılı olması durumunda birleştirme zorunluluğu getirilmiştir.

cc. 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu

2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu'nun "*Suçta Katılma*" başlıklı 86. maddesine göre "*Hakim ve savcıların suçlarına iştirak edenler aynı soruşturma ve kovuşturma mercilerine tabidirler.*" Görüldüğü üzere burada da hakimlerin ve savcılarının fiillerine iştiraktan kaynaklanan nesnel bağlantı durumlarında birleştirme zorunluluğu öngörülmüştür.

dd. 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu

1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu'nda, 4/6/2021 tarihli ve 7329 sayılı Kanun'un 9. Maddesiyle değişik Ek Madde 19'da askeri suçlarla ilgili iki tane birleştirme mecburiyeti öngörülmüştür:

Ek m. 19/2 (a)'ya göre "*Diğer mahkemelerin görev alanına giren suçlara ilişkin davaların aralarındaki bağlantı nedeniyle birlikte yürütülmesinin zorunlu olduğu hâllerde davalar, birinci fıkra uyarınca belirlenen mahkemelerde*" birleştirilir⁵⁰².

---

⁵⁰² **1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu Ek madde 19:** "*Askerî suçlara ilişkin dava ve işler, suçun işlendiği yerin bağlı olduğu ilin adıyla anılan asliye ve ağır ceza mahkemelerinde ya da askerî*

Ek m. 19/2 (b)'ye göre “*Türk Ceza Kanunu'nun İkinci Kitap, Dördüncü Kısım altındaki Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar ile Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlara ilişkin davaların aralarındaki bağlantı nedeniyle birlikte yürütülmesinin zorunlu olduğu hâllerde davalar, bu bentte belirtilen suçlara bakmakla görevli mahkemelerde*” birleştirilir.

b. Birleştirme Yasağı

Bağlantının varlığı halinde dahi muhakemelerin birleştirilmesinin Kanun Koyucu tarafından açık ve net bir şekilde yasaklandığı hallerde birleştirme yasağı vardır⁵⁰³. Mevzuatımızda da sair kanunlarda birleştirme yasağının öngörüldüğü durumlar mevcuttur.

aa. 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu

5395 sayılı ÇKK m. 17'nin başlığı “*İştirak halinde işlenen suçlar*”dır. Maddenin birinci fıkrasına göre “*Çocukların yetişkinlerle birlikte suç işlemesi hâlinde, soruşturma ve kovuşturma ayrı yürütülür.*” Kanun koyucu bu düzenleme ile klasik bir

---

birlik ve personel yoğunluğunun gerektirmesi hâlinde Adalet Bakanlığının önerisi üzerine Hâkimler ve Savcılar Kurulunca belirlenen ilçelerde kurulu bulunan asliye veya ağır ceza mahkemelerinde görülür. İlçede görülmesine karar verildiği takdirde ilçenin yargı çevresi de aynı usulle belirlenir. Bu suçlara ilişkin dava ve işler, acele işlerden sayılır ve bunlarla ilgili davalar adli tatilde de görülür.”

⁵⁰³ Bazı Kanunlardaki metinlerin birleştirme yasağı olmadığı halde, yargı makamları tarafından birleştirme yasağı varmış gibi yorumlandığı da olmaktadır: “...Görüldüğü gibi madde de Orman Yasasında yer alan suçlara ilişkin yargılamaların hangi mahkemelerce yapılacağı düzenlenmiş ve bu suçlara ilişkin davaların acele mevaddan sayılacağı kuralı kabul edilmiş olup, madde metninde bazı yasal düzenlemelerde olduğu gibi (örneğin 1918 sayılı Kanunun 56, İY.sının 346'ncı maddeleri) orman suçlarına ilişkin davaların, başka davalarla birlikte görülemeyeceğine ilişkin bir belirme bulunmamaktadır.” YCGK, E. 2002/251, K. 2002/368, T. 22.10.2002. CGK kararına konu olan bu uyuşmazlıkta Özel Daire, 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 83. maddesinin bir birleştirme yasağı getirdiğine karar vermişti. Ancak CGK'nun kararı isabetli bir şekilde söz konusu maddede bir birleştirme yasağının olmadığına yöneliktir.

muhakemelerin birleştirilmesi yasağı getirmiştir. Her ne kadar bu düzenlemenin Anayasa'nın 37. Maddesinde düzenlenen kanuni hakim güvencesine ve 138. Maddesinde düzenlenen mahkemelerin bağımsızlığı düzenlemelerine aykırı olduğu iddia edilse de; Anayasa Mahkemesi'nin, çocuklarla yetişkinlerin soruşturma ve kovuşturmalarının ayrı yapılmasının veya zorunlu görüldüğü hallerde birleştirilmesinin doğal hakim ilkesine aykırılık oluşturmadığından bahisle Anayasa'nın 38 ve 137 maddelerine aykırılık taşımadığına karar vermiştir⁵⁰⁴.

---

⁵⁰⁴ “...İtiraz konusu kuralla, çocukların yetişkinlerle birlikte suç işlemesi halinde, soruşturma ve kovuşturmanın ayrı yürütülmesi esas olmakla birlikte, çocuklar hakkında gerekli tedbirler uygulanmak suretiyle çocuk mahkemesinin gerekli gördüğü takdirde çocuk hakkındaki yargılamayı genel mahkemede davanın sonucuna kadar bekletebileceği, davaların birlikte yürütülmesinin zorunlu görülmesi halinde ise genel mahkemelerde, yargılamanın her aşamasında, mahkemelerin uygun bulması şartıyla birleştirme kararı verilebileceği ve birleştirilen davaların genel mahkemelerde görüleceği öngörülmektedir. Çocuk mahkemeleri, Yasa'nın 1. maddesinden de anlaşılacağı üzere, korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasını, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasını sağlayan yerlerdir. Bu nedenle Yasa'da çocuk suçluların özel mahkemede, özel bir usul yasasıyla yargılanması öngörülmüştür. İtiraz konusu kuralla da bu kapsamda bir düzenleme getirilmiştir. Genel ceza yargılaması usulünde olduğu gibi çocukların yetişkinlerle birlikte suç işlemeleri halinde, her failin işlemiş olduğu eylemden dolayı ayrı yargılanması esas olmakla birlikte uyumsuzluklar arasında bir bağlantı da bulunabilir. **Bu durumda bir uyumsuzluğun çözümü başka bir uyumsuzluğun çözümüne bağlı olabileceği gibi yargılamaların birlikte yapılması gerekebilir. Bu tür uyumsuzluklarda davalar birleştirilebilir ya da bekletici sorun yapılarak diğer davanın sonucu beklenebilir.** Anayasa'nın “Kanuni hakim güvencesi” başlıklı 37. maddesinde, “Hiç kimse kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz. Bir kimseyi kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz.” denilmiştir. Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında belirtildiği gibi, doğal yargıç ilkesi suçun işlenmesinden veya çekişmenin doğmasından önce davayı görece yargı yerini yasanın belirlemesi şeklinde tanımlanmaktadır. Başka bir anlatımla doğal yargıç ilkesi, yargılama makamlarının suçun işlenmesinden veya çekişmenin meydana gelmesinden sonra özel olarak kurulmasına veya yargıcın atanmasına engel oluşturmaktadır. **İtiraz konusu kuralın üçüncü fıkrasındaki düzenleme ile, birlikte işlenen suçlara ilişkin birleştirme kararı verilerek, sanıkların aynı ceza mahkemesinde yargılanmalarıyla adaletin daha iyi gerçekleşmesi ve aynı konuda farklı**

ÇKK m. 17'deki düzenlemeye göre çocuğa isnat edilen fiille, yetişkine isnat edilen fiil arasında nesnel bir bağlantı bulunması gerekmektedir. Ancak maddede belirtilen “birlikte” suç işlemesi ifadesinden, sadece iştirak halinde işlenen suçlar için değil; nesnel bağlantının mümkün olduğu her durum için birleştirme yasağının olduğu kabul edilmelidir. Örneğin iştirak halinde olmadan ve birbirlerinden habersiz aynı ormanda kundakçılık yapan bir yetişkin ile bir çocuğun fiilleri arasında nesnel bağlantı vardır. Bu durumda çocuk ve yetişkinin muhakemeleri birleştirilemeyecek ve ayrı ayrı devam edecektir⁵⁰⁵.

Bununla birlikte ÇKK m. 17/3'e göre “*Davaların birlikte yürütülmesinin zorunlu görülmesi hâlinde, genel mahkemelerde, yargılamanın her aşamasında,*

---

kararların ortaya çıkmasına engel olunması amaçlanmaktadır. Bağlantı sebebiyle işlenen suçun niteliğinden ve mahkemelerin uygun bulmasına bağlı olarak davaların birlikte yürütülmesinin zorunlu görülmesi nedeniyle, çocuk yetişkinle birlikte, olaydan sonra kurulmuş olağanüstü bir mahkemede değil olaydan önce kurulmuş genel mahkemede yargılanmaktadır. Kural, belirli bir suçun işlenmesinden sonra bu suça ilişkin davayı görecek yargı yerini belirlemediğinden doğal yargıç ilkesine aykırı görülmemiştir. Anayasa'nın 138. maddesinin birinci fıkrasında ise, hakimlerin görevlerinde bağımsız oldukları, Anayasa'ya, yasalara ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verecekleri belirtilmektedir. Kuralın ikinci fıkrasına göre, çocuk mahkemesindeki hakimin gerekli gördüğü takdirde genel mahkemedeki davanın sonucunu beklemesi, Anayasa'nın 138. maddesinde açıklanan vicdani kanaatlerine göre karar verecek hakime emir ve talimat verilmesi, tavsiye ve telkinde bulunulması şeklinde anlaşılabilir. Burada hakim bir uyuşmazlıkla ilgili karar verirken, çocuk hakkında koruyucu ve destekleyici tedbirleri uygulamak suretiyle gerekli görürse yargılamayı genel mahkemedeki davanın sonuna kadar bekletmekte ve bağlantı nedeniyle başka bir mahkemenin kararına dayanmaktadır. Bununla birlikte çocuk hakkında yargılamayı yapan mahkemenin her olayı değerlendirerek bekletici mesele sayma ya da saymama takdirindedir. Kaldı ki genel mahkemedeki davanın sonucu, çocuk mahkemesi için bağlayıcı da değildir. Açıklanan nedenlerle Kural Anayasa'nın 37. ve 138. maddelerine aykırı değildir. İtiraz isteminin reddi gerekir.” AYM, E. 2008/25, K. 2010/20, T. 28.01.2010, R.G. S. 27565, T. 28.01.2010.

⁵⁰⁵ İtalyan hukukunda da birleştirme hükümlerinin olağan mahkemelerle çocuk mahkemeleri arasında uygulanamayacağı hakkında bkz. GARAFOLI, s. 134.

mahkemelerin uygun bulması şartıyla birleştirme kararı verilebilir. Bu takdirde birleştirilen davalar genel mahkemelerde görülür.” Madde metnine göre çocuklar ve yetişkinler için ayrı ayrı yürütülen soruşturmalardan sonra, kovuşturma evresine geçilince muhakemelerin birleştirilmesi zorunlu ise bu evrenin her aşamasında, mahkemelerin de anlaşması sonucunda genel mahkemelerde birleştirme yapılabilecektir. Burada davaların birlikte yürütülmesinin zorunlu görülmesinden maksadın, bağlantı ile elde edilebilecek faydalar olduğunu düşünmekteyiz. Örneğin hem çocuk hem yetişkin için toplanan delillerin müşterek olması, çelişkili kararların çıkmasının engellenmesi veya sorumluluklarının tespiti için birleştirmenin faydalı olması gibi durumlarda birleştirmenin zorunlu olduğu kabul edilmelidir⁵⁰⁶. Ancak burada yapılacak bir fayda analizinin daha sıkı bir değerlendirme gerektiği kanaatindeyiz. Sağlanacak faydanın, çocukların muhakemesinin ayrı yapılmasından elde edilecek faydadan daha fazla olması gerekmektedir.

bb. 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu

2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu m. 112/4'e göre *“Bu Kanuna göre görülen davalar, diğer kanunlara göre görülen davalarla birleştirilemez.”*⁵⁰⁷ Bu nedenle KTK kapsamına giren bir ceza uyuşmazlığın muhakemesi ile başka bir ceza uyuşmazlığın muhakemesi, uyuşmazlıklar bağlantılı olsa dahi, birleştirilmeyecektir.

---

⁵⁰⁶ “...5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun “İştirak hâlinde işlenen suçlar” başlıklı 17. maddesindeki düzenlemeye göre birleştirmenin genel mahkemede dosya üzerinden yapılabileceği, maddi gerçeğe ulaşıp adaleti sağlamak maksadıyla sanıkların suça iştirak derecelerinin, sorumluluklarına etki edebilecek uygulanma ihtimali olan veya tartışılması gereken kanun hükümlerinin birlikte ele alınmasında zorunluluk bulunması nedeniyle her iki davanın birleştirilmesinden sonra sanığın hukuki durumunun tayin edilmesi gerektiği gözetilmeksizin eksik araştırma ile hüküm kurulmasında isabet bulunmamaktadır.” **YCGK, E. 2018/337, K. 2020/176, T. 12.03.2020.**

⁵⁰⁷ **KTK m. 112/ 5:** “Askeri araçları süren kişiler ile asker kişilerin bu Kanunda yazılı suçlarla ilgili davalarına da bu mahkemelerde bakılır.”

Örneğin KTK m. 79'da⁵⁰⁸ düzenlenen park cezası alma suçuyla birlikte hakaret veya kasten yaralama suçları birlikte işlendiğinde, muhakemeler birleştirilemeyecektir.

cc. 2004 sayılı İcra İflas Kanunu m. 346

2004 sayılı İcra İflas Kanunu m. 346'nın tam metni şu şekildedir: *“Bu Kanun hükümlerine göre disiplin veya tazyik hapsine icra mahkemesi karar verir. İcra mahkemesinin görevine giren **bu işler**, diğer mahkemelerde görülen ceza davaları ile birleştirilemez. Bu Bapta yer alan suçlarla ilgili davalara, icra mahkemesinde bakılır.”*

Görüldüğü üzere maddenin birinci fıkrasında disiplin ve tazyik hapsine icra mahkemesinin karar vereceği düzenlenmiştir. Bu fıkradan sonra gelen fıkrada ise *“icra mahkemesinin görevine giren bu işler”* demek suretiyle bir birleştirme yasağı getirilmiştir. Ancak madde fıkralarının dizilimi birleştirme yasağının hangi işlerle ilgili olacağını yorumunda kafa karıştırıcı şekildedir. Zira son fıkrada suçlarla ilgili bir görev kuralı vardır. Dolayısıyla birleştirme yasağının söz konusu olduğu durumların, icra mahkemesinin disiplin veya tazyik hapsine yönelik muhakemeleri için mi yoksa ilgili bölümde düzenlenen suçlarla ilgili mi olduğu tam olarak anlaşılamamaktadır.

Bu noktada birleştirme yasağı, istisnanın istisnası niteliği taşıması sebebiyle, geniş yorum yapılmasının gerektiğini düşünmekteyiz. Muhakemelerin birleştirilmesi bir istisnadır; birleştirme yasakları ise istisnanın istisnasıdır. Hukuktaki temel ilkelerden biri olan istisnanın istisnası geniş yorumlanır kuralı gereğince, birleştirme yasağı olan

---

⁵⁰⁸ **KTK m. 79:** *“Karayolu üzeri park yerindeki araçlar için park ücreti, yetki ve sorumluluk alanına göre park yerini tespiti yetkili idarece veya bu idare tarafından işletme izni verilen gerçek veya tüzel kişilerce alınabilir. Bunlar dışında hiçbir gerçek veya tüzel kişi herhangi bir şekilde park ücreti alamaz. Erişme kontrollü karayolları (otoyol-ekspresyol) hariç olmak üzere büyükşehirlerde yetkili idareler, büyükşehir belediyeleridir. Birinci fıkra hükmüne aykırı olarak park ücreti alan veya almaya teşebbüs edenler, fiilleri daha ağır bir ceza gerektiren bir suç oluşturmadığı takdirde, altı aydan iki yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.”*

durumların geniş yorumlanması gerekmektedir. Dolayısıyla maddede düzenlenen birleştirme yasağının, hem disiplin ve tazyik hapsi muhakemelerini hem de ilgili bölümde düzenlenen suçların muhakemelerini kapsadığını ve diğer ceza mahkemelerindeki muhakemelerle birleştirilemeyeceği kabul edilmelidir. Yargı kararları da bu yöndedir⁵⁰⁹.

B. Birleştirme Şartları

Uyuşmazlıkların muhakemelerinin birleştirilmesi için bağlantının varlığı gerekli olsa da yeterli değildir. Uygulamada ve doktrinde başka bazı koşulların da bulunması aranmaktadır. Buna göre muhakemelerin birleştirilmesinin şartları; uyuşmazlıklar arasında bağlantı bulunması, uyuşmazlıkların cezai nitelikte olması, , birleştirmede fayda bulunması, birleştirmenin mümkün olması ve birleştirme yasağı bulunmaması şeklinde belirtilebilir.

---

⁵⁰⁹ “...İcraen teslim olunan araziye müdahale ve fîli müessirden dolayı maznun Bünyanın Bozlar köyünden Hasan Özbek ve arkadaşları hakkındaki dava evvelce asliye ceza mahkemesinde rüyet edilerek maznunların muhtelif suretlerle mahkumiyetlerine dair verilen kararın Temyiz Dördüncü Ceza Dairesince, isnat olunan fiillerden Türk Ceza Kanununun 309 uncu maddesine tevafuk eden hareketin tetkiki icra ve iflas Kanununun 342 inci maddesi sarahatına göre tetkik merciinin salahiyeti dahilinde olduğundan tahsile vazife noktasından bozulması üzerine Biga icra işleri Tetkik Mercince yapılan tetkikat neticesinde içtima kaidesinin tatbiki suretiyle düğme ve gayrimenkule tekrar müdahaleden dolayı mahkumiyetlerine dair verilen kararın da icra ve iflas Dairesince icra Kanununun 346 inci maddesinin ikinci fıkrasına göre birleştirilmesine imkan olmayan döğme suçuna müteallik davanın tefrik edilmesi iktiza ederken bu suçun merciin salahiyetine giren ceza davasıyla birleştirilmesi kanuna uygun olmadığından bahsile bozulduğu anlaşılmıştır. Her iki dairenin salifüzzikir vazifeye müteallik bozma kararlarında tevhide içtihadı mucip mübayenet olmadığı ve murtabit suçlardan birinin tetkik merciinin ve diğerinin de mahkemenin vazifelerine dahil olduğu ve murtabit ceza davalarının ayrılmasına Ceza Usulü Muhakemeleri Kanunu mucibince karar verilebileceği cihetle neticede Ceza Kanununun içtima ve icra ve iflas Kanununun 346 inci maddesinin son fıkrası hükümleri tatbik olunmak üzere evrakın Başmüddeiumumilik Yüksek Makamına iadesine ittifakla karar verildi.” **Yargıtay CGK, T. 30.04.1941, E. 1941/11, K. 1941/15.**

1. Uyuşmazlıklar Arasında Bağlantı Bulunması

Muhakemelerin birleştirilmesinin ilk şartı, çalışmamızın ikinci bölümünde ayrıntılı bir şekilde ele aldığımız bağlantının mevcudiyetidir⁵¹⁰. Aralarında bağlantı bulunmayan uyuşmazlıkların muhakemelerinin birleştirilmesi mümkün değildir⁵¹¹. Bu bakımdan bağlantı, muhakemelerin birleştirilmesinin ön şartıdır.

2. Uyuşmazlıkların Cezai Nitelikte Olması

Muhakemeleri birleştirilecek uyuşmazlıkların hepsinin aynı nitelikte olmasının tek yönlü bağlantıyı oluşturacağını ve tek yönlü bağlantının da kendi içerisinde çeşitli ayırımlara tabi tutulduğunu açıklamıştık. Bu bakımdan ceza muhakemesinde muhakemelerin birleştirilmesi, sadece uyuşmazlıklar arasında tek yönlü bağlantının varlığı halinde öngörülmüştür. CMK'nın bağlantı durumlarını belirttiği hükümleri ve ilgili diğer hükümlerinde, bağlantılı uyuşmazlık yerine bağlantılı suç ifadesinin kullanılması da bunu göstermektedir.

Bir ceza uyuşmazlığı ile farklı muhakeme dallarına ait uyuşmazlığın muhakemelerinin birleştirilmesi teorik olarak mümkündür⁵¹². Ancak Anayasa m. 142'de düzenlenen mahkemelerin görev ve yetkilerinin kanunla düzenlenmesi kuralı gereğince, ceza mahkemelerinin ceza uyuşmazlıklarının muhakemesi ile diğer muhakeme dallarına ait uyuşmazlıkların muhakemesini birleştirebilmesi için buna ilişkin kanun

---

⁵¹⁰ **KUNTER**, s. 235. Yazar muhakemelerin birleştirilerek yapılması için uyuşmazlıklar arasındaki bağlantının sıkı olmasını aramaktadır. Yazarın sıkı bağlantı olarak belirttiği bu durumun bağlantının niceliği ile ilgili bir derecelendirmeden ziyade birleştirmenin sağlayacağı fayda ile ilgili olduğunu düşünmekteyiz.

⁵¹¹ “...Aralarında fiili ve hukuki irtibat bulunmayan sanıklar haklarındaki davaların birlikte görülmesi... Yasaya aykırıdır.” **Yargıtay 7. CD, E. 1994/9529, K. 1994/10875, T. 27.10.1994.**

⁵¹² **CENTEL/ ZAFER**, s. 644.

düzenlenmesi gerekmektedir. Zira bağlantı hükümleri ile genel görev ve yetki kurallarının istisnasını oluşturmaktadır⁵¹³.

a. Birleştirmenin Özel Bir Görünümü: Şahsi Hak Davası

Bu noktada muhakemelerin birleştirilmesinin özel bir görünümü olan ve 1412 sayılı CMUK'da düzenlenmesine rağmen CMK'da yer verilmeyen “*şahsi hak davası*” kavramından bahsetmek gerekmektedir. Şahsi hak davası temel olarak CMUK döneminde şahsi davanın bir parçası olarak görülmüş ve bu yönüyle incelenmiştir.

Bilindiği üzere Kara Avrupası ceza muhakemesi hukuku sistemlerinde, kural olarak, toplumsal iddia görevi savcılıklar tarafından yerine getirilmektedir⁵¹⁴. Bunun yansıması olarak da açılan ceza davaları kamu davası olarak adlandırmaktadır. Ancak CMUK döneminde toplumsal iddia ve bunun sonucu olarak kamu davası, suçların kovuşturulması için tek yol değildi ve CMUK m. 344 ve 364 arasında düzenlenen şahsi dava usulü uyarınca suç iddiası faaliyetinin bazı durumlarda, özellikle çok ağır olmayan suçlarda, bizzat kişi tarafından yapılabilmesi de öngörülmekteydi⁵¹⁵. Bu yönüyle şahsi dava asıl olarak suçların kovuşturulmasının kamu görevi olmasının bir istisnasını teşkil etmekte ve uygulama olarak da oldukça yaygın bir şekilde kullanılmaktaydı⁵¹⁶. Önemle belirtmek gerekir ki; şahsi dava usulü, ne geneldan ayrılarak oluşturulan fer'i bir yol ne de asıl ceza davasının yanında tali bir ceza davasıdır. Aksine şahsi dava da

---

⁵¹³ CENTEL/ ZAFER, s. 644.

⁵¹⁴ SCHROEDER Friedrich Christian/ VERREL Torsten, Ceza Muhakemesi Hukuku, Çev. Salih OKTAR, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019, s. 258.

⁵¹⁵ YURTCAN Erdener, Şahsi Dava ve Uygulaması, Kazancı Kitap Ticaret, Ankara, 1989, s. 1; ÖZEN Mustafa, s. 49.

⁵¹⁶ YURTCAN, Şahsi Dava, s. 1. İtalyan hukukunda bazı yazarlar tarafından, ceza muhakemesinin amacının temel amaçlarının yanında, sanığa veya medeni sorumluluğa sahip kişiye karşı açılacak hukuk davasını görmek de sayılmaktadır. Bkz. DE MARSICO, s. 1. Hatta bazı yazarlar ceza muhakemesi hukukunu tanımlarken suçla bağlantılı medeni sorumluluğu düzenleyen normları da tanımın kapsamında görmektedir. Bkz. LEONE, s. 11.

niteliği itibariyle tam ve bağımsız bir ceza davasıdır. Ancak genel usule bir istisna oluşu, şahsi davanın temel niteliklerinin kanunla açık ve net bir şekilde gösterilmesini gerektirmiş ve CMUK da bu düzenlemelere yer vermişti⁵¹⁷.

Bunun yanında CMUK m. 358’de “*mahkumiyet kararıyla beraber şahsi dava üzerinde verilecek kararlar*” başlığıyla şahsi davanın yanında mahkumiyet halinde talep edilen medeni muhakemenin konusu olan hak talepleri düzenlenmekteydi⁵¹⁸. Hukuki niteliği gereği ceza muhakemesine değil medeni muhakemeye ilişkin olan şahsi hak davasına bakma görevi de Kanun tarafından ceza mahkemesine verilmişti. Şahsi hak davasında, aynı olaydan türeyen bir ceza uyuşmazlığı ile medeni uyuşmazlık söz konusu olduğundan, uyuşmazlıklar arasında karışık bağlantı vardır. Dolayısıyla CMUK, şartları oluştuğunda, bir ceza uyuşmazlığı ile bir medeni uyuşmazlığın aynı muhakeme sürecinde görülmesine imkân tanıdığından, CMK’nın aksine, karışık bağlantının varlığında muhakemelerin birleştirilmesine cevaz vermektedir. Zira şahsi hak davası klasik bir muhakemelerin birleştirilmesi örneğidir⁵¹⁹. Bunun en önemli göstergelerinden biri, Kanunun şahsi hak talebinin incelenmesinin bir şartı olarak şahsi dava (ceza

---

⁵¹⁷ **YURTCAN**, Şahsi Dava, s. 2. 1412 sayılı CMUK’da şahsi dava ile ilgili birleştirme yasağı ve birleştirme mecburiyeti ile ilgili düzenlemeler de mevcuttu: **CMUK m. 353/2**: “*Şahsi dava yoluyla takip olunan bir iş ağır ceza işlerini gören mahkemede takip olunan bir cürümlerle birleştirilemez.*” **CMUK m. 357/1,2**: “*Şahsi dava açan mutazarrıra karşı maznun muhakemenin bittiği bildirilinceye kadar karşılıklı bir dava ile davacının mahkumiyetini isteyebilir. Bu takdirde asıl ve karşılıklı davalar birlikte hükmolunur.*”

⁵¹⁸ **CMUK m. 358**: “*Maznun mahküm olursa mahkeme şahsi hak talebi hakkında da hüküm verir. Şukadar ki zararın vücuduna veya miktarına ait tetkiklerin, duruşmanın uzamasını veya hükmün tehirini mucip olacağı anlaşılırsa mahkeme bu cihet hakkında davacının hukuk mahkemesine müracaat edebileceğine karar vererek hükmünü yalnız ceza tayinine hasredebilir.*”

CPPI m. 74: “*Ceza Kanunu'nun 185. maddesinde belirtilen tazminat ve eski hale getirme davaları, ceza yargılamasında suçun zarar verdiği kişi veya onun külli halefleri tarafından sanığa ve hukuki sorumluya karşı açılabilir.*”

⁵¹⁹ **YURTCAN**, Şahsi Dava, s. 143.

davası) konusundaki kararı geciktirmemesini aramasıdır⁵²⁰. Bunun nedeni de tali nitelikte görülen şahsi hak davasının, asıl ceza davasını geciktirmemesinin istenmesidir. Muhakemelerin birleştirilmesinden genel olarak beklenen bir sonucu, CMUK normatif olarak düzenlemiş ve asıl ceza davasını geciktirmesi durumunda şahsi hak talebinin medeni muhakemede konu edinmesini düzenlemiştir. Bu bakımdan ceza mahkemesinin bu nitelikteki bir kararı da hukuki olarak muhakemelerin ayrılması kararıdır⁵²¹.

Uygulamada birtakım sorunlar bulunsa da şahsi hak davası, temelinde bağlantı kurumundan beklenen fayda ve işlevlere hizmet eden bir kurumdu. Öyle ki, aynı olaydan dolayı hem ceza mahkemesi hem de hukuk mahkemesi nezdinde birden çok dava açılması yerine, tüm sorunların tek bir (ceza) muhakemede hallolmasını sağlayan hem pratik hem de işlevsel bir yanı vardı. Böylelikle hem emekten hem zamandan hem de finansal kaynaklardan tasarruf edilmekte, hem de farklı mahkemelerin aynı olay hakkında çelişen kararlar vermesi de engellenmekteydi. Bu faydalarından ötürü, muhakemelerin birleştirilmesinin özel bir görünümü olan şahsi hak davasının, eski uygulamadaki sorunlu tarafları da iyi belirlenerek, CMK'ya eklenmesi ve mevzuatımızda yeniden yer alması, kanaatimizce yerinde bir karar olacaktır.

3. Birleştirilmede Fayda Bulunması

Bağlantı kurumunun temelinde usul ekonomisi ilkesinin olduğunu belirtmiştik⁵²². Muhakemede bu ilkeye riayet edilmesi, yargılama makamları adına anayasal bir ödevken, aynı zamanda bu konuda bir yetki de vermektedir. Dolayısıyla bağlantının sonuçlarından biri olan muhakemelerin birleştirilmesine karar verilebilmesi

---

⁵²⁰ Şahsi hak davasının şartları konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. **YURTCAN**, Şahsi Dava, s. 143-146.

⁵²¹ **YURTCAN**, Şahsi Dava, s. 145.

⁵²² Muhakemelerin birleştirilmesinin usul enerjisinden tasarruf sağladığı ifadesi için bkz. **GARAFOLI**, s. 133; **MERCONE**, s. 246.

için de fayda düşüncesi ön planda tutulmalıdır⁵²³. Birleştirme zaman, emek, para veya maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasında kolaylık vb. gibi faydalar sağlayacaksa amaca hizmet etmiş olacaktır. Faydanın bulunup bulunmadığının araştırılması da her olayda hakimin takdirine bırakılmıştır⁵²⁴.

Birleştirmede elde edilmesi hedeflenen faydanın muhakemenin üç öznesi için de olması en ideal olanıdır. Örneğin iki uyuşmazlığın muhakemesinde tanıkların ortak olması ve tek bir muhakemede tanıkların tek seferde dinlenmesi, muhakemenin her üç öznesi için de geçerli bir faydadır⁵²⁵. Aynı şekilde muhakemelerin ayrı yürütülmesi durumunda birden fazla yapılacak keşif işlemi, muhakemelerin birleştirilmesinde bir sefer yapılıyorsa da ortak bir fayda oluşacaktır. Ancak kanaatimizce bu şart değildir⁵²⁶. Örneğin ceza muhakemesinde davanın bir an evvel sonuçlanması iddia makamının ve yargılama makamının iş yükü bakımından bir fayda getirecekken, savunma makamı açısından ise savunma hakkını yeterince kullanılmamasına neden olabileceğinden bir fayda getirmeyebilir. Aynı şekilde birleştirme sonucunda, birden fazla sanık hakkında yapılan muhakemeler, yargılama makamı açısından değerlendirme kolaylığı⁵²⁷

---

⁵²³ TAORMINA, s. 138; KUNTER, s. 236.

⁵²⁴ KUNTER, s. 236-237. “...Aynı fiilin failleri olan sanık... ve diğer sanıklar arasında dar (objektif) bağlantı bulunduğu muhakkak olup, bu bağlantı nedeniyle davaların birlikte görülmesinde fayda olup olmadığı ve/veya birleşmenin olanaklı bulunup bulunmadığının öncesinde değerlendirilip, ulaşılan sonucun ise denetime olanak veren gerekçe ile açıklanması gerektiği gözetilmeden, yazılı şekilde karar verilmesi... bozmayı gerektirmiş.” **Yargıtay 6. CD. E. 2019/1260, K. 2020/895, T. 26.02.2020.**

⁵²⁵ CENTEL/ ZAFER, s. 645.

⁵²⁶ Karşı görüş için bkz. CENTEL/ ZAFER, s. 645; YURTCAN, s. 272.

⁵²⁷ BACCARI, s. 271. Öznel bağlantı hallerinde birleştirmenin, fail hakkında daha iyi bir kanaat edinmeyi mümkün kıldığına yönelik bkz. YÜCE, s. 428. Ancak öznel bağlantı hallerinde tek bir sanığın birden fazla fiili olacağından, sanık hakkında edinilecek izlenimin olumsuz olma ihtimali yüksektir. İhsas-ı rey anlamına gelebilecek bir düşünce tarzı oluşturacağından, bu durumun birleştirmenin faydaları arasında gösterilmesinin de isabetli olmadığı fikrindeyiz.

sağlayabilecekken, her bir sanığa ayrılan savunma süresini de kısaltabilir⁵²⁸. Diğer yandan suçların içtimaı veya zincirleme suç hususunun değerlendirilmesi gerektiğinde; muhakemelerin birleştirilmesi, sanık açısından toplam ceza üzerinde bir fayda sağlayacakken, yargılama makamı açısından, muhakeme süresini uzatabileceğinden fayda sağlamayacaktır. Bu nedenle bağlantıda değerlendirilmesi gereken fayda, kümülatif ve matematiksel bir fayda değildir⁵²⁹.

Uygulamada özellikle örgüt faaliyeti kapsamında görülen muhakemelerde birleştirme durumunda hem sanık sayısında hem de fiil sayısında normalin üzerinde bir artış olduğu ve çok kısa sürede hüküm verilebilecek uyuşmazlıkların gereksiz yere çok uzatıldığı ve muhakemenin de bir insan gücünün anlayamayacağı kadar karışık hale getirildiği gözlemlenmektedir⁵³⁰. Bu durumlarda yapılan birleştirmelerin, muhakemenin hiçbir öznesi bakımından fayda getirmediği gibi, her üçü bakımından da zararlı olduğu

---

⁵²⁸ Amerikan hukukunda birden fazla sanığın aynı davada yargılandığı durumlarda, jürinin her biri için ayrı ayrı suçluluk ve masumluk hakkındaki bireyselleştirmeyi zorlaştırması, muhakemelerin birlikte yapılmasının olumsuzluğu olarak belirtilmiştir. **CALO**, s. 21. Aynı olumsuzluğu bizim hukuk sistemimiz için de hakim vicdanı kanaatinin oluşması aşamasında olduğunu söyleyebiliriz. Örneğin çok sanıklı bir örgüt muhakemesinde, örgütün en tepesindeki yöneticilerle, sıradan örgüt üyelerinin muhakemelerinin birleştirilmesi, yargılama makamında bir önyargıya neden olabilir ve fiillerin ve kusurların bireyselleştirilmesi noktasında bir tehlike oluşturabilir.

⁵²⁹ **GARAFOLI**'ye göre birleştirmeye karar verecek hakim bazen menfaatler arasındaki fedakarlığa da karar verir. Örneğin hakim muhakemelerin ayrılmasına karar verirken, usul ekonomisinin sağlayacağı tasarruf etme imkanından, maddi gerçeğin daha sağlıklı ortaya çıkarılması gibi yüksek bir menfaat için vazgeçebilir. **GARAFOLI**, s. 135.

⁵³⁰ *“Davaların ayrı ayrı görülmesi halinde pek çok suçu kısa bir zaman zarfında aydınlığa kavuşturmak ve hükme bağlamak mümkün iken, suçların bir örgüt faaliyeti çerçevesinde işlendiği ön kabulünde hareketle gereksiz yere davalar birleştirilmekte ve birbirleriyle ilgisi olmayan pek çok suç aynı davanın konusunu oluşturur ve birbirlerini tanımayan pek çok sanık aynı dava kapsamında yargılanabilir hale getirilmektedir. Bu uygulama, mahkemelerin hüküm vermesini oldukça güçleştireceği gibi, vereceği kararları da toplumu oluşturan bireyleri tatmin etme bakımından kuşkulu kılacaktır.”* **ÖZGENÇ İzzet**, Suç Örgütleri, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013, s. 50.

kabul açıktır⁵³¹. Sırf örgütün varlığı gerekçesiyle muhakemelerin birleştirilmesi, dava dosyasının ve malzemelerinin savunma hakkını kısıtlayacak, iddia faaliyetinin sağlıklı ve düzenli yapılmasını engelleyecek ve de yargılama faaliyetini imkânsız hale getirecek derecede çoğalması kabul edilemez bir durumdur.

Muhakemelerin birleştirilmesinde fayda gerekliliği hususunda değerlendirilmesi gereken önemli bir nokta da birleştirmenin, birleştirilen muhakemelerden bazıları açısından dava zamanaşımına uğrama tehlikesinin göz önünde tutulmasıdır⁵³². Örneğin halihazırda sorgusu yapılan ve belirli bir yol katedilen muhakeme ile henüz yeni başlayan bir muhakemenin birleştirilmesi, ileri aşamadaki muhakemenin zamanaşımına uğrama ihtimalini ortaya çıkarabilir. Böylece zamanaşımı nedeniyle düşme hükmü verilmesi ve suçların cezasız kalması gibi bir sonucun ortaya çıkmasına neden olabilir⁵³³. Birleştirmeye karar vermeden önce bu durumun da dikkate alınması gerekmektedir⁵³⁴.

---

⁵³¹ “...Hukuk yargılamasından farklı olarak taraflarca hazırlama ilkesinin egemen olmadığı ceza muhakemesinde, yargılama makamlarının davayı gerekli hızla bakıp yürütme yükümlülüğünün bulunduğu, verilen birleştirme kararlarının; hak ve adaletin tesisi için gerekli olduğu düşünülse dahi, bu tür kararların sanık sayısı, olayın karmaşıklığı, sanıklar ve eylemleri arasındaki bağlantı ve iştirak ilişkisinin birleştirmeyi zorunlu kılıp kılmadığı, birleştirmede yasal zorunluluk olup olmadığı, yargılamayı uzatıp uzatmayacağı gibi hususlar nazara alınarak verilmesi gerektiği, eğer davaların birleştirilmesi sanıkların makul sürede yargılanma haklarını ihlal edecekse bu yöntemle başvurulmaması gerektiği izahtan varestedir.” **YCGK, E. 2022/595, K. 2023/92, T. 15.02.2023**

⁵³². Bunun yanında muhakemelerin birleştirilmesi, suç zamanı ile infaz zamanı arasındaki süreyi de uzatabilmektedir ve yargılamayı etkisiz hale getirebilmektedir. **BACCARI**, s. 271.

⁵³³ “...Sanığa yüklenen ve mevcut kanıtlara göre başka bir suça dönüşmesi olanağı bulunmayan kamu kurumu zararına dolandırıcılık suçu 765 sayılı TCY'nın 504/7. madde ve fıkrasında tanımlanarak yaptırıma bağlanmıştır. Anılan maddede belirtilen yaptırımın türü ve cezanın azami süresi dikkate alındığında, bu suç bakımından TCY'nın 102/4. maddesinde öngörülen asli dava zamanaşımı süresi (5) yıldır. Suç tarihinden itibaren işlemeye başlayan bu süre, öncelikle iddianamenin düzenlenip mahkemeye tevdi edildiği tarihte, ardından da sanığın sorguya

Mahkemenin muhakemelerin birleştirmesinde fayda değerlendirmesi yaparken, matematiksel ve kümülatif bir fayda- zarar analizi yapmak yerine her somut olayın özelliklerine göre bir değerlendirme yapması yerinde olacaktır. Bağlantı nedeniyle muhakemelerin birleştirilmesinde yapılan fayda analizinde, zayıf pozisyonda olan savunma makamının ve özelinde sanığın faydasının ön planda tutulması gerekmektedir. Örneğin sanığın makul sürede yargılanma hakkının, yargılama makamlarının iş yükünü azaltma faydasından daha önemli olduğunun kabulü gerekmektedir. Aynı şekilde muhakemelerin birleştirilmesi durumunda maddi gerçeğe sağlıklı bir şekilde ulaşma faydasının, yargılama makamının az emek göstermesi faydasından öncelikli olduğunu düşünmekteyiz.

4. Birleştirmenin Mümkün Olması

Bağlantılı uyuşmazlıkların muhakemelerinin birleştirmesi faydalı olsa bile, birleştirmenin mantıken de mümkün olması gerekmektedir⁵³⁵. Mantık olarak birleştirmenin mümkün olması, birleştirilecek uyuşmazlık muhakemelerinin evre ve devre olarak aynı aşamada olmasıdır⁵³⁶. Bu bağlamda şu üç ihtimal ortaya çıkmaktadır: Muhakemelerin evre olarak aynı aşamada bulunması, muhakemelerin devre olarak aynı aşamada bulunması ve muhakemelere uygulanacak usullerin aynı olması.

Öncelikle birleştirilecek muhakemelerin aynı evrede bulunması gerekmektedir. Henüz soruşturma evresinde olan ve ceza davası açılmamış ve hatta dava açılıp

---

çekildiği 15.07.1999 tarihinde kesilip yeniden işlemeye başlamıştır. Diğer sanık hakkındaki kamu davasının bu dava ile birleştirilmesinden sonra sanık Sinem'in gereksiz olarak yeniden sorguya çekilmesi ve beraat kararının zamanaşımını kesici bir etkisinin bulunmaması karşısında, sürenin yeniden işlemeye başladığı tarih ile inceleme tarihi arasında dava zamanaşımı gerçekleşmiş bulunmaktadır.” YCGK, E. 2005/38, K. 2005/63, T. 14.06.2005.

⁵³⁴ ÖZEN Mustafa, s. 167.

⁵³⁵ TOSUN, Genel Kısım, s. 330; YURTCAN, s. 272.

⁵³⁶ BARONE, s. 10.

açılmayacağı belli olmayan bir muhakeme ile kovuşturma evresinde yargılaması başlamış olan bir uyuşmazlığın muhakemesinin birleştirilmesi mümkün değildir⁵³⁷. Zira bu evrelere hakim olan kurallar ve ilkeler açısından da tezatlık bulunmaktadır. Soruşturma evresi ilke olarak gizli ve kişilerin yokluğunda devam eden bir süreç iken, kovuşturma evresinde açıklık ilkesi bulunmakta ve yargılama kural olarak sanığın varlığında devam etmektedir⁵³⁸. Bir muhakemenin hem gizli bir şekilde hem de açık bir şekilde yürütülmesi imkânsızdır. Aynı şekilde bir muhakemenin hem kişinin yokluğunda hem de varlığında yürütülmesi de mantık kuralları çerçevesinde mümkün değildir.

Kovuşturma evresinin de prensip olarak kendi içerisinde farklı devrelere ayrıldığı kabul edilse de bu konuda farklı yazarların farklı tasnifleri mevcuttur. Ancak doktrinde baskın olarak kovuşturma evresinin hükümlerle ilk derece mahkemesinde sonuçlanıncaya kadar olan kısmının duruşmaya hazırlık devresi ve duruşma devresi olarak ikiye ayrıldığı kabul edilmektedir. Kanaatimizce muhakemelerin aynı evrede olmak şartıyla; farklı devrelerde bulunması durumunda birleştirmenin mümkün olduğu kabul edilmelidir⁵³⁹. Örneğin soruşturma evresindeki iki muhakemenin, birinin iddianamesi hazırlanırken diğerinin soruşturmasını yeni başlamasını birleştirmeye engel bir durum değildir. Aynı şekilde kovuşturma evresinde bulunup da biri duruşmaya hazırlık devresinde olan bir muhakemenin duruşma devresinde olan bir muhakeme ile birleştirilmesinin mümkün olduğunu düşünmekteyiz⁵⁴⁰.

---

⁵³⁷ **TANER**, s. 73; **YURTCAN**, s. 272; **YÜCE**, s. 433.

⁵³⁸ **TOSUN**, Genel Kısım, s. 330.

⁵³⁹ **TANER**, s. 73.

⁵⁴⁰ **YURTCAN**, s. 273; **KUNTER**, s. 237. Yazar hepsi aynı aşamada olmak şartı ile muhakemenin safhaları bakımından fark gözetilmemesi gerektiğini, bu nedenle eski hukukumuzda yer alan ilk soruşturmayı yapan sorgu hakimliğinin de birleştirme kararı verebileceğini savunmaktadır. **KUNTER**, s. 237.

Kanun yolları aşamasında olan bir muhakemenin henüz ilk derece aşamasında olan muhakemelerle birleştirilmesinin birden fazla ihtimali göz önünde bulundurmaya gerektirmektedir. Öncelikle hâlihazırda kanun yolları aşamasında olan bir muhakeme ile hâlihazırda ilk derece aşamasında olan bir muhakemenin birleştirilmesi mümkün değildir⁵⁴¹. Bunun birleştirmede fayda bulunması açısından değerlendirilmesi bir yana, mantık kuralları gereğince de mümkün olmadığı kabul edilmelidir. Muhakeme çeşitli işlemlerden ve aşamalardan oluşan bir süreçtir ve ilk derece aşaması bitmeden ikinci dereceye geçilmesi veya ikinci derece aşaması bitmeden üçüncü derece aşamasına geçilmesi imkansızdır. Bunun nedeni Kanunun madde ve yer yönünden yetkinin aksine derece yönünden yetki bakımından işlevsel anlamda vazgeçmemesidir⁵⁴².

Bu noktada şu soru akla gelebilir: Henüz ilk derece aşamasında devam eden bir muhakeme ile ikinci derece veya üçüncü derece aşamada bozulan ve ilk derece mahkemesine gelen bir muhakeme birleştirilebilir mi? Kanaatimizce teorik olarak bu soruya olumlu cevap verilebilir. CMK da bunu yasaklayan bir hüküm bulunmamaktadır. Zira Yargıtay muhakemelerin birleştirilerek yapılması gerekirken, bunun yapılmadığından bahisle bozma kararları da vermektedir⁵⁴³. Böyle bir durumda da muhakemeleri birleştirilmesi gereken uyuşmazlık henüz ilk derece aşamasındaysa,

---

⁵⁴¹ **BİRTEK**, Bağlantılı Ceza Davaları, s. 319, dp. 10.

⁵⁴² **FOSCHINI**, La Connessione, s. 15.

⁵⁴³ “...Sanık hakkında yargılama konusu olayla ilgili olarak ihaleye fesat karıştırma suçundan temyize konu bu kamu davasından başka, yapılan UYAP sorgusunda; bu davadaki ihaleyi gerçekleştiren ihale komisyonu üyesine yönelik eyleminden dolayı rüşvet verme suçundan İstanbul Anadolu 8. Ağır Ceza Mahkemesinin 2011/372 Esas, 2014/158 Karar sayılı davasında da yargılama yapıldığının ve Dairemizin 2020/4822 Esas sayılı ilamı ile bahse konu davada verilen hükümlerin bozulduğunun anlaşılması karşısında; davalar arasında suçun sübutunun değerlendirilmesi ve eylemlerin nitelendirilmesi bakımından CMK'nin 8/1. maddesinde yer aldığı şekilde hukuki ve fiili bağlantı bulunduğundan bu davanın bahsi geçen dava ile birleştirilmesi sonrasında sanığın hukuki durumunun takdir ve tayin edilmesi gerektiğinin gözetilmemesi...” **Yargıtay 5. CD., E. 2020/3908, K. 2021/1476, T. 30.03.2021.**

hükmü bozulan uyuşmazlıkla birleştirilmesi gerekmektedir⁵⁴⁴. Ancak diğer durumlarda usul ekonomisi açısından birleştirmeden elde edilebilecek bir fayda da düşünülmemelidir.

Birleştirmenin mümkün olması hususunda yapılan bir başka değerlendirme de muhakemelerin aynı usullere tabi olmaması noktasındadır. Buna göre örneğin özel bir muhakeme usulü öngörülen bir uyuşmazlığın muhakemesi ile genel usullere göre yürütülecek bir uyuşmazlığın muhakemesinin birleştirilmesi mümkün müdür? Doktrinde baskın görüşe göre bu durumda birleştirme de olanak bulunmamaktadır⁵⁴⁵. Kanun koyucunun özel muhakeme usullerini öngördüğü uyuşmazlıkta hedeflediği bazı hususlar olduğundan, birleştirme durumunda hem bu hususlara uyma hem de uymama gibi bir tezatlık oluşacaktır⁵⁴⁶. Ancak Yargıtay'ın hem bu görüşü onaylayan hem de onaylamayan kararları da mevcuttur⁵⁴⁷. Kanaatimizce normatif olarak açıkça yasaklanmadığı sürece, farklı muhakeme usullerine tabi uyuşmazlıkların muhakemeleri de birleştirilebilmelidir. CMK m. 10/2'de muhakemelerin birleştirilmesi sonucunda, muhakemelerin birleştirildiği mahkemenin yargılama usullerinin uygulanacağını düzenlemesi de bu düşünceyi destekler niteliktedir.

---

⁵⁴⁴ Karşı görüş için bkz. **ÖZEN Mustafa**, s. 165. Yazar iştirak halinde veya örgüt faaliyetleri kapsamında işlenen suçlarda, kanun yolu aşamasından bozulup gelen uyuşmazlık ile yeni tespit edilen sanıkların soruşturma evresinde veya ilk derece aşamasında olan uyuşmazlıklarının arasında nesnel bağlantı olduğu halde, muhakemelerin birleştirilmesinin mümkün olmadığını belirtmektedir. Bunun nedeni olarak da ileri derecede bulunan muhakemenin sanıkları açısından zamanaşımına uğrama ihtimali tehlikesini göstermektedir. Ancak zamanaşımına uğrama tehlikesi farklı, birleştirmenin mümkün olmaması farklı konulardır. Kanaatimizce ileri aşamada olan uyuşmazlığın zamanaşımına uğrama ihtimali, birleştirmede fayda kapsamında değerlendirilecek bir husustur.

⁵⁴⁵ **YURTCAN**, s. 273. **TOSUN**, Genel Kısım, s. 331, **CENTEL/ ZAFER**, s. 645, 646; **ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ**, s. 516.

⁵⁴⁶ **TOSUN**'a göre özel muhakeme usullerinden bazısı muhakemenin çok çabuk sonuçlanmasını, bazısı ise o kadar çabuk gidilmemesini gerektirmektedir. Bir muhakemenin hem çabuk hem de o kadar çabuk olmadan yapılması mümkün değildir. **TOSUN**, Genel Kısım, s. 331.

⁵⁴⁷ Bkz. **CENTEL**, s. 646, dp. 18 ve 19.

5. Birleştirme Yasağının Olmaması

Muhakemelerin birleştirilmesinin kural olarak ihtiyari olduğunu ancak bazı durumlarda kanun koyucunun, kendisinin bizzat birleştirme mecburiyeti veya birleştirme yasağı öngörebileceğinden bahsetmiştik. İşte kanun koyucunun bir norm ile muhakemelerin birleştirilmesini yasakladığı durumlarda birleştirme yapılamayacaktır. Bu konuda detaylı açıklamaları yaptığımız yere atıfta bulunmakla yetinmekteyiz.

C. Birleştirme Usulü

1. Soruşturma Evresinde Birleştirme

CMK m.9'da "*davaların birleştirilerek açılması*" başlığıyla soruşturma evresinde soruşturmaları birlikte görülen veya farklı farklı soruşturmalar yürütülse de bağlantı nedeniyle ceza davasının birlikte açılması düzenlenmiştir. Maddeye göre "*Bağlantılı suçlardan her biri değişik mahkemelerin görevine giriyorsa, bunlar hakkında birleştirilmek suretiyle yüksek görevli mahkemede dava açılabilir.*⁵⁴⁸" Buradaki dava açılabilir ifadesi iddianame sunulabilir şeklinde anlaşılmalıdır. Zira CMK m. 175/1'e göre kamu davası iddianamenin kabul edilmesiyle açılmış olur ve kovuşturma evresi de iddianame kabul edildikten sonra başlar⁵⁴⁹.

Öncelikle belirtmek gerekir ki; soruşturma evresinde bağlantılı uyuşmazlıkların soruşturulmasının birleştirilmesi ve soruşturma işlemlerinin tek bir dosya üzerinden⁵⁵⁰ yürütüldükten sonra tek bir iddianame ile dava açılması tamamen Cumhuriyet

---

⁵⁴⁸ **CMUK m. 2:** "*Murtabit ceza davalarının her biri muhtelif mahkemelerin vazifesi dahilinde olsa bile bunlar birleştirilerek yüksek vazifeli mahkemeye verilebilir.*"

⁵⁴⁹ **ÖZEN Mustafa**, s. 169.

⁵⁵⁰ **Yazı İşleri Yönetmeliği m. 132:** "*Soruşturma evrakının birleştirilmesine karar verildiği takdirde, birleştirilen evrakın hangi soruşturma evrakı ile birleştirildiği hususu düşünceler sütununa yazılır ve birleştirilen soruşturma evrakı üzerinden işlemlere devam olunur.*"

savcısının takdirindedir⁵⁵¹. Cumhuriyet savcısı bazı durumlarda bu takdiri yalnızca kendisi kullanırken, bazı durumlarda da bir başka Cumhuriyet savcısıyla anlaşmak suretiyle kullanabilmektedir⁵⁵².

Uyuşmazlıklar hem madde yönünden yetki bakımından hem de yer yönünden yetki bakımından aynı mahkemenin yetkisine giriyorsa Cumhuriyet savcısı, muhakemeleri birleştirerek tek bir iddianame ile dava açar⁵⁵³. Örneğin bağlantılı ceza uyuşmazlıkları hem madde bakımından hem de yer bakımından Afyon Asliye Ceza Mahkemesinin yetkisindeyse, Cumhuriyet savcısı soruşturmalar tamamlanınca, tek bir iddianame düzenleyerek dava açabilecektir.

Uyuşmazlıklar madde yönünden yetki bakımından farklı, yer yönünden yetki bakımından aynı yargı çevresindeki mahkemelerin yetkisine giriyorsa, muhakemeler için tek bir soruşturma yürütebilir ve tek bir iddianame ile yüksek görevli mahkemede dava açılabilir⁵⁵⁴. Örneğin bazıları Afyon Ağır Ceza Mahkemesinin bazıları Afyon Asliye Ceza Mahkemesinin görevine giren uyuşmazlıkların soruşturmaları, Cumhuriyet savcısının kararıyla birleştirilip birlikte yapılabilir ve tek bir iddianame ile yüksek görevli mahkeme olan Afyon Ağır Ceza Mahkemesi nezdinde dava açılabilir.

Uyuşmazlıklar madde yönünden yetki bakımından aynı, yer yönünden yetki bakımından farklı mahkemelerin yetkisi dâhilindeyse; Cumhuriyet savcılarının

---

⁵⁵¹ CENTEL/ ZAFER, s. 647; ÖZEN Mustafa, s. 168.

⁵⁵² Doktrinde soruşturma evresinde birleştirme ve tek bir iddianameyi mahkemeye sunma konusunda, Cumhuriyet başsavcılığına haber verme zorunluluğu olmadığı; ancak haber verilmesinin ileride sorun çıkma olasılığını azaltacağı belirtilmiştir. Haber verme üzerine de başsavcılığın birleştirme ve birleştirmeme yönündeki emrinin, delilleri bilen ve sorumluluk sahibi olan savcının yetki sahibi de olduğu gerekçesiyle bağlayıcı sayılmaması hususunda bkz. ÖZEN Mustafa, s. 168.

⁵⁵³ TOROSLU/ FEYZİOĞLU, s. 85.

⁵⁵⁴ TOROSLU/ FEYZİOĞLU, s. 86.

anlaşmaları gerekmektedir⁵⁵⁵. CMK m. 16/1'e göre "yukarıdaki maddelere göre her biri değişik mahkemelerin yetkisi içinde bulunan bağlantılı ceza davaları, yetkili mahkemelerden herhangi birisinde birleştirilerek görülebilir⁵⁵⁶." Kanunun her biri değişik mahkemelerin yetkisi içinde bulunan bağlantılı ceza davaları olarak belirttiği uyuşmazlıklar, madde bakımından yetki açısından aynı düzeyde olan uyuşmazlıklardır. Örneğin biri Afyon Asliye Ceza Mahkemesinin diğeri Uşak Asliye Ceza Mahkemesinin yetkisinde olan bağlantılı iki ceza uyuşmazlığının muhakemeleri Cumhuriyet savcılarının bu hususta anlaşmaları neticesinde iki mahkemeden birisi tercih edilerek birleştirilebilir. Zira bu iki mahkemenin arasında yüksek görevli- düşük görevli ilişkisi yoktur ve aslında muhakemeler her ikisinde de birleştirilebilir. Cumhuriyet savcıları kendi aralarında anlaşarak bu iki mahkeme arasında bir tercihte bulunmalıdırlar.

Son ihtimal olarak da uyuşmazlıklar hem madde hem de yer yönünden farklı mahkemelerin yetkisinde olabilir. Örneğin uyuşmazlıklardan biri Uşak Ağır Ceza Mahkemesi diğeri Afyon Asliye Ceza Mahkemesinin yetkisinde olduğunda, Cumhuriyet savcılarının anlaşmaları neticesinde yüksek görevli mahkeme olan Uşak Ağır Ceza Mahkemesinde dava açılacaktır⁵⁵⁷.

Farklı mahkemelerin madde ve yer bakımından yetkisine giren bağlantılı uyuşmazlıkların tek bir iddianame ile bir mahkemede dava açılması durumunda akla gelebilecek ihtimallerden biri, mahkemenin iddianameyi CMK m. 170/3'e göre görevli ve yetkili mahkemeye hitaben düzenlenmediği gerekçesiyle iade edip edemeyeceği hususudur⁵⁵⁸. Detaylı bir şekilde inceleyeceğimiz üzere, birleştirmenin en önemli

---

⁵⁵⁵ CENTEL/ZAFER, s. 647.

⁵⁵⁶ **CMUK m. 12/1**: "Yukarıdaki maddelere göre her bir muhtelif mahkemelerin salahiyeti dahilinde bulunan murtabit ceza davaları bunlardan birine bakmağa salahiyetli mahkemelerden herhangi birinde birleştirilerek görülebilir."

⁵⁵⁷ CENTEL/ ZAFER, s. 648.

⁵⁵⁸ **CMK m. 170/3**: "Görevli ve yetkili mahkemeye hitaben düzenlenen iddianamede..."

sonucu madde ve yer bakımından genel kurallardan ayrılmaktır⁵⁵⁹. Ancak bu ayrılmada kanunla düzenlendiği için, Cumhuriyet savcısı bağlantı nedeniyle tek bir iddianame düzenlediği durumlarda da aslında görevli ve yetkili mahkemeye hitaben düzenlenmiş bir iddianame olduğu kabul edilmelidir. Dikkat edilmesi gereken nokta, uyuşmazlıklar arasında gerçekten bağlantı olup olmadığıdır. Gerçekten bağlantı nedeniyle birleştirilen soruşturma neticesindeki iddianamenin iade edilmemesi gerekirken, yanlış bir değerlendirme neticesinde bağlantı olmadığı halde birleştirilen soruşturmalar sonucunda hazırlanan iddianamenin iade edilebileceğini düşünmekteyiz⁵⁶⁰. Zira mahkemenin

---

⁵⁵⁹ YURTCAN, s. 274; CENTEL/ZAFER, s. 649,650.

⁵⁶⁰ "...Rüşvet vermeye teşebbüs etmek ve hırsızlık suçlarından şüpheli Ziver Dilen hakkında yapılan soruşturma evresi sonucunda Beyoğlu Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen 16.01.2007 tarihli ve 2005/26483 soruşturma 2007/282-50 sayılı iddianamenin 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 170. maddesine uygun bulunmadığından bahisle aynı Kanunun 174. maddesi gereğince iadesine dair, Beyoğlu 3.Ağır Ceza Mahkemesinin 29.01.2007 tarihli ve 2007/14 sayılı kararına yönelik itirazın reddine ilişkin Beyoğlu 1.Ağır Ceza Mahkemesinin 5.2.2007 tarihli ve 2007/8 sayılı kararının; Olay tarihinde vatandaşların çantasını açmaya çalışan şüphelinin kolluk görevlilerini gördüğünde kaçmaya başladığı, polis tarafından yakalanması üzerine şüphelinin üzerinden çıkan cep telefonlarını ve 100 YTL parayı polis memurlarına kendini bırakmaları için teklif etmesi şeklinde gerçekleşen olayda, rüşvet teklif etme ve hırsızlık suçlarından iddianame düzenlendiği, rüşvet teklif etme suçuna bakma görevinin ağır ceza mahkemesine ait olduğu, hırsızlık suçuna bakmanın her ne kadar asliye ceza mahkemesinin görev alanına girdiği görülse de, her iki suç arasında hukuki ve fiili irtibatın olduğu, bu durumda da üst mahkeme olan ağır ceza mahkemesinin görevli olduğu ve her iki suç için mahkemelere ayrı ayrı dava açılmasının usul ekonomisine aykırı olduğu gözetilmeksizin, itirazın kabulü yerine yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet görülmediğinden bahisle; CMK.nun 309. maddesi gereğince bozulması lüzumu Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü ifadeli 12.03.2007 gün ve 12777 sayılı yazıları istemine atfen C.Başsavcılığından tebliğname ile daireye ihbar ve dava evrakı birlikte tevdi kılınmakla incelenerek gereği düşünüldü: 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Bağlantı kavramı" kenar başlıklı 8. maddesinde yer alan "(1) Bir kişi, birden fazla suçtan sanık olur veya bir suçta her ne sıfatla olursa olsun birden fazla sanık bulunursa bağlantı var sayılır hükmüne nazaran şüphelinin hırsızlık fiilini işlediği sırada takip sonucu yakalandığı ve üzerinde çıkan cep telefonu ve 100 YTL.'yi salıverilmesini temin maksadıyla kolluk görevlilerine teklif etmek şeklinde gerçekleşen eylemlerinden dolayı olayın oluş şekli nazara alınarak, şüpheli hakkındaki davanın yüksek görevli mahkemede birlikte

iddianameyi kabul ettikten sonra bağlantı olmadığını nedeniyle muhakemelerin ayrılması kararı vermesi, bağlantıdan beklenen faydaya da ters düşen bir durumdur⁵⁶¹.

2. Kovuşturma Evresinde Birleştirme

a. Genel Olarak

Bağlantılı ceza uyuşmazlıklarının muhakemelerinin kovuşturma evresinde birleştirilmesi iki türlü olabilir. Birincisi madde yönünden yetki bakımından aynı düzeyde olan mahkemelerdeki muhakemelerin birleştirilmesi, ikincisi madde yönünden yetki bakımından farklı düzeydeki mahkemelerde bulunan muhakemelerin birleştirilmesidir.

b. Aynı Düzey Mahkemelerdeki Muhakemelerin Birleştirilmesi

Kovuşturma evresinde aynı düzeydeki mahkemelerin muhakemelerinin birleştirilmesi CMK m. 16/2’de düzenlenmiştir. Buna göre *“bağlantılı ceza davalarının değişik mahkemelerde bakılmasına başlanmış olursa, Cumhuriyet savcılarının istemlerine uygun olmak koşuluyla, mahkemeler arasında oluşacak uyuşma üzerine, bu davaların hepsi veya bir kısmı bu mahkemelerin birinde birleştirilebilir.”*⁵⁶² Bu tarz bir birleştirme, ancak muhakemelerin yer yönünden yetki bakımından farklı yargı çevresindeki mahkemelerin yetkisinde olduğunda mümkün gözükmektedir. Örneğin Afyon Asliye Ceza Mahkemesi ile Uşak Asliye Ceza Mahkemesinin yetkili olduğu iki

---

değerlendirilmesi gerektiği gözetilmeden itirazın kabulü yerine yazılı şekilde reddine karar verilmesi...” **Yargıtay 5. CD. E. 2007/3796, K. 2007/3129, T. 01/05/2007.**

⁵⁶¹ Aksi görüş için bkz. **ÖZEN Mustafa**, s. 168. Yazar Cumhuriyet savcısının bağlantının varlığı yönündeki takdirine dayanarak iddianamenin iade edilemeyeceğini düşünmektedir.

⁵⁶² **CMUK m. 12/2**: *“Murtabit ceza davalarına başka başka mahkemeler tarafından bakılmağa başlanmış olursa Cumhuriyet Müddeiumumiliğinin taleplerine uygun olmak şartıyla mahkemeler arasında hasıl olacak uyuşma üzerine bu davaların hepsi veya bir kısmı bu mahkemelerin birinde birleştirilebilir.”*

ceza uyuşmazlığının bağlantı nedeniyle birleştirilmesi söz konusu olduğunda CMK m. 16/2 uygulanmalıdır.

CMK m. 16/2'ye göre bu tarz bir birleştirmenin olabilmesi için şu şartların birlikte gerçekleşmesi gerekmektedir: davaların mahkemelerde bakılmasına başlanmış olması, Cumhuriyet savcılarının istemlerine uygun olması, mahkemeler arasında uyuşma olması.

Davaların mahkemelerde bakılmasına başlanmış olmasının anlamı iddianamenin kabul edilerek ceza davasının açılmış olmasıdır. Bu bakımdan bağlantısı olan tüm uyuşmazlıkların muhakemelerinin kovuşturma evresinde olması gerekmektedir. Biri soruşturma evresinde diğeri kovuşturma evresinde olan muhakemelerin birleştirilmesinin zaten mümkün olmadığını belirtmiştik. Soruşturma evresindeki uyuşmazlık hakkında önce iddianamenin kabul edilip ceza davasının açılmasından sonra diğer şartlar aranmalıdır.

Birleştirme için ikinci şart, muhakemelerin iddia makamını temsil eden Cumhuriyet savcılarının birleştirme yönünde istemleri olmasıdır. Mahkemeler Cumhuriyet savcılarına bu yönde bir istemleri olup olmadığını sorabilecekleri gibi; Cumhuriyet savcıları da istemlerini kendiliğinden mahkemelere sunabilmelidirler. Maddenin lafzından, isteme uygun olmak şartı arandığı için bütün Cumhuriyet savcılarının birleştirme hususunda olumlu görüşü aranmalı ve savcılardan birinin dahi bu yönde olumsuz görüşü olursa, birleştirme gerçekleşmemelidir.

Kanun son olarak birleştirme hususunda mahkemelerin uyuşmasını da aramaktadır. Aynı düzeydeki mahkemelerin birbirleriyle hiyerarşik bir üstünlük sıralaması yoktur. Asliye ceza mahkemelerinin kendi aralarında veya ağır ceza mahkemelerinin kendi aralarında altlık- üstlük ilişkisi bulunmamaktadır. Bu nedenle birleştirme konusunda bir mahkemenin kararı diğer mahkemeyi bağlamayacağından,

mahkemelerin kendi aralarında bir uzlaşma ile birleştirme işleminin gerçekleştirilmesi öngörülmüştür⁵⁶³. Birleştirme hususunda mahkemeler arasında bir uzlaşma olmazsa birleştirme gerçekleştirilmemelidir.

Bağlantılı uyuşmazlıkların muhakemeleri devam ederken mahkemeler re'sen birleştirme gerekip gerekmediğini inceleyebilecekleri gibi Cumhuriyet savcısı, sanık veya katılan da birleştirmeyi talep edebilir. Ancak re'sen veya talep üzerine başlatılan birleştirme süreci sonunda mahkemeler uyuşamazlarsa, CMK m. 16/3'e göre Cumhuriyet savcısı veya sanığın istemi üzerine ortak yüksek görevli mahkeme birleştirmeye gerek olup olmadığına ve gerek varsa hangi mahkemede birleştirileceğine karar verecektir. Dikkat çeken husus, Kanun'un, mahkemelerin uyuşmaması üzerine ortak yüksek görevli mahkeme tarafından karar verilmesini isteme hakkını sadece Cumhuriyet savcısı ve sanığa tanımasıdır. Katılanın istemde bulunmasına yer verilmemiştir. Doktrinde bu durumda amaçsal yorumla katılanın da istemde bulunabilmesi gerektiği belirtilse⁵⁶⁴ de yukarıdaki bölümlerde ayrıntılı şekilde üzerinde durduğumuz üzere birleştirme kuralları istisnai nitelikte olduğundan amaçsal yorum ile maddenin geniş uygulanarak; katılanın da istemde bulunabilmesinin mümkün olmadığını düşünmekteyiz.

Mahkemelerin uyuşmaması üzerine birleştirmeye gerek olup olmadığı ve hangi mahkemede birleştirileceği konusunda ortak yüksek görevli mahkemenin karar verileceği düzenlenmiştir. Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemeleri Kuruluş Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun (Teşkilat Kanunu) m.

---

⁵⁶³ Eski İtalyan Ceza Muhakemesi Kanunu'nda aynı düzeydeki ve farklı yargı çevrelerindeki mahkemelerde bulunan bağlantılı uyuşmazlıkların, daha ciddi suçun işlendiği yerde, suçlar aynı ciddilikteyse, daha fazla suçun işlendiği yer mahkemesinde birleştirilmesi gerektiği yönündeki düzenlemeler hakkında bkz. **LEONE**, s. 91-92; **VANNINI**, s. 61; **ALLEGRA**, s. 131.

⁵⁶⁴ **ÖZEN Mustafa**, s. 168.

37/2'ye göre⁵⁶⁵; aynı bölge adliye mahkemesinin yargı çevresi içinde bulunan adli yargı ilk derece ceza mahkemeleri için ortak yüksek görevli mahkeme Bölge Adliye Mahkemesinin ilgili ceza daireleridir. Farklı bölge adliye mahkemelerinin yargı çevresinde bulunan ceza mahkemeleri için ise ortak yüksek görevli mahkeme Yargıtay Kanunu m. 14'e göre belirlenecek ilgili ceza dairesidir⁵⁶⁶.

c. Farklı Düzey Mahkemelerdeki Muhakemelerin Birleştirilmesi

CMK m. 10/1'e göre "*Kovuşturma evresinin her aşamasında, bağlantılı ceza davalarının birleştirilmesine veya ayrılmasına yüksek görevli mahkemece karar verilebilir.*" Görüldüğü üzere bağlantılı uyuşmazlıkların hepsi kovuşturma evresinde ise iddia veya savunma makamının talebiyle ya da mahkemenin re 'sen göz önünde bulundurmasıyla birleştirme kararı⁵⁶⁷ verilebilir⁵⁶⁸. Maddeye göre bu kararı verecek olan yüksek görevli mahkemedir. Örneğin Afyon Ağır Ceza Mahkemesi ile Afyon Asliye Ceza Mahkemesi'nde her ikisi de derdest olan iki uyuşmazlığın muhakemelerinin birleştirilmesine yüksek görevli mahkeme olan Afyon Ağır Ceza Mahkemesi karar verecektir. Yine aynı şekilde Uşak Ağır Ceza Mahkemesi ile Afyon Asliye Ceza Mahkemesi'nde derdest ve bağlantılı iki ceza uyuşmazlığının birleştirilmesine yüksek görevli mahkeme olan Uşak Ağır Ceza Mahkemesi karar verecektir.

---

⁵⁶⁵ **Teşkilat Kanunu m. 37/2:** "Yargı çevresi içerisinde bulunan adli yargı ilk derece ceza mahkemeleri arasındaki yetki ve görev uyuşmazlıklarını çözmek."

⁵⁶⁶ YBGK, T. 25.01.2023 S. 2023/1 kararına göre Yargıtay 5. CD "*yargı yeri belirlemeleri ve dava nakli*" konusunda görevlendirilmiştir. **R.G. T. 27.01.2023, S. 32086.**

⁵⁶⁷ **Yazı İşleri Yönetmeliği m. 159:** "*Davanın birleştirilmesine karar verildiği takdirde, hangi dosya ile birleştirildiği hususu esas kaydının düşünceler sütununa yazılır ve birleştirilen dosya üzerinden işlemlere devam olunur.*"

⁵⁶⁸ **CENTEL/ ZAFER**, s. 648.

Bağlantılı uyuşmazlıkların bazıları kovuşturma evresindeyken bazıları ise henüz soruşturma evresinde olabilir. Bunun nedeni bağlantının sonradan tespit edilmiş olması olabileceği gibi kovuşturma devam ederken de bağlantılı yeni bir uyuşmazlığın ortaya çıkması da olabilir⁵⁶⁹. Bu durumda soruşturma evresindeki uyuşmazlık hakkında iddianame düzenlenirken, Cumhuriyet savcısı bağlantı nedeniyle birleştirmeyi de talep edebilir⁵⁷⁰. İddianamenin kabulünden sonra diğer uyuşmazlığın muhakemesinin devam ettiği mahkeme yüksek görevli mahkeme ise, re'sen birleştirme kararı verebilir. Yer bakımından farklı bölgelerdeki mahkemeler söz konusu ise; birleştirme hususunda mahkemeler arasında anlaşma olmalıdır.

İlk derece mahkemeleri arasında yüksek görevli mahkemeyi belirlemek açısından duraksama yoktur. Ancak Anayasa Mahkemesi'nin Yüce Divan sıfatıyla ceza yargılaması yaptığı durumlarda birleştirme için diğer ceza mahkemelerine göre yüksek görevli mahkeme olup olmadığı ve Yargıtay'ın ilk derece mahkemesi sıfatıyla ceza yargılaması yaptığı durumlarda diğer mahkemelere göre yüksek görevli olup olmadığı soruları gündeme gelmektedir.

aa. Anayasa Mahkemesinin Yüce Divan Sıfatıyla Ceza Yargılaması Yaptığı Durumlarda Birleştirme

Anayasa'nın, Anayasa Mahkemesi'nin görev ve yetkilerinin düzenlendiği 148. maddesinin yedi, sekiz, dokuz ve onuncu fıkralarında, Mahkeme'nin Yüce Divan sıfatıyla yargılama yapmasının esasları düzenlenmiştir. Yüce Divanda kimlerin, hangi suçlardan dolayı yargılanacağı, Yüce Divanda savcılık görevini kimin yürüteceğini ve Yüce Divan kararlarının denetimi hususlarında anayasal düzenlemeler yapılmıştır.

---

⁵⁶⁹ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ, s. 516. Örneğin hakkındaki kamu davası devam ederken, sanığın aynı mağdura karşı yeni bir suç işlemesi veya aynı olayda farklı faillerin de olduğunun tespit edilmesi bu durumlara örnektir.

⁵⁷⁰ CENTEL/ ZAFER, s. 648.

Anayasa m. 148/7 ve 8'e göre Anayasa Mahkemesi Cumhurbaşkanını, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanını, Cumhurbaşkanı yardımcılarını, bakanları, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay Başkan ve üyelerini, Başsavcılarını, Cumhuriyet Başsavcivekilini, Hakimler ve Savcılar Kurulu ve Sayıştay Başkan ve üyelerini, Genelkurmay Başkanını, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanlarını görevleriyle ilgili suçlarından dolayı yargılar. Yüce Divan yargılamasının bir ceza muhakemesi olduğunu ve dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin Yüce Divan sıfatıyla yargılama yaptığında bir ceza mahkemesi olduğunu daha önce belirtmiştik.

Anayasa Mahkemesinin Yüce Divan sıfatıyla ceza muhakemesi yaptığında, muhakeme edilen uyuşmazlıklar ile bağlantılı birtakım uyuşmazlıkların olması da muhtemeldir. Örneğin kişi bakımından Yüce Divan'da yargılanan kişilerle iştirak halinde veya başka bir şekilde söz konusu fiili işlemiş olanların uyuşmazlıkları bağlantılıdır. Yüce Divanda yargılanan sanığın birden fazla muhakemeye konu olan ceza uyuşmazlığının olduğu durumda da bağlantı bulunmaktadır. Aynı şekilde Yüce Divanda yargılanan kişinin ceza uyuşmazlığına konu olan fiili, aynı zamanda haksız bir fiil oluşturuyor ve bu nedenle medeni muhakemeye konu olmuşsa yine bağlantılı uyuşmazlıklardan bahsedilebilir. Diğer yandan Yüce Divan yargılamayı yürürlükteki mevzuata göre yapacağından, bağlantının diğer sonuçlarından olan nispi muhakeme veya bekletici sorun yapmasının önünde teorik olarak bir engel bulunmamaktadır.

Yüce Divan yargılamasında bağlantının en çok görüldüğü durum nesnel bağlantının olduğu durumlardır. Örneğin bir bakanın göreviyle ilgili olarak işlediği iddia edilen rüşvet suçunda, bu fiile iştirak eden diğer bazı kamu görevlileri veya kamu görevlisi olmayan kişilerin uyuşmazlıkları arasında nesnel bağlantı vardır. Bu gibi durumlarda ilk olarak Yüce Divan muhakemesi ile diğer ceza muhakemelerinin birleştirilip birleştirilmeyeceği sorunu gündeme gelmektedir.

Yüce divandaki bir muhakeme ile diğer muhakemelerin birleştirilemeyeceği yönündeki görüşe göre; Yüce Divan her suç ve kişi için kurulmuş bir mahkeme değildir ve sadece Anayasa m. 148/6,7’de sayılan kişilerin görev suçları için yargılama yapabilir. Bu bakımdan Yüce Divan’ın yetkileri sınırlandırılmıştır. Yüce Divanda görülen muhakemeler ile başka muhakemeler arasında bağlantı bulunsa dahi, bunların birleştirilmesi mümkün değildir. Aksi bir uygulama m. 148’de sayılmayan kişiler açısından doğal hakim ilkesinin ihlali anlamına gelecektir⁵⁷¹. Diğer yandan bağlantı halinde birleştirmenin yapılması, asliye ceza ve ağır ceza mahkemesi gibi dereceleşen ve silsile halinde birbirini takip eden yargı organları arasında mümkündür. Zira birleştirme için birbirine göre yüksek görevli mahkemelerin olması gerekmektedir. Yüce Divan ile diğer ceza mahkemeleri arasında bu tarz bir dereceleşme olmadığı için, Yüce Divan’ın yetkisi dışında kalan kişiler ve suçlar açısından bağlantı nedeniyle birleştirme yapılması da mümkün değildir⁵⁷².

Bizim de katıldığımız diğer görüşe göre, Anayasa Mahkemesinin Yüce Divan sıfatıyla ceza yargılaması yaptığı durumlarda, önündeki ceza uyuşmazlığıyla bağlantılı uyuşmazlıkların muhakemeleri birleştirilmesinde hukuken bir engel bulunmamaktadır. Öncelikle belirtmek gerekir ki 6216 sayılı AMKYUHK’da bağlantı durumunda birleştirmeye ilgili bir düzenleme yoktur. Ancak Kanunun m. 57/1 hükmüne göre “*Genel Kurul, Yüce Divan sıfatıyla çalışırken yürürlükteki kanunlara göre duruşma yapar ve hüküm verir.*” Dolayısıyla özünde ceza muhakemesi görevini yapan Yüce Divan, bu görevini yerine getirirken 5271 sayılı CMK hükümlerine göre yargılama yapacaktır ve bağlantının bulunduğu durumlarda da yine bu Kanun’daki hükümlere göre hareket etmesi gerekmektedir. Soruşturma neticesinde davalar birleştirilerek Yüce

---

⁵⁷¹ ŞEN/ ÖZDEMİR, s. 182-183.

⁵⁷² KAYA Kamuran, “6216 Sayılı Kanun Kapsamında Yüce Divan Yargılaması”, İstanbul Barosu Dergisi, Y. 2012, C. 86, S. 6, s. 134 vd.

Divan'da açılabilceği gibi, kovuşturması devam eden muhakemeler için de birleştirme kararı verebilir. Bunun neticesinde normalde genel görevli mahkemelerde görülmesi gereken bir muhakeme de Yüce Divanda grlebilir⁵⁷³.

Diğer yandan 4483 sayılı MDKGYHK m. 10'a göre kanun kapsamındaki suçların iştirak halinde işlenmesi durumunda memur olmayanlar memur olanla, alt dereceli memur st dereceli memurla aynı mahkemede yargılanması düzenlenmiştir. Buna göre Yüce Divan'da görev suçu nedeniyle yargılanan kişilerle iştirak halinde olan kişiler de Yüce Divanda yargılanacaklardır⁵⁷⁴. Bu bakımdan iştirak eden kişinin memur olması veya olmaması da önemli değildir. Ancak Kanunun bu düzenlemesi olmasa dahi bağlantının düzenlendiği genel kuralların birleştirme yapılabilmesi için yeterli olduğunu düşünmekteyiz.

Bunun yanında Yüce Divan yargılamasının istisnai bir özellik gösterdiği görüşüne de katılmadığımızı belirtmeliyiz. Anayasa m. 148'de Anayasa Mahkemesi'nin görevleri belirlenmiştir. Tek tek sayılan bu görevler arasında bir hiyerarşi (esas görev-tali görev ayrımı) yoktur ve tarihsel açıdan da lkemizde Anayasa yargısının ilk defa kabul edildiği ve bağımsız bir Anayasa Mahkemesi'nin kurulduğu 1961 Anayasası'ndan itibaren, Yüce Divan yargılaması yetkisi de bu Mahkeme'ye aittir. Dolayısıyla Yüce Divan yargılamasında bağlantı hükümlerinin uygulanmasıyla genel mahkemelerdeki muhakemelerin birleştirilmesi, istisna bir hükmün genişletilmesi anlamına gelmemektedir. Anayasa Mahkemesi'nin Yüce Divan sıfatı ile ceza muhakemesi yapmasının istisna niteliğinde olduğu ve sadece sayılan kişilerin ve suçların kapsamda olması nedeniyle, geniş yorumlanmaması ve bu kişiler ve suçlar dışında yetkisiz

---

⁵⁷³ **ÖZYURT**, s. 714-715. İtalyan hukukunda da aynı sonuca yönelik bkz. **CONSO**, s. 71; **GARAFOLI**, s. 134; **MERCONE**, s. 245.

⁵⁷⁴ **ÖZYURT**, s. 715; **KASIMOĞLU Musa**, Türkiye'de Yüce Divan Yargılaması ve Yeniden Yapılandırma nerileri, Bilecik şeyh Edebalı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s. 64.

olduğunun kabul edilmesi yönündeki görüş ancak bağlantı olmayan uyumsuzluklarda kabul edilebilecek bir duruma işaret etmektedir⁵⁷⁵. Diğer bir anlatımla Kanunda sayılan kişilerin dışındaki kimseler, benzer görevlerde buldukları gerekçesiyle, bağlantı olmadığı durumlarda Yüce Divan'da yargılanamazlar. Ancak bağlantının varlığı durumlarda Yüce Divanın da diğer ceza mahkemeleri gibi karar verebilmesi ve muhakemeleri birleştirebilmesi mümkündür⁵⁷⁶.

Bunun yanında genel yetkili mahkemelerde yargılanması gereken kişilerin bağlantı nedeniyle Yüce Divanda yargılanmasının da bağlantı hususunun temel ilkelerle ilişkisini incelediğimiz bölümde de ayrıntılı olarak açıkladığımız gibi; doğal hakim ilkesini ihlal etmediği kanısındayız. Doğal hakim ilkesinin iki unsuru olduğunu ve bunlardan birinin mahkemenin zamansal açıdan öncedenliği, diğerinin de kanunilik olduğunu belirtmiştik. Yüce Divanla ilgili hukuki düzenlemelerin hepsi kanunla yapıldığı ve Mahkeme; muhakeme edilen fiilden önce var olduğundan doğal hakim ilkesini ihlal ettiği söylenemez⁵⁷⁷.

Yüce Divan da bizim görüşlerimize paralel olarak, en son kararına kadar bağlantı nedeniyle birleştirme hususuna hep olumlu yaklaşmıştır. Çeşitli kararlarında

---

⁵⁷⁵ Yüce Divan yargılamasının getirdiği istisnai hükümlerin kişilerin Yüce Divanda yargılanamayacağını belirtmek için değil; Yüce Divanın yetkisi kapsamına giren üst düzey kamu görevlilerinin genel mahkemelerde yargılanamayacağını belirtmek için konduğu yönündeki görüş için bkz. **KUNTER**, s. 327; **KASIMOĞLU**, s. 75; **ÖZYURT**, s. 715.

⁵⁷⁶ Nesnel bağlantının bakan suçuna fert iştiraki ile olabileceği gibi ferdin suçuna bakanın iştiraki şeklinde de olabilecektir. **KUNTER**, s. 327.

⁵⁷⁷ **VANNINI**, s. 39. Yazar suçun özel niteliği veya suçu işleyen kişinin özel niteliği gereği ceza mahkemesi kurulmasının, kanuna dayanması halinde doğal hakim ilkesine aykırılık oluşturmayacağını belirtmektedir.

İtalyan Anayasa Mahkemesi de yargı yetkisi devirlerinin bizzat yasama organı tarafından düzenlenmesi ve dayatılması nedeniyle sanığın kanunla kurulmuş mahkemesinden uzaklaştığı söylenemez diyerek, birleştirme nedeniyle doğam hakim ilkesinin ihlal edilmediğine karar vermiştir. Bkz. **CONSO**, s. 74.

genel yetkili mahkemelerde yargılanması gereken kişilerin muhakemesini bağlantı nedeniyle birleştirerek ele almıştır⁵⁷⁸. Ancak 2017 tarihli son kararında Yüce Divan'da muhakemelerin birleştirilmesi için “yoğun bağlantının” olması gerektiğini belirtmiş ve birleştirmeme kararı vermiştir⁵⁷⁹. Kanımızca Yüce Divan birleştirmeye yönelik

---

⁵⁷⁸ Yüce Divan, 2017 yılına kadar birçok davada bağlantı nedeniyle birleştirme hükümlerini uygulamış ve genel mahkemenin yetkili olduğu kişileri de Yüce Divan'da yargılamıştır: “*Kamu davasının açıldığı Ankara 9. Ağır Ceza Mahkemesi, 11.2.2011 gününde iddianameyi kabul ederek E.2011/61 sayılı dava dosyası üzerinden yargılamaya başlamıştır. Ankara 9. Ağır Ceza Mahkemesince 20.2.2012 günlü, E.2011/61 sayılı yazıyla anılan kamu davası ile Yüce Divanda görülmekte olan kamu davası arasında şahsi, fîlî ve hukuki bağlantı bulunduğu belirtilerek her iki davanın birleştirilmesi için muvafakat talep edilmiştir. Ankara 9. Ağır Ceza Mahkemesinin her iki davanın birleştirilmesine muvafakat verilmesine ilişkin istemi hakkında; sanık Hasan ERDOĞAN'ın rüşvet aldığı iddiasıyla bağlantılı olan sanıklar Necdet OKCU, Yavuz ÇAY, Hüseyin UYSAL, Murat YALÇINTAŞ, Süleyman BALCI, Abdullah PEHLİVAN, Resul DALKIRAN, İlhan BALCI, Serkan TIĞLIOĞLU, Çamur Ali KOPUZ, Abdullah ÇINAR, İlhan PARSEKER, (...), Murat AKBAŞ ve Orkun Osman BİLGİVAR hakkında açılan kamu davasında isnat edilen suçlardan sadece 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 252. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları uyarınca cezalandırılmaları talebiyle açılan kamu davası yönünden birleştirilmesine Yüce Divanın 23.2.2012 günlü duruşmasında karar verilmiştir. Ankara 9. Ağır Ceza Mahkemesince birleştirme kararı verilen sanıklar ve eylemleriyle ilgili davalar tefrik edilip söz konusu Mahkemenin 2012/88 sayılı esas numarasına kaydedilmiş ve anılan Mahkemenin 9.3.2012 günlü, E.2012/88, K.2012/51 sayılı kararıyla davanın Yüce Divanda görülmekte olan davayla birleştirilmesine karar verilmiştir. Birleştirilen dosya ve ekleri (18 Klasör) aynı günde Yüce Divan Başkanlığına ulaştırılmıştır. - 4.4.2012 gününde yapılan duruşmadan itibaren birleştirilen davalar birlikte görülmeye başlanmıştır.” YDK, E. 2011/1, K. 2012/1, T. 19.12.2012.*

⁵⁷⁹ Anayasa Mahkemesi 2017 tarihli son Yüce Divan kararında ise bağlantı sonucunda birleştirmenin uygulanabileceğini ancak Yüce Divan'ın istisnai özelliği nedeniyle yoğun bağlantının aranmasının gerektiği; yoğun bağlantı yoksa muhakemelerin birleştirilmemesi gerektiğine hükmetmiştir: “*Evrensel bir ilke olarak istisnai hükümlerin dar yorumlanması gerekir. Bağlantılı tüm suç ve kişiler hakkındaki davaların yargılamasının -bağlantının derecesine bakılmaksızın- Yüce Divanda yapılması, bu gereklilikle bağdaşmamaktadır. Bu bakımdan 5271 sayılı Kanun'un 8 ilâ 11. maddelerinde düzenlenen “bağlantı hükümleri”, Yüce Divanın anılan özelliğini ortadan kaldıracak şekilde geniş kapsamlı olarak yorumlanamaz. Diğer bir ifadeyle bağlantılı davaların Yüce Divanda birleştirilerek görülmesine karar*

tavrından tamamen vazgeçmemiştir. Burada kastedilen yoğun bağlantı ise, bağlantı sonucunda muhakemelerin birleştirilmesinden elde edilecek faydanın en azami olarak aranması; beklenen fayda gerçekleşmeyecekse birleştirme kararı verilmemesi şeklinde yorumlanmalıdır.

Yüce Divan'da muhakemelerin birleştirilmesine yönelik ikinci sorun da Yüce Divan'ın diğer ceza mahkemelerine göre yüksek görevli olup olmadığına ilişkindir. Yukarıda, Yüce Divan'da birleştirme yapılamayacağına yönelik düşünceleri belirttiğimiz kısımda bahsedilen gerekçelerden biri; Yüce Divan ile diğer ceza mahkemeleri arasında bir derecelişmenin olmadığı ve bunun sonucu olarak Yüce Divan'ın bu mahkemelere göre yüksek görevli bir mahkeme olmadığı savıydı⁵⁸⁰. Bu düşünceye göre Yüce Divan sıfatındaki Anayasa Mahkemesi, yargının genel örgütlenme teşkilatı dışarıdadır ve bu nedenle diğer mahkemelerle arasında bir astlık-üstlük ilişkisi yoktur. Dolayısıyla CMK m. 9 ve m. 10/1 bağlamında yüksek görevli mahkeme olmadığından re 'sen birleştirme kararı da veremez. Ancak biz bu düşünceye katılmıyoruz. Yüce Divan yargılaması yapan Anayasa Mahkemesi, diğer ceza mahkemelerine göre yüksek görevli mahkemedir. CMK m. 8'de zikredilen yüksek

---

verilirken suça ilişkin genel iştirak olgusunun dışında daha yoğun bağlantı noktalarının aranmasında zorunluluk bulunmaktadır. Maddi gerçeğin ortaya çıkarılması ancak bağlantılı diğer sanıkların da Yüce Divanda birlikte yargılanmaları ile mümkün olabilecektirse, bu takdirde birleştirme kararı verilmesi gerekir. Yüce Divanda yargılanan kişiyle ilgili değerlendirmeler, bağlantılı diğer sanıkların hukuki durumunu doğrudan etkilemediği takdirde bağlantının yoğun olduğu söylenemeyecektir. Ayrıca değerlendirme yapılırken unvanı ve üzerine atılı suçun niteliği gözetilerek Yüce Divanda yargılanması öngörülen kişinin, bağlantılı diğer sanıkların hukuksal durumu üzerindeki etkisinin de gözetilmesi gerekir. Özellikle Yüce Divanda yargılanması öngörülen kişinin yargılanma koşullarıyla ilgili usule ilişkin belirsizliklerin bulunduğu bir durumda, diğer sanıklar hakkındaki davaların birleştirilerek görülmesinde usul ekonomisi bakımından da bir fayda bulunup bulunmadığı değerlendirilmelidir.” YDK, E. 2017/2, K. 2017/1, T. 12.10.2017.

⁵⁸⁰ KAYA, s. 134 vd.

görevli mahkemenin, sadece ilk derece mahkemeleri arasında yapılan bir kıyaslama olduğuna yönelik bir düzenleme de yoktur⁵⁸¹. Ayrıca Anayasa m. 153'te Anayasa Mahkemesi'nin kararlarının yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağladığı açık bir şekilde belirtilmiştir. Dolayısıyla Yüce Divan'ın re'sen veya talep üzerine verdiği birleştirme kararları, diğer yargı organlarını da bağlamaktadır ve yargı organlarının birleştirme kararına muhalif bir karar vermesi de mümkün değildir.

bb. Yargıtay'ın İlk Derece Mahkemesi Sıfatıyla Ceza Yargılaması Yaptığı Durumlarda Birleştirme

Kişi bakımından yetki kurallarının bir diğer özel düzenlemesi, Yargıtay'ın ilk derece mahkemesi sıfatıyla, bazı üst düzey kamu görevlilerinin bazı ceza uyuşmazlıklarının yargılamasını yapmasıdır. Bilindiği üzere Yargıtay ilk derece ve ikinci derece mahkemelerinin verdiği hükümlerin temyiz incelemesini yapan bir üst derece mahkemesidir. Ancak bazı kanunlarla Yargıtay özel dairelerine ilk derece ceza yargılaması görevi verilmiştir. Bu konudaki ayrıntılı açıklamaları ikinci bölümde ceza mahkemesi başlığı altında yapmıştık.

---

⁵⁸¹ Yüce Divan, görevin henüz Anayasa Mahkemesi'ne verilmeden önce yapılan bir yargılamada şu şekilde karar vermiştir: “...*Bakanlarla belli görevlileri yargılamak üzere kurulacak Yüce Divan'ın mevcut kanunlara göre yargılama yapıp hüküm vereceği Anayasanın 66. Maddesinde tanzim edilmiş bulunduğu için CMUK'nundaki hükümleri göz önünde tutmak gerekli bulunmaktadır. Usul K'nun 3 ve 230. Maddesinde, irtibatın izah ve beyan olunan mahiyeti bakımından bugün Yüce divanda görülmesine başlanan işlerde sanıklar arasında bütün şart ve unsurları itibariyle hukuki bir irtibatın mevcudiyeti şüphe götürmez bir gerçektir. Sözü geçen 2. Maddede yüksek vazifeli mahkeme tabirini, umumi kaza cihazı içinde yer alan bir derece mahkemesi olmasına hasren manalandırmayı gerekli kılacak bir sebep bulunmadığı için Yüce Divanı, yüksek vazifeli mahkeme mefhumu içinde mütedahil olarak kabul etmek iktiza eder.*” Karar metni için bkz. **YÜCE**, s. 436.

Yargıtay'ın ilk derece mahkemesi sıfatıyla yargılama yaptığı durumlarda da birleştirme hususunda da Anayasa Mahkemesi'nin Yüce Divan sıfatıyla yaptığı ceza yargılamasındaki sorular akla gelmektedir. Ancak Yargıtayla ilk derece mahkemeleri arasındaki dereceleşme ve hiyerarşi daha açıktır. Yargıtay'ın ilgili dairesinin asliye ceza mahkemesi veya ağır ceza mahkemesine göre yüksek görevli mahkeme olduğu hususunda duraksama olmadığı kanaatindeyiz. Bu nedenle Yargıtay'ın ilk derece mahkemesi sıfatıyla baktığı ceza uyuşmazlıkları ile ilk derece mahkemelerinin baktıkları ceza uyuşmazlıkları arasında bağlantı görürse re 'sen birleştirme kararı verebilecektir⁵⁸².

Bu noktada akla gelebilecek bir başka soru da Yüce Divan'ın baktığı bir ceza uyuşmazlığı ile Yargıtay'ın ilk derece mahkemesi sıfatıyla baktığı bir ceza uyuşmazlığı arasında bağlantı olması durumunda birleştirmeye kimin karar vereceğidir. Örneğin bir bakan ile bir ağır ceza mahkemesi başkanının birlikte işledikleri rüşvet suçunda birleştirme yapılması gerektiğinde ne olacaktır? Kanaatimizce Yüce Divan'ın yüksek görevli mahkeme olduğu kabul edilmeli ve re 'sen veya talep üzerine birleştirmenin Yüce Divanda yapılması gerekmektedir. Zira Yüce Divan'ın sadece hükümleri değil, yetki konusundaki kararları da diğer tüm mahkemeleri bağlayıcı niteliktedir⁵⁸³. 2247 sayılı Uyuşmazlık Mahkemesinin Kuruluş ve İşleyişi Hakkında Kanun'un m. 36 düzenlemesinde de normatif olarak belirtilmiştir⁵⁸⁴.

D. Birleştirme Kararı

---

⁵⁸² **TOROSLU Haluk**, Kanun Yolu ve Kapsamı, s. 118.

⁵⁸³ **KUNTER**, s. 328; **TOROSLU/ FEYZİOĞLU**, s. 78.

⁵⁸⁴ **UMKİHK m. 36**: “Anayasa Mahkemesinin Yüce Divan olarak verdiği görev konusundaki kararlar dolayısıyla Uyuşmazlık Mahkemesine başvurulamaz. Bütün yargı mercileri, Anayasa Mahkemesinin Yüce Divan olarak görev konusunda verdiği kararlara, kendilerinin Anayasa Mahkemesinin kararı ile çatışan kesin veya kesinleşmiş bir kararı bulunsa bile, uymak zorundadırlar.”

1. Birleştirme Kararının Niteliği

Soruşturma evresinde bağlantılı uyuşmazlıkların soruşturmalarının ayrı ayrı yapılıp tek bir iddianame ile dava açılabilirliğini veya soruşturmaların da birlikte yapılarak yine tek bir iddianame düzenlenebileceğini belirtmiştik. Bu noktada soruşturmaların birlikte veya ayrı ayrı yürütülmesi tamamen Cumhuriyet savcısının takdirine bırakılmıştır. CMK m. 160/1'e göre "*Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar.*" Cumhuriyet savcısı bu araştırmalarını istediği gibi yapabileceği için bağlantılı uyuşmazlıkları da birlikte veya ayrı ayrı araştırmaların konusu da yapabilmektedir. Bağlantılı uyuşmazlıkların soruşturmasını en başından itibaren birlikte yapabileceği gibi sonradan birleştirerek yapması da mümkündür. İkinci ihtimalde Cumhuriyet savcısının bunun için karar vermesi gerekmektedir. Ancak bu karar teknik anlamda bir yargı kararı değildir⁵⁸⁵. Savcılığın birlikte soruşturma veya birlikte soruşturmama yönelik yaptığı zihinsel değerlendirme, soruşturma evresinde yaptığı çoğu işlemler gibi ve fiili işlemlerinin altında incelenmelidir⁵⁸⁶.

Kovuşturma evresinde ise bağlantılı uyuşmazlıkların birleştirilmesi veya ayrılması için ilgili mahkemenin veya mahkemelerin kararları gerekmektedir⁵⁸⁷. Bu noktada aynı mahkemenin farklı muhakemelerinin birleştirilmesinde, söz konusu mahkemenin tek kararı yeterli olacaktır. Aynı şekilde CMK m. 10/1'e göre bağlantılı uyuşmazlıkların muhakemesi, yüksek görevli olan mahkemenin kararıyla birleştirilebilecektir. Diğer mahkemenin herhangi bir karar alması gerekmemektedir.

---

⁵⁸⁵ Savcılık işlemlerinin fikri ve fiili işlemler şeklinde ayrılması hususunda detaylı bilgi için Bkz. **OKUYUCU ERGÜN**, s. 70-77.

⁵⁸⁶ Esasen hukukumuzda savcılık işlemlerinin çoğu fiili işlemlerdir ve bunlar geniş manada araştırma işlemleri olarak görülmektedir. **OKUYUCU ERGÜN**, s. 75.

⁵⁸⁷ **KUNTER**, s. 295.

Ancak aynı düzeyde ve yer yönünden yetki bakımından farklı mahkemeler önündeki muhakemelerin birleştirilmesi için bütün mahkemelerin buna yönelik bir karar alması şarttır. Zira CMK m. 16/2’de mahkemeler arasında “*oluşacak bir uyuşma*” aranmaktadır. Her iki mahkemenin de bu uyuşma konusunda bir karar alması ve bu karar neticesinde muhakemelerin birleştirilmesi gerekmektedir.

Mahkeme kararları uyuşmazlığa etkilerine göre ara kararlar ve son kararlar olarak ikiye ayrılmaktadır⁵⁸⁸. CMK m. 223’e göre son kararlar hüküm olarak da anılmaktadır. Dolayısıyla son kararlar, uyuşmazlığın esasını halleden ve ceza muhakemesi ilişkisini sonlandıran kararlardır. Beraat, ceza verilmesine yer olmadığı kararı, mahkumiyet ve güvenlik tedbiri kararları esasa ilişkin kararlar olduğundan ve bu kararlar neticesinde ceza muhakemesi ilişkisi de sona erdiğinden son kararlardır⁵⁸⁹. Bunun yanında esasa ilişkin bir çözüm getirmemesine rağmen ceza muhakemesine ilişkisini sonlandıran ret ve düşme kararlarının da son karar olduğu söylenebilir⁵⁹⁰.

Bunun yanında ceza muhakemesi ilişkisini sonlandırmayan ve uyuşmazlığın esasına ilişkin olmadığı halde son kararları hazırlayan kararlara ise ara karar denilmektedir. Ara kararları da son karara esas teşkil etmeyen ara kararlar ve son karara esas teşkil eden ara kararlar olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Son kararın verilmesiyle bağlantısı olup, onu meydana getiren kararlar son karara esas teşkil eden kararlar olup; bu kararlara karşı kanun koyucu ayrıca itiraz yolunu öngörmemiş ise son kararla birlikte kanun yollarına başvurulabilir. Son karara esas teşkil etmeyen ara kararlar ise son karar ile bağlantısı olmayan, onu meydana getirmeyen kararlardır. Bu

---

⁵⁸⁸ TOROSLU/ FEYZİOĞLU, s. 156; OKUYUCU-ERGÜN, s. 61.

⁵⁸⁹ TOROSLU/ FEYZİOĞLU, s. 156.

⁵⁹⁰ TOROSLU/ FEYZİOĞLU, s. 156.

kararlara karşı son kararlarla birlikte istinaf ve temyiz yoluna başvurmak mümkündür⁵⁹¹.

Kanaatimizce mahkemelerin muhakemelerin birleştirilmesi kararları esasa teşkil eden ara karar niteliğindedir. Bu kararlar tek başına ceza muhakemesi ilişkisini bitirmemekte; bunun yanında son karara esas teşkil edebilecek niteliktedirler. Zira bu kararlarla birlikte son kararı verecek madde ve yer bakımından yetkili mahkeme değişebilmektedir. Buna benzer olarak doktrinde de hakimin reddi veya yetkisizlik iddiası neticesinde verilen kararların esasa teşkil eden ara kararlar olduğunu ancak kanun koyucunun bunlara karşı ayrıca itiraz yoluna başvurulabileceğini düzenlediği de görülmektedir⁵⁹². Ancak birleştirme kararlarında karşı ayrıca itiraz yoluna başvurulabileceği düzenlenmemiştir.

2. Birleştirme Kararının Denetimi

Birleştirme kararının mahkemenin verdiği ara kararlardan olmasına rağmen kanun koyucu CMK'da birleştirme kararlarına karşı itiraz usulünü öngörmemiştir⁵⁹³.

---

⁵⁹¹ TOROSLU/ FEYZİOĞLU, s. 157.

⁵⁹² TOROSLU/ FEYZİOĞLU, s. 157.

⁵⁹³ “...Dosyamıza konu uyumsuzluğun çözümünden önce, birleştirme kararına karşı itiraz kanun yoluna başvurulup başvurulamayacağı değerlendirilmelidir. 5271 sayılı CMK'da kanun yoluna başvurma hakkı, Cumhuriyet savcısı, şüpheli, sanık ve bu Kanuna göre katılan sıfatını almış olanlar ile katılma isteği karara bağlanmamış, reddedilmiş veya katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanlara, müdafiliğini veya vekilliğini üstlendiği kişilerin açık arzusuna aykırı olmamak koşuluyla avukatlara, şüpheli veya sanığın yasal temsilcisi ve eşine tanınmıştır. İtiraz kanun yolu olağan kanun yollarından olup CMK'nın 267 vd. maddelerinde düzenlenmiştir. CMK'nın 267. maddesinde; hâkim kararları ile kanunun gösterdiği hâllerde, mahkeme kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebileceği hüküm altına alınmıştır. CMK'nın birleştirmeye ilişkin hükümleri incelendiğinde, bu kararlara karşı itiraz kanun yoluna başvurulabileceğine dair bir düzenleme bulunmamaktadır. Aksine kanun koyucu 267. maddede mahkeme kararlarına karşı kanunun gösterdiği hâllerde itiraz kanun yoluna başvurulabileceğini hüküm altına alarak mahkeme kararları yönünden anılan kanun yolu için

Dolayısıyla birleştirme kararına karşı CMK m. 272/2 düzenlemesi⁵⁹⁴ uyarınca hükümlerle birlikte istinaf yoluna başvurulabilecektir⁵⁹⁵. Doğal olarak burada aleyhine istinaf başvurusunda bulunulan karar, birleştirme kararını veren ve muhakemenin nezdinde yürütülegeldiği mahkemenin kararıdır. Aynı düzeyde ve farklı yargı çevrelerinde bulunan mahkemeler nezdinde bulunan uyuşmazlıkların muhakemeleri, üzerinde uyuşulan mahkemede birleştirileceği için, sadece bu mahkemenin kararı istinaf edilebilecektir. Aynı şekilde CMK m. 287'ye göre birleştirme kararları hükümlerle birlikte temyiz kanun yolunun konusu yapılabilecektir⁵⁹⁶.

Bununla birlikte, birleştirme talebinin Cumhuriyet savcısı veya savunma makamı tarafından yapıldığı durumlarda, mahkemelerin birleştirmenin şartlarının

---

sınırlama getirmiştir. İtiraz kanun yolunun kapsamı sınırlı olarak belirlendiğinden kıyas yoluyla genişletilmesi de olanaklı değildir. Bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde birleştirme kararlarına yönelik olarak itiraz kanun yoluna başvurulabilmesi mümkün değildir. Ancak CMK'nın "İstinaf" başlıklı 272. maddesinin 2. fıkrasında hükümden önce verilip hükme esas teşkil eden veya başkaca kanun yolu öngörülmemiş olan mahkeme kararlarına karşı da hükümlerle birlikte istinaf yoluna başvurulabileceğinin düzenlenmesi hususu nazara alındığında, birleştirme kararına karşı hükümlerle birlikte istinaf yoluna başvurulabilecektir." Yargıtay 4. CD. E. 2018/7667, K. 2018/21208, T. 06.12.2018.

⁵⁹⁴ **CMK m. 272/2:** "Hükümden önce verilip hükme esas teşkil eden veya başkaca kanun yolu öngörülmemiş olan mahkeme kararlarına karşı da hükümlerle birlikte istinaf yoluna başvurulabilir."

⁵⁹⁵ Hükümlerle birlikte götürülmeyen bir birleştirme kararı hakkında Yargıtay şu şekilde karar vermiştir: "...Mahkemece yapılan yargılama sonucunda Kocaeli 2. Ağır Ceza Mahkemesinde görülmekte olan dava ile fiili ve hukuki bağlantı nedeniyle verilen birleştirme kararının CMUK'nın 223. maddesinde belirtilen nitelikteki kararlardan olmadığı, bu kararın ancak esas hükümlerle birlikte temyiz incelemesine tabi olabileceği anlaşıldığından..." **Yargıtay 5. CD. E. 2015/12312, K. 2019/9761, T. 15.10.2019.**

⁵⁹⁶ **CMK m. 287:** "Hükümden önce verilip hükme esas teşkil eden veya başkaca kanun yolu öngörülmemiş olan mahkeme kararları da hükümlerle beraber temyiz olunabilir."

oluşmadığı gerekçesiyle birleştirmeme kararı vermeleri de mümkündür. Bu durumda da birleştirmeme kararları son kararlarla birlikte istinaf veya temyiz konusu yapılmalıdır⁵⁹⁷.

3. Birleştirme Kararının Sonuçları

Yüksek görevli mahkemenin kararı ile veya mahkemelerin uyuşarak birleştirme kararı verildiği durumlarda, uyuşmazlıkların muhakemeleri tek bir mahkemede birleştirilir ve bu andan itibaren tek bir dosya üzerinden muhakeme işlemleri gerçekleştirilmeye başlanır. Diğer muhakemelerin dosyaları ise kapatılır.

Ortak yüksek görevli mahkemenin kararıyla yapılan birleştirmelerde ise; birleştirmeye uyuşma göstermeyen mahkemenin kararı kaldırılarak, ortak yüksek görevli mahkemenin işaret ettiği mahkemede, muhakemeler birleştirilir ve muhakeme işlemleri bu mahkeme nezdindeki dosya üzerinden yürütülmeye devam ettirilir.

E. Birleştirmenin Sonuçları

Muhakemelerin birleştirilmesi hem soruşturma evresinde hem de kovuşturma evresinde usul açısından ayrı ayrı bazı sonuçlar doğurmaktadır. Bunun yanında, birleştirmenin, koruma tedbirleri ve hükümlerle birlikte verilen bazı kararlar açısından da özel sonuçları doğmaktadır.

---

⁵⁹⁷ “...Saniğin savunmalarında, tartıştığı K.. A..’ın tabanca ile ateşi sonucu, yanında bulunan kardeşi Mesut Kaya’nın yaralanması nedeniyle, ruhsatsız tabancasıyla ateş etmek zorunda kaldığını savunması gözetilerek; müşteki sanıkları K.. A.. ve Mesut Kaya olan, kasten yaralama ve 6136 sayılı Kanuna aykırılık suçlarına ilişkin yargılamaya konu Küçükçekmece 6.Asliye Ceza Mahkemesinin 2008/1838 esas sayılı dosyası ile bu dosya arasında fiili ve hukuki bağlantı bulunduğu anlaşılmış olup, saniğin hukuki durumunun takdir ve tayini yönünden, delillerin birlikte değerlendirilmesi amacıyla her iki dosyanın birleştirilmesine karar verilmesi, birleştirme olanağının bulunmaması halinde, söz konusu dosyanın Yargıtay denetimine esas olacak şekilde aslının veya onaylı suretinin dosya içine konularak, karar verilmesi gerektiğinin düşünülmemektedir; bu dosyanın sürüncemede kalması ihtimali neden gösterilerek eksik ve yetersiz gerekçeyle, Asliye Ceza Mahkemesince yapılan davaların birleştirilmesine yönelik istemin reddine karar verilmesi...” Yargıtay 1. CD. E. 2010/2275, K. 2011/4842, T. 19.07.2011.

1. Yetki Kuralları Bakımından

Muhakemelerin birleştirilmesinin ilk ve en önemli sonucu birleştirilen muhakemeler açısından madde, yer ve kişi itibariyle yetki kurallarından ayrılmadır⁵⁹⁸. Bu bağlamda uyuşmazlıkların hepsi aynı mahkemede olduğunda bir yetki değişikliği yoktur. Ancak uyuşmazlıklar farklı mahkemelerin yetkisinde olduğunda, bağlantı nedeniyle birleştirme sonucunda madde ve/veya yer yönünden yetkisiz bir mahkeme söz konusu uyuşmazlığın muhakemesini yapan mahkeme durumuna gelmektedir⁵⁹⁹.

Madde itibariyle yetkinin istisnası en basit haliyle bir ağır cezalı iş ile asliye cezalı iş bağlantı nedeniyle birleştirildiğinde, bu birleştirme yüksek görevli mahkeme nezdinde olacağından, asliye cezalı iş de ağır cezanın önünde görülecektir.

Sanığın farklı yargı çevrelerinde işlediği iddia edilen iki asliye cezalı uyuşmazlığın muhakemelerinin birleştirilmesinde, bir fiil için yetkisiz olan mahkeme artık yetkili mahkeme haline geleceğinden, yer bakımından yetki kurallarının istisnası olmuş olacaktır⁶⁰⁰.

Sanık, A yargı çevresinde asliye cezalı, B yargı çevresinde ağır cezalı bir uyuşmazlık nedeniyle muhakemelerinin, yüksek görevli mahkeme olan B yargı çevresindeki ağır ceza mahkemesinde birleştirileceğini belirtmiştik. Bu durumda da sanığın A yargı çevresindeki asliye cezalı uyuşmazlığının da B yargı çevresindeki ağır ceza mahkemesi önünde görülmesinden dolayı hem madde itibariyle hem de yer itibariyle yetki kurallarından ayrılmış olmaktadır.

---

⁵⁹⁸ YURTCAN, s. 274.

⁵⁹⁹ BELLAVISTA, s. 129; CONSO, s. 70; DE MARSICO, s. 62; CENTEL/ ZAFER, s. 649.

⁶⁰⁰ Yer bakımından yetki kurallarında da en ciddi suçun işlendiği yer mahkemesinin veya suçlar aynı oranda ciddi ise, en çok suçun işlendiği yer mahkemesinin yetkili olması gerektiği hususunda bkz. BELLAVISTA, s. 131. Ancak bu birleştirmede fayda değerlendirilirken göz önünde tutulacak hususlardan biridir. Türk hukukunda mahkemeler anlaşığı takdirde herhangi birinde birleştirme yapılabilir.

Kişi yönünden yetkinin ayrıldığı durumlarda da aynı sonuç söz konusudur. Örneğin Yüce Divan'daki bir ceza uyuşmazlığı ile ağır ceza mahkemesindeki bir ceza uyuşmazlığının Yüce Divan'da birleştirilmesi durumunda, görev ve yetki kurallarından ayrılma meydana gelmektedir.

2. Muhakeme Usulü Bakımından

Muhakemelerin birleştirilmesinin bir diğer sonucu da tüm uyuşmazlıklar için muhakemelerin birleştirildiği mahkemenin muhakeme usullerinin uygulanmasıdır⁶⁰¹. Bu husus CMK m. 10/2'de "*birleştirilen davalarda, bu davaları gören mahkemenin tabi olduğu yargılama usulü uygulanır.*" şeklinde belirtilmiştir.

Bu durumun önemi genellikle, muhakemelerin yüksek görevli mahkemede birleştirildiği durumlarda ortaya çıkmaktadır. En basit olarak muhakemelerin ağır ceza mahkemesinde birleştirildiği durumlarda, asliye cezalı uyuşmazlık hakkında da tek hakimli değil; heyet halinde bir muhakeme yapılacaktır. Aynı şekilde muhakemelerin Yüce Divanda birleştirildiği durumlarda da Yüce Divan'da uygulanan muhakeme usulü tüm uyuşmazlıklar için geçerli olacaktır.

Kural bu olmasına rağmen Yargıtay, çocuklarla yetişkinlerin birlikte suç işledikleri ve nesnel bağlantı dolayısıyla muhakemenin birleştirilmesine karar verildiğinde, çocuk mahkemelerinde uygulanan duruşmanın kapalı olması usulünün, genel mahkemeler için de geçerli olduğuna karar vermiştir⁶⁰².

---

⁶⁰¹ Birleştirilen uyuşmazlıklar, farklı muhakeme hukuklarını ilgilendiriyor ve kanun aksini öngörmemişse, uyuşmazlığı çözmek için muhakemelerin birleştirildiği mahkemenin tabi olduğu hukuk dalına ilişkin kurallar uygulanmalıdır. **SOYASLAN**, s. 231.

⁶⁰² "...Çocuklar ile yetişkin sanıkların birlikte suç işlemesi durumunda; soruşturmanın ve kovuşturmanın kural olarak ayrı yürütülmesi gerekmekte olup davaların birlikte yürütülmesinin zorunlu olduğu hallerde ise genel mahkemelerde, yargılamanın her aşamasında birleştirme kararı verilebilir. Birleşen davaların genel mahkemelerde görülmesi gerekmekte olup bu

Bağılantılı uyuşmazlıkların muhakeme usullerinin ayrı olması başlı başına bir birleştirmeme nedeni değildir. Birleştirmenin diğer tüm şartları olduğu halde birleştirmeme mecburiyetinin olması için kanuni bir düzenleme gerekmektedir. Zira kanun koyucunun birleştirmeden sonra birleştirilen mahkemenin muhakeme usulünün uygulanmasını ayrıca düzenlemesi de bunu göstermektedir. Bu noktada farklı muhakeme usullerine tabi olmak birleştirmeden sağlanacak faydayı veya diğer şartları etkilediği sürece önemli olduğunu belirtmeliyiz. Ancak Yargıtay'ın sırf ayrı muhakeme usullerine tabi olduklarından dolayı birleştirmemeye karar verilmesi gerektiğine yönelik kararları da mevcuttur⁶⁰³.

3. Muhakemenin Özneleri Bakımdan

a. Sanık Bakımından

---

durumda her ne kadar genel mahkemelerde duruşma açık yapılmakta ise de davaların birlikte görülmesinden umulan fayda ile çocukların korunması ihtiyacı ortadan kalkmadığından duruşmanın kapalı yapılmasının gerektiği kabul edilmedi. Bu yorum ceza yargılamasının genel ilkelerinden olan duruşmanın açık yapılması kuralına çocukların korunması ve yargılamadan etkilenmemesi amacıyla istisna getirerek çocuklar hakkındaki duruşmaların kapalı yapılmasını düzenleyen kanun koyucunun amacına da uygun düşmektedir.” YCGK, E. 2015/221, K. 2015/310, T. 13.10.2015. Bununla birlikte Yargıtay'ın daha önce verdiği kararlarda tam tersi şekilde bir tutum sergilemiştir: “...Çocuk sanıklar hakkındaki davanın yetişkin sanıklarla ilgili davayla birleştirilmesinden sonra yapılan yargılama neticesinde verilen hükmün açık duruşmada açık olarak tefhim edilmesi gerektiği gözetilmeden kapalı celsede okunup açıklanması suretiyle CMK.nun 182. maddesine aykırı davranılması ile hükmün verildiği 6.6.2006 günlü oturumda kapalı celse açıldı denildikten sonra açık yargılamaya devam edildiğinin belirtildiği ve yargılama sonunda kararın kapalı celsede okunup açıklandığının gösterilmesi suretiyle de çelişki yaratılması...” Yargıtay 5. CD., E. 2007/146, K. 2007/2268, T. 26.03.2007.

⁶⁰³ “...Ayrı yargılama usullerine tabi hırsızlık ve Orman Yasasına aykırılık davalarının, birlikte görülemeyeceği düşünülmeden yargılamaya devamla yazılı biçimde uygulama yapılması...bozmayı gerektirmiş.” Yargıtay 6. CD., E. 1996/12557, K. 1996/12282, T. 02.12.1996.

Bağlantılı uyuşmazlıkların muhakemelerinin birleştirilmesinde sanık açısından akla gelebilecek soru, nesnel bağlantı durumlarında birlikte muhakeme edilen sanıklardan birinin, aynı davada tanık olarak dinlenip dinlenmemesidir. Öncelikle vurgulamak gerekir ki; burada kastedilen tanıklık, diğer sanıkların fiilleri hakkındadır. Zira sanığın kendi fiilleri hakkındaki açıklamalarının bir taraf beyanı olduğu açıktır.

CMK m. 50/1, c 'de “*yemin verilmeyen tanıklar*” başlığı altında “*Soruşturma veya kovuşturma konusu suçlara iştirakten veya bu suçlar nedeniyle suçluyu kayırmaktan ya da suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirmekten şüpheli, sanık veya hükümlü olanlar.*” şeklindedir ve nesnel bağlantı veya ardıl bağlantı durumlarında suç ortaklarının yeminsiz olarak tanık beyanı verebilecekleri düzenlenmiştir. Ancak ceza muhakemesinde tanıkların, taraflardan başka kimseler olduğu belirtilmektedir⁶⁰⁴. Bu nedenle suç ortaklarının beyanlarının tanık beyanı olarak adlandırılmasının hatalı olduğu görüşü bizce de doğrudur. Bu bakımdan Kanundaki ifadenin değiştirilip yeniden düzenlenmesinin isabetli olacağını düşünmekteyiz. Zira ceza muhakemesinde sanık veya tanık olmak; hak ve ödevler açısından farklı sonuçlar doğurmaktadır⁶⁰⁵.

Sanığın aynı muhakemede tanık olarak veya taraf olarak dinlenmesi, diğer tanıklara uygulanan hükümlerin ona da uygulanması hususunda önemlidir. Örneğin

---

⁶⁰⁴ **AYDIN Devrim**, Ceza Muhakemesinde Deliller, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014, s. 66; **TOSUN**, Genel Kısım, s. 612 “*Tanık, sanık değildir; savcı da davacı da değildir. Birlikte de değildir. Dava ile alakası olmayan üçüncü şahıstır.*” **EREM**, s. 406; **YURTCAN**, s. 320. Yazar bizim hukukumuzda olmasa da Anglo- Amerikan hukukunda sanığın tanık olarak dinlenebildiğini belirtmektedir. Bunun yanında CENTEL/ZAFER, tanığın kendisine karşı yürütülmeyen bir ceza soruşturmasında olay hakkında beş duyusu ile edindiği algılamaları ifadesiyle açığa vuran kimse şeklinde bir tanım yapmıştır. Bu tanımdan suç ortaklarının, muhakemeleri ayrı yürütüldüğünde birbirlerinin muhakemelerinde tanık olarak beyanda bulunabilecekleri sonucu çıkmaktadır. Bkz. **CENTEL/ZAFER**, s. 256.

⁶⁰⁵ Tanık kendisine sorulan soruları cevaplandırmak zorundayken, sanığın susma hakkı vardır. Ayrıca tanık doğruyu söylemek zorundayken, sanığın doğruyu söylemek gibi bir yükümlülüğü yoktur.

yalan tanıklık TCK m. 273’de suç olarak düzenlenmiş ve yaptırım altına alınmıştır⁶⁰⁶. Bu durumda sanığın beyanının tanık beyanı sayılması ve sanığın yalan tanıklık yapması durumunda cezalandırılması gündeme gelecektir. Tanığın sorulan sorulara da doğru cevap verme yükümlülüğü altında olduğu düşünülürse; sanığın kendisinin de yargılandığı aynı fiil hakkında tanıklık yapması da “*kişinin kendisini suçlayıcı beyanlarda bulunmama (nemo tenetur)*” kuralına da aykırılık oluşturmaktadır.

Bunun yanında sanık dışındaki tanıkların beyanlarında doğruluğu sağlamak üzere birtakım tedbirler de alınmaktadır. Birleştirmede sanığın beyanının tanık beyanı sayılması durumunda, tıpkı diğer tanık beyanlarında olduğu gibi, bu tedbirleri almak da gerekmektedir⁶⁰⁷. Dolayısıyla ayrı yürütülen muhakemelerde suç ortağının tanık olarak dinlenmesi için yemin verme dışında diğer tedbirlerin hepsi uygulanacaktır⁶⁰⁸.

Doktrinde muhakemelerin ayrı yürütüldüğü durumlarda suç ortaklarının birbirlerinin muhakemelerinde tanık olarak dinlenebileceği savunulmuştur⁶⁰⁹. Kanaatimizce Kanun bu konuda muhakemelerin birleştirilmesi veya ayrı yürütülmesi hususunda bir ayırım gözetmemiş ve ister aynı dosyada sanık olsun isterse de muhakemesi ayrı yürütülsün veya muhakemesi tamamlansın ve hakkında hüküm

---

⁶⁰⁶ **TCK m. 273:** “(1) *Kişinin; a) Kendisinin, üstsoy, altsoy, eş veya kardeşinin soruşturma ve kovuşturmayla uğramasına neden olabilecek bir hususla ilgili olarak yalan tanıklıkta bulunması, b) Tanıklıktan çekinme hakkı olmasına rağmen, bu hakkı kendisine hatırlatılmadan gerçeğe aykırı olarak tanıklık yapması, halinde, verilecek cezada indirim yapılabileceği gibi, ceza vermekten de vazgeçilebilir.*

(2) *Birinci fıkra hükmü, özel hukuk uyumsuzlukları kapsamında yapılan yalan tanıklık hallerinde uygulanmaz.”*

⁶⁰⁷ **TOSUN**, Genel Kısım, s. 623.

⁶⁰⁸ **CENTEL/ZAFER**, s. 260.

⁶⁰⁹ **FEYZİOĞLU Metin**, Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanıklık, US-A Yayıncılık, Ankara, 1996, s. 142; **GÜNGÖR Devrim**, “*Ceza Muhakemesinde Tanık Beyanının Delil Değeri Üzerinde Bazı Tespit ve Değerlendirmeler*”, Y. 2015, C. 6, S. 2, s. 314-315. Aksi görüş için bkz. **YÜCE**, s. 429.

kurulmuş olsun, suç ortağının yeminsiz tanık olarak dinleneceğini düzenlemiştir. Buradaki sorunun, Kanunun sanığın beyanına “*tanık beyanı*” demesinden kaynaklandığını ve bunun değişmesi gerektiğini düşünmekteyiz. Yoksa ister sanık beyanı isterse de tanık beyanı sayılsın, delil niteliği bakımından bir farklılık arz etmemektedir⁶¹⁰.

Diğer yandan bağlantı nedeniyle muhakemeleri birleştirilen uyuşmazlıklarda, sanıkların birden fazla olması durumunda aynı müdafinin savunma yardımından yararlanmasının ancak menfaatlerinin çatışmaması hallerinde mümkündür. Örneğin sanıkların savunmalarının birbiriyle çatıştığı veya birbirlerini suçlar nitelikte düşmanca savunma yaptıkları durumlarda, sanıklar arasında menfaat çatışması olduğu⁶¹¹ ve aynı müdafii ile temsil edilmeleri mümkün olmadığı kabul edilmelidir. Hatta sanıklardan birinin susma hakkının kullanmak isterken diğerinin kullanmaması durumunda da menfaat çatışması riskinin olduğu iddia edilmektedir⁶¹². Avukatlık Kanunu m. 38/1, b de avukat aynı işte menfaati zıt bir tarafa avukatlık etmiş veya mütalaa vermiş olursa, teklifi ret zorunluluğu öngörmüştür⁶¹³.

---

⁶¹⁰ GÜNGÖR, s. 315.

⁶¹¹ HYMAN Steven J., “*Joint Representation of Multiple Defendants in a Criminal Trial: The Court's Headache*,” Hofstra Law Review, Y. Winter 1977, C. 5, S. 2, s. 316.

⁶¹² HYMAN, s. 316. Yazar, Amerikan hukukunda bir avukatın temsil ettiği bir sanığı savunurken, savcılık için ifade vermiş diğer müvekkilini çapraz sorguya çekmesi gerektiğinde de menfaat çatışması olduğunu belirtmektedir. HYMAN, s. 316. Bizim hukukumuzda bu tarz bir durum, sanıklardan birinin etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanmak için diğer sanıklar hakkında bilgi vermesi durumunda düşünülebilir.

⁶¹³ “...sanıklardan birisinin savunulmasının diğer sanık yönünden savunmada zaafiyet yarattığı durumlarda sanıklar arasında menfaat çatışması bulunduğu hükme bağlandığı, itiraza konu olayda; olayın asli faili görünen hükümlü ...'ın savunmasında, olay esnasında olay mahallinde bulunmadığını belirttiği, hükümlü ...'in de olaya karışmadığını beyan ettiği, her iki hükümlünün aynı müdafii tarafından savunulmasının hükümlüler arasında menfaat çatışmasına sebebiyet verdiği, bu durumun da savunma hakkının kısıtlanması niteliğinde bulunduğu, beyanları

b. Katılan Bakımından

Suçtan zarar gören ve mağdurun kamu davasına katılarak Cumhuriyet savcısının yanında yer almasına davaya katılma denir. Hukukumuzda suç bakımından bir farklılık veya sınırlama getirilmeden suçtan zarar görenlere ve mağdurlara genel olarak davaya katılma hakkı olanağı tanınmıştır⁶¹⁴. Muhakemelerin birleştirilmesinde, her muhakeme kendi bağımsız yapısını koruduğundan, suçtan zarar gören veya mağdur, sadece ilgili fiil açısından davaya katılmış sayılmalıdır. Örneğin, A'nın öznel bağlantı varlığı nedeniyle birden fazla ceza uyuşmazlığının muhakemeleri birleştirilmiş olabilir. Bu durumda her bir fiilin zarar göreni veya mağduru ayrı ayrı katılma talebinde bulunacağı gibi, diğer fiillerden zarar görmeyen veya mağdur olmayan kişi, muhakemenin tamamına katılmış da sayılmaz. Bu nedenle ilgili olmayan diğer fiillerin hükümleri bakımından katılanın haklarını da (örneğin kanun yoluna başvurma) kullanamaz⁶¹⁵.

4. Tutuklama Süresi Bakımından

Tutuklama, henüz hakkında kesinleşmiş bir hüküm olmadan kişinin özgürlüğünden mahrum bırakılması sonucunu doğurduğundan en ağır koruma tedbiridir⁶¹⁶. Bu nedenle Kanun'da tutuklama için şartların sıkı bir şekilde düzenlenmesinin nedeni de tutuklamanın keyfi bir biçimde uygulanmasının önüne geçmektir⁶¹⁷. Kişi özgürlüğüne müdahalesi en yoğun şekilde hissedilen bu tedbirin

---

arasında çelişki bulunan hükümlülerin farklı müdafiler tarafından savunularak hüküm kurulması gerektiği hususu gözetilmeden...”YCGK, E. 2021/16, K. 2021/83, T. 09.03.2021.

⁶¹⁴ CENTEL/ ZAFER, s. 922.

⁶¹⁵ TOROSLU/ FEYZİOĞLU, s. 88.

⁶¹⁶ TONINI, s. 395.

⁶¹⁷ FEYZİOĞLU Metin/ OKUYUCU ERGÜN Güneş, “Türk Hukukunda Tutuklulukta Azami Süre”, AÜHFD, Y. 2010, C. 59, S.1, s. 38.

süreye bağlı olmaksızın uygulanması da düşünülemez⁶¹⁸. Bu nedenle tutuklama hususundaki en önemli düzenlemelerin başında, tutuklulukta geçirilecek azami sürelerin düzenlendiği kurallar gelmektedir.

CMK m. 102'de⁶¹⁹ azami tutukluluk süreleri asliye cezalık ve ağır cezalık işler ve soruşturma evresi ve kovuşturma evresi şeklinde kategorize edilerek düzenlenmiştir. Bununla birlikte aynı maddede tutukluluk sürelerinin uzatılması ile ilgili de düzenlemeler yapılmıştır.

Muhakemelerin birleştirilmesiyle tutuklamanın kesiştiği esaslı nokta, birden fazla fiille isnat edilen şüpheli veya sanık hakkında verilen birden fazla tutuklama kararının azami süre bakımından nasıl hesaplanacağıdır. Zira daha önce de vurguladığımız üzere, muhakemelerin birleştirilmesiyle, uyuşmazlıklar kendi bağımsızlıklarını kaybetmemektedirler. Hal böyle olunca öznel bağlantı dolayısıyla tek

---

⁶¹⁸ **BAYTAZ Abdullah Batuhan**, “*Hükme Bağlı Tutukluluk*”, Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi, Y. 2018, C. 6, S.2, s. 138.

⁶¹⁹ **CMK m. 102: Tutuklulukta geçecek süre:** “(1) Ağır ceza mahkemesinin görevine girmeyen işlerde tutukluluk süresi en çok bir yıldır. Ancak bu süre, zorunlu hallerde gerekçeleri gösterilerek altı ay daha uzatılabilir. (2) Ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde, tutukluluk süresi en çok iki yıldır. Bu süre, zorunlu hallerde, gerekçesi gösterilerek uzatılabilir; uzatma süresi toplam üç yılı, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar ile 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlarda beş yılı geçemez.16 (3) Bu maddede öngörülen uzatma kararları, Cumhuriyet savcısının, şüpheli veya sanık ile müdafinin görüşleri alındıktan sonra verilir. (4) Soruşturma evresinde tutukluluk süresi, ağır ceza mahkemesinin görevine girmeyen işler bakımından altı ayı, ağır ceza mahkemesinin görevine giren işler bakımından ise bir yılı geçemez. Ancak, Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar, Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar ve toplu olarak işlenen suçlar bakımından bu süre en çok bir yıl altı ay olup, gerekçesi gösterilerek altı ay daha uzatılabilir. (5) Bu maddede öngörülen tutukluluk süreleri, fiili işlediği sırada on beş yaşını doldurmamış çocuklar bakımından yarı oranında, on sekiz yaşını doldurmamış çocuklar bakımından ise dörtte üç oranında uygulanır.”

bir şüpheli veya sanığa, tek bir muhakemede birden fazla fiil isnat edildiğinde, her bir fiil açısından ayrı ayrı tutuklama kararı verilmesinin önünde bir engel bulunmamaktadır⁶²⁰. Örneğin soruşturma evresinde bir dosyada birden fazla fiille isnat edilen sanığın, tutukluluk kararı verilen ilk fiili için azami süre dolduğunda, tutuklama kararı verilen ikinci fiil için süre, bu andan itibaren mi başlayacaktır? Yoksa ilk fiil için tutuklulukta geçirilen süre, diğer fiil için de azami sürenin hesabında göz önünde tutulabilecek midir?

Şurası açıktır ki; ilk soruya olumlu ikinci soruya olumsuz cevap vermek, tutuklama tedbirini öngörülemez bir şekilde ağırlaştıran bir yorum olmaktadır. Bu durumda hakkında birden fazla isnat bulunan sanığın tutuklulukta geçireceği sürenin olağanüstü bir şekilde artma ihtimali vardır. Keza Anayasa Mahkemesi de bu konuda kendisine yapılan bireysel başvurularda, hakkında birden fazla itham bulunan şüpheli veya sanığın, muhakemelerin birlikte yapıldığı uyuşmazlıkları için tutuklamanın azami süresinin, tutuklamada geçirilen sürenin her bir ithamı kapsayacak şekilde hesaplanarak yapılmasının uygun olduğunu vurgulamıştır⁶²¹. Anayasa Mahkemesi'nin bu

---

⁶²⁰ BAYTAZ, s. 141.

⁶²¹ “5271 sayılı Kanun’un 102. maddesinde soruşturma ve kovuşturma evrelerinde kişilerin tutulabileceği azami kanuni süreler düzenlenmiştir. Madde metninde, ağır ceza mahkemesinin görevine giren ve girmeyen işler bakımından bir ayrıma gidilmiştir. **Bireyler hakkındaki birden fazla suça ilişkin soruşturma ve kovuşturmaların bir dosya üzerinden yürütülmesi veya bir dosyada birleştirilmiş olması halinde bu soruşturma ve kovuşturmaların belli bir bütünlük içinde yürütüleceği göz önüne alındığında, uygulanan bir tutuklama tedbirinin soruşturma ve kovuşturmaların tamamı açısından sonuç doğuracağı açıktır. Bu nedenle azami tutukluluk süresinin kişinin yargılandığı dosya kapsamındaki tüm suçlar açısından en fazla beş yıl olması gerektiği anlaşılmaktadır. Tutuklama tedbiri, bir yaptırım olmadığından aynı dosya kapsamındaki her bir suç için azami tutukluluk süresinin ayrı ayrı hesaplanması kabul edilemez. Suç ve sanık sayısı, davanın karmaşık olması gibi etkenler tutukluluk süresinin makul olup olmadığı konusundaki değerlendirmede ele alınabilecek faktörler olup kanuni tutukluluk süresinin belirlenmesinde esas alınmaları mümkün değildir. Normun lafzı ve amacı, tutuklama tedbirinin ceza adalet sistemi içerisindeki yeri ve 5271 sayılı Kanun’un 102. maddesindeki**

yaklaşımının sanık hakkında birden fazla itham olduğu tüm durumlarda, muhakemeleri birleştirilsin veya birleştirilmesin, uygulanması gerekmektedir⁶²².

5. Kanun Yolları Bakımından

Bilindiği üzere süresi içinde usulüne uygun olarak kanun yollarına başvurma hükmün kesinleşmesini engeller ve muhakemenin devam ettiği kabul edilir⁶²³. Böylelikle kararın yargılaşmasının da önüne geçilmektedir⁶²⁴. Muhakemelerin birleştirildiği durumlarda dıştan tek gibi gözüke de aslında uyuşmazlık sayısı kadar ayrı hüküm olduğunu daha önce belirtmiştik. İşte bu durumlarda uyuşmazlıklardan bazıları için kanun yoluna gidilmesi, bazıları için gidilmemesi mümkündür. Uyuşmazlıklar bağımsız yapısını koruyacaklarından, kanun yolu devresine geçmiş uyuşmazlıklar kesinleşmeden muhakemesi devam ederken, kanun yoluna bir sebepten dolayı gidilmemiş olan uyuşmazlıklar ise kesin hüküm halini alabilecektir. Bu durum gerçek anlamda kısmi kesinleşme değildir⁶²⁵.

---

düzenleme ile kişi özgürlüğüne yönelik sınırlamaların dar yorumlanması hususları birlikte değerlendirildiğinde aksine bir sonuca varmak mümkün görünmemektedir.” AYM, Burak Döner Başvurusu, B.N.: 2012/521, K.T.: 2/7/2013, R.G. S.: 28711, R.G.T.: 18.07.2013.

⁶²² BAYTAZ, s. 141.

⁶²³ KUNTER, s. 809.

⁶²⁴ Ceza muhakemesinde yargılaşma bir sanığın bir fiili için gerçekleşmektedir. Zira verilen karar bir bütündür ve kararın sadece belirli bir kısmı için kanun yoluna gidilemez. Dolayısıyla Türk hukukunda tek bir kararın belirli kısımlarının kesinleşmesi anlamına gelen kısmi kesinleşme mümkün değildir. KUNTER, s. 810. Alman hukukunda kısmi kesinleşmenin öteden beri kabul edildiği ve kısmen kesinleşmeye ilişkin açık yasal düzenlemenin varlığına ilişkin bkz. BİRTEK Fatih, “Ceza Muhakemesinde Kısmi Kesinleşme”, MÜHFHAD, Y. Aralık 2020, C. 26, S. 2, s. 584.

⁶²⁵ BİRTEK, s. 596 vd.

Nesnel bağlantı nedeniyle birleştirilen muhakemeler de kanun yoluna başvuru bazı durumlarda özellik arz etmektedir. CMK m. 280/3⁶²⁶ ve m. 306⁶²⁷ hükümlerine göre kanun yoluna başvuran sanığın lehine hükmün bozulması ve bozma konusu hususların, kanun yoluna başvurmayan sanıklar için de uygulanmasının mümkün olması halinde, kanun yoluna başvurmayan ve hakkındaki hüküm kesinleşen sanıklar da kanun yoluna başvurmuş gibi faydalanmaktadırlar. Davasız yargılama olmaz kuralının bir istisnası⁶²⁸ olan bu duruma doktrinde “genişleme etkisi⁶²⁹”, “sirayet etkisi”⁶³⁰ gibi isimler verilmektedir.

Kanun koyucunun genişleme etkisini düzenlemesinin amacı olarak adaletin gerekliliği gösterilmektedir⁶³¹. Örneğin kanun yoluna başvuran suç ortağının cezasında haksız tahrik nedeniyle indirim yapılmadığı gerekçesiyle bozulduğunda, aynı indirimden yararlanabilecekken, sırf kanun yoluna başvurmamış için daha fazla ceza alan suç ortağının durumu adaletin gerekliliklerine aykırıdır. Aynı şekilde aynı olaydan dolayı yargılanan suç ortaklarından kanun yoluna giden ortak hakkındaki kararın hukuka aykırı deliller kullanıldığından bahisle bozulması durumunda, bu bozmanın diğer ortakları da etkilediği kertede, onlar hakkında da uygulanması gerekmektedir⁶³².

---

⁶²⁶ **CMK m. 280/3:** “Birinci ve ikinci fıkra uyarınca verilen kararların sanık lehine olması halinde, bu hususların istinaf isteminde bulunmamış olan diğer sanıklara da uygulanma olanağı varsa bu sanıklar da istinaf isteminde bulunmuşçasına verilen kararlardan yararlanırlar.”

⁶²⁷ **CMK m. 306:** “Hüküm, sanık lehine bozulmuşsa ve bu hususların temyiz isteminde bulunmamış olan diğer sanıklara da uygulanması olanağı varsa, bu sanıklar da temyiz isteminde bulunmuşçasına hükmün bozulmasından yararlanırlar.”

⁶²⁸ **SOYASLAN**, s. 597.

⁶²⁹ **YURTCAN**, s. 651; **TOROSLU/ FEYZİOĞLU**, s. 377; **ÖZEN Mustafa**, s. 921.

⁶³⁰ **ÜNVER/ HAKERİ**, s. 799.

⁶³¹ **TOROSLU/ FEYZİOĞLU**, s. 377, **SOYASLAN**, s. 597.

⁶³² CMK'nın hükmün usuli veya esas bakımından bozulması konusunda bir ayırım yapmadığı ve her durumda hükmün bozulmasının diğer sanıklara da sirayet edeceğine ilişkin bkz. **GÜNGÖR Devrim**, Ceza Muhakemesinde İstinaf, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016, s. 23.

Dolayısıyla bu düzenlemeler, özellikle nesnel bağlantı nedeniyle birleştirilen muhakemelerde kanun yoluna başvurmayan sanık için son derece önemlidir. Bu nedenle madde metninin sadece kanun yoluna başvurmayanlar şeklinde değil, ceza miktarı olarak da istinaf ve temyiz yasağı nedeniyle kanun yoluna başvuramayanları da kapsayacak şekilde değiştirilmesi gerektiğini düşünmekteyiz⁶³³. Örneğin, örgütün varlığı nedeniyle yargılama yapılan çok sanıklı bir dosyada, sadece örgüte üye olmak gerekçesiyle alt sınırdan cezalandırılan ve temyiz yolu da kapalı olduğu için hakkındaki hüküm kesinleşen suç ortağı (A) ile örgüt yöneticiliğinden yargılanarak mahkûm olan ve hakkındaki hükmü temyiz edebilen suç ortağı (B) olarak iki sanığın varlığını düşünelim. Hakkındaki mahkûmiyet kararı, temyiz kanun yoluna başvuramadığı için kesinleşen örgüt üyesi (A)'nın cezasının infazına da başlanmış olabilir. Ancak temyiz

---

⁶³³ Yargıtay kararlarında lehe bozulan hükümden sonra bundan yararlanan sanığın, ikinci hükmü temyiz etme hakkının olmadığı belirtilmektedir. Buna göre temyiz imkanı varken bundan yararlanmayan veya temyiz başvurusu reddedilen sanığın, genişleme etkisinden dolayı lehe bozmadan yararlanması sonrasında verilen yeni hükmü, temyiz kanun yoluna götürme imkanı yoktur: “*Sirayet kurumunun, koşulları olduğu takdirde hükmü temyiz edenler lehine oluşacak durumdan, temyiz yoluna başvurmayan, süresinden sonra başvuran veya temyize başvurmakla beraber başvurusu kabul edilmeyen sanıkların da yararlanmalarının sağlanması suretiyle, bu kişilerin temyiz edenlerden daha ağır bir ceza ile cezalandırılmaları adaletsizliğini giderme amacını taşıması ve bozmanın sirayetinde, yerel mahkeme hükmünün temyiz etmeyen sanık yönünden bozulmayıp sanığın sadece bozma kararının sonucundan yararlandırılması, aksi düşüncenin kabulünün usul hukukundaki belirsizliği önlemeye yönelik temyiz ve itiraz sürelerinin konuluş amacı ile bağdaşmayacak ve kesinleşme sürecinin öngörülebilirliğini ortadan kaldıracak olması karşısında, kanun yoluna başvurmayan, süresinden sonra başvuran veya temyize başvurmakla beraber başvurusu kabul edilmeyen sanık hakkında kurulan hükmün de bozulacağını ve yeniden kurulan hükmün temyiz denetimine tabi olacağını açıkça düzenleme imkânı bulunan kanun koyucunun bilinçli bir tercih göstererek bu yönde bir düzenlemeye yer vermemesi hususu da dikkate alınarak, adil yargılanma ilkesi çerçevesinde etkin bir şekilde temyiz kanun yoluna başvurma hakkı olduğunda bir tereddüt bulunmayan ancak yöntemine uygun tebliğe rağmen ilk hükmü temyiz etmeyen sanıklar ... ve ...'ın inceleme dışı diğer sanıkların temyizi üzerine hükmün lehe bozulmasının ardından, sirayet nedeniyle kurulan, temyiz edilemez nitelikteki ikinci hükmü temyiz etme haklarının bulunmadığı kabul edilmelidir.”*

incelemesinde örgütün varlığı sübut bulmadığından dolayı bir bozma kararı verildiğinde, örgüt üyesi (A)'nın infaz edilen cezası da bir nev'i hukuksuz hale gelecektir. Bu nedenle CMK m. 306'da düzenlenen “*temyiz isteminde bulunmamış olan diğer sanıklar*” ifadesinden, hakkında verilen mahkûmiyet kararı, temyiz sınırının altında kaldığı için başvuramamış veya başvurduğu halde bu gerekçeyle reddedilmiş diğer sanıkların da genişleme etkisinden faydalanabilmesi gerekmektedir⁶³⁴. Kanunun lafzının bunu da kapsayacak şekilde değiştirilmesinin ceza adaleti açısından faydalı olacağını düşünmekteyiz.

Bununla birlikte 5275 sayılı CGTİHK'nun 17/A maddesi şu şekildedir: “*Birlikte işlenmiş olup da 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 280 inci maddesinin üçüncü fıkrası ve 306 ncı maddesinin uygulanma olanağının bulunduğu hâllerde, hükmü veren ilk derece mahkemesinden infazın ertelenmesine veya durdurulmasına ilişkin karar verilmesi istenebilir. Karar verilmeden önce Cumhuriyet savcısı ve hükümlünün görüşlerini yazılı olarak bildirmesi istenebilir. Karar, duruşma açılmaksızın verilir ve bu karara karşı itiraz yoluna gidilebilir. Erteleme veya durdurma talebinin kabulü, güvence gösterilmesine veya diğer bir şarta bağlanabilir.*” Maddeye göre bağlantılı ceza uyuşmazlıklarından birinin veya bazılarının istinaf edilmeden kesinleşmesi veya istinaftaki bağlantılı ceza uyuşmazlıklarından birinin veya bazılarının temyiz edilmeden kesinleşmesi ihtimallerinde ve CMK'nın bozmanın sirayeti ile ilgili maddelerinin uygulanma olasılığının bulunması durumunda, kesinleşen cezaların infazının ertelenmesi veya durdurulmasının istenmesi düzenlenmiştir. Maddede “*birlikte işlenmiş olup da*” ifadesinden açıkça nesnel bağlantı hallerinde uygulanması gerektiği anlaşılmaktadır⁶³⁵. Ancak aralarında öznel bağlantı olup; ispatı zorunlu maddi

---

⁶³⁴ ŞEN Ersan, “*Hükmün Bozulmasının Diğer Sanıklara Etkisi*”, E.A.: <https://www.hukukihaber.net/hukmun-bozulmasinin-diger-saniklara-etkisi>, E.T.: 22.10.2023.

⁶³⁵ BİRTEK, Bağlantılı Ceza Davaları, s. 324.

vakıalar açısından da bağıllık bulunması veya her iki olayın bütünlük arz etmesi nedeniyle birbirine etki edecek uyuşmazlıklar açısından da aynı maddenin uygulanmasının gerektiği yönündeki görüşlere biz de iştirak etmekteyiz⁶³⁶.

6. Yargılama Giderleri Bakımından

CMK m. 326'da⁶³⁷ bağlantılı muhakemelerde yargılama giderlerinin nasıl hesaplanacağı düzenlenmiştir. Buna göre öznel bağlantı hallerinde sanığın sadece mahkûm olduğu uyuşmazlıklarından sorumlu olduğu, beraat ettiği uyuşmazlıklardan kaynaklanan yargılama giderlerinin ise sanığa yükletilemeyeceği öngörülmüştür.

Nesnel bağlantı durumlarında mahkûmiyet kararı verilmesi neticesinde ise sanığın kendisinin sebebiyet verdiği yargılama giderlerinden sorumlu olduğu hüküm altına alınmıştır. Örneğin sanıklara yapılan tebligatlar için her sanık sadece kendisine yapılan tebligat masrafından sorumlu olacaktır. Aynı şekilde tek bir sanık için bir bilirkişi raporu aldırılmışsa, bunun masrafı diğer sanıklara yükletilemeyecektir. Böylelikle nesnel bağlantı nedeniyle muhakemeler birleştirildiğinde ve mahkûmiyet kararı verildiğinde, yargılama giderleri müteselsilen⁶³⁸ veya eşit⁶³⁹ bir şekilde değil; her bir sanık için sorumlu olduğu kısım ayrı ayrı hesaplanarak belirtilmesi gerekmektedir⁶⁴⁰.

---

⁶³⁶ **BİRTEK**, Bağlantılı Ceza Davaları, s. 325 vd. Yazara bu tarz öznel bağlantıya resmî belgede sahtecilik yapmak suretiyle dolandırıcılık suçunu vermektedir. Bu durumda her iki suçtan da ceza tesis edilecek ve dolandırıcılık suçunun hileli hareketler unsurunu da resmî belgede sahtecilik oluşturmaktadır. Bu örnekte kanun yoluna gitmeden kesinleşen resmî belgede sahtecilik suçu bakımından CGTİHK m. 17/A'da düzenlenen maddeye benzer şekilde infazın ertelenmesi veya durdurulmasının düzenlenmesi düşünülmelidir.

⁶³⁷ **CMK m. 326:** “(1) Birden çok suçtan dolayı aleyhinde kovuşturma yapılmış olan kimse, bunların bir kısmından mahkum olmuş ise, beraat ettiği suçların duruşmasının gerektirdiği giderleri ödemekle yükümlü değildir. (2) İştirak halinde işlenmiş bir suç nedeniyle mahkum edilmiş olanlara, sebebiyet verdikleri yargılama giderleri ayrı ayrı yükletilir.”

⁶³⁸ “...Yargılama giderlerinin her bir sanık yönünden ayrı ayrı gösterilmesi gerekirken, sanıklardan müştereken ve müteselsilen tahsiline karar verilmesi suretiyle CMK.nun 326/2.

Bununla birlikte Yargıtay, birleştirilen muhakemelerde birden fazla sanığın beraat etmesi sonucunda, sanıkların ortak müdafisine sanık sayısınca maktu vekalet ücreti ödenmesine karar vermiştir⁶⁴¹.

F. Muhakemelerin Birleştirilmesi ve Diğer Ceza Muhakemesi Kurumları

1. Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri

a. Uzlaştırma

CMK m. 253/3, c.2'ye göre “*Uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte aynı mağdura karşı işlenmiş olması hâlinde de uzlaşma hükümleri uygulanmaz.*” Madde metnine göre uzlaştırma kapsamına giren bir suç ile girmeyen bir suçun aynı olay kapsamında aynı mağdura karşı işlenmesi

---

maddesine aykırı davranılması...” **Yargıtay 1. CD., E. 2009/9414, K. 2010/4604, T. 21.06.2010.**

⁶³⁹ “*...Suçu birlikte işleyen sanıkların neden oldukları yargılama giderlerinden ayrı ayrı sorumlu tutulmaları yerine, 5271 sayılı CMK'nin 326/2. maddesine aykırı biçimde ‘Yargılama giderinin sanıklardan eşit olarak tahsil edilmesi’ biçiminde karar verilmesi...*” **Yargıtay 6. CD., E. 2017/2087, K. 2020/187, T. 28.01.2020.**

⁶⁴⁰ “*...Sanıklardan tahsile karar verilen yargılama gideri miktarının, tereddüde yol açmayacak şekilde hangi sanıktan ne kadar tahsil edileceğinin açıkça gösterilmemesi...bozmayı gerektirmiş*” **Yargıtay 1. CD., E. 2008/397, K. 2008/4760, T. 05.06.2008.**

⁶⁴¹ “*O halde, birden fazla sanığın tek bir müdafî tarafından temsil edilmesi halinde, her sanık için ayrı bir savunma hizmeti gerçekleştirileceği, tüm sanıkların müdafîsi aynı olsa dahi sanıklar müdafîinin; tüm sanıklarla ayrı ayrı görüşüp gerek eylemlerini gerekse kişisel durumlarını, dava dosyasındaki delilleri her sanık açısından ayrı ayrı araştırmak zorunda olacağı, öte yandan Avukatlık Kanunu'na göre müdafîin görevini yerine getirmesi sırasında sanık konumundaki müvekkilleri arasında menfaat çatışması kriterini de göz önüne alarak görevini her sanık için ayrı ayrı dikkat ve özen göstererek yerine getirmesinin zorunlu olacağı, sanıkların ise müdafîinden kendi savunmalarını ayrı bir özen göstererek yapmasını bekleyecekleri, her sanığın müdafîine ayrı ayrı sözleşme gereği avukatlık ücreti ödemiş veya ödemekle yükümlü olacağı, netice itibarıyla mahkemelerce beraat eden sanık için hükmedilecek maktu vekalet ücretinin “sanık lehine” hükmedileceğinin mevzuatta açıkça düzenlenmiş olması göz önüne alındığında...*” **Yargıtay 19. CD., E. 2019/33104, K. 2019/13267, T. 22.10.2019.**

durumunda uzlaştırma usulü uygulanmayacaktır. Bu durumda özne bağlantı olduğu ve bir sanığın aynı mağdura karşı iki farklı fiilinin aynı olay kapsamında olduğu düşünölmelidir. Örneğın bir sanık bir mağdura karşı aynı olay kapsamında hem cinsel taciz hem de hakaret fiilini işlemeşse uzlaştırma usulü uygulanamayacaktır. Bunun dışında birlikte işlenmeyen, yani aynı olay kapsamında kalmayan suçlar açısından kısmi uzlaşma olmasının teorik olarak mümkün olduğunu düşünmekteyiz. Yukarıdaki örnekteki fiillerin aynı olay kapsamında kalmadığı ve hakaret fiiliyle cinsel taciz fiili arasında zamansal olarak farklılıklar olduğu düşünöldüğünde; özne bağlantı nedeniyle muhakemelerin birleştirilmesi zordur. Ancak muhakemelerin birleştirildiği varsayımında dahi, kısmi uzlaşmanın mümkün olduğu kanaatindeyiz.

b. Seri Muhakeme Usulü

Seri muhakeme usulünün düzenlendiği CMK m. 250/11, c. 1 hükmüne göre “*Suçun iştirak hâlinde işlenmesi durumunda şüphelilerden birinin bu usulün uygulanmasını kabul etmemesi hâlinde seri muhakeme usulü uygulanmaz.*” Maddeye göre soruştırma evresinde, iştirak halinde işlendiği için muhakemeleri birleştirilen uyuşmazlıklarda, şeriklerden her birinin seri muhakeme usulünün uygulanmasını kabul etmesi aranmaktadır. Örneğın TCK m. 203’te düzenlenen mühür bozma suçundan haklarında soruştırma yürütölen asli faillerin her birinin usulün uygulanmasını kabul etmesi gerekmektedir. Yine CMK m. 250/11, c. 2’ye göre “*Seri muhakeme usulü, bu kapsama giren bir suçun, kapsama girmeyen başka bir suçla birlikte işlenmiş olması hâlinde uygulanmaz*” denilmektedir. Uzlaştırmaya benzer olarak bir olayda kapsama giren suçla kapsama girmeyen bir suçun birlikte işlenmesi durumunda seri muhakeme usulü uygulanamayacaktır.

c. Basit Yargılama Usulü

Basit yargılama usulünün düzenlendiği CMK m. 251/8'e göre "*Basit yargılama usulü, bu kapsama giren bir suçun, kapsama girmeyen başka bir suçla birlikte işlenmiş olması hâlinde uygulanmaz.*" Uzlaştırma ve seri muhakeme usulüne benzer şekilde, aynı olayda kapsama giren bir suçla kapsam dışındaki bir suçun birlikte işlenmesi durumunda basit yargılama usulü uygulanamayacaktır.

2. Şikâyet

TCK m. 73/5'e göre "*İştirak halinde suç işlemiş sanıklardan biri hakkındaki şikâyetten vazgeçme, diğerlerini de kapsar.*" Maddeye göre iştirak halinde işlendiği için aralarında nesnel bağlantı olan uyuşmazlıklarda, ilgilinin şikâyetten vazgeçmesi, geri almanın bölünmezliği kuralı gereğince, tüm sanıklar için geçerlidir. Dolayısıyla kısmi vazgeçme mümkün değildir. Zira şikâyetin konusu fiil olması nedeniyle, şikâyet fiili birlikte gerçekleştiren faillerin hepsine sirayet etmektedir⁶⁴². Şikâyetten vazgeçme veya geri almanın etkisi de tüm şüpheli veya sanıklar için geçerli olmaktadır.

Burada üzerinde durulması gereken nokta, şüphelilere veya sanıklara isnat edilen fiilin aynı olması gerektiğidir. Bu durumda usul bakımından ayrı yürütülen muhakemelerde de şikâyetten vazgeçme aynı etkiyi doğuracaktır. Ancak birden fazla kişinin, iştirak iradesi olmadan aynı suçu, aynı kişiye ve hatta aynı zamanda işlemiş olmaları durumundaki nesnel bağlantı hallerinde fiil aynı olarak nitelendirilemeyeceği için şikâyetten vazgeçmenin aynı etkiyi doğurmayacağı düşünölmelidir⁶⁴³.

G. Muhakemelerin Ayrılması

---

⁶⁴² GÜNGÖR Devrim, 5237 ve 5271 Sayılı Kanunlar Işığında Şikayet Kurumu, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009, s. 81. TCK m. 73/6 "*Kanunda aksi yazılı olmadıkça, vazgeçme onu kabul etmeyen sanığı etkilemez*" şeklindedir. Dolayısıyla şikayeti geri alma da sanığın kabulü aranmaktadır.

⁶⁴³ GÜNGÖR, Şikâyet, s. 81.

Muhakemelerin birleştirilerek görüldüğü durumlarda, birleştirmeden beklenen fayda sağlanamadığında veya ortadan kalktığında muhakemelerin ayrılmasına karar verilebilir. Örneğin mahkeme, birleştirilmiş iki muhakemeden birinin, öbürünü gereğinden fazla uzatma ihtimali varsa ayırma kararı verebilecektir⁶⁴⁴. Kanun bu hususu CMK m. 10/3'de "*işin esasına girdikten sonra ayrılan davalara aynı mahkemede devam olunur*" şeklinde belirtmiştir.

Muhakemelerin birleştirilmesi gibi muhakemelerin ayrılması da mahkemenin takdirindedir. Ancak işin doğası gereği burada mahkemeler arasında bir anlaşma aranmayacaktır. Zira ayrılma kararını verecek olan mahkeme tektir⁶⁴⁵. Ayrılma kararına karşı gidilebilecek bir kanun yolu da bulunmamaktadır⁶⁴⁶.

İşine esasına girmekten kasıt, maddenin gerekçesinde belirtildiği üzere, iddianamenin okunmasından sonraki işlerdir. Dolayısıyla bu usul aşamasından önceki ayrımalarda, uyuşmazlık kendi esas mahkemesine gönderilebilecektir. Örneğin aynı iddianameyle yüksek görevli mahkemede açılan bir asliye cezalık uyuşmazlık ile bir ağır cezalık uyuşmazlığın muhakemeleri hakkında tensip zaptı hazırlanırken ayırma kararı verildiğinde, asliye cezalık uyuşmazlık kendi mahkemesine gönderilecektir.

---

⁶⁴⁴ TAORMINA, s. 138; YÜCE, s. 433. Alman hukukunda birleştirilmiş muhakemelerde sanıklardan birinin, diğer sanığın fiili hakkında tanık olarak dinlenmesinin çok lüzumlu olduğu durumlarda da ayırma nedeninin varlığı kabul edildiğine dair bkz. YÜCE, s. 433.

⁶⁴⁵ KUNTER, s. 295; TOROSLU/ FEYZİOĞLU, s. 87; ÜNVER/ HAKERİ, s. 170.

⁶⁴⁶ "...Kamu davasının ayrılmasına ilişkin karara karşı başvurulacak bir kanun yolu bulunmadığından, yasaya uygun olan sanığın temyiz talebinin reddine..." **Yargıtay 10. CD., E. 2012/22375, K. 2013/1077, T. 31.01.2013.** YÜCE, muhakemelerin ayrılması için illa bir karar gerekmediğini, birleştirme ve ayırmanın, davalardan birinin başka güne bırakılması şeklinde, zımni de olabileceğini savunmaktadır. YÜCE, s. 433.

Muhakemeler ayrıldıktan sonra davaların hepsine aynı mahkeme bakmaya devam edecektir⁶⁴⁷. Örneğin asliye cezalık bir iş ile ağır cezalık bir işin muhakemeleri bağlantı nedeniyle ağır ceza mahkemesinde birleştirildiğinde, mahkeme ayırma kararından sonra asliye cezalık işe bakmaya da devam edecektir⁶⁴⁸.

III Nispi Muhakeme ve Bekletici Sorun

A. Ön Sorun Kavramı

Sosyal ilişkilerin gelişmesi, kurumların evrimi, çeşitli hukuki ilişkilere göre daha uzmanlaşmış organlar oluşturma ihtiyacıyla mahkemeler; iş bölümü, uzmanlık, muhakeme usulleri gibi çeşitli amaçlarla kategorilere ayrılmaktadırlar⁶⁴⁹. Yargı ayrılığı uygulanan ülkelerde bu kategorilerin en temeli, esas bakımından farklı hukuk disiplinlerine ait uyuşmazlıkların çözümü için farklı muhakeme usullerinin uygulanmasıdır. Anayasa muhakemesi, ceza muhakemesi, medeni muhakeme ve idari muhakeme bu ayırımın bir sonucu olarak ortaya çıkmış ve mahkemeler de bu muhakeme usullerine göre ayrılarak uzmanlaşmışlardır⁶⁵⁰.

Ceza mahkemelerinin de önündeki ceza uyuşmazlığını çözüme kavuşturabilmesi için bazen engeller çıkmaktadır. Bu engellerden bir tanesi, ceza uyuşmazlığının çözümü için gereken ve ceza mahkemelerinin görevine girmeyen bir başka sorunun

---

⁶⁴⁷ Muhakemelerin aynı mahkemede devam etmesinin gerekçesi olarak usul ekonomisi ve yargılama birliği olduğu görüşü için bkz. **NOYAN Erdal**, Ceza Davası, Adalet Yayınevi, Ankara, 2006, s. 355.

⁶⁴⁸ Karşı görüş için bkz. **ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ**, s. 517. Yazar asliye cezalık işin asliye ceza mahkemesine gönderileceğini belirtmektedir.

⁶⁴⁹ **VELOTTI**, s. 16.

⁶⁵⁰ **SÜREN Ömer Buğra**, “Ceza Muhakemesinde Nispi Muhakeme ve Bekletici Sorun”, İzmir Ekonomi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi- ECON-JURA, C. 1, S. 2, Kasım 2022, s. 172.

çözülmesinin gerekliliğidir⁶⁵¹. Muhakemeye konu olan olay çoğunlukla tek bir muhakeme dalının alanına girmektedir ve mahkemenin uzmanlığı uyuşmazlığı çözmek için yeterlidir. Ancak gerçeklik göstermektedir ki; muhakeme konusu olan bir hayat olayından her zaman tek bir muhakeme dalına ait bir uyuşmazlık olarak ortaya çıkmamaktadır. Örneğin olayın bir kısmı ceza muhakemesinin konusu olurken; bir kısmı da medeni muhakemenin veya idari muhakemenin konusu olabilmektedir. Bu nedenle mahkemenin önündeki uyuşmazlığı çözmek için farklı bir muhakeme dalına ait uyuşmazlığın da mutlaka çözülmesi gerektiği durumlar da olabilmektedir. İşte çözülmesi gereken hem asıl hem de tali uyuşmazlıklara, mahkemelerin çözmesi gereken sorunlar olarak da bakılabilir⁶⁵². Bu durumda ön sorunun kronolojik olarak ceza muhakemesinden önce kesin hüküm ile sonuçlandırılması ihtimalinde bir problem gözükmemektedir. Ancak ön sorunun esas mahkemesi karara bağlanmamış olması da muhtemeldir ve sorun bu durumda ortaya çıkmaktadır⁶⁵³.

Ceza muhakemesi devam ederken ortaya çıkan bu sorun, asıl sorunlardan olmayıp; ön sorun olarak adlandırılmaktadır⁶⁵⁴. Ön sorun, bir ceza muhakemesinin başka bir anayasal, medeni veya idari uyuşmazlıktan etkilenmesinden kaynaklanmaktadır⁶⁵⁵. Zira asıl sorunlar arası bağlantı durumunda, sorunların hepsi ayrı

---

⁶⁵¹ **CORVI Paola**, Questioni Pregiudiziali e Processo Penale, CEDAM, Padova, 2007, s. 5. Bu engelleri maddi ve usule ilişkin olarak ikiye ayırmak ve bizim konumuzun birincisi olduğunu tespit etmek gerekmektedir. Zira ceza muhakemesinde usule ilişkin olan dava şartları da muhakeme engellerindedir. Ancak bizim konumuz olan bağlantı açısından bir önem arz etmemektedir. Aynı şekilde bkz. **BACCARI**, s. 2

⁶⁵² **GAROFOLI**, s.124; **TOSUN**, Genel Kısım, s. 323.

⁶⁵³ **BELLAVISTA**, s. 60.

⁶⁵⁴ **TOSUN**, Genel Kısım, s. 331.

⁶⁵⁵ **LEONE**, s. 78. “Çözümü ceza hakimini etkileyen, onun asıl uyuşmazlığının yasal ve mantıksal ön koşulunu oluşturan ancak onun yetkisi dahilinde olmayan medeni, ticari veya idari sorunlara ön sorunlar denir.” **VELOTTI**, s. 8.

uyuşmazlıklar olarak karşımıza çıkmaktadır ve muhakemelerin birleştirilmesinin mümkün olup olmadığını araştırılması gerekmektedir⁶⁵⁶.

Gerçekten bir ceza uyuşmazlığının muhakemesi devam ederken, ceza mahkemesi dışındaki mahkemelerin yetki alanına giren, (anayasal, medeni veya idari muhakeme) başka bir sorunun çözülmesi gerekebilir. Bu bağlamda ceza muhakemesinde ön sorun; ceza muhakemesi sürecinde ortaya çıkan ve çözümü ceza mahkemeleri dışındaki bir mahkemenin sorumluluğunda olan herhangi bir hukuki mesele olarak anlaşılmalıdır⁶⁵⁷. Örneğin hırsızlık fiili muhakeme edilirken, hırsızlık konusu malın kendisine miras yoluyla intikal ettiğini savunan sanık için öncelikle bu sorunun çözülmesi gerekmektedir. Aynı şekilde başkasının tarlasını sürdüğü gerekçesiyle hakkında “*hakkı olmayan yere tecavüz*” fiilinin muhakemesinde, söz konusu tarlanın mülkiyetinin kendisine ait olduğunu iddia eden sanığın, bu iddiasının doğru olup olmadığı meselesi bir ön sorundur. Önceki bölümlerde detaylı bir şekilde üzerinde durduğumuz gibi, bu durumlarda karışık bağlantının varlığından söz edilir.

Ceza muhakemesinde ön sorunun nasıl çözüleceği konusunda iki yöntem vardır. Bunlardan ilki, ön sorunun kendi mahkemesine havale edilmesidir. Zira hem yargı ayrılığı ilkesi gereğince hem de daha sonradan ortaya çıkabilecek çelişkili kararların, baştan önüne geçilmesi amacıyla ön sorun kendi mahkemesinde görülmeli ve ceza

---

⁶⁵⁶ **TOSUN**, Genel Kısım, s. 332. Bunun yanında mahkemenin çözmesi gereken bu ön sorunlar, başka bir muhakeme dalına ait olabileceği gibi, cezai nitelikte de olabilir. Bkz. **LEONE**, s. 78. Yani ceza mahkemesi, bir ceza uyuşmazlığının çözümü için, başka bir ceza uyuşmazlığının çözümüne de ihtiyaç duyabilir. Bu sorun da tıpkı diğer muhakeme dallarının konusu olan sorunlar gibi ön sorun niteliği taşımaktadır. Ancak ayrıntılı olarak açıklayacağımız üzere, bu tarz ön sorunların çözümü için nispi muhakeme ve bekletici sorun kurumlarının kullanılmasının mümkün olmadığını düşünmekteyiz. Bu nedenle genel açıklamalarımızı karışık bağlantının varlığı üzerine yapmayı tercih ettik.

⁶⁵⁷ **CORVI**, s. 5. **BACCARI**, s. 1.

mahkemesi bu yönde bir bekletme kararı almalıdır⁶⁵⁸. Diğer bir görüşe göre ise “*davanın hakimi istisnanın da hakimidir*” ilkesi gereğince, ceza mahkemesi ön sorun hakkında da karar vermelidir⁶⁵⁹. Her iki çözüm yolunun da kendine ait olumlu ve olumsuz yanları mevcuttur⁶⁶⁰.

Bunun yanında bu yöntemlerin ceza muhakemesinde benimsenmesi konusunda da sistemler çeşitlilik arz etmektedir. İlk olarak ön sorunun esas niteliğine bakılmaksızın zorunlu bekletici sorun sayma, ikincisi ceza mahkemesinin bağımsızlığı ve her durumda nispi muhakeme yapma, üçüncüsü kısmi bekletici sorun yapma zorunluluğu ve son olarak da ihtiyari bekletici sorun yapma sistemi. İlk ikisi mutlak sistemler olarak adlandırılırken diğer ikisi karma veya eklektik sistemler olarak adlandırılmaktadır⁶⁶¹.

Türk ceza muhakemesinde ön sorunun (karışık bağlantının) varlığı durumunda ceza mahkemesinin nasıl davranacağı CMK m. 218’de düzenlenmiştir. Buna göre

“Yüklenen suçun ispatı, ceza mahkemelerinden başka bir mahkemenin görev alanına giren bir sorunun çözümüne bağlı ise; ceza mahkemesi bu sorunla ilgili olarak da bu Kanun hükümlerine göre karar verebilir. Ancak, bu sorunla ilgili olarak görevli mahkemede dava açılması veya açılmış davanın sonuçlanması ile ilgili olarak bekletici sorun kararı verebilir.”^{662 663}

---

⁶⁵⁸ **CORVI**, s. 7; **VELOTTI**, s. 10

⁶⁵⁹ **CORVI**, s. 8; **VELOTTI**, s. 10-11.

⁶⁶⁰ MANZINI’nin ön sorunlar hakkındaki teorisine göre, bir sorun aynı anda birden fazla muhakeme dalının özelliklerini taşıyabilir ve duruma göre biri diğerine üstün gelebilir. Sorunun kimin tarafından çözüleceğini uyumsuzluğun baskın özelliğine göre belirlemek gerekmektedir. Ancak bir sorun, yetkisiz bir mahkeme önünde ortaya çıksa ve onun tarafından çözülsün bile kendi özgün karakterini korur ve ait olduğu muhakeme dalına kalmaya devam eder. **VELOTTI**, s. 20-21.

⁶⁶¹ **VELOTTI**, s. 21.

⁶⁶² **CMUK m. 255 Adi hukuk meselelerinde ceza mahkemelerinin salahiyeti**: “*Bir filin suç olup olmaması, adi hukuka müteallik bir meselenin haline bağlı ise ceza mahkemesi bu*

Görüldüğü üzere ön sorun durumunda Türk hukukunda da ceza mahkemesinin önünde iki seçenek vardır. Birincisi ceza mahkemesinin söz konusu ön sorunu kendisinin çözmesidir. İkincisi ise ceza mahkemesinin görev alanına girmeyen bu ön sorunu, kendi çözüm merciine havale edip; sonucunu beklemektir. Birinci çözüm tarzına *nispi muhakeme*, ikinci çözüm tarzına ise *bekletici sorun* denilmektedir. Buna

---

meseleye dahi ceza işlerindeki usul ve deliller için mer'i kaidelere göre karar verir.” Görüldüğü üzere CMUK döneminde kanun düzenlemesi sadece adi hukuk meselelerinde yani medeni muhakemeye dair ön sorunlarda nasıl davranılacağını düzenlemiştir. Ancak o dönemde de bu maddenin kıyasen kamu hukuku sahasına, yani özellikle idari muhakeme sahasına da uygulanabileceğini düşünen yazarlar mevcuttur. Bkz. **KANTAR**, s. 307.

⁶⁶³ **Maddenin Gerekçesi:** “Dava konusu uyuşmazlığın çözülmesi, diğer bir deyişle bir eylemin suç olup olmadığına veya niteliğinin saptanması, ceza hukukunun kapsamına girmeyen bir meselenin çözümüne bağlı ise ceza mahkemesinin önünde üç seçenek bulunmaktadır:

1. Ceza davasının bir an önce sonuca ulaşmasını sağlamak için bu sorun hakkında da ceza hukukundaki usul ve deliller için geçerli kurallara göre karar vermek.

Kuşkusuz ceza mahkemesinin bu sorun hakkında verdiği karar, sadece dava konusu uyuşmazlık yönünden geçerli olmak üzere ve esas dava bakımından gerekli olduğu ölçüde verilmiş bir karar sayılacaktır.

2. Çözülmesi uzmanlığı gerektiren bir sorunun söz konusu olduğunu saptadığında, mahkeme yargılamaya ara vererek sorunun konusuna göre hukuk davası veya idari dava açılması için ilgililere süre verebilecektir.

3. Yetkili mahkemede bu hususta bir dava açılmışsa bu mahkemenin kararını da bekleyebilecektir.

Özetlemek gerekirse, ceza mahkemesi dava konusu uyuşmazlığın çözümünde etkili bulunan ve ceza hukuku dışında kalan bir sorun hakkında gerekli hallerde kendisi karar verecek, sorunun nitelik ve kapsamına göre bu sorunun çözümünü bekletici sorun kabul ederek ilgililere süre de verecektir.

Duruşma sırasında, suçtan zarar görenlerle sanıkların yaşları bakımından gerekli görülecek düzeltmelerin yerine getirilmesi 5/5/1972 tarihli ve 1587 sayılı Nüfus Kanunundaki usullere göre ceza mahkemesince yapılacaktır. Bu hususta verilecek karara karşı maddede yazılı kanun yollarına başvuru hakkı tanınmıştır.

Ancak yukarıda (2) numaralı paragrafta da açıklandığı üzere, mahkemenin ceza davasını beklemeye alması, ancak çok zorunlu ve uzmanlığa ilişkin bir husus söz konusu olduğunda karar verilebilecek bir hal sayılmalıdır. Aksi takdirde davanın makul sürede bitirilmesi ilkesi ihlal edilmiş olur.”

göre maddenin düzenleniş şekliinden Türk ceza muhakemesinin ön sorunlar konusunda benimsediği sistemi eklektik sistem olduğunu söyleyebiliriz.

Maddede iki kurum birlikte düzenlenmiştir. Buna bağlı olarak her iki kurumun şartları ve sonuçları arasında da paralellikler bulunmaktadır. Özellikle bu kurumlara başvurma mecburiyeti veya başvurma yasağı olması halleri neredeyse birebir örtüşmektedir. Bu nedenle ayrı ayrı incelediğimiz kurumların, ortak nokta ve sonuçları hususunda, tekrardan kaçınmak adına, ilk açıklama yaptığımız kısımlara atıf vermekle yetineceğiz.

Maddede “*yüklenen suçun ispatı*” denildiği için sadece maddi ön sorunlara ilişkin değil, uygulanacak hukuk normuna ilişkin ön sorunlar da kapsama girmektedir. Zira Kanun yüklenen fiil yerine yüklenen suç ifadesini kullanmıştır ve bir fiilin suç olmasında kullanılan vasıtalarından biri öncelikle normdur⁶⁶⁴. Dolayısıyla ceza normunun Anayasa’ya aykırılığı gibi hukuki ön sorunların da madde kapsamına girdiğini düşünmekteyiz.

Madde hakkında açıklanması gereken bir diğer husus da ancak *başka bir mahkemenin görev alanına giren* ön sorunların madde kapsamında değerlendirilmesinin gerekliliğidir. Başka bir mahkemenin görevine değil de idari bir mercinin görev alanına giren bir ön sorun durumunda CMK m. 218’in uygulanmaması gerekmektedir. Bu noktada idare hukukuna ilişkin bir ön sorunun çözümünün ceza mahkemesi tarafından yapılmasının kuvvetler ayrılığı ilkesine aykırılığı gündeme getirip getirmeyeceği

---

⁶⁶⁴ TOSUN, Genel Kısım, s. 572 vd. Aksi görüş için bkz. TAŞ Burak, “*Ceza Mahkemeleri Arasında Bekletici Sorun Kararı*”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Y. 2021, S. 18, s. 311, dp. 6. Yazara göre “*yüklenen suçun ispatı*” nitelemesiyle bu sorunların sadece maddi soruna yönelik olduğu görülmektedir. Nitekim bir suçun varlığı bakımından suç teşkil eden fiilin işlenip işlenmediği hususunun ispat, olayın sübuta varıp varmadığı sorununa ilişkindir. Ancak fiilin sübuta erdiğinin ispatı farklı, suç olması farklı şeylerdir. Bir fiilin suç olması için norm gerekir ve norma ilişkin ön sorunlar da hukuki ön sorunlardır.

tartışması bulunmaktadır. Ancak mahkemeler her türlü mevzuatı yorumlama konusunda serbesttirler⁶⁶⁵. Bu nedenle idare hukukunu ilgilendiren ve idari mercilerin koyduğu nizam ve emirlere ilişkin kuralların suça ilişkin yorumlanması da ceza mahkemesinin yetkisi dahilindedir. Bu konuda CMK m. 218'in uygulanmasının gerek olmadığı, ceza mahkemesinin mevzuat kurallarını yorumlama ve uygulama yetkisinin mündemiç bir yetki olduğu haklı olarak savunulmuştur⁶⁶⁶.

CMK m. 218'in başlığı “*ceza mahkemelerinin ek yetkisi*” şeklindedir. Ancak nispi muhakeme yapılması halinde ceza mahkemesinin ek bir yetki kullandığı düşünülse de bekletici sorun durumunda ceza mahkemesine verilmiş herhangi bir ek yetki olmadığı açıktır. Bu anlamda madde başlığının hem nispi muhakeme hem de bekletici sorunu kapsayacak şekilde (tali sorunlarda çözüm, diğer muhakeme dallarının görev alanlarına ilişkin sorunlar, ön sorunlara ilişkin kararlar vb.) düzenlenmesi daha yerinde olurdu.

B. Nispi Muhakeme

1. Kavram

Muhakeme esnasında asıl sorunlar arasında bağlantının varlığı ilk önce birleştirmeyi akla getirmektedir. Zira asıl sorunların hepsi aslında farklı uyumsuzluklardır ve hepsi hakkında yargı kararı vermek gerekmektedir. Bu da aynı muhakeme sürecinde ancak birleştirme ile mümkün olmaktadır. Ancak asıl sorunun yanında ortaya çıkan ikincil nitelikteki tali sorunların çözümü de ceza muhakemesinin devamı adına gereklidir. İşte bu tali sorunun çözümü zaten ceza mahkemesinin

---

⁶⁶⁵ **BELLAVISTA**, s. 62. Yazar mahkemenin çözümü yetki aşımı veya siyasi otoritenin kullanılması anlamına gelmeyecek konularda kanunları yorumlama yetkisinin olduğunu belirtmiştir.

⁶⁶⁶ **EREM**, s. 371.

yetkisinde olduğunda bir sorun yoktur⁶⁶⁷. Aslında mahkeme asıl sorunu çözmek için önüne çıkan ve mantıksal olarak asıl uyuşmazlığa bağlı olan tüm sorunları da çözmeye de yetkilidir. Bu yetkiyi kullanmak için çeşitli araçlara (bilirkişi raporu, keşif vs.) da başvurmaktadır⁶⁶⁸. Ancak ön sorunun çözümü işi her zaman ceza mahkemesinin yetkisi dahilinde de olmayabilir. Örneğin ön sorunu çözmeye yetkisi söz konusu ceza mahkemesinden farklı bir mahkemenin yetkisi dahilinde olduğunda da bu böyledir⁶⁶⁹.

Nispi sözlük anlamı olarak “*Birbirine göre (olan), önceki duruma göre*” demektir⁶⁷⁰. Nispi muhakeme ise mutlak muhakeme olmayan, varlığı asıl muhakemeye bağlı olan muhakeme anlamına gelmektedir. Ceza muhakemesinde ise nispi muhakeme (*cognizione occasionale*); ceza mahkemesinin, bağlantılı bir uyuşmazlıktan kaynaklanan ve çözümü yetkisi dahilinde olmayan ön sorunu, birleştirme yoluna gidilmeksizin, kendi asıl uyuşmazlığıyla sınırlı olarak çözmesi anlamına gelmektedir⁶⁷¹.

Nispi muhakeme, muhakeme hukukunda bağlantı durumlarında, birleştirme ve bekletici sorun arasında kalan ara bir yapıya sahiptir. Nispi muhakeme durumunda, mahkeme ne birleştirme gibi iki uyuşmazlığı tek bir süreçte yürütmekte ve

---

⁶⁶⁷ TOSUN, s. 332.

⁶⁶⁸ FOSCHINI, La Conessione, s. 57;

⁶⁶⁹ FOSCHINI, La Conessione, s. 58. Yazar mantıksal ön sorunlar ile usuli bağlantı durumunda ön sorunları ayırmakta ve nispi muhakemedeki ön sorunun hükmün mantıksal öncüllerini bilme değil, muhakeme dalının farklı olmasından kaynaklanan imkansızlıkla açıklamaktadır. FOSCHINI Gaetano, Sistema Del Diritto Processuale Penale I, Dott. A. Giuffre Editore, Milano, 1956, s. 60.

⁶⁷⁰ TDK Sözlüğü, E.A.: <https://sozluk.gov.tr/>, E.T.: 24.09.2023.

⁶⁷¹ FOSCHINI, La Conessione, s. 56. KUNTER, s. 238; CENTEL/ ZAFER, s. 651; TOROSLU/ FEYZİOĞLU, s. 89. Nispi muhakeme yapmaya “*dolayısı ile muhakeme*” veya “*tesadüfi muhakeme*” veya “*yarım muhakeme*” isimlerinin de düşünüldüğü; ancak mahkemenin lazım olduğu nispette ve başka mahkemelere tesir etmeyecek şekilde muhakeme yaptığını “*nispi*” kelimesinin sıfat olarak kullanılmasının daha iyi ifade edebileceği hakkında bkz. KUNTER, s. 238, dp. 78.

sonuçlandırmakta ne de bekletici sorunda olduğu gibi uyuşmazlıkların birinden elini çekmektedir. Ara bir formül ile tali nitelikteki uyuşmazlığı sadece asıl uyuşmazlık hakkında karar vermek için çözmektedir⁶⁷². Diğer bir anlatımla ceza mahkemesi önündeki uyuşmazlığı çözmek için gerekli olan ön sorunun kesin hüküm özelliklerine sahip bir karardan vazgeçmekte ve sadece kendisine yetecek ve sınırlı bir değere sahip kararla yetinmektedir⁶⁷³.

CMK m. 218'in başlığı "*ceza mahkemelerinin ek yetkisi*" olarak adlandırılmıştır. Doktrinde ek yetki kavramı ile nispi muhakeme kavramlarının farklı şeyler oldukları ve CMK m. 218'de düzenlenenin gerçekten de bir ek yetki olduğu ve nispi muhakeme olmadığı savunulmuştur⁶⁷⁴. Bu düşünceye göre madde metninde veya Kanun'un diğer maddelerinde, ceza mahkemesinin bu durumda yaptığı muhakemenin nispi olduğunu gösteren hiçbir belirleme veya ima yoktur. Dolayısıyla ceza mahkemesinin bu durumlarda yaptığı muhakeme eksik, göreceli veya sınırlı değil; tıpkı asıl uyuşmazlığın muhakemesi gibi tam bir muhakemedir. Ancak kanaatimizce nispi muhakeme yapma sonucunda, ön sorun hakkında verilen kararın yargı niteliği taşımamasının ve ilgili uyuşmazlık hakkında esas mahkemesinde yeniden muhakeme yapılabilmesinin nedenleri de ceza mahkemesinin hem CMK hükümlerine göre hem de kendi uyuşmazlığını çözecek nispette bir karar vermesidir⁶⁷⁵. Bu nedenle yapılan muhakemenin nispi olduğunu belirlemek de hatalı değildir.

Bununla birlikte ceza mahkemesinin, ön sorunun tabi olduğu muhakeme normlarını uygulamaması, esas mahkemesi yerine geçmediğini ve verdiği kararın da yargı niteliği taşımadığının bir göstergesidir. Kanun maddesiyle yapılan, ceza

---

⁶⁷² **FOSCHINI**, La Conessione, s. 56.

⁶⁷³ **FOSCHINI**, Sistema, s. 60.

⁶⁷⁴ **ÜNVER/ HAKERİ**, s. 174.

⁶⁷⁵ **KUNTER**, s. 239; **YURTCAN**, s. 283- 284.

mahkemesine ek bir yetki vermektir. Dolayısıyla ek nispi muhakeme ve ek yetki ifadeleri birbiriyle çelişki arz etmemektedir.

2. Nispi Muhakemenin Özellikleri

a. Nispi Muhakeme Yapma İstisnai Özelliğidir

Kıta Avrupası hukuk sistemlerinde hukuk disiplinlerinin çeşitli kategorilere ayrılması, çıkan uyuşmazlıklara bakan makamların da kategorilere ayrılması ve makamların çeşit çeşit olmasına neden olmaktadır. Yargılama makamlarının çokluğu ve çeşit çeşit olması, yargılama yetkisinin bu makamlar arasında paylaşılması ve yargılama yetkisi sorunu sonucunu doğurmaktadır⁶⁷⁶. Bu anlamda her mahkeme ancak işgal ettiği makama düşen uyuşmazlıklar hakkında yargılama yetkisine sahiptir. Diğer bir anlatımla kural olarak her uyuşmazlığın kendisini çözmekle görevlendirilmiş yetkili merciler önünde muhakeme edilmesi gerekmektedir⁶⁷⁷. Ceza mahkemesi cezai uyuşmazlıklara, hukuk mahkemesi medeni uyuşmazlıklara, idare mahkemesi de idari uyuşmazlıklara bakabilmektedir.

Bir uyuşmazlığın niteliği gereği tabi olduğu yargılama makamı dışında bir yargılama makamı tarafından görülmesi kurala bir istisna oluşturmaktadır. Bu nedenle ceza mahkemesinin medeni uyuşmazlığı, hukuk mahkemesinin de ceza uyuşmazlığını çözmesi istisnadır. Dolayısıyla karışık bağlantının varlığında nispi muhakeme yapma kararı veren ceza mahkemesinin bu yetkisi de istisnai bir yetkinin kullanılması anlamına

---

⁶⁷⁶ **BELLAVISTA**, s. 111; **TOROSLU/ FEYZİOĞLU**, s. 56.

⁶⁷⁷ **TOROSLU**, s. 56. YURTCAN'ın “*nispi muhakeme yapma durumunda, ceza yargıcının kendi konusu dışında karar vermesi ve asıl uyuşmazlığı ile ilgili kararını buna dayandırması biraz yadırgatıcıdır*” şeklindeki ifadeleri de aslında bu kurala atıf yapmak adına kullandığını düşünmekteyiz. Bkz. **YURTCAN**, s. 281.

gelmektedir⁶⁷⁸. Zira bu durumda ceza mahkemesi, aslında kendi yetki alanı dışında bulunan bir uyuşmazlığı çözmektedir. Klasik örnek üzerinden açıklayacak olursak; hırsızlık konusu malın kendisine miras yoluyla intikal ettiğini savunan sanığın yargılanmasında, ceza mahkemesi nispi muhakeme yapma kararı verirse; aslında hukuk mahkemesinin yetkisine giren bir mülkiyet uyuşmazlığı, ceza mahkemesi tarafından çözülmüş olmaktadır.

Nispi muhakeme, “*davanın hakimi, istisnanın da hakimidir (il giudice della azione e anche il giudice della eccezione)*” şeklinde belirtilen ilkenin normatif görünümü olarak nitelendirilebilir. Bu ilkeye göre ön sorunun çözümü ceza mahkemesi dışındaki bir mahkemeye ait ise, ceza mahkemesinin, asıl yetkili mahkemenin kararını etkilemeyecek şekilde ve ceza muhakemesinin amaçları doğrultusunda ön sorunları çözüme yetkisi vardır⁶⁷⁹. Ancak bu, Türk hukukunda ön sorunun ceza mahkemesi önünde çözümlenmesinin istisna olma özelliğini değiştirmez⁶⁸⁰. Zira İtalyan Ceza Muhakemesi Kanunu’nun (CPPI) aksine, CMK’da bunu belirten pozitif bir düzenleme bulunmamaktadır. CPPI m. 2/1’ye göre “*ceza hakimi, aksi kararlaştırılmadıkça, kararın bağlı olduğu her konuyu çözer.*” Görüldüğü üzere İtalyan hukukunda ceza mahkemesinin, ön sorunun varlığı halinde nispi muhakeme yaparak, sorunu kendi

---

⁶⁷⁸ **CORVI**, s. 10; **SOYASLAN**, s. 232. **LEONE**, s. 83. Yazar ön sorunların davanın esasına veya usulüne ilişkin olmadığını, muhakeme alanları ve yetkileriyle ilgili bir konu olduğunu; dolayısıyla bağlantı kapsamında ele alınması gerektiğini belirtmektedir. Ön sorunların muhakeme alanları ve yetkileriyle ilgili olmasından, bir uyuşmazlığın yetkisiz bir merci önüne getirilmesi sonucunu doğuran her durumun, istisnai bir nitelik taşıdığı sonucu çıkmaktadır.

⁶⁷⁹ **BELLAVISTA**, s. 62.

⁶⁸⁰ **VELOTTI**’ye göre, bir ön sorunun ceza mahkemesinde nispi olarak mı muhakeme edileceği veya kendi esas mahkemesine mi gönderileceğini belirlemek, tamamen yasama organına aittir. Bu; bu kurumlar için baştan bir ilkenin veya kuralın olduğunu kabul etmemek anlamına gelmektedir. Dolayısıyla bu düşünceye göre pozitif bir düzenleme olmadan bu kurumların varlığı düşünülemez. **VELOTTI**, s. 12.

çözmesi kural iken, bekletici mesele yapması istisnadır⁶⁸¹. Doktrinde ceza mahkemesinin kendi kendine yeterliliği⁶⁸² olarak adlandırılan bu kurala benzer bir düzenleme Türk hukukunda yoktur. Dolayısıyla aynı sonuca ulaşmak mümkün değildir.

Nispi muhakemenin istisna özelliği taşımasının birtakım sonuçları vardır. Öncelikle istisnayı, kuralı koyan makamın koyması ilkesi⁶⁸³ gereğince nispi muhakeme kurumunu da yetki kurallarını koyan makamın aynı işlemle düzenlemesi gerekmektedir. Anayasa m. 142'ye göre mahkemelerin görev ve yetkileri kanunla düzenlendiği için yetki kurallarına istisna getiren hükümler de kanunla düzenlenmek zorundadır. Bu nedenle nispi muhakeme hükümlerinin CMK m. 218'de düzenlenmesi de bu ilkeye uygun olmuştur.

Diğer yandan nispi muhakeme yapma hususunda bir tereddüt meydana geldiğinde; istisnalar dar yorumlanır ilkesi gereğince, nispi muhakeme yapılamayacağına karar verilmelidir.

Aynı şekilde yine istisnalar dar yorumlanır ilkesi gereğince, istisna oluşturan hükmün uygulamasının, kıyasen genişletilmesi de mümkün değildir. Bu kısmı nispi

---

⁶⁸¹ CPPI'daki bu kuralın, ceza mahkemesinin yargı yetkisini medeni ve idari ön sorunlara da teşmil edilmesi anlamına geldiği ve bunun diğer muhakeme usullerindeki delil sınırlandırmalarına uymaksızın kendini en iyi şekilde savunabilecek sanığın yararına olduğu belirtilmektedir. Bkz. **GAROFOLI**, s. 125.

⁶⁸² **BACCARI**, s. 7. Yazara göre ön sorunların çözümü, 1988 tarihli yeni Kanunun, yürürlükten kaldırılan Kanuna göre esaslı değişiklikler içermektedir. Bunlardan ilki, ön sorunların artık cezai kovuşturmayaya ilişkin kısımda değil, yargı yetkisine ayrılan bölümde düzenlenmesidir. Bunun dışında nispi muhakemenin kural haline getirilmesi de muhakemede hızlılığı sağlamak için düzenlenmiştir. Ayrıca yazar, bu kural sayesinde ceza mahkemesinin cezai ön sorunlar hususunda yetkisinin de tam olduğunu belirtmektedir. Klasik örnek üzerinden, hırsızlık malının satın alınması suçunda, mahkeme CPPI m. 2 sayesinde, malın hırsızlık neticesinde elde edilip edilmediğine kendisi karar verecektir. Bkz. **BACCARI**, s. 8-11.

⁶⁸³ **GÖZLER**, Yorum İlkeleri, s. 44.

muhakeme yapmanın şartlarından karışık bağlantının varlığı şartı altında ayrıntılı olarak açıklayacağız.

b. Nispi Muhakeme Yapma Kural Olarak İhtiyaridir

Kural olarak nispi muhakeme yapma ihtiyaridir ve mahkemenin takdirindedir⁶⁸⁴. Mahkeme her somut olayda nispi muhakeme yapma şartlarının olup olmadığını değerlendirecektir. Ancak birleştirmede olduğu gibi, kanun koyucu bazı hallerde nispi muhakeme yapmayı mahkemenin takdirine bırakmamış ve değerlendirmeyi kendisi yaparak nispi muhakeme yapma mecburiyeti ve nispi muhakeme yapma yasağı öngörmüştür⁶⁸⁵.

aa. Nispi Muhakeme Yapma Mecburiyeti

CMK m.218/2'ye göre “*Kovuşturma evresinde mağdur veya sanığın yaşının ceza hükümleri bakımından tespitiyle ilgili bir sorunla karşılaşılması halinde; mahkeme, ilgili kanunda belirlenen usule göre bu sorunu çözerek hükmünü verir.*”⁶⁸⁶

Görüldüğü üzere ceza mahkemesinde verilecek hükme mağdur veya sanığın yaşının etkili olması durumlarında, kanun koyucu yaş ile ilgili ön sorunun yine aynı mahkeme önünde çözülmesini öngörmüştür. Bu durumda ceza mahkemesi yaş ile ilgili sorunu bekletici sorun yapamaz⁶⁸⁷.

---

⁶⁸⁴ CENTEL/ ZAFER, s. 652; TOROSLU/ FEYZİOĞLU, s. 90.

⁶⁸⁵ TOSUN, Genel Kısım, s. 330.

⁶⁸⁶ **CMUK m. 255/son:** “*Ceza Mahkemelerinde son tahkikat esnasında suçtan zarar görenlerle sanıkların yaşlarında ceza hükümleri bakımından lüzum görülecek tashihlerin Nüfus Kanunundaki usule göre icrası ceza mahkemesine aittir. Bu babda verilecek karar esas hükümle birlikte temyiz olunabilir.*”

⁶⁸⁷ Soruşturma evresinde yaş düzeltilmesiyle ilgili bir sorun olması durumunda, önce hukuk mahkemesinden yaşın düzeltilmesi istenmesi hakkında bkz. CENTEL/ ZAFER, s. 654.

CMUK döneminde Nüfus Kanunu olarak açıkça belirtilmesine rağmen, CMK m. 218/2’de belirtildiği üzere ceza mahkemesi yaş ile ilgili sorunun çözümünde “*ilgili kanun*” hükümlerine göre bir muhakeme yapacaktır⁶⁸⁸. Bunun nedeninin kanunların isimlerinin ve içeriğinin değişmesi ihtimaline karşılık önlem almak olduğunu düşünmekteyiz.

Eski mevzuat döneminde 765 sayılı TCK’nın 481/3⁶⁸⁹ hükmünün de nispi muhakeme yapma mecburiyeti teşkil ettiği savunulmaktaydı. Buna göre bir hakaret fiili hakkında yargılama sürerken, konusu suç olan isnadın ispatı başka bir mahkeme veya muhakeme usulüne girse bile, aynı mahkeme tarafından kabul ve tetkik olması, nispi muhakeme mecburiyeti demektir⁶⁹⁰. Örneğin bir kamu görevlisinin rüşvet aldığı söylenmesi durumunda aleyhine hakaret davası açılan sanık, rüşvet alma fiilinin ispat etmek isterse, o fiil bakımından yapılacak yargılamada aynı mahkemede görülecekti. Yeni ceza mevzuatımızda buna paralel bir hüküm bulunmamaktadır ve dolayısıyla nispi muhakeme olup olmadığı tartışması da anlamsızdır⁶⁹¹.

---

⁶⁸⁸ Günümüzde ilgili kanun 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu’dur. “*Mağdurun yaşının düzeltilmesiyle ilgili olarak; CMK.nin 218/2. maddesi uyarınca, 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanununun 36/1-a maddesine göre “kayıt düzeltme davaları nüfus müdürü veya görevlendireceği nüfus memuru huzuru ile görülür ve karara bağlanır” hükmü karşısında, nüfus müdürü veya görevlendireceği memurun huzurunda karar verilmesi gerekirken, nüfus müdürü veya görevlendireceği bir memurun yokluğunda karar verilmesi suretiyle ilgili yasaya muhalefet edilmesi...*” Yargıtay 1. CD., E. 2019/2540, K. 2019/4402, T. 16.10.2019.

⁶⁸⁹ **CMUK m. 481/3:** “Hakikatı maddenin ispatı talebi, müşteki özel bir soruşturma veya yargılama usulüne tabi veya başka bir mercide yargılanması gereken bir kimse olsa dahi, hakaret davasına bakan mahkemece kabul ve tetkik olunur.”

⁶⁹⁰ **KUNTER**, s. 239; **TOSUN**, s. 335.

⁶⁹¹ Karşı görüş için bkz. **CENTEL/ ZAFER**, s. 654-655. Bunun yanında doktrinde başka nispi muhakeme yapma mecburiyetleri olduğu savunulmuştur. Örneğin TCK m. 232/2’de düzenlenen “*idaresi altında bulunan veya büyütmek, okutmak, bakmak, muhafaza etmek veya bir meslek veya sanat öğretmekle yükümlü olduğu kişi üzerinde, sahibi bulunduğu terbiye hakkından doğan disiplin yetkisini kullanan kişiye, bir yıla kadar hapis cezası verilir*” hükmünde medeni hukuka

bb. Nispi Muhakeme Yapma Yasağı

Nispi muhakeme yapma yasağının en tipik örneği somut norm denetimi ile Anayasa'ya aykırılık iddiasının bulunmasıdır. Anayasal yargı yetkisi otantik olarak Anayasa Mahkemesi'ndedir. Hukuk sistemimizde, Anayasa Mahkemesi dışındaki mahkemelerin, norm denetimi yapması mümkün değildir. Bu nedenle Anayasa m. 152 ve AMKYUHK m. 28'e göre; ceza mahkemesi önündeki uyuşmazlığa uygulanacak bir kanun hükmünün, Anayasa'ya aykırı olduğunu düşünüyorsa veya Anayasa'ya aykırılık iddiasını ciddi bulmuşsa, bu sorunun çözümünü bekletici sorun yaparak Anayasa Mahkemesi'ne göndermelidir⁶⁹². Anayasa Mahkemesi bu konu hakkında beş ay içerisinde karar vermek zorundadır. Aksi halde ceza mahkemesi yürürlükteki kanun hükümlerine göre muhakemeyi sonlandıracaktır.

Doktrinde, bağlantılı uyuşmazlık hakkında halihazırda açılmış bir davanın olduğu durumlarda da nispi muhakeme yapma yasağı olup olmadığı tartışılmaktadır. Bunun nedeni olarak da CMK m. 218/1'in ikinci cümlesinin "*ancak*" kelimesi ile başlaması ve bunun ilk cümle bakımından yasaklayıcı bir anlam içermesi gösterilmektedir⁶⁹³. Ancak biz bu görüşe katılmamaktayız. Zira CMK m. 218/1'in ikinci cümlesi de tıpkı birinci cümle gibi "*-ebilir*" ekiyle bitmektedir ve bir zorunluluk ifadesi

---

ait bir meseleyi; TCK m. 257/2'de düzenlenen "*Kanunda ayrıca suç olarak tanımlanan haller dışında, görevinin gereklerini yapmakta ihmal veya gecikme göstererek, kişilerin mağduriyetine veya kamunun zararına neden olan ya da kişilere haksız bir menfaat sağlayan kamu görevlisi...cezalandırılır*" hükmünde idare hukukuna göre bir nispi muhakeme yapmaktadır. Bkz. SÜREN, s. 177. Ancak bu örneklerde daha önce de bahsettiğimiz üzere ceza mahkemesinin mündemiç bir yetkisi olan normu yorumlama söz konusudur. Bu örneklerde ceza mahkemesinin önünde başka bir mahkemenin yetkisine giren bir ön sorun bulunmamaktadır. Ceza mahkemesinin yaptığı iş, her mahkemenin yaptığı gibi, normu yorumlayıp önündeki somut olaya uygulamaktan ibarettir. Aksi kabul edilmiş olsaydı TCK'da sayılan hemen hemen bütün suç tiplerinde ceza mahkemesinin nispi muhakeme yaptığının kabulü gerekirdi.

⁶⁹² TOROSLU/ FEYZİOĞLU, s. 91.

⁶⁹³ SÜREN, s. 179.

içermemektedir. Dolayısıyla ceza mahkemesi, bağlantılı uyuşmazlık hakkında esas mahkemesinde dava açılmış olsa dahi nispi muhakeme kararı vererek, uyuşmazlığı kendisi çözebilecektir⁶⁹⁴.

3. Nispi Muhakeme Yapmanın Şartları

Kural olarak nispi muhakeme yapmanın ihtiyari olduğunu belirtmiştik. İşte ceza mahkemesi nispi muhakemenin ihtiyari olduğu durumlarda şartların oluşup oluşmadığını kendisi takdir edecektir. Bu bakımdan nispi muhakeme yapma şartlarını nesnel ve takdiri olmak üzere ikiye ayırmak da mümkündür. Asıl uyuşmazlığın ceza nitelikte olması, uyuşmazlıklar arasında bağlantı bulunması, nispi muhakeme yasağının olmaması, nispi muhakemenin mümkün olması şartlarını nesnel, nispi muhakeme yapmanın faydalı olması şartını ise takdiri şart olarak belirleyebiliriz.

a. Asıl Uyuşmazlığın Cezai Nitelikte Olması

CMK m. 218'e göre nispi muhakeme ancak ceza mahkemesi önündeki asıl uyuşmazlığın ispatı bakımından gerekli olduğunda yapılmalıdır. Bu nedenle çözülmesi gereken ön sorunun ceza uyuşmazlığına etkili olması gerekmektedir. Dolayısıyla nispi muhakeme sonucunda, sorunun çözümünün kullanılacağı uyuşmazlık türü ceza mahkemesinin önünde derdest olan ceza uyuşmazlığıdır.

CMK m. 218/1'de fiilin ispatı yerine “*suçun ispatı*” ifadesi kullanıldığı için uygulanacak normla ilgili bir uyuşmazlığın da ön sorun olduğu kabul edilmelidir. Örneğin uygulanacak kanun maddesiyle ilgili Anayasa'ya aykırılık uyuşmazlığının bulunması da CMK m. 218 kapsamına girmektedir.

b. Uyuşmazlıklar Arasında Bağlantı Bulunması

---

⁶⁹⁴ SÜREN, s. 180.

Nispi muhakeme yapmanın şartlarından biri uyuşmazlıklar arasında bağlantı bulunmasıdır. Aralarında bağlantı bulunmayan uyuşmazlıkların muhakemelerinde nispi muhakeme yapmak mümkün değildir⁶⁹⁵. Nispi muhakemede uyuşmazlıklar arasındaki bağlantının özelliği biri hakkında verilecek kararın diğeri hakkında verilecek kararı etkilemesi olarak gösterilebilir. Zira nispi muhakeme yapılacak uyuşmazlığın çözümü, asıl ceza uyuşmazlığını her halükârda etkilemektedir. Aksi bir durumda nispi muhakeme yapmanın da bir gereği yoktur.

Burada üzerinde durulması gereken önemli bir nokta da nispi muhakemedeki bağlantının çeşididir. Kanaatimizce CMK m. 218'in lafzından, nispi muhakeme yapmanın sadece karışık bağlantının varlığı durumlarında mümkün olduğu sonucu çıkmaktadır. Maddede bu husus “*ceza mahkemelerden başka bir mahkemenin görev alanına giren bir sorun*” denilerek özellikle vurgulanmıştır. Bunun sonucu olarak nispi muhakeme yapmak, asıl ceza uyuşmazlığı ile diğeri muhakeme dallarına ait bir uyuşmazlığın bağlantılı olması durumunda mümkündür.

Doktrinde ceza muhakemesinde kıyasın mümkün olduğundan bahisle, asıl ceza uyuşmazlığıyla arasında tek yönlü bağlantı bulunan uyuşmazlıkların varlığı durumunda da nispi muhakeme yapılabileceği savunulmuştur. Bu düşünceye göre asıl ceza uyuşmazlığının ispatı bakımından farklı bir ceza uyuşmazlığı ön sorun niteliğini taşıyorsa, ceza mahkemesi bu ön sorun hakkında da karar verebilecektir⁶⁹⁶. Örneğin TCK m. 165'te düzenlenen “*suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi*”⁶⁹⁷

---

⁶⁹⁵ İtalyan hukukunda ön sorunlar meselesini çeşitli teoriler bakımından ele alan yazarlar mevcuttur. Ancak Türk hukukundaki düzenleniş biçiminden de ön sorun meselesinin usulü bir bağlantı teorisi olarak kabul eden FOSCHINI'nin bakış açısının daha doğru olduğu kanaatindeyiz. Diğeri tüm teoriler için bkz. **CORVI**, s. 12-43.

⁶⁹⁶ **TOSUN**, Genel Kısım, s. 333.

⁶⁹⁷ **TCK m. 165: Suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi:** “*Bir suçun işlenmesiyle elde edilen eşyayı veya diğeri malvarlığı değerini, bu suçun işlenmesine iştirak etmeksizin,*

suçunda satın alınan veya kabul edilen eşyanın bir suçun işlenmesiyle elde edildiğinin ispatı, yine bir ceza mahkemesinin yetkisine girmektedir. Bu durumda da ceza mahkemesi eşyanın bir suçun işlenmesi sonucu elde edilip edilmediği ön sorunu hakkında nispi muhakeme yapma yetkisine sahiptir⁶⁹⁸.

Öncelikle belirtmek gerekir ki; böyle bir yorum ceza muhakemesinin en temel ilkelerinden biri olan davasız yargılama olmaz ilkesinin ihlali anlamına gelmektedir. Bu ilkeye göre suç işlediği iddia edilen kişinin cezalandırılması için mutlaka mahkemeye başvurulması gerekmektedir⁶⁹⁹. Ancak ön sorun niteliği taşıyan bir ceza uyuşmazlığı olsa ve hakkında kesin hüküm niteliği taşımayan bir karar verilse dahi bir ceza uyuşmazlığının, iddianame düzenlenmeden ve başvuru yapılmadan mahkeme tarafından re'sen ele alınması anlamına gelen bu durum, açıkça davasız yargılama olmaz ilkesine de aykırıdır.

Kanaatimizce ceza uyuşmazlıkları arasındaki tek yönlü bağlantının varlığı hallerinde nispi muhakeme yapmak mümkün değildir. Daha önce belirttiğimiz üzere, her uyuşmazlığın kendi yetkili mahkemesinde muhakemesinin yapılmasında kamu faydası düşüncesi vardır. Kural olarak da her uyuşmazlık, esasının bağlı bulunduğu hukuk disiplinine göre farklılaşmış mahkemelerde görülmektedir. Nispi muhakeme bu kurala istisna getiren bir düzenlemedir ve istisnalar dar yorumlanır ilkesi gereğince, kıyasen genişletilmesi de mümkün değildir.

Yukarıda örnekleri verilen suçlar arası bağlantı tarzındaki tek yönlü bağlantı hallerinde çözüm yolu olarak ilk düşünülmesi gereken kurum muhakemelerin

---

satın, devreden, satın alan veya kabul eden kişi, altı aydan üç yıla kadar hapis ve onbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.”

⁶⁹⁸ Aynı fikirde bkz. **CENTEL/ ZAFER**, s. 652; **YURTCAN**, s. 280.

⁶⁹⁹ **KUNTER**, s. 46.

birleştirilmesi olmalıdır⁷⁰⁰. Bu bağlamda İtalyan hukukunda düzenlenen amaçsal (teleolojik) bağlantı⁷⁰¹ tarzına benzer bir hükmün, öncül suçları da içine alacak şekilde dar bağlantı türleri arasında düzenlenmesinin daha doğru olacağı kanaatindeyiz. Böylelikle bir suçun diğeri bir suç işlemek için öncül olduğu durumlarda muhakemeler yüksek görevli mahkemede birleştirilebilecektir. Yukarıdaki örnek üzerinden anlatacak olursak; malın elde edildiğı suçun öncül sayılması ve suç eşyasını satın alma suçuyla bağlantılı olduğu kabul edilmelidir.

Diğeri yandan bir suçun diğeri bir suç işlemek için araç olarak işleniyorsa (kara para aklama suçunda, paranın suç nedeniyle elde edilmesi veya kasten öldürme suçunun cinsel saldırı suçunu işlemek amacıyla işlenmesi gibi) amaçsal bir bağlantı olduğu normatif olarak düzenlenmeli ve muhakemelerin de birleştirilebilmesi gerekmektedir.

Ancak buna rağmen muhakemelerin birleştirilmesinin her zaman mümkün olmadığı durumlarda, kanun koyucu tarafından ceza uyumsuzlukları arasındaki tek yönlü bağlantı hallerinde, mahkemeye nispi muhakeme yapma yetkisi verilmek isteniyorsa; bu yeni bir kanun düzenlemesi gerektirmektedir. Kanun koyucu nispi muhakemeden beklenen faydaların tek yönlü bağlantı durumlarında da mümkün olduğunu düşünüyorsa, bunu CMK m. 218'in yeniden formüle edilmesiyle genel bir normla veya tekil olarak olaylar özelinde norm koyma ile yapması gerektiğini düşünmekteyiz. Aksi takdirde doktrindeki baskın görüşün ve yargı kararlarının aksine, halihazırda yürürlükte olan normlarla, ceza mahkemesinin cezai ön sorunlar hakkında nispi muhakeme yapmasının mümkün olmadığı kanaatindeyiz.

c. Nispi Muhakemenin Faydalı Olması

---

⁷⁰⁰ VELOTTI, s. 83; TAŞ, s. 322.

⁷⁰¹ **CPPI 12/1, c:** “Kovuşturulan suçların, diğeriğini işlemek veya gizlemek amacıyla işlenmesi”

Bağlantının tüm sonuçlarında olduğu gibi, nispi muhakeme yapmanın temelinde de fayda düşüncesi bulunmaktadır⁷⁰². Nispi muhakeme kurumunda faydalı olduğu ölçüsünde başvurulması gerekmektedir. Eğer muhakeme açısından herhangi bir fayda getirmeyecek veya getireceği faydadan daha çok sakıncası bulunacaksa nispi muhakeme yoluna gidilmemelidir.

Nispi muhakeme yapmanın kural olarak ihtiyari olması gereğince, mahkeme her somut olayda nispi muhakemeden elde edilmesi gereken faydayı değerlendirmesi gerektirmektedir⁷⁰³. Mahkemenin bu yönde bir takdir hakkı bulunmaktadır. Maddenin lafzından anlaşılan da budur.

Nispi muhakemenin en önemli faydası olarak muhakeme süresinin uzamasının engellenmesi gösterilebilir. Nitekim alternatif olarak bekletici sorun yapıldığında muhakemenin süresinin uzaması kaçınılmazdır. Ancak aynı hususun nispi muhakeme ile çözüldüğü durumlarda bu olumsuz etki bertaraf edilerek, muhakeme kesintisiz bir şekilde devam edecektir ve beklenen çabukluk da sağlanmış olacaktır⁷⁰⁴. Klasik örnek üzerinden açıklayacak olursak; hırsızlık konusu malın miras yoluyla kendisine intikal ettiğini belirten sanığın durumu, muhakemeye ara vermeden ceza mahkemesi tarafından sonuçlanacak ve duruşmanın yoğunluğu ilkesine de riayet edilmiş olacaktır.

Diğer yandan nispi muhakemenin bir diğer faydası da uyumsuzlukla ilgili tüm sorunların bütüncül bir yaklaşımla ve mantıksal bir bütünlükle aynı yargı merci tarafından ele alınmasının sağladığı olumlu etkidir⁷⁰⁵.

---

⁷⁰² **KUNTER**, s. 239. CENTEL/ZAFER'e göre nispi muhakeme veya bekletici sorun yapmak, tüm muhakeme özneleri açısından faydalı olması gerekmektedir. **CENTEL/ ZAFER**, s. 652.

⁷⁰³ **TOSUN**, s. 336.

⁷⁰⁴ **KUNTER**, s. 239.

⁷⁰⁵ **FOSCHINI**, Sistema, s. 61; **SOYASLAN**, s. 232.

Doktrinde nispi muhakeme yapma durumunda ceza muhakemesindeki delil serbestliğinden yararlanılmasının da bir fayda getirdiği savunulmaktadır. Bu düşünceye göre ceza mahkemesinin yetkisi dışında olan bir soruna da delil serbestliğinin esnekliği kullanılarak bir çözüm bulunacağı için hakikat tam olarak ortaya çıkmış olacaktır⁷⁰⁶. Ancak kanaatimizce bunu nispi muhakemenin bir faydası olarak addetmek doğru değildir. Zira her muhakeme dalının usul ve ispat kuralları kendine özgü bir şekilde düzenlenmiştir. Kanun koyucu diğer muhakeme dallarında da delil serbestliğinin ispat hususundaki esnekliğinden faydalanmak isteseydi, tüm muhakeme usul kurallarını aynılaştırmayı tercih edebilirdi⁷⁰⁷. Kanaatimizce istisna normlarla bu usul kurallarının içini boşaltmak ve anlamsızlaştırmak doğru değildir. Kaldı ki; yeni mevzuatımızda şahsi hak davasına yer verilmemesi, kanun koyucunun her durumda uyumsuzlukların kendi usul kurallarınca çözülmesi gerektiği fikrinde olduğunu da göstermektedir.

Bunun yanında nispi muhakeme yapmanın, ön sorun hakkında asıl yetkili merciin dışında bir merci tarafından karar verilmesi ve uzmanlık gücünden faydalanılmasını engellemesi gibi olumsuz yönleri de mevcuttur. Zira ön sorun, ceza mahkemesinin uzmanlık alanının dışındadır ve mahkemenin vereceği kararda yanılma olasılığı daha yüksektir⁷⁰⁸. Bunun yanında ceza mahkemesinin vereceği karar, söz konusu uyumsuzluk için bir kesin hüküm niteliği taşımadığından, ileride asıl yetkili merci önünde açılacak davada, ceza mahkemesinin verdiği karar ile çelişkili bir karar çıkması olasılığı da vardır⁷⁰⁹. Aynı ihtimal esas mahkemesi tarafından halihazırda verilmiş bir yargı kararının mevcudiyeti halinde ceza mahkemesinin nispi muhakeme

---

⁷⁰⁶ **KUNTER**, s. 239.

⁷⁰⁷ **ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ**, s. 519. Yazar bu düşüncesini BK m. 74'ün yorumlanması konusunda açıklamıştır. Ancak savları, nispi muhakemede ceza muhakemesinin delil sisteminin kullanılmasının fayda sayılmaması gerektiğine yönelik düşüncemiz için de geçerlidir.

⁷⁰⁸ **TOSUN**, s. 334.

⁷⁰⁹ **FOSCHINI**, Sistema, s. 61; **KUNTER**, s. 239; **SÜREN**, s. 176.

yapma yoluna gittiğinde de vardır. Bu da hukuk düzeninin birliği ve hukuki güvenlik ilkelerinin zedelenmesine yol açmaktadır.

d. Nispi Muhakemenin Mümkün Olması

Doktrinde bazen bağlantı olmasına rağmen nispi muhakeme yapma olanağının bulunmadığı savunulmuştur. Bu duruma örnek olarak ön sorunun çözümlenmeden asıl sorunun çözümlenemeyeceği yalan tanıklık veya iftira suçları gösterilmektedir. Buna göre birisine hırsızlık iftirasının bulunduğu kabul edilebilmesi için, öncelikle ihbar edilen bu hırsızlık fiilinin işlenip işlenmediğinin tespit edilmesi gerekmektedir. Aynı şekilde yalan tanıklık suçunun işlendiğinin tespiti de tanıklık yapılan ceza uyumsuzluğu hakkında karar verilmesine bağlıdır⁷¹⁰.

Biz ceza mahkemelerinin yetkisinde olan ön sorunlar için nispi muhakeme yapılmasını kabul etmediğimizden, bu durumlarda nispi muhakeme yapmanın mümkün olup olmadığını araştırmanın da gereksiz olduğunu düşünmekteyiz.

Diğer yandan ilk derece mahkemelerinde ve vakıa muhakemesi yapılan istinaf aşamasında da şartları oluştuğunda nispi muhakeme yapmanın mümkün olduğunu, ancak temyiz incelemesi, kural olarak salt hukuki bir inceleme olduğundan, bu aşamada nispi muhakeme yapmanın mümkün olmadığı kanaatindeyiz.

e. Nispi Muhakeme Yasasının Olmaması

Kanun koyucunun bazı durumlarda nispi muhakeme yapma takdirini mahkemeye bırakmadığını ve normatif düzenleme ile yasakladığını belirtmiştik. İşte bu durumlarda, nispi muhakeme yapmanın diğer şartları oluşsa dahi, mahkeme bu yola gidemeyecektir.

4. Nispi Muhakemenin Yapmanın Sonuçları

---

⁷¹⁰ TOSUN, s. 337.

a. Nispi Muhakemede Uygulanacak Usul Kuralları

CMK m. 218/1'e göre nispi muhakeme yapma kararı alan mahkeme, ön soruna ilişkin uyuşmazlığı da Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine göre çözecektir⁷¹¹. Diğer bir anlatımla ceza mahkemesi, ön sorunun normalde tabi olduğu muhakeme dalının usul kurallarını, örneğin HMK veya İYUK, uygulamak zorunda değildir⁷¹². Böylece ceza muhakemesi hukukunda geçerli olan; ancak diğer muhakeme usullerine yabancı kurallar ve uygulamalar, bir medeni uyuşmazlığa veya idari uyuşmazlığa uygulanmış olacaktır.

⁷¹¹ TOROSLU/ FEYZİOĞLU, s. 90; CENTEL/ ZAFER, s. 655.

⁷¹² YURTCAN, s. 283. Buna rağmen 1988 tarihli bir İçtihadı Birleştirme Kararı'nda Yargıtay, imzalı boş kağıdın kullanılması fiilinin tanıkla ispat edilemeyeceğine karar vermiştir: "İmzalı boş bir kağıdın anlaşmaya aykırı olarak doldurulduğu iddiasının cezada sabit görülerek verilen mahkumiyet kararının aksine olarak hukuk mahkemesinde böyle bir iddianın yerinde olmadığı kabulü ile alacağın gerçek bulunduğu sabit olduğu takdirde, alacaklı ceza kararı sonucu mahkum olacak ve fakat aynı alacaklı hukuk mahkemesi kararı sonucu alacağını icrada tahsil edecektir. Böylesine çelişkili durumun ortaya çıkmasına hukuk mantığının cevaz vermeyeceği doğaldır. Bu sonucu benimsemek Borçlar Kanununun az önce açıklanan 53. maddesindeki hukuki esaslarla da bağdaştırılmaz. Aksinin kabulü halinde senet borçlusu hiç bir zaman ne İcra Tetkik Mercii Hakimliğine, ne de Ticaret Mahkemesine başvurma yoluna gitmeyecek, şahit temin ederek C. Savcılığına başvurarak dava açılmasını, kamu davasına da katılarak şahsi hakkının hüküm altına alınmasını ve asıl önemli olan TCK.nun 36. maddesine dayanarak davaya konu belgenin zorlmasına karar verilmesini sağlayabilecektir. Hal böyle olunca ve bu yol açılınca HUMK. ve İİK. hükümleriyle getirilen sınırlamaların uygulama Olanağı da eylemli olarak kalkacaktır.

Kaldı ki, cebinde gerçeğe ve hukuka uygun olarak düzenlenmiş senet bulunan alacaklının senede konu alacağını tahsil edememe tehlikesinden de öteye TCK.nun 509. maddesinde gösterilen sonucu bakımından çok ağır bir cezanın tehdidi altında bulundurulması, hatta HUMK. ile İİK., Ticaret Kanunu hükümlerine güvenerek alacağını sağlam gördüğü için, şahit temini yolunu hiç aklına getirmediyinden, kolayca mahkum edilebilme yolu açılacaktır. Böyle bir yolun açılması, topluma güveni sarsacak, ekonomik hayatı alt-üst edecek sonuçlar doğuracaktır.

Bu nedenlerle içtihat aykırılığının imzalı boş senedin, sanıkla mağdur arasındaki anlaşmaya aykırı olarak doldurulduğu iddiasıyla açılan kamu davasında sanığın bu eyleminin HUMK.nun cevaz verdiği istisnalar dışında tanıkla ispat edilemeyeceği doğrultusunda giderilmesi uygun bulunmuştur." YBGK, E. 1988/1, K. 1989/2, T. 24.03.1989.

Ancak daha önce de bahsettiğimiz üzere, CMK m. 218/2'e göre yaş uyuşmazlıkları hakkındaki ön sorunda nispi muhakeme yapmak mecburiyeti olan ceza mahkemesi, bu muhakemede ilgili kanuna göre bir karar vermelidir. İlgili kanundan kastın Nüfus Hizmetleri Kanunu olduğu ve usul kuralları bakımından HMK'nın uygulanacağı anlamına gelmediğini de belirtmekte fayda vardır.

b. Nispi Muhakeme Sonucunda Verilen Karar Kesin Hüküm Niteliği

Ceza mahkemesinin nispi muhakeme sonucunda vereceği karar ancak kendi asıl uyuşmazlığını çözmek için işine yarayacak kadar olmalıdır⁷¹³. Yani ön sorunun tüm yönleriyle çözüme kavuşturulması gerekmemektedir⁷¹⁴. Örneğin, hırsızlık konusu malın gerçekten miras yoluyla intikal edip etmediği konusunda karar verirken; sanığın kardeşinin de yasal miras payı olup olmadığı uyuşmazlığının çözülmesi, nispi muhakemenin sınırları dışında kalmalıdır. Zira ceza mahkemesi, artık asıl uyuşmazlığı çözmeye yeterli derecede bir karara ulaşmıştır. Diğer bir örnek olarak; kardeşinin şikâyeti üzerine, hakkında hakkı olmayan yere tecavüz fiilinden kovuşturma yapılan

---

⁷¹³ **KUNTER**, s. 238; **TOROSLU/ FEYZİOĞLU**, s. 89.

⁷¹⁴ “...Somut olayda mağdurenin gerçek yaşı Adli Tıp Kurumu raporu ile saptanmış bulunmaktadır. Ancak, Nüfus Hizmetleri Yasasının Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 33/1-a maddesi uyarınca, kardeşlerin doğum tarihleri arasında en az 180 gün süre bulunması gerekmektedir. Bu durumda mağdurenin yaşının düzeltilebilmesi için, öncelikle kayden engel teşkil eden mağdurenin kardeşi Kader'in yaşının düzeltilmesi de gerekmektedir. Fakat, yargılamanın ulaştığı aşama ve davanın ceza yargılamasına ilişkin bölümüyle ilgili kurulan hükme yönelik bir yasa yolu başvurusunun bulunmadığı da nazara alındığında, mağdurenin kardeşi Kader'in yaşının düzeltilmeden de bir sonuca varmak olanaklıdır. Yerel Mahkemece mağdurenin gerçek yaşının, bilimsel inceleme yapılarak düzenlenen bilirkişi raporuna dayalı olarak tespit edilmesinde bir isabetsizlik bulunmamaktadır.

Bu itibarla Yerel Mahkeme hükmünde yer alan mağdurenin yaşının düzeltilmesine ilişkin bölüme, "Mağdurenin yaşının, bu yargılama ile sınırlı olarak tespit ve düzeltilmesine, yaş düzeltme ilişkin hükmün nüfus kaydına işlenmesine yer olmadığına" ibaresi eklenmek suretiyle hükmün düzeltilerek onanmasına karar verilmelidir." **YCGK, E. 2007/239, K. 2008/86, T. 15.04.2008.**

sanığın, ekip sürdüğü tarlanın kendisinin olduğunu iddia etmesi durumunda, nispi muhakeme yapan mahkeme; tarlanın aslında sanığın diğer kardeşiyle paylı mülkiyette olduğunu belirlemesi gerekmemektedir. Zira burada ceza uyuşmazlığını çözüme kavuşturacak asıl sorun, sanığın söz konusu tarla üzerinde malik yetkileri olup olmadığıdır.

Nispi muhakemenin karakteristik özelliği gereği, ön sorun hakkında verilen karar, ceza mahkemesinin sadece kendi asıl uyuşmazlığını çözecek nispette olduğu için kesin hüküm niteliği taşımamaktadır⁷¹⁵. Dolayısıyla uyuşmazlığın sonradan asıl mahkemesi önüne getirilmesi de her zaman mümkündür. Aksi kabul edilseydi, yani nispi muhakeme sonunda verilen kararın kesin hüküm otoritesi olmuş olsaydı, uyuşmazlığın sonradan esas mahkemesi önüne getirilememesi sonucu ortaya çıkmış olurdu⁷¹⁶. Bunun nedeninin temelinde de uygulanan usul kurallarının uyuşmazlığın tabi olduğu usul kuralı olup olmadığının tespitinin olduğu görüşüne katılmaktayız⁷¹⁷.

c. Nispi Muhakeme Sonunda Verilen Kararın Denetimi

Mahkeme asıl uyuşmazlığı çözmek için ceza mahkemelerinin yetkisi dışındaki bir ön sorunu çözmek istediğinde; buna ilişkin bir karar almak zorundadır. Ancak bu karar yazılı bir şekilde olabileceği gibi duruşma devam ederken sözlü olarak da alınabilir. Zira Kanun'da nispi muhakeme yapma kararının nasıl alınacağı usulü belirtilmemiştir. Ayrıca nispi muhakeme yapma kararına ve bu karar neticesinde ön

---

⁷¹⁵ FOSCHINI, Sistema, s. 62; KUNTER, s. 238; TOROSLU/ FEYZİOĞLU, s. 89.

⁷¹⁶ Ceza mahkemesinin ön sorun hakkında vereceği karar “*erga omnes*” bir karar değil, “*inter partes*” bir karar kabul edilebilir. CORVI, s. 10.

⁷¹⁷ KUNTER, s. 239; YURTCAN, s. 283.

sorun hakkında verilen karara karşı, CMK m. 272/2 ve 287'ye göre başkaca bir kanun yolu öngörülmediğinden hükümlerle birlikte istinaf ve temyiz yoluna gidilebilecektir⁷¹⁸.

C. Bekletici Sorun

1. Kavram

Ceza muhakemesinde asıl uyuşmazlığı çözmek için ceza mahkemelerinin yetkisi dışında bulunan ön sorunun çözülmesinin gerektiği durumda, CMK m. 218'de düzenlenen çözüm yollarından ikincisi bekletici sorun saymadır⁷¹⁹. Bu durumda da asıl uyuşmazlıkla ön sorun bağlantılı olduğu için bekletici sorun da bağlantının sonuçlarından biri olarak ortaya çıkmaktadır⁷²⁰. Doktrinde bekletici mesele⁷²¹ veya aynı manada olmak üzere eski dille mesele-i mütehhire⁷²² olarak da adlandırılan bu kuruma ön sorun bağlantısı olmasından dolayı bekletici sorun denmesinin daha doğru olduğunu düşünmekteyiz.

---

⁷¹⁸ **CENTEL/ ZAFER**, s. 656. “...İncelenen dosyada; 14.5.1980 doğumlu olan sanığın yaşı, ceza uygulamasını etkileyecek biçimde 6.7.1995 günlü oturumda verilen ara kararı ile ay ve günü saklı kalmak koşuluyla 1978 olarak düzeltilmiş ve bu husus nihai kararda da yinelenmiştir. Bu ara kararı, CMUY.nın 255/son maddesi uyarınca son kararla birlikte temyize tabi olduğu halde, yokluğunda verilen kararın Nüfus Müdürlüğüne tebliğine ilişkin bir bilgi veya belgeye dosyada rastlanmamıştır. Bu itibarla giyabi hükmün, kararı temyize yetkisi bulunan Nüfus Müdürlüğüne tebliğine ilişkin belgenin, tebligat yapılmamışsa usulüne uygun şekilde tebligat yapılarak buna ilişkin tebliğ evrakının ve temyiz isteminde bulunduğu takdirde temyiz dilekçesinin konularak iadesi için dosyanın, mahalline gönderilmesine karar verilmelidir.” **YCGK, E. 2000/124, K. 2000/125, T. 13.06.2000.**

⁷¹⁹ **CPPI m. 479/1**: “Madde 3 hükümleri saklı kalmak kaydıyla, suçun varlığına ilişkin kararın, halihazırda yetkili bir mahkemede görülmekte olan bir medeni veya idari uyuşmazlığın çözümüne bağlı olması halinde, ceza mahkemesi yargılamanın durdurulmasına karar verebilir.”

⁷²⁰ **FOSCHINI**, Sistema, s. 64; **KUNTER**, s. 241.

⁷²¹ **KUNTER**, s. 240; **EREM**, s. 348; **SOYASLAN**, s. 232; **YENİSEY/ NUHOĞLU**, s. 164; **GÖKCEN vd.**, s. 180;

⁷²² **TANER**, s. 294; **ÖZTÜRK vd.**, s. 208 (Yazar bekletici sorun demekle birlikte mesele-i müstehire ifadesini de kullanmaktadır). **EREM** ise kuruma genel nitelikte ön sorun ismini vermektedir. Bkz. **EREM**, s. 348 vd.

Bekletici sorun, çözümünü ceza mahkemelerinden başka bir mahkemenin yetkisine giren ön sorunun, çözülmesinin asıl yetkili olan uzman mahkemeye havale edilmesi için ceza muhakemesinin durdurulması anlamına gelmektedir⁷²³. Bu durumda ön sorun bekletici sorun haline gelir ve bekletici sorun hakkında karar verilmesi için ya halihazırda açılan dava varsa sonuçlanmasına ya da dava açılmamışsa, dava açılıp sonuçlanmasına kadar ceza muhakemesine ara verilir⁷²⁴.

2. Bekletici Sorunun Özellikleri

a. Bekletici Sorun Yapma İstisnai Niteliktedir

Ceza muhakemesinde mahkeme çeşitli aşamaları geçerek hükme varır ve bütün bu aşamaların muhakemenin devamlılığı içerisinde kalması gerekmektedir. Muhakeme münasebeti içerisinde yapılan işlemlerin ve bu işlemlerin sonucunda verilen hükmün

---

⁷²³ **TOSUN**, Genel Kısım, s. 337. “...Somut olayda sanık savunması ve tanık beyanları ile nüfus kaydı çelişmekte olup, yukarıda açıklanan amaç doğrultusunda bu çelişkinin giderilmesi için nüfus kaydının düzeltilmesi zorunludur. Çünkü, nüfus kaydı esas alındığında sanık hakkında uygulanacak madde farklı, savunma ve tanık beyanları esas alındığında ise farklı bir madde olacaktır. Bu hal maddi gerçeği esas alan ceza yargılamasının amacına aykırıdır. Bu nedenle sanığın nüfus kaydında yer alan, maktulün öz annesi olduğuna ilişkin bilginin düzeltilmesi için 5271 sayılı CMY.nın 218/1. maddesindeki kurala uygun olarak, hukuk mahkemesinde sanığın anne adının düzeltilmesi için dava açtırılmalı ve sonucuna göre sanığın hukuki durumu tayin edilmelidir.” **YCGK, E. 2006/341, K. 2007/118, T. 29.05.2007.**

⁷²⁴ **CENTEL/ ZAFER**, s. 651. Muhakeme sürecinde bir engelle karşılaşıldığında bu engeli ortadan kaldırmaya yönelik hükümler uygulanarak, muhakeme askıya alınır. Aslında bekletici sorun durumunda da mahkeme, ön sorunu çözmek için muhakemeleri birleştirme veya nispi muhakeme yapma imkanına sahip olmadığından, ön sorunu esas mahkemesine havale ederek, muhakemeyi askıya alır. Dolayısıyla ön sorunun varlığı durumunda bekletici sorun yapmak ile diğer engelleri kaldırmak için muhakemeyi askıya almak arasında önemli ölçüde farklı bir şey de yoktur. **FOSCHINI**, Sistema, s. 65. Ancak çalışmamız bağlamında bakıldığında buradaki askıya alma durumu sadece uyumsuzluklar arasında bağlantının sonuçlarından biri olan bekletici sorun kararı verme açısından ele alınmaktadır.

zaman bakımından birbirinden uzak kalmaması⁷²⁵, doğrudanlık ilkesi gereğince işlemlerin mahkemenin huzurunda cereyan etmesi, mahkemenin dikkati dağılmadan, uyumsuzluğun bütünü hakkında vicdani kanaate sahip olması gerekmektedir. İşlemler arasında ne kadar zaman ve boşluk girerse, mahkemenin önceki işlemlerden edindiği kanaati unutmaması ve hafızasının yanılması da o kadar mümkün olmaktadır⁷²⁶. Hatta mahkemenin birden fazla oturum olması durumunda, bir önceki oturumda cereyan eden tartışmaları hatırlaması bile çok zordur. Ceza muhakemesi hukukunda bu ilkeye davanın teksifi⁷²⁷, kesintisizlik⁷²⁸ veya duruşmanın yoğunluğu⁷²⁹ denmektedir⁷³⁰.

CMK m. 190'a göre de "*Duruşmaya, ara verilmeksizin devam edilerek hüküm verilir. Ancak, zorunlu hâllerde davanın makul sürede sonuçlandırılmasını olanaklı kılacak surette duruşmaya ara verilebilir.*⁷³¹" Görüldüğü üzere kural; kovuşturma evresinin yoğunluğunu oluşturan duruşma devresinin ara verilmeksizin tamamlanmasıdır. Ancak duruşmanın her zaman tek oturumda bitmesi mümkün olmayabilir. Kanunda da buna yönelik birtakım istisnalar da getirilmiştir. Örneğin maddenin devamında zorunlu hallerde duruşmaya ara verilebileceği düzenlenmiştir.

---

⁷²⁵ TONINI, s. 627.

⁷²⁶ VANNINI, s. 15; CENTEL/ ZAFER, s. 712.

⁷²⁷ EREM, s. 347.

⁷²⁸ TOSUN, Muhakemenin Yürüyüşü, s. 129.

⁷²⁹ DE MARSICO, s. 237; TONINI, s. 643; MERCONE, s. 62; EREM, s. 347.

⁷³⁰ GARAFOLI, duruşmanın konsantrasyonu olarak adlandırdığı bu kuralın iki boyutu olduğunu belirtmektedir. İlki duruşmanın, bu iş için özel olarak hazırlanmış bir mekanda gerçekleşmesi anlamına gelen mekânsal konsantrasyon, ikincisi de duruşmanın bir kez başlayınca kesintisiz olarak sonuca ulaştırılması anlamına gelen zamansal konsantrasyondur. Bkz. GARAFOLI, s. 29.

⁷³¹ **CMUK m. 219/1**: "*Duruşma, hükme iştirak edeceklerin huzur ile ara vermeksizin cereyan eder.*" **CPPI m. 477**: "*Davanın tek bir duruşmada sonuçlandırılmasının kesinlikle imkânsız olduğu hallerde, heyet başkanı duruşmanın bir sonraki iş günü devam etmesine talimat verir. 2. Mahkeme, duruşmayı yalnızca mutlak zorunluluk nedeniyle ve resmi tatiller hariç olmak üzere tüm ertelemelerin on günü aşmayacağı bir azami süre için erteleyebilir.*"

Bekletici sorun yapma da bu istisnalardan biridir⁷³². Zira mahkeme ceza mahkemesinin yetkisi dışında kalan bir sorunun çözümünün esas mahkemesinde görülmesi için bekletici sorun kararı verdiğinde, esas mahkemesinin sorunla ilgili bir karar vermesine kadar duruşmaya zorunlu olarak ara verilmektedir. Dolayısıyla duruşmanın kesintisizlik ilkesine de bir istisna getirilmiş olmaktadır⁷³³.

Daha önce muhakemelerin birleştirilmesi ve nispi muhakemenin istisna teşkil etmesinin sonucu olarak yaptığımız açıklamalarımızın hepsi, bekletici sorunun istisna olmasında da geçerlidir. Öncelikle kanunla düzenlenmiş bir kurala istisna getiren hükmün de kanunla düzenlenmesi gerektiği ve bekletici sorun düzenlemelerinin de kanunla yapılması gerektiğini belirtmek gerekir. Bunun yanında istisnalar dar yorumlanır ilkesi gereğince, bir sorunun bekletici sorun yapıp yapılamayacağı hususunda tereddüt varsa, o sorunun bekletici sorun yapılamamasına karar vermek gerekmektedir.

b. Bekletici Sorun Yapma Kural Olarak İhtiyaridir

CMK m. 218'in lafzından bekletici sorun kararı vermenin de tıpkı nispi muhakeme yapmada olduğu gibi, mahkemenin takdir yetkisinin olduğu anlaşılmaktadır. Kanun koyucu bekletici sorun kararının düzenlendiği cümleyi de “*verebilir*” şeklinde sonlandırdığından, kural olarak bu konuda bir yasak veya mecburiyetin olmadığı

---

⁷³² Hâkimin takdirine bağlı olan tüm askıya alma hipotezleri duruşmanın konsantrasyonu kuralının istisnasıdır. **GARAFOLI**, s. 31.

⁷³³CPPI m. 2 hükümlerinden, kural olarak, ön sorunun ele alınmasının ceza mahkemesine bırakıldığı ve Kanun'un 2. ve 479. Maddelerinde öngörülen durumlarda olduğu gibi, yalnızca istisnai durumlarda sorunun yetkili mahkemeye havale edilmesi için muhakemeye ara verilebileceği sonucu çıkmaktadır. Bkz. **CORVI**, s. 77.

sonucuna varılmalıdır⁷³⁴. Somut olaydaki duruma göre mahkeme bekletici sorun kararı verip vermeme hususunu araştırarak ve şartları oluşmuşsa verebilecektir⁷³⁵.

Bununla birlikte kanun koyucunun bu değerlendirmeyi mahkemeye bırakmadığı ve bekletici sorun kararı vermeyi yasakladığı ve mecbur tuttuğu durumlar da bulunmaktadır. Özellikle karışık bağlantı durumlarında bekletici sorun ve nispi muhakeme mecburiyet ve yasakları birebir örtüştüğünü söylemek yanlış olmaz. Ancak çeşitli kanunlarla da bekletici sorun kararı verme mecburiyeti getirildiği de görülmektedir.

Mevzuatta cezai ön sorunların bekletici sorun yapılabileceğine yönelik düzenlemeye örnek olarak ÇKK m. 17/2 gösterilebilir. Maddeye göre “*Bu halde de çocuklar hakkında gerekli tedbirler uygulanmakla beraber, mahkeme lüzum gördüğü takdirde çocuk hakkındaki yargılamayı genel mahkemedeki davanın sonucuna kadar bekletebilir.*” Görüldüğü üzere nesnel dar bağlantının varlığında sanıklardan bazılarının çocuk olması durumunda, kural olarak muhakemeler ayrı yapılmaktadır. Ancak birleştirmenin zorunlu olduğu hallerde muhakemelerin birleştirilebileceğini de belirtmiştik. Bununla birlikte çocuğun muhakemesini gerçekleştiren mahkeme, yetişkinin muhakemesini gerçekleştiren mahkemenin kararını bekletici sorun yapabilecektir. Bu durumda da bir bekletici sorun sayma ihtiyarı bulunmaktadır. Zira Kanun “*yapabilir*” diyerek, mahkemeye bu konuda bir takdir hakkı vermektedir⁷³⁶.

---

⁷³⁴ KUNTER, s. 242; TOSUN, Genel Kısım, s. 339; TOROSLU/ FEYZİOĞLU, s. 92; CENTEL/ ZAFER, s. 652; TAŞ, s. 312.

⁷³⁵ Mahkemenin bekletici sorun kararı vermesi için uyuşmazlığın çözümünün kolay olmaması gerektiği belirtilmiştir. Zira uyuşmazlığın çözümü kolay ise, mahkeme nispi muhakeme yaparak bu uyuşmazlığı çözmelidir. LEONE, s. 81. CMK m. 218’in gerekçesinde de aynı husus belirtilmiştir: “...Mahkemenin ceza davasını beklemeye alması, ancak çok zorunlu ve uzmanlığa ilişkin bir husus söz konusu olduğunda karar verebilecek bir hal sayılmalıdır.”

⁷³⁶ KUNTER, s. 242; CENTEL/ ZAFER, s. 653.

aa. Bekletici Sorun Yapma Mecburiyeti

Karışık bağlantının olduğunda nispi muhakeme yapma yasağının olduğu durumlarda bekletici sorun sayma zorunluluğu olduğunu söyleyebiliriz. Örneğin somut norm denetimiyle Anayasa'ya aykırılık denetimi söz konusu olduğunda, ceza mahkemesi, mutlaka bekletici sorun kararı vermek zorundadır. Buna göre ceza mahkemesi, re 'sen veya Anayasa'ya aykırılık iddiasını ciddi bulduğunda, uyuşmazlık Anayasa Mahkemesi'ne gönderilir ve ceza mahkemesinde devam eden muhakeme de en çok beş aylık süre için durmuş olur. Anayasa Mahkemesi beş ay içinde karar verirse, ceza uyuşmazlığı da bu karara göre çözülür. Ancak Anayasa m. 152 ve AYMKYUHK m. 28'e göre, Anayasa Mahkemesi, beş aylık süre içinde karar vermezse, ceza mahkemesi önündeki uyuşmazlık hakkında yürürlükteki yasa hükümlerine göre karar verir.

bb. Bekletici Sorun Yapma Yasağı

CMK m. 218/2'de düzenlenen ve nispi muhakeme yapma zorunluluğu olan sanığın veya mağdurun yaş uyuşmazlıklarında bekletici sorun sayma yasağı bulunmaktadır. Bu konuda oradaki açıklamalarımıza atıf yapmakla yetinmekteyiz.

3. Bekletici Sorun Yapmanın Şartları

a. Asıl Uyuşmazlığın Cezai Nitelikte Olması

CMK m. 218/1'e göre bekletici sorun kararı vermenin ancak ceza uyuşmazlığı ile ceza mahkemeleri dışında kalan uyuşmazlıklar arasında olabileceğini belirttik. Dolayısıyla kanunla ayrıca düzenlenmediği durumlarda, ancak karışık bağlantının varlığı hallerinde bekletici sorun kararı verilmelidir. Ceza muhakemesi açısından karışık bağlantı hallerinde, bağlantısı tespit edilen asıl uyuşmazlığın da ceza uyuşmazlığı olması gerekmektedir.

b. Uyuşmazlıklar Arasında Bağlantı Bulunması

Ceza mahkemesinin bekletici sorun kararı verebilmesi için ceza uyuşmazlığı ile ceza mahkemelerinin görevi dışında kalan uyuşmazlığın arasında bağlantı bulunması gerekmektedir. Kanun bunu “*yüklenen suçun ispatı...bağlı ise*” şeklinde belirtmiştir. Bu durumda ceza uyuşmazlığıyla, bağlantılı uyuşmazlık arasında biri hakkında verilecek kararın diğerine etkilemesi tarzında bir bağlantı bulunmalıdır. Ceza uyuşmazlığını hiçbir şekilde etkilemeyecek bir uyuşmazlık ile ceza uyuşmazlığı arasında karışık bağlantı olsa dahi mahkeme, bekletici sorun kararı veremeyecektir.

Bu noktada tartışmalı olan en önemli nokta; tıpkı nispi muhakemede olduğu gibi, ceza mahkemesinin, cezai nitelikte bir ön sorun olması durumunda (tek yönlü bağlantı olması durumu) bekletici sorun kararı alıp alamayacağıdır. Özellikle aralarında neden sonuç ilişkisi olan suç fiilleri konusunda ceza mahkemesi bekletici sorun kararı verebilecek midir? Örneğin TCK m.165’te düzenlenen “*suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi*” suçunun muhakemesinde, suçun oluşup oluşmadığı, öncelikle eşyanın bir suç neticesinde elde edilip edilmediğinin tespit edilmesi gerekmektedir. İlgili suçun muhakemesini yapan ceza mahkemesi, eşyanın suç eşyası olup olmadığına ilişkin muhakemeyi, birleştirme olanağının da olmadığı ihtimalde bekletici sorun yapabilecek midir? Yine aynı şekilde TCK m. 282’de düzenlenen “*suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama suçu*” yönünden de bir ön suçun olması gerekmektedir. Ön suç ve asıl suçlar birbirinin devamı gibi gözükse de bunlar aslında birbirinden bağımsız yapıya sahip suçlardır.

Yukarıdaki soruya doktrinde çoğunlukla ceza muhakemesi hukukunda kıyasın mümkün olduğundan hareketle olumlu cevap verilmektedir. Bunun yanında birtakım kanun düzenlemelerinde de cezai ön sorunlarda bekletici sorun yapmanın mümkün olduğunun düzenlendiği ve bu düzenlemelerden yola çıkarak bir genelleme yapıp; tüm

cezai ön sorunlarda bekletici sorun kararı verilebilmesinin mümkün olduğu sonucuna ulaşılması gerektiği savunulmaktadır⁷³⁷.

Kanaatimizce nispi muhakemede yaptığımız yorum aynen bekletici sorun kararı vermede de geçerlidir. Kanun düzenlemesi açık bir şekilde “*ceza mahkemelerinden başka bir mahkemenin görev alanına giren bir sorunun çözümü*” dediği için, bu maddeye dayanarak ceza mahkemelerinin görev alanına giren bir ön sorunda, mahkeme bekletici sorun yapamaz⁷³⁸. Zira bekletici sorun kararı verme bir istisna hükmüdür ve kıyas suretiyle genişletilmesi, kanun koyucunun iradesi olmayan bir hususta düzenleme getirmek anlamına gelmektedir⁷³⁹. Ceza mahkemeleri, halihazırdaki kanuni düzenlemeler ve istisnalar dar yorumlanır ilkesi gereğince, ayrıca bir kanuni düzenleme bulunmuyorsa, cezai ön sorunlarda bekletici sorun kararı vermemelidir⁷⁴⁰. Bunun

---

⁷³⁷ **AKKAŞ**, Ek Yetki, s. 6-7. Yazar TCK m. 127’yi örnek göstererek bir başka ceza mahkemesinin yapacağı yargılamanın beklenmesi gerektiğine ilişkin düzenlemeler bulunduğunu söylemiştir. Aynı şekilde TCK m. 127, m. 165, m. 166, m. 282 ve ÇKK m. 17’nin düzenlemelerinde de ceza mahkemeleri arasında bekletici sorun kararı verildiği ve bunun kıyasen diğer ceza uyuşmazlıkları açısından uygulanabileceğine yönelik bkz. **SÜREN**, s. 174.

⁷³⁸ Karşı görüş için bkz. **GÜNGÖR Devrim/ OKUYUCU ERGÜN Güneş**, “*Ceza Muhakemesinde Bekletici Sorun Kararının Dava Zamanaşımının Durmasına Etkisi*” TBB Dergisi, Y. 2009, S. 83, s. 71.

⁷³⁹ Aynı düşünce için bkz. **TAŞ**, s. 319 vd. Ancak yazar kural- istisna ayırımını CMK m. 218 ile TCK m. 127 ve ÇKK m. 17 için yapmaktadır. Yazara göre ceza mahkemeleri arasında bekletici sorun kararı vermemek kural; buna aykırı düzenlemeler içeren normlar ise istisnadır. Dolayısıyla bu istisnalara dayanarak kıyas yapılması mümkün değildir.

⁷⁴⁰ **CORVI**, s. 77. 1930 tarihli Rocco Kanunu m. 18’de cezai ön sorunlar hakkında açık bir hüküm bulunmaktaydı. Buna göre ceza davasının çözümü başka bir ceza davasının çözümüne bağlı ise ve davaları birleştirmek mümkün değilse, asıl dava diğer ceza davası çözümlünceye kadar askıya alınır. Ancak 1988 tarihli CPPI’da bu şekilde açık bir düzenleme bulunmamaktadır. **CORVI**, s. 58 vd.

yanında Yargıtay'ın derdest ceza davaları arasında⁷⁴¹ bekletici sorun kararı hususunda hem olumlu⁷⁴² hem de olumsuz⁷⁴³ kararları mevcuttur.

---

⁷⁴¹ Yargıtay'ın bir ceza soruşturmasında, başka bir ceza davasının bekletici sorun yapılamayacağına dair kararları da mevcuttur: "...Savcılık makamının bekletici sorun (mesele) kararı verme yetkisinin bulunup bulunmadığı; Gerek 1412 sayılı CMUK'nun 255. maddesi, gerek 5271 sayılı CMK'nun 218. maddelerinin metinleri, gerekçeleri, konuluş amaçları karşılaştırıldığında; burada bekletici meseleye karar verme yetkisinin mahkemelerde olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Çünkü madde metinlerinde "mahkeme" tanımı geçmektedir. Suçta kullanıldığı iddia edilen basit bir sopaya el konulması kararını bile hakimin onayına bağlayan bir ceza adaleti sisteminde suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama gibi hürriyeti bağlayıcı ve adli para cezaları bakımından ağır neticeler doğuran suçlarda bu yetkinin Cumhuriyet Savcılığı makamına bırakılması düşünülemez. Aksi durumda Savcılık kararlarının bu gibi önemli durumlarda, denetimsiz bırakılması ve ileride telafisi mümkün olmayacak zararlara sebebiyet vermesine yol açacaktır. Dosya kapsamından Savcılığın bu kararını herhangi bir hakim ya da mahkeme onayına da sunmadığı anlaşılmaktadır. Savcılık makamının bir an için bu kararı verme yetkisinin olduğunun kabul edilmesi halinde bile söz konusu karar zaman aşımını durduran kararlardan olmayacaktır. Çünkü bekletici mesele kararı ancak ceza muhakemesi sırasında, kendi uzmanlığı dışında bir mesele ile karşılaşması ve yargılanmakta olduğu uyuşmazlık hakkında karar verebilmek için, o mesele hakkında yetkili uzman mahkemenin kararının beklenmesi durumunda ortada "bekletici mesele" olduğu kabul edilecektir. 1412 sayılı CMUK'nun 255. maddesinde "bir fiilin suç oluşturup oluşturup oluşturup" bir ön sorun olarak düzenlenmiş iken, 5271 sayılı CMK'nun 218/1. maddesinde "yüklenen suçun isbatı" biçiminde düzenlenmiştir. Bu değişiklik bir bakıma bir fiilin suç olup olmayacağı bakımından ceza muhakemesi dışındaki yargılama makamlarının kararlarıyla bağlı olmayacağı sonucunu da ortaya çıkarmaktadır. Yani burada mahkemenin bir takdir hakkı bulunmakta bir meseleyi bekletici mesele yapıp yapmama konusunda serbest hareket etmektedir. Gerektiğinde bekletici mesele yapmadan nispi muhakeme yoluyla da bu sorunu kendisi de çözebilecektir. Burada dikkat edilmesi gereken husus uyuşmazlığın hangi hususlarda ve hangi mahkemelerin yetkisi dahilinde olacağıdır. Kanun metinleri ve gerekçeleri incelendiğinde ceza mahkemesinin idari ya da hukuki bir uyuşmazlığı ön sorun olarak kabul edebileceği sonucu ortaya çıkmaktadır. Çünkü gerek mülga gerek yeni usul kanunlarındaki madde metinlerinde "ceza muhakemesi" " ceza mahkemesi" tabirlerine yer vererek kanun koyucu muradını açıkça ortaya koymuştur. Bu durumda ise somut olayda olduğu gibi ceza soruşturmasında başka bir ceza muhakemesinde görülmekte olan dava bekletici sorun yapılamayacaktır." **Yargıtay 16.CD., E. 2016/450, K. 2016/367, T. 01.02.2016.**

c. Bekletici Sorun Yapmanın Faydalı Olması

Muhakemelerin birleştirilmesi ve nispi muhakemede olduğu gibi; bekletici sorun kararı vermede de ceza muhakemesi açısından fayda düşüncesi aranmaktadır⁷⁴⁴. Dolayısıyla bekletici sorun kararı da faydalı olduğu kertede başvurulması, sakıncalı olduğu durumlarda da başvurulmaması gerekli olan bir yoldur⁷⁴⁵.

Bekletici sorun kararı vermenin en faydalı yönü olarak, tali uyuşmazlığın esas mahkemesinde muhakeme edilip çözüme kavuşturulması gösterilebilir. Bu durumda uyuşmazlık hakkında karar verecek olan merci, nispi muhakemede olduğu gibi ceza mahkemesi değil, o konuda uzman ve tecrübeli olan esas mahkemesidir. Her

---

⁷⁴² Yargıtay 1.CD, 1431-2016, T. 3.6.1977. Kararı zikreden: **YURTCAN Erdener**, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu Şerhi ve İlgili Mevzuat, C. II, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul, 1988, s. 35.

⁷⁴³ “...Yüklenen suçun ispatının başka bir ceza mahkemesinin yetkisine giren bir suçun işlenip işlenmediğine bağlı olması hâlinde, ilk başta davaların birleştirilmesi müessesinin işletilmesi gerekir. Çünkü böyle bir durumda suçlar arasında bir bağlantı söz konusudur. Bağlantılı suçlarda ise ilk olarak savcılık, birleştirmek suretiyle davaları yüksek görevli mahkemede açabilir (CMK md. 9). Davalar ayrı mahkemelerde açılmış olsa da kovuşturma evresinin her aşamasında, bağlantılı ceza davalarının birleştirilmesine yüksek görevli mahkeme tarafından karar verilebilir (CMK md. 10, f. 1). **Görüleceği gibi, uyuşmazlıklar arasında bir bağlantı bulunması durumunda, davaların birleştirilmesine karar verilip uyuşmazlık yüksek görevli mahkemede çözüme kavuşturulacağı için bekletici sorun kararı verme veya nispi muhakeme yapma yollarına gerek dahi bulunmayacaktır. Fakat uyuşmazlıklar arasında bağlantı bulunması, davaların mutlaka birleştirileceği anlamına da gelmemektedir. Eğer davaların birleştirilmesi suretiyle yargılama daha çabuk ve ekonomik yapılacaksa ve daha isabetli bir karar verilecekse birleştirme yapılmasında fayda vardır. Buna karşılık davaların birleştirilmesinde fayda yok ise davalar ayrı görülmeye devam eder.” YCGK, E. 2019/601, K. 2019/723, T. 26.12.2019.** Bu kararında YCGK, aslında iki ceza uyuşmazlığının bağlantılı olması halinde ilk akla gelenin muhakemelerin birleştirilmesi olduğuna işaret etmektedir. Karar iyi analiz edildiğinde YCGK’nun ceza davaları arasında bekletici sorun kararı vermeye kategorik bir şekilde karşı çıkmadığı anlaşılmaktadır.

⁷⁴⁴ **KUNTER**, s. 241; **TOROSLU/ FEYZİOĞLU**, s. 92; **CENTEL/ ZAFER**, s. 652.

⁷⁴⁵ **TOSUN**, Genel Kısım, s. 338.

uyuşmazlığın uzmanlaşmış kendi mahkemesinde görülmesinde dahi bizatihi fayda vardır. Böylelikle ceza mahkemesinin uyuşmazlık hakkında yanlış bir karar vermesinin de önüne geçilmiş olmaktadır⁷⁴⁶.

Bununla birlikte, söz konusu uyuşmazlığın nispi muhakeme yapılarak, ceza mahkemesinde çözülmesinden sonra esas mahkemesi önüne getirilmesi, çelişkili kararlara neden olabileceken; bekletici sorun yapılarak karar verilmesi bu sakıncayı önlemektedir⁷⁴⁷. Böylelikle hukuk düzeninin birliği ve hukuki güvenlik ilkeleri açısından önemli olan çelişkili kararların önlenmesi ve birinci bölümde ayrıntılı şekilde açıkladığımız üzere, usul ekonomisi ilkesinin muhakemenin basitliği unsuru da sağlanmış olacaktır.

Diğer yandan bekletici sorun kararı verilmesinin sakıncaları da vardır. Bunlardan en önemlisi, esas mahkemesine giden uyuşmazlığın beklenmesi, ceza mahkemesi açısından mutlaka bir zaman kaybı anlamına gelmektedir⁷⁴⁸. Bu zaman kaybının ceza muhakemesi bakımından iki sonucu vardır. Birincisi sanığın makul sürede yargılanma hakkının ihlal edilmesi ihtimalidir. İkincisi de duruşmaya ara verilmesi sonucunda muhakeme öznelerinin hepsi açısından bir soğuma ve delillerden ve uyuşmazlığın esaslarından uzaklaşma etkisinin olmasıdır.

Bekletici sorun saymanın diğer bir sakıncası olarak da tüm uyuşmazlıkların aynı mahkeme tarafından bütüncül bir şekilde ele alınmasını engellemesi gösterilebilir⁷⁴⁹.

---

⁷⁴⁶ **TOSUN**, Genel Kısım, s. 337. **CENTEL/ ZAFER**, uyuşmazlığın çözülmesi gereken yerde çözüldüğü için daha adil olacağını düşünmektedir. Bkz. **CENTEL/ ZAFER**, s. 655. **YURTCAN** da verilen kararın daha sağlıklı olacağını belirtmiştir. Bkz. **YURTCAN**, s. 280.

⁷⁴⁷ **FOSCHINI**, Sistema, s. 65; **EREM**, s. 348; **TOROSLU/ FEYZİOĞLU**, s. 92.

⁷⁴⁸ **TOSUN**, Genel Kısım, s. 338; **EREM**, s. 348; **YURTCAN**, s. 281; **TOROSLU/ FEYZİOĞLU**, s. 92.

⁷⁴⁹ **EREM**, s. 348-349; **YURTCAN**, s. 281.

Ceza muhakemesi açısından ise bu durum, uyuşmazlığa tutarlı bir şekilde yaklaşımın sağlanamaması şeklinde yorumlanabilir.

Doktrinde bekletici sorun yapmanın sakıncalarından olarak, önündeki sorunu başka bir yargı mercine havale eden hakimin kimliğinde oluşacak zedelenme ve hakimin, uyuşmazlığı her yönüyle çözmek için göstereceği özenden tembellik etmesi gösterilmektedir⁷⁵⁰. Ancak bunların gerçek birer olumsuzluk olmadığını düşünmekteyiz.

d. Bekletici Sorun Yapmanın Mümkün Olması

Ceza mahkemesi her somut olayda önündeki uyuşmazlık için bekletici sorun kararı verilmesinin mümkün olup olmadığını araştırmalıdır. Bu bağlamda ilk derece ve istinaf muhakemelerinde bekletici sorun kararı vermenin mümkün olduğunu ancak hukuki denetim yapılan temyiz muhakemesinde mümkün olmadığı söylenebilir. Ancak Anayasa'ya aykırılık iddiasının olduğu somut norm denetimi hallerinde dahi temyiz muhakemesinde de bu durumun bekletici sorun yapılabilirdir.

e. Bekletici Sorun Yasağı Olmaması

Bekletici sorun kararı verme takdirinin mahkemeye bırakılmadan, bizzat kanun tarafından yasaklandığı durumlarda da bekletici sorun kararı verilemez. Bu nedenle bekletici sorun kararı verme mecburiyeti olduğu durumlarda ve her somut olayda şartların oluşup oluşmadığının mahkemenin ihtiyarına bırakıldığı durumlarda bekletici sorun kararı verilebilmektedir. CMK m. 218/2'de düzenlenen ve daha nispi muhakeme yapma zorunluluğu olarak açıkladığımız, sanığın veya mağdurun yaşının ceza hükümleri bakımından tespitiyle ilgili bir sorunla karşılaşılması hallerinde bekletici sorun yapma yasağı olduğunu belirtmeliyiz.

4. Bekletici Sorun Yapmanın Sonuçları

---

⁷⁵⁰ FOSCHINI, Sistema, s. 65.

Mahkeme bekletici sorun kararını iki şekilde verebilir: ilki, ön sorunun esas mahkemesinde çözülmesi amacıyla dava açması için ilgisine süre vermek; ikincisi ise halihazırda açılmış bir davanın sonucunu beklemek. Her iki şekilde de ceza muhakemesine belirli bir zaman zarfında ara verileceği kesindir. Ancak bu aranın makul bir düzeyde olması önemlidir.

Mahkemenin, ilgisine dava açması için bekletici sorun kararı verdiği hallerde, ilgilinin dava açmaması nedeniyle ön sorunun çözülememesi, bekletici sorun kararından dönmeyi gerektirmektedir. Bu halde mahkeme bekletici sorun kararını, yeni bir kararla kaldırarak; ön sorunu nispi muhakeme ile çözebilecektir⁷⁵¹.

Bekletici sorun kararı verilmesi durumunda, ön sorunla ilgili esas mahkemesinin karar vermesine kadar muhakeme askıda kalacaktır. Ancak muhakemeyle ilgili diğer usul işlemlerinin yapılması hususunda da bir engel bulunmamaktadır. Örneğin askıya alınma zarfında kurumlara müzekkere yazılarak ilgili bilgi ve belgeler istenebilmelidir⁷⁵².

Bekletici sorun kararıyla ceza muhakemesine belli bir zaman ara verilmesi neticesinde sanık açısından dava zamanaşımı sürelerini akla getirmektedir. Zira öğretilerde bekletici sorun kararı verilmesi durumunda dava zamanaşımının duracağı kabul edilmektedir⁷⁵³. Ancak her ihtimalde bunun kabulü, kamu düzeni nedeniyle getirilen ve hâkim tarafından bile re'sen göz önünde tutulması gereken bir kurumun yanlış uygulanmasına da mahal verebilir. Örneğin esas mahkemesinde dava açmak için ilgisine süre verilip bekletici sorun kararı verildiği hallerde, ilgili kişi esas

---

⁷⁵¹ VANNINI, s. 38; LEONE, s. 82.

⁷⁵². “Nasıl koma hali ölüm değilse ve yaşamı devam ettirecek koruyucu eylemlerin yerine getirilmesi gerekiyorsa, mahkemenin askıya alınması ve durması da yokluk değildir ve bu nedenle gerekli usuli işlemlerin yapılması elzemdir.” FOSCHINI, Sistema, s. 68

⁷⁵³ GÜNGÖR/ OKUYUCU ERGÜN, s. 69.

mahkemesinde dava açmaz veya geç açarsa, sanığın ceza tehdidinden kurtulmasını sağlayan zamanaşımı süreleri, öngörülemez bir biçimde duracaktır. Ceza mahkemesinin aynı ön sorun hakkında nispi muhakeme yapması durumunda zamanaşımı süresi devam ederken, bekletici sorun yapmasıyla zamanaşımı süresinin durması doğru değildir. Zira Kanun'da bu yönde bir süre düzenlemesi de bulunmamaktadır⁷⁵⁴. Bu nedenle, Kanun'da bekletici sorun kararı verilmesinin mecbur tutulduğu haller dışında, yani mahkemenin takdir yetkisini kullanarak bekletici sorun kararı verdiği hallerde, dava zamanaşımı sürelerinin durmasının doğru olmadığı yönündeki görüş isabetlidir ve biz de katılmaktayız⁷⁵⁵.

---

⁷⁵⁴ GÜNGÖR/ OKUYUCU ERGÜN, s. 72.

⁷⁵⁵ GÜNGÖR/ OKUYUCU ERGÜN, s. 72.

SONUÇ

Ceza muhakemesinde bağlantı konusunda terimsel ve kavramsal olarak karışıklık bulunmaktadır. Kanunlardaki düzenlemeler, yargı kararlarındaki ifadeler ve doktrinde kavramı belirtmek için kullanılan kelimeler birbirinden ayrılmaktadır. Çoğunlukla aynı şeyi belirtmek için farklı söz öbekleri de kullanılmaktadır. Ancak ceza muhakemesinde bağlantıyla anlatılmak istenen, bazı durumlarda esasa etkili olsa da usuli bir kurumdur. Bu nedenle bağlantılı uyumsuzluklar ifadesi, kavramı anlatmak için en uygun ifadedir.

Ceza muhakemesi hukukundaki bağlantı kurumunun nihai amacı, ceza muhakemesinin nihai amacına ulaşmasına yardımcı olmaktır. Bu bağlamda kural olarak bağlantının sonuçlarının hepsinde bir fayda analizi yapılması ve ceza muhakemesinin amacına ulaşmada yardımcı olduğu kertede uygulanması gerektiği gözden kaçırılmamalıdır.

Genelde muhakeme hukukunda özelde ceza muhakemesi hukukunda bağlantı ile muhakemelerin birleştirilmesinin eş anlamlı olacak şekilde kullanıldığı görülmektedir. Ancak ceza muhakemesinin devam etmesi için engel olarak görülen ve çözümü diğer muhakeme dallarına ait ön sorunların karışık bağlantı olarak adlandırılması, bu sorunların ceza muhakemesindeki çözüm yöntemlerini de bağlantı kurumu içine alacak şekilde incelenmesini gerektirmektedir. Bu nedenle bağlantı ile muhakemelerin birleştirilmesi eş anlamlı değildir. Muhakemelerin birleştirilmesi, bağlantının sonuçlarından sadece biridir.

Bağlantı kurumunun temelinde anayasal bir kural olan usul ekonomisi ilkesinin yatmaktadır. Bu bağlamda ceza muhakemesinde bağlantının sonuçlarının usul ekonomisinin ucuzluk, basitlik ve çabukluk olarak ayrılan her üç unsuruyla da yakından ilişkisi bulunmaktadır. Ancak bu ilişki her zaman olumlu bir şekilde sonuçlanmamakta

ve bazı durumlarda usul ekonomisi kuralına aykırı uygulamalar da görülebilmektedir. Daha önce belirttiğimiz fayda analizinin iyi yapılıp, takdir hakkının buna göre kullanılması bu olumsuzlukları bertaraf edebilmektedir. Ancak usul ekonomisinin bir unsuruna olumlu etki eden bir takdir hakkının, diğer bir unsurunu ihlal ettiği de olabilmektedir. Bu nedenle takdir hakkının en olumlu gözükken sonucun uygulanması bakımından kullanılması gerekmektedir.

Ceza muhakemesinde karışık bağlantının sonuçlarından biri olan nispi muhakeme yapma, yargı ayrılığı sistemine aykırı gibi gözükse de söz konusu kuralın kanunla düzenlenen istisnai bir nitelik taşıması, sisteme aykırı olmadığını göstermektedir.

Ceza muhakemesinde bağlantının sonuçları başta masumiyet karinesi, makul sürede yargılanma hakkı, doğal hâkim ilkesi ve savunma hakkı olmak üzere adil yargılanma hakkıyla doğrudan ilintilidir.

Muhakemelerin birleştirilmesi sonucunda, bir uyuşmazlığın madde ve yer bakımından yetkili esas mahkemesi dışında bir mahkemenin önüne getirilmesi, doğal hâkim ilkesine aykırılık düşüncesini akla getirmektedir. Ancak birleştirme hükümleri, doğal hâkim ilkesinin unsurlarına uygun olarak, kanunla ve önceden soyut olarak düzenlenmektedir. Dolayısıyla muhakemelerin birleştirilmesi hükümleri doğal hâkim ilkesine uygun düşmektedir. Bununla birlikte yine nispi muhakeme yapmanın da kanunla öngörülmesi ve soyut olarak önceden düzenlenmesi de doğal hâkim ilkesine uygun olduğunu göstermektedir.

Özellikle bağlantı nedeniyle muhakemelerin birleştirilmesi sonucunda sanığın makul sürede yargılanma ve savunma haklarının ihlal edilmesi söz konusu olabilmektedir. Muhakeme makamlarının hepsini ilgilendiren bu durumlarda özellikle yargı makamının takdir yetkisini, sanığın etkin savunmasını sağlayabilmesi açısından

doğru bir Şekilde kullanması gerekmektedir. Bu nedenle muhakemelerin birleştirilmesi kadar, fayda analizi neticesinde muhakemelerin ayrılmasına da başvurulması gerekmektedir. Mahkeme muhakemelerin birleştirilmesinin, sanığın adil yargılanma hakkına ölçüsüz bir Şekilde ihlal edeceğine kanaat getirdiğinde, muhakemelerin ayrılmasına karar vermelidir.

Ceza muhakemesinde bağlantının hukuki güvenlik ve hukuk düzeninin birliği ilkeleriyle ilişkisi, özellikle muhakemelerin birleştirilmesi ve bekletici sorun sayma hallerinde çelişkili kararların çıkmasının önlenmesinde kendini göstermektedir. Özellikle nesnel dar bağlantının varlığında muhakemelerin birleştirilmesinde, aynı olay için farklı mahkemelerin farklı sonuçlara ulaşması engellenmekte ve tek bir değerlendirme ile yeknesak kararların verilmesi sağlanmaktadır. Ceza mahkemesinin ön sorunun çözümlü için bekletici sorun sayma kararı verdiği hallerde; alternatif olarak nispi muhakeme yapması durumunda aynı sorunun farklı mahkemelerde farklı çözümlenmesinin de önüne geçilmektedir.

Bağlantı, kısaca uyuşmazlıklar arasında ortak noktanın bulunmasıdır. Bu ortak nokta aynı türden uyuşmazlıklar arasında olabileceği gibi farklı türden uyuşmazlıklar arasında da olabilir. Bu bağlamda karışık bağlantı da bağlantı türlerinden biri olarak incelenmektedir. Dolayısıyla bağlantının sonuçları arasında nispi muhakeme ve bekletici sorun saymanın da incelenmesi gerekmektedir. Ancak karışık bağlantı ön sorundan daha geniş bir alanı kapsamaktadır. Örneğin aynı olaydan türeyen ve biri ceza diğer medeni muhakemenin alanına giren iki uyuşmazlık arasında nispi muhakeme veya bekletici soruna neden olan bir durum olmasa dahi karışık bağlantı vardır.

Ceza muhakemesinde aynı türden uyuşmazlıklar arasındaki bağlantı ceza uyuşmazlıkları arasında ortak noktanın bulunmasıdır. Tek çeşit bağlantı denilen bu bağlantı türü için ceza uyuşmazlığının sınırlarının belirlenmesi önem arz etmektedir.

Muhakeme hukukunda bağlantıdan beklenen faydanın sağlanması için uyumsuzluk tarihi bir olay olarak ele alınmalı ve iddianameye konu olmasa da bu olayın bütünlüğü içerisinde yer alan olayların da ceza uyumsuzluğuna dahil edilmelidir.

Ceza muhakemesinde bağlantı sonuçlarını bir ceza mahkemesinde göstereceğinden, ceza mahkemesinin kapsamı da önemlidir. Bu anlamda bir ceza uyumsuzluğunu kesin hükümle çözüme kavuşturma işini yapan her mahkemenin, ceza mahkemesi olduğunu belirtmek gerekir. Anayasa Mahkemesi'nin Yüce Divan sıfatıyla, Yargıtay'ın ilgili dairesinin de ilk derece mahkemesi sıfatıyla yargılama yaptığı hallerde, işin bir ceza uyumsuzluğunu konu alması nedeniyle ceza mahkemesi oldukları kabul edilmelidir. Bu nedenle bu mahkemelerin de bağlantı hükümlerini ve sonuçlarını uygulayabilmesi gerekmektedir.

CMK m. 8'de düzenlenen bağlantı türleri, bizzat Kanun tarafından öngörülen bağlantılar olduğu için dar bağlantı halleridir. Türk hukukundaki dar bağlantı hallerini Kanundaki öznal, nesnel ve ardıl bağlantı olarak tasnif ettik. Özellikle cezai ön sorunlar olarak görülen suçlar arası bağlantı ve ispat bağlantısı hallerinin, nesnel bağlantı halleri olduğu kabul edilerek, muhakemelerin birleştirilebileceği savunulsa da CMK'daki mevcut düzenlemelerin buna izin vermeyeceğini düşünmekteyiz. Suçlar arası bağlantı veya ispat bağlantısının, İtalyan hukukundaki teleolojik bağlantıya benzer şekilde normatif olarak düzenlenmesi gerekmektedir. Aksi halde bu tip bağlantılarda sadece aynı mahkemede uyumsuzluklar için geçerli olan geniş bağlantı durumunda muhakemelerin birleştirilmesi söz konusu olabilmektedir.

Muhakemelerin birleştirilmesi hem tek bir uyumsuzluk için tek bir muhakeme kuralına hem de madde ve yer bakımından yetki kurallarına istisna getiren hükümler olduğundan dar yorumlanması gerekmektedir. Dolayısıyla geniş bağlantı hallerinde yapılabilecek birleştirme, Kanunun düzenlemesi gereğince sadece aynı mahkemede

derdest olan uyuşmazlıklar için mümkündür. Bir mahkemenin farklı dairelerinin ise aynı mahkeme olarak kabul edilmesi gerekmektedir.

İtalyan hukukunda, Türk hukukunun aksine, bağlantı genellikle tek çeşit bağlantı olarak addedilmektedir. Aralarında bağlantı bulunan uyuşmazlıkların çözümü farklı muhakeme dallarına ait olduğu karışık bağlantı, ön sorun meselesi olarak incelenmektedir. Türk hukukunda karışık bağlantı kapsamında incelenen ön sorun hallerinde ceza mahkemesinin önünde iki çözüm yolu mevcuttur: nispi muhakeme ve bekletici sorun sayma. Ancak bu iki kurum da CMK m. 218 düzenlemesine göre istisnai niteliktedir. Dolayısıyla cezai nitelikte ön sorunların çözümünde bu kurumlara başvurulması, mevcut düzenlemelere göre mümkün değildir. Cezai ön sorunların çözümü için başvurulacak ilk yöntem muhakemelerin birleştirilmesi olmalıdır ve tek çeşit bağlantı türleri de bu yönde bir kanun değişikliğine gidilmelidir. Aynı şekilde, cezai ön sorunların varlığı durumunda muhakemelerin birleştirilmesinin mümkün olmaması halinde, ceza mahkemesinin ön sorunu nispi muhakeme yaparak veya bekletici sorun sayarak çözmesi isteniyorsa, CMK m. 218'in metninde bu yönde bir değişiklik yapılması gerekmektedir.

Ceza muhakemesinde bağlantının sonuçları olan muhakemelerin birleştirilmesi, nispi muhakeme yapma ve bekletici sorun sayma kurumlarının hepsi, kanunda açıkça düzenlenen haller dışında, ihtiyari niteliktedir ve mahkemenin fayda analizine dayanan takdir yetkisi kapsamındadır. Ceza mahkemesi her üç kurum için de fayda analizini iyi yapmalı, olumlu ve olumsuz sonuçları iyi değerlendirmeli ve gerekmediğinde istisnai özellik taşıyan bu kurumlara başvurmamalıdır. Özellikle sanığın adil yargılanma hakkının çok fazla daraltıldığı birleştirme durumlarında, muhakemelerin ayrılmasına karar verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü. Adli İstatistikler 2021. Ankara, 2021. Erişim Adresi:<https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/310520221416422021H%C4%B0ZMETE%C3%96ZELK%C4%B0TAP.pdf>. Erişim Tarihi: 5 Mart 2023.
- AKINCI Fatih, "Lekelememe Hakkı", TAAD, Y. 11, S. 43, Temmuz 2020, s. 177-202.
- AKKAŞ Ahmet Hulusi, "Ceza Mahkemelerinin Ek Yetkisi (CMK m. 218)", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. 6, S. 2, Y. 2015, s. 1-28.
- AKKAŞ Ahmet Hulusi, Ceza Muhakemesi Bağlamında Yargı Mercileri Kararlarının Birbirleri Üzerindeki Etkisi (Etki), Adalet Yayınevi, Ankara, 2016.
- AKKAYA Mustafa, "Vergi Mahkemesi ve Ceza Mahkemesi Kararlarının Etkileşimi Üzerine Bir İnceleme", AÜHFD, Y. 2000, C. 49, S. 1, s. 85-96.
- ALLEGRA Giuliano, I Conflitti Di Giurisdizione E Di Competenza Nel Processo Penale, Dott. A. Giuffrè Editore, Milano, 1955.
- ARAS Bahattin, Hukuk ve Ceza Mahkemesi Kararlarının Birbirine Etkisi, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014.
- ARSLAN Ramazan/ YILMAZ Ejder/ TAŞPINAR AYVAZ. Medeni Usul Hukuku. 4. Baskı. Ankara: Yetkin Yayınları, 2018.
- ASLAN Memduh, "İdari Yargıda Usul Ekonomisi, Bağlantı, Doğal Hakim Çekişmesi", Vergi Dünyası, Y. 2011, S. 362, s. 116-127.
- AŞIK İbrahim, Medeni Usul Hukukunda Bekletici Sorun, Seçkin Yayınları, Ankara, 2012.

- AYDIN Devrim, Ceza Muhakemesinde Deliller, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014.
- BACCARI Gian Marco, La Cognizione e La Competenza Del Giudice, Giuffre Editore, Milano, 2011.
- BARONE Guiseppe, La Separazione Dei Procedimenti Penali, Dott. A. Giuffre Editore, Milano, 1985.
- BAŞ Eylem, "Ceza Muhakemesi Hukuku Açısından 1982 Anayasası'nın 152. Maddesinin 1. Fıkrasında Yer Alan "Mahkeme" Kavramı", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2021, C. 29, S. 1, s. 469-508.
- BAYTAZ Abdullah Batuhan, "Hükme Bağlı Tutukluluk", Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi, Y. 2018, C. 6, S. 2, s. 133-153.
- BELGESAY Mustafa Reşit, "İhtisas Mahkemeleri ve Mahkemeler Arasında Vazife İhtilafları", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Y. 1943, C. 9, S. 2 s.249-256.
- BELGESAY Mustafa Reşit, Dava Teorisi, İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 208, İstanbul, 1943.
- BELGİN GÜNEŞ Derya, Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Mahkemesi Bakımından Etkileri, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019.
- BELLAVISTA Girolama, Lezioni di Diritto Processuale Penale.. Dott. A. Giuffre Editore, Seconda Editizione, Milano, 1960.
- BELLAVISTA Girolamo, "Conessione" (Diritto Processuale Penale Comune e Militare), in: Novissimo Digesto Italiano. Ed. AZARA Antonio/ EULA Ernesto, C. IV, Vmone Tipografico- Editrice Torinese, Y. 1975, s. 103-106.

BİLGE Necip/ ÖNEN Ergun, Medeni Yargılama Hukuku, Sevinç Matbaası, Ankara, 1978.

BİRTEK Fatih, "Bağlantılı Ceza Davalarında İstinafta Kısmi Kesinleşme ve Temyiz İncelemesinin Kesinleşen Hükme Etkisi", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Y. 14, S. 56, Ekim 2023, s. 315-336. (Bağlantılı Ceza Davaları)

BİRTEK Fatih, "Ceza Muhakemesinde Kısmi Kesinleşme," Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Y. Aralık 2020, C. 26, S. 2, s.571-607.

BREMS Eva, "Conflicting Human Rights: An Exploration in the Context of the Right to a Fair Trial", Human Rihts Quarterly, Y. 2005, V. 27/1, s. 294-326.

CALO Robert R, "Joint Trials, Spillover Prejudice, and the Ineffectiveness of a Bare", American Journal of Trial Advocacy, Y. 1985, C. 9, S. 1, s. 21-42.

CARACCIOLI IVO, Manuale di Diritto Penale - Parte generale, CEDAM, Padova, 2005.

CATALANO Elena Maria, "La Competenza Per Connessione Rispetto a Procedimenti Pendenti in Gradi Diversi: Fattore di Tutela o strumento di eversione rispetto alla garanzia del giudice naturale?", Diritto Penale Contemporaneo, Y. 2013, S. 1, s. 226-231.

CENTAMORE Guiseppe, "Connessione di Procedimenti, Precostituzione, "Naturalità" e Legalità Processuale Nello Spettro del Giusto Processo", Giurisprudenza Penale Web 4 Y. 2023, s. 1-19.

CENTEL Nur/ ZAFER Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, 14. Bası, Beta Basım, İstanbul, 2017.

CENTEL Nur/ ZAFER Hamide/ ÇAKMUT Özlem, Türk Ceza Hukukuna Giriş, Beta Basım Yayın, İstanbul, 2005.

CENTEL Nur/ ZAFER Hamide/ ÇAKMUT Özlem, Türk Ceza Hukukuna Giriş. Beta, İstanbul, Eylül 2017.

CHIAVARIO Mario, Diritto Processuale Penale. Settima Edizione, Wolters Kluwer, Milano, 2017.

CİHAN Erol, "Ceza Muhakemesi Hukukunun Gayesi", İÜHFİM, Y. 1962, C. 28, S. 3-4, s. 701-712.

CLARK David S., "Civil and Administrative Courts and Procedure", The American Journal of Comparative Law, Y. 1990, S. 38, s. 181-206.

CONSO Giovanni, Istituzioni di Diritto Processuale Penale, Terza Editizione, Dott. A. Giuffrè Editore, Milano, 1969.

CORDERO Franco, "Connessione e Giudice Naturale", in: Connessione di Procedimenti e Conflitti di Competenza (Atti Del Convegno), Giuffrè Editore, Milano, 1976. 53-59.

CORVI Paola, Questioni Pregiudiziali e Processo Penale, CEDAM, Padova, 2007.

ÇINAR Ali Rıza, Çocuk Ceza Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara, 2020.

ÇINAR Ali Rıza, "Hükmün Konusu ve Eylemi(Fiili) Değerlendirmede Mahkemenin Yetkisi", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Y. 2009, S. 84, s. 31-62.

D'AIUTO Gianluca, Il Principo Della Ragionevole Durata Del Processo Penale, Edizioni Scientifiche Italiane, Napoli, 2007.

DAWSON Robert O., "Joint Trials of Defendants in Criminal Cases: An Analysis of Efficiencies and Prejudices", Michigan Law Review, Y. 1979, C. 77, S. 6, s. 1379- 1455.

DE MARSICO Alfredo, Diritto Processuale Penale, Quarta Edizione, Casa Editrice Dott. Eugenio Jovene, Napoli, 1966.

DEMCHENKO Serhii/ KOSTRUBA Anatoliy/ MELEKH Bohdan/ BOLOKAN Inna/ MELNYCHUK Olga, "Theoretical Approaches to Delimiting the Jurisdiction of Commercial, Civil and Administrative Courts", Revista Amazonia Investiga Y. 2022, S. 11(52), s. 204-211.

DEMİR Remzi, "Ceza Mahkemesi Kararının Hukuk Davasına Etkisine Teori ve Uygulama Açısından Bakış", Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2019, C. 4, S. 2, s. 259-283.

DEMİRBAŞ Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin, Ankara, 2021.

DEYNELİ Fatih, Türkiye'de Adalet Ekonomisinin Karşılaştırmalı Analizi, Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme, Ankara, 2010.

DÖNMEZER Sulhi, "Ceza Adaleti Sistemimiz Üzerine Düşünceler", Yeni Türkiye Dergisi (Yargı Reformu Özel Sayısı) Y. 1996, S. 10, s. 553-560.

EICHBERGER Michael, "Monism or Dualism?", La Revue Administrative, Y. 2000, S. 2, s. 10-17.

EREM Faruk, Anayasa Mahkemesinin Yüce Divan Olarak İncelenmesi, Ajans Türk Matbaası, Ankara, 1963.(Yüce Divan)

EREM Faruk, Ceza Davası Yönünden Tabii Hakim Kavramı, Ajans-Türk Matbaası, Ankara, 1963.(Tabii Hakim)

EREM Faruk, Ceza Usulü Hukuku. Genişletilmiş Beşinci Bası, Sevinç Matbaası, Ankara, 1978.

ERMENEK İbrahim, Medeni Usul Hukukunda Davaların Birleştirilmesi ve Ayrılması, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014.

FENDOĞLU Hasan Tahsin, Anayasa Yargısı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2018.

FEYZİOĞLU Metin, Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanıklık, US-A Yayıncılık, Ankara, 1996.(Tanıklık)

FEYZİOĞLU Metin, "Suçsuzluk Karinesi: Kavram Hakkında Genel Bilgiler ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi", AÜHFD, C. 48, Y. 1999, S. 1-4, s. 135-163. (Suçsuzluk Karinesi)

FEYZİOĞLU Metin/ OKUYUCU ERGÜN Güneş, "Türk Hukukunda Tutuklulukta Azami Süre", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2010, C. 59, S. 1, s. 35-59.

FOSCHINI Gaetano, "Conessione (diritto processuale penale)", in: Enciclopedia Del Diritto, Giuffree Editore, 1958. s. 23-33.

FOSCHINI Gaetano, Diritto Processuale Penale: La Conessione, Giuffre, Milano, 1956. (La Conessione).

FOSCHINI Gaetano, "Discernimento del Processo", Rivista di Diritto Processuale, Y. 1951, S. II, s. 129-141.

FOSCHINI Gaetano, "La compessione del processo", Rivista di Diritto Processuale Y. 1949, S. I, s. 15-30.

FOSCHINI Gaetano, Sistema del Diritto Processuale Penale, Cilt I, Giuffre, Milano, 1965. (Sistema).

GARAFOLI Vincenzo, Diritto Processuale Penale, Giuffre, Milano, 2008.

GOOSSENS Jurgens, "Judicial review of administrative action: Impact of the choice between one peak and multiple peak models on legal certainty, in: The role of courts in contemporary legal orders", Ed. Belov, M., Eleven International Publishing, tarih yok, s. 225-245.

GÖKCEN Ahmet/ BALCI Murat/ ALŞAHİN M. Emin/ ÇAKIR Kerim, Ceza Muhakemesi Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020.

GÖZLER Kemal, Hukukun Genel Teorisine Giriş, Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2. Baskı, Bursa, Ekim 2023.

GÖZLER Kemal, Devletin Genel Teorisi, 10. Baskıdan Tıpkı Baskı, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2020.

GÖZLER Kemal, Hukuka Giriş, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2020.

GÖZLER Kemal, Kurucu İktidar, 2. Baskı, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2016.

GÖZLER Kemal, "Yorum İlkeleri", in: Anayasa Hukukunda Yorum ve Norm Somutlaşması, Ed. ERGÜL Ozan, TBB, Ankara, 2012, s. 15-119.

GÖZÜBÜYÜK A. Şeref/ TAN Turgur, İdare Hukuku, C. 2, Turhan Kitabevi, Ankara, 1999.

GRIMMEß Kevin, "International Criminal Tribunals and the Right to a Lawful Judge", German Yearbook of International Law, Y. 2014, S. 57, s. 443-476.

GÜNGÖR Devrim, 5237 ve 5271 Sayılı Kanunlar Işığında Şikayet Kurumu, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009.(Şikayet)

GÜNGÖR Devrim, Ceza Muhakemesinde İstinaf, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016.(İstinaf)

GÜNGÖR Devrim, "Ceza Muhakemesinde Tanık Beyanının Delil Değeri Üzerinde Bazı Tespit ve Değerlendirmeler", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2015, C. 6, S. 2, s. 307-317.

GÜNGÖR Devrim/ OKUYUCU ERGÜN Güneş, "Ceza Muhakemesinde Bekletici Sorun Kararının Dava Zamanaşımının Durmasına Etkisi", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Y. 2009, S. 83, s. 68-72.

HAFIZOĞULLARI Zeki, Ceza Normu- Normatif Bir Yapı Olarak Ceza Hukuku Düzeni, Seçkin Kitabevi, Ankara, 1987.

HAFIZOĞULLARI Zeki/ ÖZEN Muharrem, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, US-A Yayıncılık, Ankara, 2016.

HAIDER Dominak, "The Pilot- Judgment Procedure of the European Court of Human Rights", Martinus Nijhoff, Leiden- Boston, 2013.

HARRIS David, "The Right to a Fair Trial in Criminal Proceedings as a Human Right, The International and Comparative Law Quarterly", Y. 1967, C.16, S. 2, s. 352-378.

HYMAN Steve J., "Joint Representation of Multiple Defendants in a Criminal Trial: The Court's Headache", Hofstra Law Review , Y. Winter 1977, C. 5, S. 2, s. 315-344.

KANTAR Baha, Ceza Muhakemeleri Usulü Birinci Kitap, 4. Bası, Güzel Sanatlar Matbaası, Ankara, 1957.

KARAKEHYA Hakan, "Ceza Muhakemesinde Sanığın Meramını Anlatabilme Hakkının Unsurları", Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi, Y. 2015, C. 3, S. 2, s. 199-225.

- KARAKEHYA Hakan, "Ceza Muhakemesinin Amacı", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Y. 2007, C. LXV, S. 2, s. 121-141.
- KASIMOĞLU Musa, Türkiye'de Yüce Divan Yargılaması ve Yeniden Yapılandırma Önerileri, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016.
- KATOĞLU Tuğrul, Ceza Hukukunda Hukuka Aykırılık, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003.
- KAYA Kamuran, "6216 Sayılı Kanun Kapsamında Yüce Divan Yargılaması", İstanbul Barosu Dergisi Y. 2012, C. 86, S. 6, s. 255-264.
- KELEP PEKMEZ Tuba, Ceza Muhakemesinde Fiil, OnİkiLevha Yayıncılık, İstanbul, 2019.
- KEYMAN Selahattin, Ceza Muhakemesinde (Asıl Ceza Muhakemesinde) Savcılık. Sevinç Matbaası, Ankara, 1970.
- KILIÇOĞLU Ahmet, "Haksız Fiillerden Sorumlulukta Ceza Hukuku İle Medeni Hukuk İlişkisi", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 1973, C. 29, S. 3, s.185-225.
- KOÇAK SÜREN Özlem, "Türkiye'de Yargının Örgütlenmesi ve Adalet Sisteminin Problemleri", Türkiye Barolar Birliği Dergisi Y. 2009, S. 85, s. 403-413.
- KÖKÜSARI İsmail, "Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Pilot Karar Uygulaması", Erzincan Bianli Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2019, C. XXIII, S. 3-4, s. 181-243.
- KUNTER Nurullah, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku. Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul, 1981.

KUNTER Nurullah/ YENİSEY Feridun, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 13. Bası, Arıkan Basım Yayın, İstanbul, 2005.

LARUSSA Anna, "Teleological connection: the identity of the authors is not required",
Yayın Tarihi: 20 12 2017, Erişim Adresi: www.altalex.com, Erişim Tarihi: 01
06 2023.

LEONE Giovanni, Lineamenti Di Diritto Processuale Penale, Casa Editrice Dott.
Eugenio Jovene, Napoli, 1951.

MALKOÇ İsmail/ YÜKSEKTEPE Mert, Açıklamalar ve Yorumlarla 5271 Sayılı Yeni
Ceza Muhakemesi Kanunu, C. 1, Malkoç Kitabevi, Ankara, 2008.

MARAFIOTI Luca/ FIORELLI Giulia/ PITTIRUTI Marco, "Maxiprocessi e processo
giusto", Alfredo Bargi (a cura di) Il "Doppio Binario" Nell'accertamento dei
Fatti di Mafia, Giappichelli, Torino, 2013, s.653-671.

MERCONE Mario, Diritto Processuale Penale, Simone Edizioni Giuridiche, XIII
Editizione, Napoli.

MOULES Richard, "The Right to Trial within a Reasonable Time", The Cambridge
Law Journal, Y. July 2004, V. 63, s. 265-268.

NOYAN Erdal, Ceza Davası, Adalet Yayınevi, Ankara, 2006.

OĞURLU Yücel, İdare Hukukunda Kazanılmış Haklara Saygı ve Haklı Beklentiler
Sorunu, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003.

OKUYUCU ERGÜN Güneş, Ceza Muhakemesi İşlemleri, Yetkin Yayınları, Ankara,
2015.

ÖZBEK Veli Özer/ DOĞAN Koray/ BACAKSIZ Pınar, Türk Ceza Hukuku Genel
Hükümler, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020.

ÖZBEK Veli Özer/ DOĞAN Koray/ BACAKSIZ Pınar, Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018.

ÖZEN Muharrem/ KÖKSAL Atacan, "Suçsuzluk Karinesi Bağlamında Soruşturma Yapılmasına Yer Olmadığı Kararı", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 68, S. 1, Y. 2019, s. 261-286.

ÖZEN Mustafa, Ceza Hukuku Genel Hükümler Dersleri, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019.(Genel Hükümler)

ÖZEN Mustafa, "1982 Anayasasına Göre Yüce Divan Yargılamasındaki Sorunlar ve Çözüm Önerileri", Terazi Hukuk Dergisi, Y. Ocak 2008, S. 12, s. 23-36. (Yüce Divan)

ÖZEN Mustafa, Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri, 5. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020.

ÖZGENÇ İzzet, Suç Örgütleri, 7. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013.

ÖZGENÇ İzzet, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin, Ankara, 2016.

ÖZTÜRK Bahri, Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.

ÖZTÜRK Bahri, "Bir Ceza Mahkemesi Olarak Anayasa Mahkemesi "Yüce Divan"", Anayasa Yargısı Dergisi, Y. 1995, C. 12, s. 59-108.

ÖZTÜRK Bahri, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.

ÖZTÜRK Bahri/ TEZCAN Durmuş/ ERDEM Mustafa Ruhan/ SIRMA GEZER Özge/
SAYGILAR KIRIT Yasemin F/ ALAN AKCAN Esra/ ÖZAYDIN Özdem/
ERDEN TÜTÜNCÜ Efser/ ALTINOK VILLEMIN Derya/ TOK Mehmet Can/

Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Ed. ÖZTÜRK Bahri, Seçkin, Ankara, 2019.

ÖZYURT Barkın, "Yüce Divan Yargılamasında Bazı Ceza Muhakemesi Sorunları", Ceza Hukuku Dergisi Y. 2021, S. 47, s. 687-725.

PAGLIARO Antonio, Presupposti Della Connessione, in: Connessione di Procedimenti e Conflitti di Competenza, Giuffrè Editore, Milano, 1976.

PEKCANITEZ Hakan/ ATALAY Oğuz/ ÖZEKES Muhammet, Medeni Usul Hukuku. Yetkin Yayınları, Ankara, 2012.

POPOVSKI Levis/ RUDNICK Jody, "Joint Trials: Judicial Inefficiency?", Journal of Civil Rights and Economic Development, Y. 1990, C. V, S.2, s. 321-345.

REINA Vito, La Connessione Dei Reati e Dei Procedimenti, Studio Editoriale Moderno, Catania, 1937.

RÜZGARESEN Cumhur, Medeni Muhakeme Hukukunda Usul Ekonomisi İlkesi, Yetkin Yayınları, Ankara, 2013.

SABATINI Guglielmo, Principi di Diritto Processuale Penale, Cilt I, Casa del Libro, Catania, 1948.

SCALFATI Adolfo/ BERNASCONI Alessandro/ DE CARO Agostino/ FURGIUELE Alfanso/ MENNA Mariano/ PANSINI Carla/ TRIGGIANI Nicola/ VALENTINI Christiana, Manuale Di Diritto Processuale Penale, Secondo Editizione, G. Giappichelli Editore, Turin, 2017.

SCHROEDER Friedrich Christian/ VERREL Torsten, Ceza Muhakemesi Hukuku, Çev. OKTAR Salih, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019.

SELÇUK Sami, Suç Yargılama Süreci Hukuku, İmge Kitabevi, Şehir Belirtilmemiş,
2022.(Suç Yargılama Süreci)

SELÇUK Sami, "Doğru terim "MUHAKEME" değil, "YARGILAMA"dır", Marmara
Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Y. 2013, C. 19, S.2,
Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan, s. 295-318.

SHARMA S.N., "Fundamental Right to Speedy Trial : Judicial Experimentation",
Journal of the Indian Law Institute, Y. 1996, C. 38, S. 2, s. 236-242.

SIRACUSANO Delfino/ TRANCHINA Giovanni/ ZAPPALA Enzo, Elementi di
Diritto Processuale Penale, Terza Editizione, Giuffrè Editore, Milano, 2007.

SOYASLAN Doğan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Yetkin Yayınları, Ankara, 2005.
(Genel Hükümler)

SOYASLAN Doğan, Ceza Muhakemesi Hukuku. Yetkin Yayınları, Ankara, 2020.

STEFANI Gaston/ LEVASSEUR Georges. Droit Pénal G n ral et Proc dure P nal.,
Dalloz, Paris, 1966.

SURACI Leonardo, "Dibattimento, connessione e giudice naturale", in: Dell'anno Del
Diritto 2014,, Treccani, Roma, Y. 2014, s. 615-618.

SÜREN Ömer Buğra, "Ceza Muhakemesinde Nispi Muhakeme ve Bekletici Sorun",
İzmir Ekonomi Üniversitesi HUKUK Fakültesi Dergisi- ECON- JURA, Y. Kasım
2022, C. 1, S. 2, s. 171-195.

ŞAHİN Cumhuriyet, Ceza Muhakemesi Kanunu Gazi Şerhi, Seçkin Yayıncılık, Ankara,
2005.(Gazi Şerhi).

ŞAHİN Cumhuriyet/ GÖKTÜRK Neslihan, Ceza Muhakemesi Hukuku I, Gözden
Geçirilmiş ve Güncellenmiş 12. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.

- ŞAHİN Cumhuriyet, Ceza Muhakemesi Hukuku I, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014.
- ŞEN Ersan, "Hükmün Bozulmasının Diğer Sanıklara Etkisi", Erişim Tarihi: 22 Ekim 2023, Erişim Adresi: <<https://www.hukukihaber.net/hukmun-bozulmasinin-diger-saniklara-etkisi>>.
- ŞEN Ersan/ ÖZDEMİR Bilgehan, "Yüce Divan Yargılaması", Ankara Barosu Dergisi, Y. 2012, S. 1, s. 178-192.
- ŞENSOY Naci, Çocuk Mahkemeleri, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Y. 1950, C. 5, S. 1, s. 138-163.
- ŞİRİN Tolga, Türkiye'de Anayasa Şikayeti (Bireysel Başvuru) İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi ve Almanya Uygulaması ile Mukayeseli Bir İnceleme, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2013.
- TAN Turgut, İdare Hukuku, 6. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2017.
- TANER Fahri Gökçen , "Suçsuzluk Karinesi ve Lekelenmeme Hakkının Kapsamı Bağlamında Bir Değerlendirme", in: Masumiyet Karinesi ve Lekelenmeme Hakkı Sempozyumu, 1. Baskı, Ankara, 2022.
- TANER Fahri Gökçen, Ceza Muhakemesi Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Çelişme ve Silahların Eşitliği, Seçkin, 2. Baskı, Ankara, 2021.
- TANER Fahri Gökçen, Ceza Hukukunda Zamanaşımı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2008.
- TANER Tahir, Ceza Muhakemeleri Usulü. 3. Bası. İstanbul, 1955.
- TANRIVER Süha, "Tabii Hakim İlkesi ve Medeni Yargı", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Y. 2013, S. 104, s. 11-36.
- TAORMINA Carlo, Procedura Penale, G. Giappichelli Editore, Torino, 2015.

TAŞ Burak, "Ceza Mahkemeleri Arasında Bekletici Sorun Kararı", Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Y. Aralık 2021, S. 18, s. 309-330.

TAŞDELEN Okan, Çelişkili Yargı Kararlarının Adil Yargılanma Hakkı Bakımından Değerlendirilmesi, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Y. 2016, S. 7, s. 987-1024.

TEMİZ GÜL Yağmur, Ceza Hukukunda Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021.

TEZİÇ Erdoğan, Anayasa Hukuku, Beta Basım Yayın, İstanbul, 2007.

TONINI Paolo, Lineamenti di Diritto Processuale Penale, 14th Edition, Giuffrè Editore, Milano, 2016.

TOROSLU Nevzat/ TOROSLU Haluk, Ceza Hukuku Genel Kısım, Savaş Yayınevi, Ankara, 2016.

TOROSLU Haluk, "Yargıtay'ın İlk Derece Mahkemesi Olarak Verdiği Son Kararlara Karşı Başvurulacak Kanun Yolu ve Kapsamı", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Y. Temmuz- Ağustos 2019, S. 143, s. 115-142.

TOROSLU Nevzat, Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu, Sevinç Matbaası, Ankara, 1970.

TOROSLU Nevzat/ FEYZİOĞLU Metin, Ceza Muhakemesi Hukuku, Savaş Yayınevi, Ankara, 2017.

TOSUN Öztekin, Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri Genel Kısım. Üçüncü Bası, 1 cilt, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1981.(Genel Kısım)

TOSUN Öztekin, Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri Muhakemenin Yürüyüşü. Sulhi Garan Matbaası Kollektif Şirketi, İstanbul, 1973.(Muhakemenin Yürüyüşü)

TOZMAN Önder, "Suçsuzluk Karinesi: Türk Hukukundaki Sonuçları", Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XI, Y. 2007, S. 3-4, s. 315-353.

Türk Dil Kurumu Sözlüğü, Erişim Adresi: www.tdk.gov.tr.

UĞUR Hüsamettin, "Ceza Yargılaması ve Özel Ceza Yasalarına Göre Mahkemelerin Görevleri", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Y. 2010, S. 87, s. 365-402.

ÜNVER Yener/ HAKERİ Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 19. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.

ÜSTÜN Gül, 2577 Sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununda Bağlantılı Davalar ve Aynı Dilekçeyle Dava Açılabilir Haller, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018.

VANNINI Ottorino, Manuale Di Diritto Processuale Penale Italiano, Dott. A. Giuffre Editore, Milano, 1946.

VELOTTI Giuseppe, Le Questioni Pregiudiziali Nel Processo Penale, Tipigrafia Delle Mantellate, Roma, 1941.

YALÇIN Ahmet, Suçsuzluk Karinesi, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021.

YASİN Melikşah, "İdari Yargıda Bağlantılı Davalar", E-Akademi Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi, Y. 2017, S. 60. Erişim Adresi: <http://www.eakademi.org/incele.asp?konu=%DDAR%DD%20YARGIDA%20BA%DOLANTILI%20DAVALAR&kimlik=1715152877&url=makaleler/myasin-2.html>.

YAŞAR Halis, "Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Hakimini Etkileyip Etkilememesi Meselesinin Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlaline Varan Boyutu", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Y. 2013, S. 109, s. 451-464.

YENİAY Lokman, "Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Yargı Ayrılığı Sistemi Üzerine Bir İnceleme", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Y. Haziran 2020, C. 26, S. 1, s. 161-189.

YENİDÜNYA Caner, "Ceza Muhakemesinde Bağlantılı Uyuşmazlıklar ve Sonuçları".
Yayın Tarihi: 30 Kasım 2020.Erişim Adresi:
<<https://caneryenidunya.com/ceza-muhakemesinde-baglantili-uyusmazliklar-ve-sonuclari/>>.

YENİSEY Feridun/ NUHOĞLU Ayşe, Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022.

YILMAZ Ejder, "Usul Ekonomisi", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2008, s. 243-274.

YILMAZ, Dilşat, "Usul Ekonomisi İlkesi Çerçevesinde Türk İdari Yargılama Usulünde Sözlülük İlkesine İlişkin Bazı Değerlendirmeler", Ankara Hacı Bayram Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2019, C. 23, S. 2, s. 267-320.

YILMAZ, Ejder. "Yargılama Giderlerinin İşlevi ve Sosyal Hukuk Devleti", Ankara Barosu Dergisi, Y. 1984, S. 2, s. 200-224.

YILMAZ Zekeriya, "Suç- Haksız Fiil Ayırımı, Haksız Fiil Sorumluluğu ve Yeni Ceza Mevzuatı Açısından Şahsî Hak Davası", Terazi Hukuk Dergisi, Y. Mayıs 2008, C. 3, S. 21, s. 67-79.

YURTCAN Erdener, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ve İlgili Mevzuat, C. II, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul.

YURTCAN Erdener, Ceza Yargılaması Hukuku, 16. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.

YURTCAN Erdener, Kesin Hükümün Ceza Muhakemesini Önleme Etkisi, Sulhi Garan Matbaası Kollektif Şirketi, İstanbul, 1973.(Kesin Hüküm)

YURTCAN Erdener, Şahsi Dava ve Uygulaması. En Son Değişikliklerle En Yeni Yargıtay Kararlarını İçeren 3. Bası, Kazancı Kitap Ticaret, Ankara, 1989.(Şahsi Dava)

YÜCE Turhan Tufan, "Türk Ceza Muhakemesinde Bağlantılı Davaların Birleştirilmesi ve Ayrılması, Adalet Dergisi", Y. Eylül 1976, C. 67, S. 5, s. 427-445.

ZAFER Hamide, "Savunma Hakkı ve Sınırları, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi", Y. 2013, C. 19, S. 2, Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan, s. 507-540.

ZAGREBELSKY Vladimiro, Connessione e Giudice Naturale (II), in: Connessione di Procedimenti e Conflitti di Competenza (Atti del Convegno), Giuffrè Editore, Milano, 1976, s. 59-76.

ÖZET

Genelde muhakeme hukuku ve özelde ceza muhakemesi hukukunda bağlantı, bir usul kurumu olarak, her ne kadar yetki kurallarının istisnası durumuna hapsedilerek incelse de aslında muhakemenin statik kısmının maddi bölümünde incelenmesi gereken bir konudur ve bu nedenle muhakemenin konusu olan uyuşmazlıkla da yakından ilişkilidir. Çalışmanın genelinde ceza muhakemesinde bağlantı kavramı, bu bakış açısıyla incelenmeye çalışılmıştır. Birinci bölümde konu ile ilgili genel açıklamalara yer verilmiş, terimsel olarak doğru olanın bağlantılı uyuşmazlıklar olduğu açıklandıktan sonra bağlantı kurumunun temelinde yatan usul ekonomisi ve etkisine değinilmiştir. Bunun yanında usul ekonomisinin unsurlarının ters açıdan sanığın muhakemedeki hakları ve diğer muhakeme öznelerinin uyması gereken kurallar bağlamında da sonuçlarına ayrıntılı şekilde yer verilmiştir. İkinci bölümde, ceza muhakemesinde bağlantı tanımına ve özellikle ceza uyuşmazlığı ve ceza mahkemesi kavramlarının bağlantı yönünden içeriğine odaklanılmış ve ceza muhakemesinde bağlantı türleri incelenmiştir. Çalışmanın son bölümünde bağlantının ceza muhakemesindeki sonuçları olan muhakemelerin birleştirilmesi ve ayrılması, nispi muhakeme ve bekletici sorun kavramları ayrı ayrı açıklanmış ve özellikle pozitif düzenlemeler sonucunda ortaya çıkan teorik ve uygulama sorunlarına değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bağlantı, Usul Ekonomisi, Muhakemelerin Birleştirilmesi, Nispi Muhakeme, Bekletici Sorun

ABSTRACT

The Connection (of disputes) as a procedural institution that is generally examined an exception of competence rules in procedural law generally and criminal procedural law in particular is actually an issue that should be examined in the substantive part of the static part of the procedure and is therefore closely related to the dispute that is the subject of the procedure. Throughout the research, the concept of connection in criminal procedure is analyzed from this perspective. In the first part of the research, general explanations on the subject are given, and after explaining that the terminologically correct term is connected disputes, the procedural economy and the effect underlying the institution of connection are mentioned. In addition to this, the consequences of the elements of procedural economy in the context of the rights of the accused in the criminal proceedings and the rules to be followed by other subjects of the proceedings are also included in detail. In the second part, the definition of connection in criminal procedure and especially the content of the concepts of criminal dispute and criminal court in terms of connection are focused and the types of connection in criminal procedure are examined. In the last part of the study, the concepts of joining and separation of proceedings, relative proceeding and pre-judicial questions which are the consequences of the connection in criminal procedure, are explained separately and the theoretical and practical problems, arising especially as a result of positive regulations, are addressed.

Key Words: Connection, Procedural Economy, Joint Trials, Relative Judgement, Prejudicial Question.